

Cahiers

91

Bijdragen

EMMANUEL GERARD
Aspirant N.F.W.O.

DOCUMENTEN OVER DE
KATHOLIEKE PARTIJORGANISATIE
IN BELGIE

DOCUMENTS RELATIFS À
L'ORGANISATION DU
PARTI CATHOLIQUE BELGE
(1920-1922, 1931-1933)

1981

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

- R. DEMOULIN, Université de Liège, président
G. KURGAN-VAN HENTENRYK, Université Libre de Bruxelles
H. HAAG, Université Catholique de Louvain
L. WILS, Katholieke Universiteit Leuven
E. WITTE, Vrije Universiteit Brussel
R. VAN EENOO, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester

Cahiers

91

Bijdragen

EMMANUEL GERARD
Aspirant N.F.W.O.

DOCUMENTEN OVER DE
KATHOLIEKE PARTIJORGANISATIE
IN BELGIE

DOCUMENTS RELATIFS À
L'ORGANISATION DU
PARTI CATHOLIQUE BELGE
(1920-1922, 1931-1933)

1981

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

VOORWOORD

De organisatie van de katholieke partij tussen de twee wereldoorlogen (1918-1940) blijft ook na het volumineuze maar oppervlakkige werk van J. Beaufays (1) in vele opzichten een grote onbekende. Onder andere de werking, de rol en de betekenis van de Katholieke Unie (1921-1936), die een soort nationale raad was van de katholieke partij, verdienen nader onderzoek. Wij hebben gemeend daartoe een bijdrage te kunnen leveren door het uitgeven van bronnen met betrekking tot de oprichting en de hervorming (1932) van dit organisme.

Meteen is ook de structuur van ons werk aangegeven. Het eerste hoofdstuk bevat documenten over de wordingsperiode van de Katholieke Unie, die officieel op 29 augustus 1921 tot stand kwam; deze periode nam een aanvang na de verkiezingen van 16 november 1919 en eindigde feitelijk met de publicatie van het programma op 23 september 1921. Aan de documenten uit de wordingsperiode hebben we twee stukken toegevoegd uit 1922, die als commentaar bij de statuten een belangrijke invloed hebben uitgeoefend.

De reorganisatie van de Katholieke Unie, die op 25 oktober 1932 werd bekrachtigd, maakt het voorwerp uit van ons tweede hoofdstuk. Vanaf maart 1931 werd naar aanleiding van het conflict over de sociale werken openlijk een hervorming van de bestaande Unie overwogen; zij kwam tot stand in 1932, maar werd pas afgesloten op 1 februari 1933 met de installatie van het voorlopig bestuur van de hervormde Unie.

*
* * *

Wij hebben gebruik gemaakt van de resterende archieven van de betrokken organisaties, en in de eerste plaats dat van de Katholieke Unie, dat wij gelukkig in de papieren van oud-minister L. Delvaux hebben teruggevonden; verder dat van het A.C.W. en dat van de

(1) *Les partis catholiques en Belgique et aux Pays-Bas (1918-1958)*, Brussel, 1973, 778 blz.

Boerenbond (1). Een onherstelbaar verlies is de vernietiging van het archief van de Federatie van Kringen (1939), waarvan ook de restanten sindsdien spoorloos zijn verdwenen (2). Ook het archief van het toenmalige Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand, gevestigd te Mechelen, is vernietigd (3), maar wij hebben dat verlies gedeeltelijk pogen goed te maken door raadpleging van het archief van de vooroorlogse katholieke middenstandsgroepen van Brugge en Gent.

Daarnaast hebben wij de persoonlijke papieren geraadpleegd van de politici, die in de Katholieke Unie en in de samenstellende organisaties een leidende rol hebben gespeeld, o.a. die van J. Helleputte, de belangrijkste promotor van de Unie in 1921, die van H. Heyman en P. Poulet. Een ernstige lacune is ook hier het verlies van de papieren van P. Segers, voorzitter van de Federatie van Kringen (1919-1936) (4), waardoor het accent van de bewaarde documenten op de democratische vleugel van de katholieke partij komt te liggen. De papieren van de middenstandsleider A. Van Coillie zijn eveneens vernietigd (5), alsook die van R. de Kerchove d'Exaerde, voorzitter van de Katholieke Unie ten tijde van de hervorming (6). Van de papieren E. Rubbens is slechts een klein gedeelte bewaard, zonder belang voor deze studie (7).

Wij meenden dat het nuttig was ook de papieren te onderzoeken van F. Van Cauwelaert, die wel niet betrokken was bij de Katholieke Unie, maar de erkende leider was van de katholieke Vlaamse beweging; en aansluitend daarbij de notulen van de Katholieke Vlaamse Kamergroep, die een onderdeel vormen van de papieren Ph. Van Isacker. Dit onderzoek heeft inderdaad resultaat opgeleverd. Tenslotte onderzochten we ook de papieren van Kan. A. Logghe, meer bepaald voor de activiteiten van het Algemeen Secretariaat van So-

(1) Voor een volledige lijst van de gebruikte archieven en papieren zie de Bibliografie.

(2) GUYOT DE MISHAEGEN, 30; LEBLICQ, 215.

(3) Aldus WITDOUCK in de inleiding van zijn verhandeling over de christelijke middenstandsbeweging.

(4) Zie HAAG, *Les archives personnelles*, 31-32.

(5) Mededeling van A. Van Coillie (Brussel) aan de auteur, 15 maart 1978; van Mevr. H. Cuypers-Defreyne (Schilde) aan de auteur, 18 april 1978.

(6) A. Sledsens, gewezen privé-secretaris van R. de Kerchove d'Exaerde, aan de auteur, 28 juni 1978.

(7) Zie CORDEMANS in de inleiding van zijn biografie van E. Rubbens. Ook de papieren van P. Tschoffen, een van de leidende A.C.W.-figuren, betrokken bij de hervorming van de Katholieke Unie in 1932, zijn niet bewaard (HAAG, o.c., 33-34).

ciala Werken, gedirigeerd door pater Rutten, waarvan de papieren althans voor die periode onvindbaar zijn.

*
* *

Ondanks de leemtes in het bronnenmateriaal over de conservatieve fractie, verschaft de combinatie van deze fondsen een vrij volledig beeld van de oprichtings- en hervormingsgeschiedenis van de Katholieke Unie. Er kon echter geen sprake zijn van een exhaustieve publicatie van alle teruggevonden documenten, waarvan sommige een uitsluitend administratief karakter hebben of van secundair belang zijn. Wij hebben dus een selectie gemaakt en brengen 84 teksten, die een licht werpen op de afwikkeling van de gebeurtenissen, de draagwijdte van het initiatief, de betrokken figuren en de houding van de verschillende fracties van de katholieke partij tegenover de Katholieke Unie. Het betreft documenten van verschillende aard, brieven, nota's en rapporten, verslagen van vergaderingen. In het eerste hoofdstuk overweegt de briefwisseling, in het tweede de verslaggeving. Dit onderscheid houdt trouwens verband met de aard van de gebeurtenissen zelf : de oprichting van de Katholieke Unie in 1921 was vooral het werk van een aantal figuren, terwijl in 1932 vooral organisaties en gemandateerden optraden. In de jaren dertig treedt overigens al duidelijk de papierplaaag op, eigen aan moderne organisaties en commissies. Wij hebben dan ook het meest geschift in het tweede hoofdstuk. Een bijzonder probleem vormden de verschillende ontwerpen van statuten, waarvan een integrale weergave niet zinvol zou geweest zijn. Wij hopen dat op klare wijze te hebben opgelost door bij de belangrijkste ontwerpen in noot naar de antecedenten te verwijzen.

Waar een Franse en Nederlandse versie van een tekst voorhanden was, hebben we gekozen voor de originele versie en dit was steeds de Franse. Aldus zijn er 50 Franse en 32 Nederlandse teksten, wat meteen de 2-talige titel van deze uitgave verklaart.

Bij de uitgave van de documenten ging onze eerste bekommernis naar de tekst zelf, zodat wij geen melding hebben gemaakt van een aantal uiterlijkheden, zoals de briefhoofding, de bladspiegel, het aantal vellen, het formaat, de staat van het document en het handschrift, die meestal geen belang hebben voor de inhoud. We hebben de oorspronkelijke spelling behouden en ons enkel wijzigingen veroorloofd aan de punctuatie en de hoofdletters. Bijzondere kwesties worden in noot aangeduid.

De inleiding en de noten beogen een situering van de teksten.

Voor een studie van het onderwerp is de consultatie van een reeks andere bronnen onmisbaar, en niet in het minst de dagbladpers. Maar dat viel buiten het bestek van dit werk.

*
* *

Een woord van dank tenslotte aan hen, die ons toegang hebben verleend tot de verschillende fondsen : aan Z.E.H. Kan. P. Declerck, President van het Grootseminarie te Brugge; de Heer L. Delanghe, adjunct-secretaris van het A.C.W.; de Heer H. Mavaux, secretaris van het N.C.M.V. te Brugge; de Heer J. Hinnekens, ondervoorzitter van de Belgische Boerenbond en de heer J. Meeus, directeur van de Documentatiedienst van deze organisatie; Mevrouw M. Van Cauwelaert, Schepen van de Stad Antwerpen; de Heer A. Van den Abeele, voorzitter, en de Heer R. Courteyn, directeur van het Provinciaal Middenstandssecretariaat te Gent; Prof. F. Van Isacker; de Heer C. Wyfels, Algemeen Rijksarchivaris; en heel in het bijzonder aan Mevr. L. Delvaux en Juff. R. Delvaux en aan de Heer en Mevr. A. Muller-Heyman. Verder aan Mevr. M. Van Huffel-Van Mechelen, E.P. H. Morlion s.j., de Heren A. Osaer, F. Richard, D. Van Mechelen, J. Verhoogen en aan de diensten van het Katholiek Documentatiecentrum (KADOC). Een bijzonder dankwoord tenslotte aan Prof. L. Wils, die door zijn aanmoedigen en begeleiding deze uitgave heeft mogelijk gemaakt.

INLEIDING

In 1921 besloten het Algemeen Christelijk Werkersverbond, de Boerenbond, de Landsbond van de Christelijke Middenstand en de Federatie van Kringen tot de oprichting van een verbond, dat de Katholieke Unie werd genoemd (1); daardoor erkenden zij elkaars politieke zelfstandigheid in specifieke aangelegenheden en vertrouwden zij de zorg voor de algemene katholieke belangen toe aan een paritair samengesteld comité. Aldus werd een periode van "standsorganisatie" ingeluid, die met enkele belangrijke correcties in 1932, de voornaamste grondslag zou uitmaken van de katholieke partij tot 1936, maar ook vandaag nog zeer duidelijke sporen nalaat in het leven van de Christelijke Volkspartij (2). De oprichting van de Katholieke Unie was het gevolg van de bijzondere na-oorlogse situatie, gekenmerkt o.a. door de invoering van het algemeen stemrecht, de stijgende invloed van de arbeidersorganisaties en het verlies van de katholieke meerderheid in het Parlement, maar het was ook het natuurlijk eindpunt van een evolutie die sedert het einde van de 19de eeuw in de katholieke partij aan de gang was. Gelijke tred houdend met hun sociale en politieke ontvoogding hadden de arbeiders-, boeren- en middenstandsorganisaties sindsdien een plaats geëist naast de oudere door de burgerij gecontroleerde politieke verenigingen. Voor de eerste wereldoorlog waren trouwens al voorstellen geformuleerd voor een gelijksoortig organisme als de Katholieke Unie.

*
* *

(1) Het organisme dat op 29 augustus 1921 werd opgericht, heette officieel "Katholiek Verbond van België", in het Frans "Union Catholique Belge". Doorgaans werd in het Nederlands gesproken van de Katholieke Unie. Bij de herziening van de statuten in 1932 heeft men stilzwijgend de officiële benaming aangepast aan het gewone spraakgebruik; de naam luidde sindsdien "Katholieke Unie van België". Wij zullen uitsluitend gebruik maken van die laatste benaming, omdat die ook in de literatuur is ingeburgerd.

(2) De Christelijke Volkspartij (C.V.P.) werd opgericht in 1945 en was organisatorisch een reactie tegen de "standsorganisatie", die echter al na enkele jaren opnieuw de kop opstak. Zie hiervoor VAN DEN WIJNGAERT, *Ontstaan en stichting van de C.V.P.-P.S.C.*

HET DUALISME IN DE KATHOLIEKE PARTIJ VOOR 1914

De machtsstrijd in de katholieke partij begon ten tijde van de eerste grondwetsherziening (1890-1893), toen het cijnskiesrecht werd vervangen door het meervoudig algemeen stemrecht. De jonge christen-democratische beweging, geprikkeld door de uitbreiding van het kiesrecht, zocht in die jaren een politieke uitdrukkingvorm buiten het kader van de gevestigde katholieke kiesverenigingen, aangesloten bij de Federatie van Kringen (1). Deze christen-democratie was een beweging voor de ontvoogding van de volksklassen, d.w.z. de fabrieksarbeiders, de ambachtslui en de kleine boeren en werd vooral geleid door figuren uit de middengroepen, maar ook door priesters, leden van de burgerij en ontwikkelde arbeiders. Tegenover de heersende ideeën van paternalisme en liefdadigheid stelden de christen-democraten instellingen van sociale voorzorg en sociaal verweer, zoals ziekenfondsen, gilden, coöperaties en vakverenigingen en zij verdedigden de tussenkomst van de staat in sociale materies. Bovendien verwierpen zij het politieke monopolie van de "leidende standen" en eisten een meer evenwichtige inbreng van de verschillende sociale geledingen (2). In 1890 werd de Boerenbond opgericht en een jaar later de Belgische Volksbond, die zich meer in het bijzonder om de arbeidersklasse bekommerde. Met de encyclick *Rerum Novarum* van paus Leo XIII (1891) kreeg deze beweging nieuwe impulsen.

(1) De officiële naam luidde : Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen (*Fédération des Associations et Cercles Catholiques*). De Federatie, die in 1868 was opgericht, kende pas sedert 1884 een opbloei, toen de nieuwe voorzitter Charles Woeste (Brussel 1837-Elsene 1922) de toetreding kon bewerken van de verschillende arrondissementele kiesverenigingen (Conservatieve, Grondwettelijke of Katholieke Verenigingen of Associaties) en de Federatie in twee afdelingen splitste, één voor de genoemde politieke verenigingen en één voor de oudere Kringen (dit waren een soort ontspanningsverenigingen). Zie WOESTE, "Le jubilé de la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques", in *Echos des luttes contemporaines*, 209 e.v.

(2) De christen-democratische beweging was een complex fenomeen, waarin tegenstrijdige, van corporatieve tot meer travaillistische tendensen werkzaam waren. Zie voor het ontstaan ervan : RESZOHAZY, *Origines*; GERIN, *Catholiques liégeois*; VAN ISACKER, *Averechtse democratie*; WILS, *De oorsprong*. Over het algemeen hebben de franstalige auteurs de neiging de christen-democratie van bij de oorsprong gelijk te stellen met een christelijke arbeidersbeweging, een opvatting die wij niet delen. Zie wat dat betreft ook de recensie van S.H. SCHOLL op het werk van P. Gérin (in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1959, 1064-1067). Voor de tussenoorlogse periode werd de term christen-democraten door de tijdgenoten wel alleen gebruikt om de christelijke arbeiders aan te duiden.

De politieke activiteit van de christen-democraten, meer bepaald de politieke zelfstandigheid die door de Belgische Volksbond werd opgeëist, was van in den beginne een controversiële kwestie onder de katholieken en stootte op grote weerstand bij de Federatie van Kringen. Het standpunt van de Volksbond was van meet af klaar en duidelijk : al op zijn eerste congres (1892) eiste hij dat op de katholieke lijsten plaats zou ingeruimd worden voor aparte kandidaten van de christen-democratische groeperingen, m.a.w. hij wenste een coalitie van groepen en belangen in het kader van een brede katholieke partij (1). De Federatie van Kringen en vooral haar voorzitter Ch. Woeste wezen deze beperkte zelfstandigheid van de hand. Om de ontwikkeling van een autonome christen-democratische beweging de pas af te snijden en om haar aanspraken op het politiek leiderschap kracht bij te zetten, richtte de Federatie in 1894 een afdeling Werkmanskringen op, terwijl verschillende aangesloten kiesverenigingen door een verlaging van de contributie de nieuwe kiesgerechtigden uit de volksklassen trachtten aan te lokken. Het standpunt van Woeste werd echter niet door alle conservatieven gedeeld en in sommige arrondissementen kwam het al bij de verkiezingen van 1894, waarbij voor het eerst het meervoudig algemeen stemrecht werd toegepast, tot overeenkomsten tussen de oude kiesverenigingen en de nieuwe groeperingen voor de samenstelling van de kandidatenlijst. Dit gebruik werd door het merendeel van het Belgisch episcopaat stilzwijgend aangemoedigd en kende in de volgende jaren steeds meer uitbreiding vooral in de Waalse industriecentra, te Brussel, Gent en Antwerpen.

De Volksbond heeft herhaaldelijk gepoogd hetzij plaatselijk hetzij op nationaal vlak officiële erkenning af te dwingen van het federale principe, maar zonder veel succes. In 1897 was het J. Helleputte (2), de gewezen voorzitter van de Volksbond, die op het

(1) Een duidelijke uiteenzetting van dit standpunt in het werk van zijn voorzitter, Arthur Verhaegen (Brussel 1847-Elsene 1917) : *Vingt-cinq années d'action sociale*, [1911].

(2) Georges of Joris Helleputte (Gent 1852-Leuven 1925), ingenieur en hoogleraar aan de universiteit te Leuven, speelde een centrale rol in het ontstaan van de christen-democratie. Aanhanger van het corporatisme zoals dat door de Unie van Fribourg werd ontwikkeld, ijverde hij voor het herstel van de gilden en met dat doel nam hij het initiatief tot de oprichting van de Belgische Volksbond, waarvan hij de eerste voorzitter was (1891-1895). Eveneens medestichter en eerste voorzitter van de Belgische Boerenbond (1890-1925). Volksvertegenwoordiger van (Tongeren-)Maaseik van 1889 tot aan zijn overlijden en in 1907 als eerste christen-democraat minister, functie die hij bijna ononderbroken uitoefende tot 1918. In 1919 was hij onmiddellijk enthousiast voor de zgn. standsorganisatie en in 1920-1921 een van de belangrijkste promotoren van de Katholieke Unie. Minister van Staat sedert 1912.

congres van de Federatie te Sint-Truiden het voorstel lanceerde in elk arrondissement een permanent gemengd comité te installeren, bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende fracties. Het zou de politieke leiding in handen nemen en gemengde kandidatenlijsten opstellen bij de verkiezingen. Volgens Helleputte moest de katholieke partij gevormd worden uit alle groeperingen die de godsdienst als grondslag van hun politieke actie beschouwden. De "formule van Sint-Truiden" werd door Woeste afgewezen, wat niet belet dat in een aantal plaatsen zo'n gemengde comités tot stand kwamen (1).

Na deze eerste mislukking heeft de Volksbond in 1899 eveneens zonder succes gepoogd een soort Katholieke Unie *avant-la-lettre* tot stand te brengen om meer eendracht te bewerken onder de katholieken (2). Naar het voorbeeld van Duitsland wilde hij een Katholiek Centrum tot stand brengen, waarbij alle katholieke groeperingen zouden aangesloten zijn. Een openlijke stap daartoe werd gezet op het congres van de Volksbond in september 1899 (3), waarop verschillende prominenten van de andere groeperingen waren uitgenodigd. Er werd een "comité d'union" opgericht met vertegenwoordigers van de Volksbond, de Federatie van Kringen en de landbouwgroeperingen; het kreeg als opdracht een ontwerp op te stellen dat de grondslag zou zijn van een nationale partij-organisatie. Het hele initiatief strandde op het persoonlijk veto van Woeste. Toch loont het de moeite het ontwerp-akkoord dat door het comité werd opgesteld van naderbij te bezien. De basis van het ontwerp was de autonomie van de bestaande groeperingen, nl. de Federatie van kringen, de Boerenbond en de Volksbond. Het stelde de vorming voor van een nationaal comité, paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de genoemde groeperingen met een afvaardiging van de parlamentsfracties en de pers. Het comité zou moeten waken over de eendracht tussen de verschillende groeperingen, maar met respect voor elke autonomie, alsook over de goede contacten tussen de partij, de pers en de parlamentsfractie. Verder moest het de eensgezindheid bewerken voor alle actuele vraagstukken en naar het voorbeeld van de Duitse katholieke Congressen, jaarlijks Algemene Vergaderingen inrichten voor de

(1) Zie hiervoor RESZOHAZY, 273-276.

(2) Zie hiervoor RESZOHAZY, 285-292.

(3) A. Verhaegen, de voorzitter van de Volksbond, had eerst gehoopt de bisschoppen te kunnen bewegen tot het inrichten van een algemeen katholiek congres om het Centrum tot stand te brengen. Tijdens een reis naar Rome in november 1898 had hij de steun gewonnen van het Vaticaan. Maar niettegenstaande het aandringen van de paus, zagen de Belgische bisschoppen af van het initiatief uit vrees voor de oppositie van Woeste. Zie hiervoor het artikel van DEFOSSEZ, *Jeune droite et vieille droite avant le congrès catholique de 1909*, 292-297.

Belgische katholieken (1). Een voorbarig initiatief dus, maar interessant wanneer men het vergelijkt met de Katholieke Unie, die in 1921 tot stand kwam, en een gelijksoortig comité installeerde. De Volksbond heeft nadien nog enkele pogingen ondernomen, maar zij bleven steeds zonder gevolg. Wij stippen aan dat J. Helleputte daarin een voorname rol speelde.

In de controverse over de politieke autonomie van de Volksbond, een steriele discussie aangezien deze zelfstandigheid op vele plaatsen een feit was, hebben een aantal pauselijke documenten een belangrijke rol gespeeld, meer bepaald de encycliek *Graves de Communi* (18 januari 1901) van Leo XIII en de Instructies van de Romeinse Congregatie voor Buitengewone Kerkelijke Aangelegenheden aan de Italiaanse bisschoppen (27 januari 1902). In het eerste werd de christen-democratie, d.i. het geheel van sociale werken, bepaald als een "weldoende actie ten bate van het volk", buiten elke politieke context; in het tweede werd het verbod van politieke werking herhaald en de christen-democratie in Italië onder de hoede geplaatst van het episcopaat en de Katholieke Actie. Het Vaticaan ging daarbij uit van de stelling dat de sociale werking een opdracht was van de katholieke gemeenschap als geheel en dus elk element van verdeeldheid en zeker de politieke actie moest geweerd worden. Deze documenten werden door de Belgische conservatieven onmiddellijk aangegrepen om de Volksbond het recht op een zelfstandige politieke actie te ontzeggen (2). De Volksbond heeft in deze discussie klaarheid willen scheppen en zijn standpunt aan het Vaticaan voorgelegd, daarbij de eis vermeldend om eigen kandidaten te mogen aanduiden op een gemeenschappelijke katholieke lijst (3). Het standpunt van de Volksbond

(1) Volledige tekst van dit akkoord in VERHAEGEN, *25 Années*, 331.

(2) Het is kanunnik L. Picard, proost van de Association Catholique de la Jeunesse Belge (A.C.J.B.), die dit onderscheid in 1926 weer zou oprakelen om het A.C.W. aan te vallen omwille van zijn politieke actie: het A.C.W. behoorde volgens hem krachtens de pauselijke instructies een Katholieke Actie-groepering te zijn. Het was een aanloop tot het dispuut over het zogenaamde "monopolie van sociale werken".

(3) "Pour leur action politique, elles revendiquent la faculté de désigner par elles-mêmes (bedoeld zijn: les associations de la Ligue Démocratique), sur la liste catholique unique et commune, les candidats auxquels leur donne droit leur force numérique proportionnelle, et elles souhaitent que cette faculté ne leur soit pas contestée. L'entente appelée à arrêter, sur cette base, la liste commune des candidats, doit se conclure, dans chaque circonscription, entre les chefs des groupes de la ligue et les chefs des autres groupes catholiques"; A. Verhaegen, voorzitter van de Volksbond, aan Pius X, 16 maart 1905 (in VERHAEGEN, *25 Années*, 294-295).

werd door het Vaticaan in een brief van staatssecretaris kardinaal Merry del Val geaccepteerd (30 maart 1905) (1).

De stellingname van het Vaticaan kalmeerde de gemoederen, maar bracht geen regeling van het conflict. De leiding van de Volksbond, nu bijgestaan door de Boerenbond, zette zijn inspanningen voort om te komen tot een algemeen katholiek congres, dat ipso facto aan de Federatie van Kringen het leiderschap zou ontnemen en de erkenning zou inhouden dat de katholieke partij uit verschillende evenwaardige groepen bestond. Helleputte was de spil van deze campagne, die uitmondde in het Katholiek Congres van 1909. Op dat ogenblik waren de doelstellingen door de obstructie van de Federatie en vooral van Woeste zo afgezwakt dat het congres geen wezenlijke bijdrage meer vormde tot een normalisering van de betrekkingen tussen de verschillende groeperingen van de katholieke partij (2). Voe-gen wij er tenslotte aan toe dat de christen-democratische fractie in het parlement intussen zo belangrijk was geworden dat zij in 1907 haar vertegenwoordigers kreeg in de regering.

Voor 1914 bestond er dus geen katholieke "partij" in de moderne zin van het woord, geen unitaire partij-organisatie met een erkende voorzitter en dwingend gezag over de plaatselijke afdelingen en over de parlamentsfracties. Wel een losse bundeling van katholieke groeperingen. Op nationaal vlak rivaliseerden de Federatie van Kringen en de Volksbond en tussen beide was er geen bestendig contactorgaan; plaatselijk waren soms drie of vier groepen bij het politieke spel betrokken. De oprichting van de Katholieke Unie in 1921 zal men moeten zien in het licht van die diversiteit binnen de

(1) Na een bezoek aan Rome in oktober 1903, waarbij Verhaegen het standpunt van de Volksbond had voorgelegd, kreeg hij een dubbelzinnig antwoord (30 okt. 1903). De tekst van al deze brieven volledig in VERHAEGEN, *25 Années*, 228 e.v. Zie voor deze aangelegenheid RESZOHAZY, 303-306 en 337-344.

(2) De voorgeschiedenis van dit congres wordt geschetst in het artikel van DEFOSSEZ. Na de weigering van het episcopaat, in 1899, om zelf het initiatief te nemen voor een algemeen katholiek congres uit vrees voor de oppositie van Ch. Woeste, ijverden de Volksbond en de Boerenbond vanaf 1903 op voorstel van Helleputte voor een congres onder verantwoordelijkheid van leken. Maar pas in 1907 kwam het tot een eerste contact tussen de verschillende groeperingen met het oog op de voorbereiding van het congres (Federatie van Kringen, Volksbond, Boerenbond, Jonge Wachten). Daaraan was de benoeming van D. Mercier tot aartsbisschop van Mechelen (1906) niet vreemd, die wel sympathie had voor zo'n congres. Helleputte nam, nadat hij in 1907 minister was geworden, niet rechtstreeks meer deel aan de voorbereidingen.

katholieke partij en als een poging om meer samenwerking tot stand te brengen (1).

ARBEIDERS EN MIDDENSTANDERS AAN DE VOORAVOND VAN DE EERSTE WERELDOORLOG

Tot slot van dit kapittel over de vooroorlogse ontwikkeling, moeten wij nog wijzen op een belangrijke evolutie bij de christelijke arbeiders en middenstanders aan de vooravond van de eerste wereldoorlog.

Met de beperkte zelfstandigheid van de christen-democratische groeperingen in de katholieke partij hadden de christelijke arbeiders feitelijk nog geen aandeel in het politieke leven. De christen-democratische beweging was geen arbeidersbeweging en de Volksbond geen arbeidersorganisatie (2). Geleidelijk groeide het streven van de christelijke arbeiders naar een eigen organisatie, die niet langer onder de voogdij van welmenende burgers zou staan. Een belangrijke impuls in dit emancipatieproces werd gegeven door de ontwikkeling van de christelijke vakbeweging. Onder impuls van de propaganda van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen, door pater Rutten (3) opgericht in 1904, kwamen geleidelijk een reeks

(1) Zie vooral het artikel van WILS, *De katholieke partij*, waarin het geïmproviseerde, veelzijdige, losse karakter van de katholieke partij in die periode zeer goed wordt getekend. De partij zal dit karakter tot 1936 blijven behouden. Daartegenover staat SIMON, *Le parti catholique*, die ten onrechte spreekt van het "unitaire" karakter van de katholieke partij voor 1921 met de Federatie van Kringen als "officiële" vertegenwoordiger.

(2) Zie het oordeel van priester L. Colens, de proost van het A.C.W., in zijn cursus voor de Sociale School te Heverlee: "D'après les statuts, la Ligue Démocratique groupait toutes les organisations d'ouvriers, de bourgeois, de patrons et d'ouvriers, qui acceptaient à un titre quelconque un programme démocratique. Ce n'était donc, ni en fait, ni en droit, une organisation nationale de la classe ouvrière. Son but était d'établir un contact d'idées entre tous les éléments démocratiques. [...] Au point de vue de l'organisation de la classe ouvrière, la Ligue Démocratique Belge a été un échec" (*La formation des dirigeants d'oeuvres sociales*, Leuven, 1929, 82-83).

(3) De dominicaan Georges Ceslas Rutten (Dendermonde 1875-Brussel 1952), organisator van de christelijke vakbeweging in België voor de eerste wereldoorlog, kreeg in 1918 de leiding van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken, dat het werk van de nationale en diocesane proosten (directeurs) van sociale werken coördineerde. Daardoor kon hij een belangrijke invloed blijven uitoefenen op de christelijke arbeidersbeweging, hoewel hij er na zijn coöptatie als senator in 1921 minder rechtstreeks contact mee had.

vakcentrales tot stand, die in 1912 overgingen tot de oprichting van het Algemeen Christelijk Vakverbond (1). In de vakbeweging kreeg een zelfstandige christelijke arbeidersbeweging gestalte en groeide meteen het verlangen naar een meer brede actie op het vlak van de sociale, culturele en politieke ontvoogding.

Vanaf 1909 kwam er in West-Vlaanderen een beweging op gang voor de inrichting van zelfstandige werkliedenbonden; in die bonden stond de vorming en de opleiding van de arbeiders centraal op alle gebieden van het maatschappelijk leven, met inbegrip van de politiek. Het werd niet onder stoelen of banken gestoken dat de werkliedenbonden mettertijd zouden ijveren voor een politieke arbeidersvertegenwoordiging (2). Elders in het land werd de noodzaak gevoeld van een hervorming van de veelal op paternalistische leest geschoeide werkmanskringen. Dit streven naar een ruimer opgevatte standsorganisatie, ter aanvulling van de vakorganisatie, bereikte een eerste hoogtepunt in 1913 en men stelde toen de vorming van een nationale federatie van dergelijke bonden of kringen in het vooruitzicht (3).

Sindsdien groeide de kritiek op de Volksbond. De nieuwe stroming was buiten hem ontstaan en vond haar leiders vooral in de vakbeweging. Einde 1913 stelde H. Heyman een hervorming van de Bond voor, die hem tot centraal organisme van alle sociale werken met echt standskarakter moest maken (4). Op de laatste bureau-

(1) Voor de ontwikkeling van de christelijke vakbeweging zie NEUVILLE, *Une génération syndicale*.

(2) Aan het hoofd van deze beweging stonden een aantal vooruitstrevende priesters, waaronder H. Maes en A. Logghe. Maes, toenmalig onderpastoor te Wevelgem, waar in 1909 de eerste werkliedenbond van dat soort tot stand kwam, schreef daarover in 1913 een reeks artikels in *De Gids op Sociaal Gebied*; op 23 nov. o.a. : "We meenen, dat het onder geene stoelen of banken moet gestoken worden, dat de Werkliedenbonden regelrecht zullen uitkomen, ja zelfs gericht zijn, ook op politieke werking, bepaald op werking voor vertegenwoordiging der werklieden door mannen aangeduid in den Werkliedenbond, mits goede verstandhouding met de organisaties der andere standen". Zie ook SCHOLL, *West-Vlaanderen*, 160 en 198.

(3) In dat jaar was ook de eerste invloed merkbaar vanuit Nederland, meer bepaald vanuit de provincie Limburg, waar priester H. Poels en H. Hermans zorgden voor de theoretische grondslagen en de eerste praktische verwezenlijking van de "standsorganisatie". Wij menen echter met SCHOLL, *150 Jaar... België*, III, 246-247, dat de Belgen niet schatplichtig zijn aan de Nederlanders, maar er wel "een verdieping van eigen gedachten" vonden.

(4) H. HEYMAN, "Een Centraal Organisme voor Samenwerking tusschen de Sociale Werken", in *De Gids op Sociaal Gebied*, 7 dec. 1913. Daarin o.a. : "Komt dit organisme vroeg of laat tot stand buiten den Belgischen Volksbond,

zitting voor de oorlog eiste hij eveneens dat de Bond de oprichting van een zelfstandige politieke organisatie van de christelijke arbeiders ter studie zou nemen (1). De oorlog onderbrak die ontwikkeling.

In die jaren begon ook de kleine burgerij zich te roeren. Het probleem van de middenstand, d.i. de groep van ambachtsbazen en kleinhandelaars, was pas in het laatste decennium van de 19de eeuw meer aandacht gaan opeisen en sindsdien had de regering een reeks schuchtere maatregelen genomen (2). Ook het verenigingsleven had enkele impulsen gekregen maar omstreeks 1910 was het nog maar van een bescheiden omvang, gehinderd o.a. door de individualistische reflex van de middenstander. Bovendien stond de kleine burgerij over het algemeen huiverig tegenover een vereniging met een katholiek etiket en droegen de meeste bonden het predicaat "vrij" of "onpartijdig". Toch moeten twee groeperingen vermeld worden : het Algemeen Syndicaat van de Middenstand, dat terugging tot 1891, en de jongere Landsbond van de Kleine Burgerij, opgericht in 1900. De Landsbond was een brede en zeer losse federatie van allerhande verenigingen en instellingen die van ver of van bij iets met de middenstand hadden te maken; op zijn actief staat vooral de organisatie van een jaarlijks congres (sedert 1901) (3). Het Syndicaat had een meer homogeen karakter en beschikte o.a. over enkele centrale verzekeringsinstellingen ten behoeve van zijn regionale comités (4).

Aan de vooravond van de oorlog waren er duidelijk tekenen van verandering en vernieuwing vast te stellen in de middenstandsbewe-

dan zal die bond door het feit zelf bijna geen reden van bestaan meer hebben en... dat mag niet". De Belgische Volksbond was een losse federatie van verenigingen van diverse pluimage en telde op dat ogenblik ongeveer 200.000 leden. Het was een reus op lemen voeten, want de aangesloten verenigingen behielden een volstrekte autonomie. De Landsbond der Mutualiteiten en het A.C.V. stonden organisatorisch buiten de Bond, wat al tot meerdere spanningen had geleid.

(1) Bureauzitting van 15 juni 1914; Verslagboek Belgische Volksbond (Arch. A.C.W.). Zie ook SCHOLL, *150 Jaar... België*, II, 337-338.

(2) CHLEPNER, 139-147.

(3) De Landsbond (Antwerpen) heette oorspronkelijk Comité voor de Studie en de Verdediging van de Belangen der Kleine Burgerij. In 1914 werd de naam nog eens gewijzigd in Landbond van de Middenstand. Vanaf 1909 had hij als orgaan *Le Syndical Bourgeois* en *De Middenstand*. Voorzitter was de katholieke senator Julien Koch (Antwerpen 1842-1921).

(4) De naam van het Syndicaat (Brussel) luidde aanvankelijk : Algemeen Syndicaat van Bedienden, Handelsreizigers, Neringdoeners en Patroons. Ere-voorzitter ervan was de katholieke senator Georges Dupret (Elsene 1850-Brussel 1930). Het telde in 1910 30 aangesloten verenigingen met meer dan 10.000 leden.

ging. In West-Vlaanderen b.v. kwam in 1911 een Provinciale Christen Burgersbond tot stand (1); in Brussel werd priester I. Lambrechts in 1912 vrijgesteld voor de middenstandswerking en kreeg hij de directie van het nieuwe Bestendig Secretariaat der Burgerssyndicaten, dat in de schoot van het Algemeen Syndicaat was opgericht (2). Naar het voorbeeld van Ruttens secretariaat moest ook dit zorgen voor studie en propaganda m.b.t. de middenstandsproblematiek en de middenstandsbeweging (3). Sedertdien zette Lambrechts zich in voor de inrichting van een nationale organisatie op uitgesproken christelijke grondslag, een initiatief waarvoor hij van meet af aan kon rekenen op West-Vlaanderen. Concurrentie kwam er echter van een Katholiek Middenstandsverbond, dat in 1913 werd opgericht en naar het voorbeeld van de Volksbond ook een directe politieke actie beoogde (4). M.a.w. er was ook een stijgende politieke bekommernis waar te nemen.

*
* *
*

Onder druk van de na-oorlogse omstandigheden kwam er in 1921 dan toch een alliantie tot stand tussen de grote katholieke organisaties. Op 29 augustus 1921 werd de Katholieke Unie opgericht. "Het is ontzettend moeilijk", schrijft Prof. Balthazar, "om de bepalende elementen te vatten, die vorm gaven aan een nieuwe katholieke partij na de oorlog" (5). Een aantal van die determinanten zullen we proberen aan te geven, maar we voegen er onmiddellijk aan toe dat het met betrekking tot de Katholieke Unie misleidend is te spreken van een "nieuwe katholieke partij". De oprichting van

(1) Promotor was priester Paul Allossery (Geluvelde 1875-Brugge 1943), die in dat jaar voor de middenstandswerking in het bisdom Brugge werd vrijgesteld.

(2) Isidoor Lambrechts (Mechelen 1886-Elsene 1924), priester gewijd in 1909. Pas in 1919 slaagde hij in de oprichting van de Christelijke Landsbond van de Belgische Middenstand. Zijn voortijdig overlijden in 1924 was een gevoelige slag voor de organisatie.

(3) Zie de brochure *Christene Beroepsverenigingen der kleine burgerij. Bestendig sekretariaat* (Brussel 1913). Het secretariaat werd opgericht op 9 aug. 1912.

(4) Dit Middenstandsverbond was gegroeid uit de Vlaamse Burgersdagen (1911 : Antwerpen; 1912 : Sint-Niklaas; 1913 : Sint-Amandsberg), die zelf een reactie waren tegen het overwegend Frans karakter van de Landsbond van de Kleine Burgerij. Het Middenstandsverbond bleef echter het nut en de noodzaak van de Landsbond erkennen omwille van zijn onpartijdig karakter. Voorzitter was Charles van der Cruyssen (Gent 1874-Orval 1955), de latere Dom Marie-Albert, abt van Orval.

(5) In de recente *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 14, 173.

dit organisme was geen diep ingrijpend gebeuren, niet te vergelijken bij voorbeeld met de stichting van de Christelijke Volkspartij in 1945. Het nieuwe in deze jaren had betrekking op de wijziging van de onderlinge machtsverhoudingen, op de versterking van de arbeiders-, boeren- en middenstandsorganisaties, wat leidde tot het selectmatig toepassen van het al oudere federale principe in de arrondissementen.

De onderhandelingen voor de oprichting van de Katholieke Unie startten na de parlementsverkiezingen van 16 november 1919. Intussen was de "standsorganisatie" (1) vooral in Vlaanderen al een begrip geworden; de periode van de wapenstilstand (11 november 1918) tot aan deze verkiezingen vormt dan ook een belangrijke aanloopperiode.

NAAR STANDENVERTEGENWOORDIGING

De schok van de oorlog had te samen met de ontworpen sociaal-economische verhoudingen een grondige mentaliteitsverandering teweeg gebracht bij een groot deel van de bevolking en het sociaal en politiek bewustwordingsproces van de volksklassen versneld. Het pact van Loppem dat na de wapenstilstand tot stand kwam, was de uiting van een democratische evolutie : het stelde het zuiver algemeen stemrecht in het vooruitzicht en ontnam de katholieken hun monopolie van de regering.

De weerslag van deze democratische beweging liet zich ook voelen in de katholieke partij en arbeiders, boeren en kleine burgers eisten krachtiger dan tevoren een politieke vertegenwoordiging. Ongetwijfeld vormde de christelijke arbeidersbeweging, die zelf onder-

(1) Standsorganisatie en standenvertegenwoordiging zijn twee verschillende begrippen, die echter veelal door mekaar werden gebruikt. "Standsorganisatie" werd sinds 1913 gebruikt in kringen van de christelijke arbeidersbeweging in tegenstelling met "vakorganisatie"; de eerste verenigde de arbeiders zonder onderscheid van beroep ter verdediging van hun algemene belangen, de tweede groepeerde de arbeiders op professionele basis voor de verdediging van hun beroepsbelangen. Het onderscheid tussen stands- en vakorganisatie werd na de oorlog ook gehanteerd door de christelijke middenstandsbeweging, maar niet door de Boerenbond, omdat de boerengilde zowel het een als het ander voorstelde. "Standenvertegenwoordiging" (er werd meestal gesproken van standsvertegenwoordiging) duidde op het politieke stelsel, waarbij aan de georganiseerde standen een vertegenwoordiging werd gegeven in de openbare lichamen, in dit geval in de katholieke partij. Deze term was veel ouder dan "standsorganisatie". In het Frans geraakte de term "standsorganisatie" ingeburgerd om het begrip standenvertegenwoordiging in de katholieke partij aan te duiden.

hevig was aan ingrijpende veranderingen, daarin de drijvende kracht. Al kort na de wapenstilstand eisten verschillende lokale groepen niet alleen syndicale, maar ook politieke autonomie en na de A.C.V.-propagandistenvergadering van 27 en 28 februari 1919 kwamen in versneld tempo overal in Vlaanderen werkliedenbonden tot stand, die hun politieke onafhankelijkheid proclameerden. De eisen voor politieke erkenning werden nog eens luide herhaald op de A.C.V.-propagandistenvergadering van 15 en 16 juli 1919 (1).

Dit streven van de christelijke arbeiders naar politieke autonomie was niet nieuw, maar was nu in een radicaal stadium getreden als gevolg van de algemene mentaliteitsverandering na de oorlog, de kieshervorming, het elan van het arbeiderssyndicalisme en het succes van de standsorganisatie-theorie.

Het bijzonder electoraal klimaat van 1919 zorgde voor een zenuwachtige politieke bedrijvigheid, te vergelijken met de jaren van de eerste grondwetsherziening (1890-1893), toen men eveneens een wildgroei van politieke groepen kon meeemaken. Op 10 april 1919 werd het zuiver algemeen stemrecht door de Kamer goedgekeurd en kort voor de parlementsverkiezingen van 16 november volgde de invoering van de provinciale lijstverbinding, die aan kleine partijen meer kans op succes gaf.

Daarnaast was er op de achtergrond van een vrij sombere sociaal-economische toestand het elan van het syndicalisme, waardoor de slagvaardigheid van de arbeidersmassa, ook psychologisch, sterk werd vergroot. De aanwinst van de christelijke vakbonden (medio 1919 ongeveer 150.000 tegenover 123.000 in 1914, maar na een inzinking van 65.000 op het einde van de oorlog) was beduidend lager dan die van de socialistische (meer dan 500.000 tegenover 129.177 in 1914) (2), maar toch betekenisvol. Overigens was de socialistische druk een stimulans in het streven van de christelijke arbeiders naar een politieke autonomie, die hun geloofwaardigheid zou vergroten.

Er was tenslotte een belangrijke doctrinaire component in deze beweging, waarvan men de grote trekken al terug vindt in het geschrift van pater Rutten, *Sociaal programma der christen gesyn-*

(1) Voor deze en volgende paragrafen : GERARD, *Uit de voorgeschiedenis van het A.C.W.*, waarin de ontwikkeling van de christelijke arbeidersbeweging van 1918 tot 1921 wordt behandeld.

(2) Cijfers uit NEUVILLE, *Une génération syndicale*, 151. De effectieven van de christelijke vakbonden waren bij de wapenstilstand gedaald tot 65.000, maar bereikten volgens *Het Volk* van 16 juni 1919 het geciteerde cijfer van 150.000.

keerden, dat dateerde van de laatste oorlogsdagen (1). Onder de indruk van de aanrukkende democratie, wilde hij een methode en een programma aanbieden om het afglijden naar demagogie en anarchie te voorkomen. De eis op deelname aan het bestuur was een legitieme eis van de arbeiders, aldus Rutten, die daarbij de fundamentele menselijke gelijkheid beklemtoonde. De christelijke democratie wees wel de klassenstrijd af, maar niet de organisatie van deze klassen of standen, om hun rechten te ondersteunen. De sociale vrede kon er trouwens alleen komen door het herstel van alle standen, en dan vooral van de arbeiders- en landbouwersstand, die ook als natuurlijk gevolg zou hebben de standenvertegenwoordiging in het parlement. Naast de vakorganisatie moesten dus zelfstandige arbeidersverenigingen worden gevormd, werkliedenbonden werden ze genoemd, om de standsorganisatie te verwezenlijken. Aan hen werd de zorg toevertrouwd de ontwikkeling van de stand in al zijn aspecten, sociaal, cultureel en politiek, te bevorderen. Rutten hanteerde de tweedeling vak- en standsorganisatie, die al voor 1914 ingang had gevonden, en stelde de verwezenlijking van de laatste nu prioritair (2).

Dit streven van de christelijke arbeiders naar een zelfstandige organisatie leidde niet alleen tot het openbreken van de katholieke partij, maar ook tot de verdwijning van de Belgische Volksbond. De beweging voor werkliedenbonden en standsorganisatie ontsnapte aan de greep van de Volksbond (3) en werd vooral gedirigeerd door syndicale militanten. Hun wens was dat de Volksbond zou omgevormd worden tot een federatie van deze werkliedenbonden met een democratisch gekozen bestuur. Toen dit niet gebeurde, werd onder impuls van H. Heyman, de A.C.V.-voorzitter die op 16 november 1919

(1) G.C. RUTTEN, *Sociaal programma der christen gesyndikeerden*, en ID., *Programme social des syndiqués chrétiens* (Brussel z.d.). Deze brochure, die in de loop van december 1918 verscheen, bestaat uit twee delen : het eerste bevat het eigenlijke programma van de hand van Rutten en is gedagtekend 10 november 1918; het tweede bevat een ontwerp van standsorganisatie voor het arrondissement Brussel. In januari 1919 verscheen te Antwerpen al een nieuwe druk van de nederlandstalige editie onder licht gewijzigde titel (*Sociaal programma der christene vakverenigingen*).

(2) Ongetwijfeld zal ook de invloed meegespeeld hebben van de ontwikkelingen in Nederland. In hun instructies van 26 september 1916 hadden de Nederlandse bisschoppen de "standsorganisatie" aangemoedigd als noodzakelijk middel voor de algemene ontplooiing van de arbeidersstand, naast de vakorganisatie die enkel oog had voor de materiële belangen. Het episcopaat volgde daarbij het standpunt van H. Poels. Zie hiervoor COLSEN, *Poels*, 374 e.v.

(3) In tegenstelling met wat tot nu toe werd aangenomen (zie SCHOLL, *150 Jaar...België*, III, 235 en 292) was de Belgische Volksbond na de eerste wereldoorlog nog werkzaam met A. Verwilghen als nieuwe voorzitter en C. Van Overbergh als nieuwe secretaris. Zie GERARD, *Uit de voorgeschiedenis*, 408 e.v.

tot volksvertegenwoordiger werd gekozen (1), een verbond van werkliedenbonden opgericht *naast* de oude Volksbond; het werd aangekondigd als de politieke vertegenwoordiger van de christelijke arbeidersstand. Door interne belangenconflicten duurde de volledige ombouw naar een zelfstandige arbeidersorganisatie nog verschillende jaren. Einde 1920 werd de Volksbond officieel vervangen door het Algemeen Christen Democratisch Verbond (Ligue démocratique Chrétienne), dat een confederatie was van het A.C.V., de L.C.M., de Vrouwengilden, de Coöperaties en het verbond van werkliedenbonden (2). Het was een zwakke constructie, die zijn eerste congres van juli 1921 niet eens overleefde. Door toedoen van priester L. Colens werd toen een nieuwe organisatie-vorm aanvaard : in plaats van een concentratie aan de top, kwam er een aan de basis in de vorm van plaatselijke werkersverbonden, die de samentrekking waren van de vakbond, het ziekenfonds enz. Het Algemeen Christelijk Werkersverbond (Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens), waarvan de statuten pas in 1923 werden goedgekeurd, was de federatie van deze werkersverbonden met een vertegenwoordiging van het A.C.V., de L.C.M. en het Nationaal Verbond der Vrouwengilden in de nationale bestuursorganen.

Het voorbeeld van de arbeiders werkte aanstekelijk op de boeren, die in de vele en voornamelijk socialistische aanvallen op hun al of niet vermeende woekerpraktijken tijdens de oorlog een aanleiding

(1) Hendrik Heyman (Sint-Niklaas 1879-Gent 1958) was een van de centrale figuren in de christelijke arbeidersbeweging van het interbellum en een verdediger van de standenvertegenwoordiging in de katholieke partij. Als gewezen onderwijzer trad hij in 1910 in dienst van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen van pater Rutten en werd in 1913 voorzitter van het jonge A.C.V., een functie die hij neerlegde na zijn verkiezing tot volksvertegenwoordiger te Sint-Niklaas op 16 november 1919. Al voor de eerste wereldoorlog, maar vooral in de periode 1918-1921 was hij een van de protagonisten in de beweging voor een zelfstandige christelijke arbeidersorganisatie, die eerst leidde tot het Algemeen Christen Democratisch Verbond en later uitmondde in het Algemeen Christelijk Werkersverbond, waarvan Heyman eerste voorzitter werd (1921/1923-1946). In 1923-1924 was hij voorzitter van de Katholieke Unie en van 1927 tot 1932 minister van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg. Nadien burgemeester van Sint-Niklaas en in 1945 minister van State.

(2) De officiële naam van dit kortstondig verbond luidde Algemeen Christelijk Werkersverbond (Confédération générale des ligues ouvrières chrétiennes), niet te verwarren met het Algemeen Christelijk Werkersverbond (Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens) dat in 1923 op basis van de congresbesluiten van 1921 werd opgericht.

vonden om tot een directe politieke actie over te gaan. De Hoofdraad van de Boerenbond zag zich in elk geval verplicht het delicate punt van de politieke werking aan te snijden op 20 mei 1919. De leiding, J. Helleputte, corporatist van het eerste uur, en Kan. E. Luytgaerens, was ongetwijfeld van meetaf aan gewonnen voor de "nieuwe" ideeën van standsorganisatie en standsvertegenwoordiging, wat niet belette dat er over de opportuniteit van een directe politieke actie discussie bestond. Naar eigen bekentenis had de Boerenbond zich tot dan toe "in haar streven zorgvuldig van alle politieke actie onthouden" (1); de statutaire bepaling dat *alle* belangen van de boeren door de Bond werden behartigd, het subtiel onderscheid tussen partijpolitiek en landbouwpolitiek (ook H. Heyman maakte het onderscheid tussen partijpolitiek en sociale politiek) en het afwentelen van de verantwoordelijkheid op de plaatselijke gilden, waren voldoende om de ommezwaai te verantwoorden. Vier richtinggevende principes werden door de Hoofdraad vooropgezet :

"1. De Boerenbond laat zijn gilden vrij op te treden ter behartiging der belangen van de landbouwersstand op politiek gebied;

2. Waar in de politieke groepeerings, werking of vertegenwoordiging eenig onderscheid wordt gemaakt tusschen standen, beroepen of belangengroepen, is het wenschelijk dat de rol die aan de landbouwers toekomt, in de eerste plaats vervuld worde door de beroepsvereniging, d.w.z. de boerengilde. De invloed van de landbouwgroep zal naar belangrijkheid afgemeten worden;

3. De Boerenbond zal bewerken dat de gilden zijn programma tot het hunne maken en dat het verdedigd worde door de kandidaten die zij aanstellen of die zij steunen;

4. Overigens zal de Boerenbond alles overlaten aan de boerengilden (of gewestelijke groepen van boerengilden). Hij zal er enkel voor zorgen dat deze in de goede richting blijven" (2).

Deze beslissing werd bekrachtigd op de Algemene Vergadering van 9 juni 1919, toen J. Helleputte een uitvoerig betoog hield over de beweging voor politieke standsvertegenwoordiging (3). Ten slotte werd in december 1919, na de verkiezingen, besloten tot de oprichting van arrondissementsbonden.

(1) BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1919*, 27.

(2) *Ibid.*

(3) Terzelfdertijd werd een schets van politiek programma opgemaakt te verdedigen door de gilden. Dit omvatte o.a. het Vlaams minimumprogramma, de standsorganisatie en een aantal concrete maatregelen ten voordele van land- en tuinbouw. BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1919*, 28-29.

Er schulde wel een zekere dubbelzinnigheid in de voornoemde bepalingen, die aantonen dat de Boerenbond de verantwoordelijkheid voor de politieke actie op de plaatselijke gilden wilde laden. Dit is trouwens een constante in het beleid van de Boerenbond tussen de twee wereldoorlogen en had ongetwijfeld te maken met het tweeledige karakter van de organisatie. Er waren enerzijds de plaatselijke gilden met hun veelzijdige activiteit en anderzijds de centrale instellingen, zoals de Aan- en Verkoopvennootschap, de Middenkredietkas en de verzekeringsmaatschappij. Het waren deze financieel-economische inrichtingen die de Boerenbond tot een machtig organisme hadden gemaakt en hem van meet af aan een sterk centraliserend karakter gegeven, maar die ook het meest schade konden ondervinden van een openlijke inmenging in de politiek (1).

Feit is dat de Boerenbond in een veel betere uitgangspositie stond dan de christelijke arbeiders en al beschikte over een goed uitgebouwde "standsorganisatie". In tegenstelling met vele andere organisaties was hij vrijwel ongehavend uit de oorlog gekomen (2) en nog in 1919 kon hij de basis leggen van zijn dominerende positie in het Vlaamse land. Tevoren vooral ingeplant in Brabant, Limburg en Antwerpen (3) kreeg hij nu vaste voet in de beide Vlaanderen door een akkoord met de Oostvlaamse Landbouwersbond en door zijn groot-scheepse actie ten bate van de zwaar getroffen frontstreek (4). Van de 344 nieuwe gilden die in de loop van 1919 en 1920 tot stand kwamen, waren er 73% gesitueerd in Oost- en West-Vlaanderen.

De Boerenbond, Belgisch van naam, was in feite een uitsluitend Vlaamse organisatie gebleven met uitzondering van enkele inplantingen in het taalgrensgebied van Luik, Brabant en Henegouwen. Tegenover de sterk gecentraliseerde en veelzijdige actie van de Boerenbond in Vlaanderen, stond er aan Waalse zijde een mozaïek van katholieke landbouwgroeperingen. Onder de voornaamste zijn te ver-

(1) Voor de structuur van de Boerenbond zie het werk van VARZIM.

(2) Men zal noteren dat het bestuursapparaat van de Boerenbond te Leuven volledig intact bleef, in tegenstelling met de secretariaten van pater Rutten, priester Lambrechts, het A.C.V. en de Belgische Volksbond.

(3) Van de 293 gilden, die per 31 dec. 1918 (vrijwillig) bij de Dienst voor Toezicht waren aangesloten, waren er 82% uit Brabant, Limburg en Antwerpen en 17% uit beide Vlaanderen. BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1918*, 71.

(4) Op 15 aug. 1919 richtte de Boerenbond een permanent bureau in te Roeselare, nl. de Dienst voor het Herstel van West-Vlaanderen. Deze dienst stond in voor informatie, kredietvoorschotten op de oorlogsschade, herstel van het verwoeste landbouwareaal, de bouw van barakken, woningen en hoeven. Hij werd opgeheven in 1921. Zie BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1919, 1920 en 1921*.

melden : de Ligue Luxembourgeoise (in 1928 opgevolgd door de Luxembourg Agricole) met P. de Moffarts (1) als een van de promotoren; de Fédération Agricole de la Province de Liège; de Ligue Agricole de la Province de Namur (Ermeton-sur-Biert), die veruit de actiefste was; en tenslotte de zwakke Fédération Agricole du Hainaut (2). Bijna allen verkeerden ze na de oorlog in ademnood. De Boerenbond heeft vanaf 1919 een uitbreiding van zijn werking in Wallonië ernstig in overweging genomen (3), deels om tegemoet te komen aan de expansiedrang van zijn bloeiende financieel-economische instellingen, deels uitgaande van het streven naar een sterke standsorganisatie van de boeren op katholieke grondslag die op politiek vlak een macht zou vormen en de pas zou afsnijden van de neutrale Fédération Nationale des Unions Professionnelles Agricoles, die in juni 1919 in Wallonië werd opgericht.

Begin 1921 waren de leiders van de Boerenbond gewonnen voor het tot stand brengen van een Waalse confederatie, waarmee de Vlaamse Boerenbond een sterke economische samenwerking zou opbouwen (4). Zo'n confederatie is niet tot stand gekomen, maar de Boerenbond van Leuven heeft wel met verschillende landbouwverbonden akkoorden van samenwerking afgesloten (5). In 1930 zou tenslotte de Alliance Agricole tot stand komen uit een fusie van de bestaande katholieke groeperingen; tussen de Alliance en de Boerenbond bestonden sterke commerciële en financiële banden. In Waals Brabant echter heeft de Leuvense boerenorganisatie onmiddellijk na de oorlog haar werking uitgebreid, zodat dit gewest rechtstreeks on-

(1) Baron Paul de Moffarts (Luik 1869-Strée 1963), senator van 1919 tot 1936, was in december 1929 een van de belangrijkste stichters van de Alliance Agricole Belge, die de vroegere katholieke landbouwverbonden verving. Hij maakte in 1932 deel uit van de studiegcommissie voor de hervorming van de Katholieke Unie.

(2) Al deze landbouwverbonden waren ontstaan in de jaren '90 van de 19de eeuw. Zij namen sindsdien het statuut aan van een erkende beroepsvereniging. Het verbond van Ermeton-sur-Biert bezat een belangrijke aan- en verkoopverenootschap, L'Agrinamur Syndicat.

(3) Zie o.a. een nota van M. Gilot, hoofd van de Documentatiedienst van de Boerenbond, en van priester C. Colpaert, adjunct-secretaris, okt. 1919; *A.D.B.B.*, Dossier 132.

(4) Zie nr. 9. In *A.D.B.B.*, Dossier 132 een ontwerp van samenwerking van F. Brusselmans, hoofd van de Documentatiedienst van de Boerenbond, 1 febr. 1921, geannoteerd door Kan. E. Luytgaerens. Merkwaardig is dat volgens Brusselmans "eene groote moeilijkheid voortkomt uit het feit dat de Belgische Boerenbond het Vlaamsch minimumprogramma tot het zijne heeft gemaakt".

(5) Deze penetratie van de Boerenbond is door sommigen met wantrouwen beken en als een "flamingantisch maneuver" voorgesteld. Zie b.v. E. Baussart in *Terre Wallonne* (BEAUFAYS, 100).

der de controle van Leuven kwam; in 1923 werd daar een Fédération des Gildes Agricoles opgericht, aangesloten bij de Boerenbond.

Van de middenstandsorganisatie bleef na de oorlog niet veel meer overeind. Priester I. Lambrechts had het bovendien niet gemakkelijk om de katholieke middenstandsbeweging opnieuw in gang te zetten, omdat het christelijk etiket nog steeds werd gecontesteerd. Zijn actie kende toch in zoverre succes dat hij op 15 mei 1919 te Brussel kon overgaan tot de stichting van de Christelijke Landsbond van de Belgische Middenstand. Opgevat als een federatie van provinciale groeperingen (1), bleek al onmiddellijk dat deze Landsbond alleen kon steunen op Antwerpse en vooral Westvlaamse kernen; daarom werd in april 1920 een alliantie gevormd met het oudere Syndicat Général des Classes Moyennes, dat alleen nog Wallonië vertegenwoordigde. Het dagelijks bestuur van deze tweeledige organisatie werd waargenomen door het Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand, geleid door Lambrechts (2).

Bij de leiders van deze middenstandsorganisatie woog de economische bekommernis zwaarder door dan de politieke ambitie (3). Een concurrent op het politieke vlak was het schimmige Katholiek Middenstandsverbond, dat al van voor de oorlog dateerde en nog in 1921 een verzoek tot toetreding bij de Katholieke Unie zou indienen (nr. 40, 41, 43). Toch ging vanaf 1920 ook de politieke standenvertegenwoordiging tot het vocabularium van de Landsbond behoren.

De christelijke middenstandsorganisatie is gedurende het interbellum het zwakke broertje gebleven van de standsorganisaties. Door intriges van de conservatieve katholieken uit de Federatie van Kringen is de Landsbond, die christen-democratisch was van inspiratie, geleidelijk afgebrokkeld en in het begin van de jaren '30 werd een concurrerende organisatie opgericht onder de voogdij van de Federatie met Gent, Brussel en Charleroi als belangrijkste centra.

(1) Statuten van de Landsbond in *De Middenstand*, 6 juli 1919.

(2) I. Lambrechts werd na zijn vroegtijdig overlijden (1924) vervangen door priester V. Corluy, die al in 1928 werd opgevolgd door priester A. Jacobs. In 1927 verhuisde het Bestendig Secretariaat van Brussel naar Mechelen, waar het tot in 1940 zou gevestigd blijven.

(3) Het is merkwaardig hoe staatsminister A. Van de Vyvere, die vreemd was aan de organisatie, in 1921 aansluiting zocht met politieke doeleinden (vgl. met nr. 13 en 15). Sindsdien fungeerde hij als "hoofddeken" van de Landsbond.

Standorganisatie en politieke standenvertegenwoordiging bleken dus al in de eerste maanden na de oorlog het belangrijkste streefdoel te zijn geworden van de christelijke sociale beweging. De bijna magische aantrekkingskracht van deze formules kwam nogmaals duidelijk tot uiting op het congres van de studiekringen van de christelijke arbeidersbeweging van 1 en 2 september 1919, waarvan de tweede dag gewijd was aan het "katholiek sociaal programma". Ook sprekers uit de boeren- en middenstandsorganisaties waren aanwezig (1). De organisatie van de standen en de standenvertegenwoordiging werden er voorgesteld als de verwezenlijking van een democratie gesteund op christelijke beginselen en als de realisatie van een christelijke maatschappijopvatting. De noodzaak van een stevige standsorganisatie voor arbeiders, boeren en middenstanders, zelfs voor patroons, werd duidelijk onderstreept en de politieke standenvertegenwoordiging werd als het natuurlijk verlengstuk ervan beschouwd. Dit was geen politiek congres, maar toch kon men er ook de eis horen op eigen kandidaten van de standen bij de verkiezingen en A.C.V.-voorzitter H. Heyman drong aan op een alliantie van alle grote katholieke organisaties, die samen de katholieke partij zouden vormen.

Op dit congres werd aandacht besteed aan de ideologische context van de standsorganisatie. De maatschappij was een levend organisme met de standen als vitale onderdelen. Op de standsorganisatie, die aan de religieuze en zedelijke vorming van zijn leden een voorname plaats moest inruimen, steunde de harmonie van de samenleving. Gekoppeld aan de bedrijfsorganisatie, die eveneens opgang maakte na de oorlog (zie o.a. nr. 31), meenden de christen-democraten over een alternatief te beschikken voor het kapitalistisch liberalisme en het socialisme. Dat dit "christelijk solidarisme" schatplichtig was aan de ideeën van de 19de-eeuwse katholieke denkers is duidelijk, maar in tegenstelling met de corporatieve auteurs van toen werd nu de noodzaak onderstreept van autonome arbeiders-, boeren- en middenstandsorganisaties.

(1) Zie het *Volledig verslag van het Congres der Studiekringen gehouden te Brussel op 1 en 2 september 1919* (Antwerpen z.d.). Het IVde congres van het Algemeen Verbond der Studiekringen, dat onder het voorzitterschap stond van pater G.C. Rutten, verving de Vlaamse Sociale Week. Op de tweede dag, gewijd aan het "katholiek sociaal programma", werd gehandeld over : 1. Algemene beginselen (priester A. Bruynseels); 2. Standsorganisatie (pater Janssens, o.p.); 3. Patroonsorganisatie (priester Fl. Prims); 4. Middenstandsorganisatie (priester I. Lambrechts, bestendig secretaris van de middenstand); 5. Boerenorganisatie (priester A. Van Olmen, adjunct-secretaris van de Boerenbond); 6. Werkliedenorganisatie (priester J. Cardijn). Zie voor dit congres ook SCHOLL, *150 Jaar... België*, III, 244-250.

Een bijzonder kenmerk van de beweging voor standsorganisatie is het feit dat ze gelokaliseerd was in Vlaanderen (ook het congres van de studiekringen was een uitsluitend Vlaamse aangelegenheid) en zelfs een Vlaamsgezinde reflex vertoonde (1). Zowel de werkliedenbonden, de boerengilden als de middenstandsbonden namen het Vlaams minimumprogramma (2) aan en steunden de Katholieke Vlaamse Verbonden die in de loop van 1919 tot stand kwamen om dit programma te verdedigen. Dat de fransgezinde katholieke burgerij in Vlaanderen, die ook de politieke Associaties beheerste, dit minimumprogramma te verregaand vond, kon alleen maar de actie voor de standsvertegenwoordiging versterken, die volgens sommigen ook zou leiden tot de vervlaamsing van de katholieke partij. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat van sommige zijden gepoogd werd de Katholieke Vlaamse Verbonden, die op 28 september 1919 gefedereerd werden in de Katholieke Vlaamse Landsbond onder het voorzitterschap van F. Van Cauwelaert, uit te bouwen tot de katholieke partij-organisatie in Vlaanderen (3).

De aandacht die we besteed hebben aan de ontwikkeling van de arbeiders-, boeren- en middenstandsorganisatie mag ons niet uit het oog doen verliezen dat aan katholieke zijde de conservatieve fractie nog steeds de meest invloedrijke was en de politieke macht nog grotendeels geconcentreerd was in handen van de Associaties, hoewel de Federatie van Kringen duidelijk van haar pluimen begon te verliezen. In januari 1919 werd de 80-jarige Woeste als voorzitter vervangen door staatsminister P. Segers, een oudgediende van Le Havre, die pas in 1936 door L. Degrelle van zijn troon zou worden gestoten (4). Met

(1) Men zal er rekening mee houden dat de katholieke partij steviger ingeplant was in Vlaanderen dan in Wallonië. Ter illustratie volgende cijfers. In 1914 bezat de katholieke partij 99 zetels in de Kamer (op 186), waarvan 59 in Vlaanderen (op 88, hetzij 67%), 12 in Brussel (op 26) en 28 in Wallonië (op 72 hetzij 38%); in 1919 bezat zij 73 zetels (op 186), waarvan 45 in Vlaanderen (op 88 hetzij 51%), 7 in Brussel (op 26) en 21 in Wallonië (op 72 hetzij 29%).

(2) Het Vlaams minimumprogramma, in december 1918 voor het eerst geformuleerd door de katholieke F. Van Cauwelaert en de liberaal J. Hoste, eiste de vernederlandsing van het onderwijs, met inbegrip van de Gentse Rijksuniversiteit, van het gerecht, van de centrale besturen in hun contacten met Vlaanderen, en de oprichting van Vlaamse eenheden in het leger. Door de frans-talige katholieke kranten in de hoofdstad werd het als activistisch bestempeld.

(3) Zie hiervoor GERARD, *De structuur*, 179 e.v.

(4) Paul Segers (Antwerpen 1870-1946), volksvertegenwoordiger voor Antwerpen vanaf 1900, minister in de regering-de Broqueville (1912-1918), minister van Staat (1918), stond na de eerste wereldoorlog als voorzitter van de fransgezinde en conservatieve Federatie van Kringen vrij geïsoleerd in het Vlaamse land, vooral door zijn conflict met F. Van Cauwelaert in 1921, en moest vanaf 1925 vrede nemen met een mandaat van gecoöpteerd senator. De campagne van L. Degrelle in 1935-1936 maakte een einde aan zijn politieke carrière.

Woeste verdween wellicht de meest verwoede tegenstander van de federalisering van de katholieke partij.

Verskillende Associaties waren in verval (1), maar de toestand ontwikkelde zich anders in Vlaanderen dan in Wallonië. Terwijl in Vlaanderen gestreefd werd naar een erkenning van de verschillende standsgroepen, kwam het in een aantal Waalse arrondissementen tot een samensmelting van de twee fracties, die mekaar vroeger hadden bestreden (2). Dit had te maken met het burgerlijk karakter van de vooroorlogse christen-democratische organisaties, waarvan vele leiders nu een terugkeer naar de oude schaapsstal veiliger vonden. De oude tegenstelling zou er echter weldra worden vervangen door een nieuwe : de Associatie tegenover de autonome arbeidersorganisaties (Ligue des Travailleurs Chrétiens).

Baanbrekend aan Vlaamse zijde was het werk van de Mechelse democraten, die van de Associatie een reorganisatie afdwongen op basis van de standsvertegenwoordiging. Dat gebeurde al op 26 mei 1919 (3). In een commentaar in *De Standaard* heette het dat deze "breed opgevatte hervorming (...) de macht ontnemt uit de handen van enkele afgezonderde leiders om de belangen van de kiezers op rechtmatige en gezonde democratische wijze te laten vertegenwoordigen" (4).

De verkiezingen van 16 november 1919, die bij algemeen enkelvoudig stemrecht werden gehouden, toonden overduidelijk de anarchie die in de katholieke partij heerste. Er was geen enkele centrale instantie, geen centraal programma. De oude Associaties verloren in Vlaanderen veel terrein ten voordele van de standsorganisaties, vooral

(1) Zie de bekentenis van Woeste : "Les associations anciennes avaient de la peine à reprendre leurs anciennes allures" (*Mémoires*, III, 75). Het eerste teken van leven was een serie protestmoties in januari-februari 1919 tegen de geplande kieshervorming.

(2) Zo b.v. te Charleroi, te Nijvel, Soignies, Luik.

(3) De hervorming van de Associatie was er het voorwerp geweest van vele discussies in de studiekringen van loyale Vlaamsgezinden onder de oorlog. In die studiekringen, waarvan Ph. Van Isacker (Torhout 1884-Brussel 1951) een van de promotoren was, was men tot het inzicht gekomen dat de invoering van de standsvertegenwoordiging de Associatie ook Vlaamsgezind zou maken. In de statuten van het Katholiek Vlaams Verbond van Mechelen (aanvankelijk Volksbond geheten), die op 18 febr. 1919 werd opgericht en de voortzetting was van de studiekringen, stond (art. 4) : "De Volksbond zal er naar streven dat, op politiek gebied, de maatschappelijke groepen (werklieden, landbouwers, middenstanders, hogere beroepen) zullen vertegenwoordigd worden door personen die het vertrouwen van deze groepen bezitten, in de overtuiging dat aldus de vertegenwoordiging de Vlaamse taal- en stambelangen natuurlijkerwijze zal behartigen" (GERARD, *De structuur*, 91-92).

(4) 14 juni 1919.

van de werkliedenbonden (1). De Katholieke Vlaamse Verbonden speelden in het opdringen van de christen-democraten een voorname rol. Feitelijk waren zij het die in vele arrondissementen de actie van arbeiders, boeren en middenstanders coördineerden en hun actie de nodige cohesie bezorgden door de eis voor het Vlaams minimum-programma. Opvallend was in elk geval dat de Katholieke Vlaamse Landsbond een verkiezingsprogramma opstelde waarin niet alleen de Vlaamse eisen werden opgesomd, maar een harmonisch geheel van sociaal-economische revendicaties van de standsgroepen. De katholieken leden, in hun geheel genomen, een ferme nederlaag. Zij verloren 22 zetels en behielden er nog 77, op de voet gevolgd door de socialistischen. De uitslag was echter gunstig voor de christen-democraten, die hun relatieve en zelfs absolute aandeel in de katholieke partij zagen stijgen (2).

DE OPRICHTING VAN DE KATHOLIEKE UNIE (1919-1921)

De nederlaag bij de verkiezingen van 16 november 1919 stelde een "hervorming" van de katholieke partij acuut. Overal werd dit thema ter studie genomen. Bij die hervormingsbeweging speelden drie factoren een rol. Vooreerst was er de politieke toestand : de coalitie-regeringen die de homogeen-katholieke regeringen hadden opgevolgd eisten een betere partij-organisatie om het hoofd te kunnen bieden aan de eisen van de coalitie-partners. Ten tweede de machtsverhoudingen in de katholieke partij zelf waar de Federatie van Kringen duidelijk aan invloed had ingeboet en niet langer de eisen van arbeiders-, boeren- en middenstandsorganisaties op politieke medezeggenschap kon negeren. En ten derde de stuwende kracht die uitging van de standsorganisatie-gedachte, die sedert de wapenstilstand een groot succes kende. Deze stroming voor een hervorming van de katholieke partij leidde op 29 augustus 1921, op de valreep voor de verkiezingen van 20 november, tot de oprichting van de Katholieke Unie, een alliantie tussen het Algemeen Christen Democratisch Verbond (later Algemeen Christelijk Werkersverbond genoemd), de Boerenbond en de Waalse katholieke landbouwverbonden, de Landsbond van de Mid-denstand en tenslotte de Federatie van Kringen.

Aan de oprichtingsgeschiedenis van de Katholieke Unie zijn de documenten van het eerste hoofdstuk gewijd (nrs. 1-45). Zij kunnen

(1) In 1919 traden ook veel neutrale middenstandsljsten op.

(2) GERARD, *De structuur*, 96 e.v.

ons toelaten de concrete wording van dit organisme en de draagwijdte van het initiatief beter te beoordelen.

Over de wordingsgeschiedenis van de Katholieke Unie is tot op heden weinig of geen onderzoek verricht. A. Simon beperkte zich overeenkomstig het opzet van zijn werk tot een aantal synthetische beschouwingen over de algemene ontwikkeling van de katholieke partij en besteedde nauwelijks aandacht aan de Katholieke Unie (1). Maar ook J. Beaufays hield het in zijn nochtans lijvige werk bij een oppervlakkige schets (2). Hij steunde daarbij uitsluitend op de brochure *Notes et Documents. 1921-1922* door de Unie uitgegeven in september 1922 (3). Daarin zijn opgenomen de statuten, het programma, het manifest en de besluiten over de hervorming van de katholieke partij (13 juni 1922), voorzien van een weinig commentaar (4).

In de wordingsgeschiedenis van de Katholieke Unie zijn drie fasen te onderscheiden. De *eerste* werd afgesloten in november 1920 op het ogenblik dat de leiders van de Federatie van Kringen, van de Boerenbond en van de christelijke arbeiders (er is geen spoor van de middenstandsorganisatie) overeenstemming bereikten over de grote lijnen van de toekomstige alliantie (nrs. 1-8). Door het gebrek aan documenten m.b.t. deze fase blijven een paar punten in het duister, o.a. de aanzet (5) en het precieze verloop van de onderhandelingen (6).

(1) *Le parti catholique belge 1830-1945*, Brussel 1958.

(2) *Les partis catholiques en Belgique et aux Pays-Bas. 1918-1958*, Brussel 1973. Voor de oprichting van de Katholieke Unie zie blz. 76 en vooral blz. 82 e.v.

(3) Tweektalige brochure : *Nota's en Dokumenten. 1921-1922*. Het betreft een propaganda-brochure uitgegeven met het oog op de eerste Algemene Vergadering van 15 oktober 1922. Zie notulen van de Hoofdraad van 11 juli 1922; *Delv. 2*. Manuscript van de brochure in *Delv. 19*. Ze werd op 3.500 exemplaren verspreid (onkostennota in *Delv. 19*).

(4) Ook J. De Groof gebruikte uitsluitend deze brochure voor de stichting van de Katholieke Unie in zijn korte artikel *Over de wording van de CVP-PSC*, 1977.

(5) Er is alleen het laconieke bericht dat de Hoofdraad van de Boerenbond op 26 juli 1920 een onderhandelingsvoorstel aanvaardde vanwege de Federatie van Kringen (nr. 3).

(6) Behalve de twee voorontwerpen van Katholieke Unie (nrs. 6 en 7) zijn er slechts twee documenten die rechtstreeks betrekking hebben op deze ontmoetingen. Er is vooreerst de brief van P. Segers aan J. Helleputte van 30 september 1920, waarin de voorzitter van de Federatie mededeelt dat de bijeenkomst van afgevaardigden, voorzien op 15 oktober, vervroegd is naar 9 oktober 1920 (*Hell. 493*). Er is ten tweede het meer interessante verslag van F. Brusselmans, advocaat bij de Boerenbond, over zijn onderhoud met P. Segers op 4 november (nr. 5). Over de inhoud van de besprekingen vernemen we echter onrechtstreeks meer uit de brief van J. Helleputte aan A. Ruzette van 12 maart 1921 (nr. 10). Bij de on-

Het lijkt evenwel geen twijfel dat de aanzet op een of andere wijze verband houdt met het congres van de Federatie van Kringen van 1 en 2 mei en 13 juni 1920.

Het 47ste congres van de Federatie van Kringen was, in het licht van de katholieke verkiezingsnederlaag, voor een belangrijk deel gewijd aan de hervorming van de kiesverenigingen. Er bleek een grote eensgezindheid te bestaan om het kader ervan te verbreden. Door de Vlaamse verslaggever werd zelfs een federale inrichting op basis van de standenvetegenwoordiging voorgesteld, terwijl de Waalse rapporteur een meer unitaire formule verdedigde. Op de zitting van 13 juni werd als besluit van de besprekingen de wens uitgesproken dat er in de arrondissementen een federale inrichting tot stand zou komen (1). De draagwijdte van dit besluit, dat betrekking had op de kiesverenigingen aangesloten bij de Federatie, bleef niettemin zeer dubbelzinnig. Was de Federatie echt bereid de politieke autonomie van arbeiders, boeren en middenstanders niet alleen plaatselijk, maar ook nationaal te erkennen (2) ? Of streefde ze daarentegen naar een versterking van de eigen effectieven door een verbreding van haar plaatse-

derhandelingen van oktober 1920 waren naast J. Helleputte en P. Segers ook F. Brusselmans en misschien A. Ruzette (zie nr. 10) en M. Wasseige (zie nr. 22) betrokken. Het aandeel van de christelijke arbeiders in deze eerste fase is onduidelijk.

(1) "La Ire Section émet le voeu de voir se fonder dans chaque arrondissement des groupements catholiques ayant leur autonomie et leur administration distinctes et de les voir se fédérer pour assurer la défense des intérêts généraux du parti catholique et l'organisation des luttes électorales. Tout en laissant aux arrondissements le choix des moyens de réalisation de ce programme", *FEDERATION DES ASSOCIATIONS...*, 47e Session..., 295.

(2) Zoals ze liet uitschijnen in de brief aan deze organisaties op 27 mei 1920 : "En invitant les représentants des grands groupements du parti à assister aux réunions du 13 juin, la Fédération n'a nullement en vue de porter atteinte à leur autonomie, qui constitue à ses yeux une nécessité; ni de provoquer la fusion en un seul organisme de toutes les forces catholiques. Elle n'a pas davantage pour objet de réaliser à l'occasion de cette réunion la constitution d'un Comité Central de direction du parti. Elle espère que la création d'un pareil Comité sera, selon les vœux de nombreux catholiques, examinée ultérieurement dans des réunions où seront représentés les délégués de tous les groupements politiques"; *ibidem*, 183. Op de zitting van 13 juni deed F. De Munynck, hoofdredacteur van *Het Volk* en een van de weinige christen-democratische waarnemers op het congres, een oproep om zo vlug mogelijk een statuut uit te werken dat de samenwerking tussen de katholieke groeperingen op nationaal vlak zou regelen (*ibidem*, 196).

lijke kaders (1) ? Het verzet van de Federatie tegen de Katholieke Unie schijnt eerder de laatste interpretatie te bevestigen.

De *volgende fase* liep van november 1920 tot augustus 1921 en werd gekenmerkt door de obstructie van de Federatie van Kringen, die de oprichting van de Katholieke Unie op de lange baan probeerde te schuiven (nrs. 9-18). De eerste na-oorlogse gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 zullen allicht ook voor enige vertraging hebben gezorgd. Intussen pleegden de standsorganisaties onderling overleg om een gemeenschappelijke houding te bepalen tegenover de Federatie (nrs. 16-17).

De *laatste fase* betreft de ultieme onderhandelingen van augustus en september 1921 nadat de Federatie van Kringen op 10 augustus 1921 het licht op groen had gezet. In drie zittingen (29 augustus, 7 en 14 september 1921) werd een akkoord bereikt over de statuten van de Katholieke Unie en over de grote lijnen van het programma (nrs. 22-34). Dat programma werd op 20 september goedgekeurd op de eerste bureauvergadering en op 23 september in de pers gepubliceerd (nrs. 35-36). Daarmee was de oprichting van de Katholieke Unie een feit. Deze laatste fase liep parallel met moeilijkheden te Antwerpen en te Brussel, waar twee katholieke groepen tegenover mekaar stonden, waarvan de leiders zelf betrokken waren bij de onderhandelingen voor de Katholieke Unie. Dat is een belangrijk gegeven om de betekenis van de Katholieke Unie te beoordelen. In de ogen van de conservatieven was de Unie een vrijblijvende zaak (nrs. 18, 25-25, 33, 37-38).

Tot slot enkele beschouwingen. Wij hebben gezien dat vooral de christelijke arbeidersbeweging vanaf de wapenstilstand de drager was van de beweging voor politieke standenvetegenwoordiging. Toch is het vooral de leiding van de Boerenbond en meer bepaald J. Helleputte, die de voornaamste bezieler is geweest van de Katholieke Unie. Het hoeft ons niet te verwonderen dat deze corporatist van het eerste uur die voor de oorlog al bij soortgelijke pogingen was betrokken, onmiddellijk gewonnen was voor de nieuwe ideeën van standenorganisatie en standenvetegenwoordiging. Het overwicht van de bijna 70-jarige Helleputte, die overigens een gezagvolle figuur was, bij het tot stand komen van de Unie is ook te verklaren door het organisatorisch vacuum waarin de christelijke arbeidersbeweging tenminste op poli-

(1) De secretaris van de Federatie had bij de aanvang van het congres geen twijfel laten bestaan over de bedoelingen ervan : "Que cette année, Messieurs, nos efforts tendent à grouper tous les organisations catholiques sous le drapeau de la Fédération : c'est le but principal des délibérations de la présente session", *ibidem*, 28.

tiek gebied verkeerde. Sedert de Volksbond door de christelijke arbeiders was afgewezen, maar het nieuwe verbond van werkliedenbonden (december 1919) door de aanslepende discussie over de vorm van de organisatie nog niet echt van de grond was gekomen, was zij geen echte onderhandelingspartner. Het is ongetwijfeld met het oog op de wording van de Katholieke Unie dat vanaf einde 1920 haast werd gemaakt met de nieuwe organisatie. In december werd de Volksbond officieel ontbonden en vervangen door het Algemeen Christen Democratisch Verbond, dat ongelukkig genoeg zijn eerste congres van juli 1921 niet overleefde en werd vervangen door het A.C.W. (dat statutair pas in 1923 tot stand kwam).

Het valt ook op dat ondanks het dynamisme van de Katholieke Vlaamse Verbonden, deze niet betrokken werden bij de oprichting van de Katholieke Unie. Al in oktober 1920 werd de pas afgesneden aan een ontwikkeling die hen mogelijk tot het katholieke partij-organisme in Vlaanderen zou hebben gemaakt (nr. 4). F. Van Cauwelaert (1) zelf, die sinds de oorlog een belangrijke positie innam in de katholieke partij, werd evenmin geraadpleegd bij de totstandbrenging van de Unie; hij noch *De Standaard* bleken gelukkig met de nieuwe constructie (nrs. 23, 30, 37-39). Merkwaardig in dit verband is ook de scherpe kritiek van P. Pouillet op de Katholieke Unie (nr. 28).

Het blijkt verder zeer duidelijk hoe de Katholieke Unie afgedwongen werd van de conservatieve Federatie, die het initiatief op de lange baan probeerde te schuiven, maar tenslotte onder druk van de drie standsorganisaties moest toegeven (nrs. 17, 18 en 38). Het was intussen zo laat geworden dat de Unie bij de verkiezingen van 20 november 1921 nauwelijks nog gewicht in de schaal kon leggen. De oprichting van de Unie werd bovendien overschaduwed door enkele scherpe conflicten, voornamelijk te Brussel en te Antwerpen, waarbij P. Segers een van de protagonisten was. Het is in het licht van dat optreden duidelijk welk belang de conservatieven hechtten aan de Katholieke Unie. Voor hen was de Unie een vrijblijvende zaak, die hun politieke zelfstandigheid niet in het minst zou aantasten. Deze

(1) Frans Van Cauwelaert (O.-L.-Vrouw Lombeek 1880-Antwerpen 1961) was vanaf de eerste wereldoorlog een van de centrale figuren in de Vlaamse beweging en in de katholieke partij. Hij zetelde in de Kamer van 1910 tot aan zijn overlijden en was daarnaast burgemeester van de metropool Antwerpen (1921-1932), minister van Staat (1931), minister (1934-1935) en Kamervoorzitter (1939-1954). Van Cauwelaert, die tot 1933 buiten het kader van de Katholieke Unie bleef, beschikte in de jaren '20 over het dagblad *De Standaard*, de Katholieke Vlaamse Landsbond en de Katholieke Vlaamse Kamergroep als belangrijkste machtsinstrumenten.

oppositie van de Federatie zou de Katholieke Unie blijvend verlammen. Wij kennen intussen ook de raad door de stokoude Woeste aan zijn opvolger Segers gegeven, nl. te doen alsof de Katholieke Unie niet bestond (1).

De conceptie van de Katholieke Unie was primitief. Wat meer in het bijzonder opvalt, is het ontbreken van enige band met de lokale politieke verenigingen. Het lijdt nochtans geen twijfel dat Helleputte c.s. een integrale hervorming van de katholieke partij beoogde van hoog tot laag. Aan de stichting van de Katholieke Unie koppelde hij de invoering van de standenvertegenwoordiging op het plaatselijk vlak (nrs. 1, 2, 5, 10-12, 17). Dat de inrichting van de arrondissementele electorale organisatie toch niet geregeld werd in het statuut van de Katholieke Unie, moet niet alleen op de rekening van de Federatie van Kringen worden gebracht, maar was evenzeer te wijten aan de lange traditie van plaatselijke autonomie, waarover scrupuleus werd gewaakt. Een poging van Helleputte in 1922 om een modelstatuut gebaseerd op het federale principe te doen aannemen door de Katholieke Unie mislukte (nr. 44-45). Het ontbrak dus in de jaren '20 niet alleen aan uniformiteit in de electorale organisatie van de verschillende arrondissementen, maar bovendien bestond er tussen de arrondissementen en de Katholieke Unie geen organisch verband.

Met de stichting van de Katholieke Unie werd aldus geen nieuwe partijorganisatie geschapen en zeker geen modern partij-apparaat; al het bestaande werd intact gelaten en boven de bestaande nationale groeperingen werd gewoon een "comité d'union" opgericht, waarmee we verwijzen naar het voorstel van 1899. Dit comité beschikte niet over een permanent secretariaat, bezat geen eigen kaders en nauwelijks financies.

De katholieke partij onderging nochtans belangrijke veranderingen in de na-oorlog, maar deze betroffen in de eerste plaats de invoering van de standenvertegenwoordiging op het plaatselijke vlak. Deze beweging ontwikkelde een dynamiek los van de onderhandelingen voor de Katholieke Unie en in verschillende arrondissementen kwam die hervorming tot stand vóór en buiten de stichting van de nationale alliantie. Deze verandering had weinig te maken met de systematische opbouw van een nieuwe partij, maar met een feitelijke machtsverschuiving binnen de bestaande katholieke partij, van de oude door de burgerij gecontroleerde kiesverenigingen naar de

(1) WOESTE, *Mémoires*, III, 126-127.

nieuwe christen-democratische organisaties van arbeiders, boeren en middenstanders. De invoering van de standenvertegenwoordiging in de plaatselijke electorale organisatie was slechts voor een deel het resultaat van een centraal geleide beweging en alleen in die zin dat de Boerenbond en het verbond van werkliedenbonden aan hun plaatselijke afdelingen richtlijnen van die aard verschaften. Deze beweging kon alleen slagen in zoverre er op het plaatselijk vlak een consensus tussen de groepen werd bereikt.

*
* *

DE ONMACHT VAN DE KATHOLIEKE UNIE IN DE JAREN '20

Bij de verkiezingen van 20 november 1921 speelde de Unie nauwelijks een rol. Ja, ze stelde een programma en een verkiezingsmanifest op, zoals ze ook zou doen in 1925, 1929 en 1932, maar oefende geen beslissende invloed uit op het plaatselijk politiek leven, dat zijn eigen tradities en spelregels bezat. De katholieke overwinning bij de verkiezingen van 1921 had ook weinig of niets te maken met de oprichting van de Katholieke Unie : nooit waren zoveel twisten voorgekomen en zoveel concurrerende katholieke lijsten ingediend (in 10 van de 17 Vlaamse arrondissementen stonden twee katholieke lijsten tegenover mekaar) (1). De Unie trad in 1921 nog niet op als scheidsrechter (2), een gebruik dat in 1925 en 1929 wel veelvuldig zou worden toegepast en overigens een van haar verdienstelijke kanten is geweest (3). In de jaren '20 waren de dissidenties nl. zeer talrijk.

(1) Een analyse van de katholieke partij bij de verkiezingen van 1921 in GERARD, *De structuur*, 238 e.v. Zie b.v. de commentaar van F. de Thysebaert, lid van de Hoofdraad, op 30 okt. 1921 : "Je regrette vivement que, l'Union Catholique étant fondée, on donne le spectacle de tant de désunion dans tout le pays" (aan F. Brusselmans; *Delv.* 20).

(2) Een verzoek tot tussenkomst vanwege het Arrondissementsverbond van Boerengilden van Antwerpen (2 okt. 1921; *Delv.* 30) en een vanwege de Katholieke Associatie van Dendermonde (10 okt. 1921; *Hell.* 493), bleven zonder gevolg.

(3) In het archief van de Katholieke Unie zijn voor de verkiezingen van 1925 negen verzoeningsdossiers bewaard (*Delv.* 35-42); voor 1929 zeven (*Delv.* 47-53); voor 1932 slechts één (*Delv.* 55).

Afgezien van de eerste maanden van 1922, toen de Hoofdraad een vinnig debat voerde over de invoering van de standsvertegenwoordiging in de arrondissementen, zodat Helleputte zelfs zijn vrees uitsprak dat de Katholieke Unie terug zou uiteenvallen (1), waren de eerste jaren van haar bestaan anders niet zo slecht. De Hoofdraad vergaderde regelmatig, hoewel een grote onverschilligheid kon vastgesteld worden bij de leden; op de zitting waar Heyman voorzitter werd, b.v., waren slechts 9 leden van de 48 aanwezig. De Katholieke Unie slaagde er in de drie volgende jaren in een soort congressen te organiseren, waaraan alle fracties deelnamen, maar waar de politieke actualiteit nauwelijks werd aangeroerd (2).

De politieke troebelen van 1925 gaven de Unie een gevoelige slag. De verkiezingen van 1925, die in veel arrondissementen een heruitgave werden van de twisten van 1921 (in drie Westvlaamse arrondissementen b.v. kwamen christelijke werkliedenlijsten op tegen de overige katholieken), deden de controverse over de standsorganisatie weer opblazen. De katholieke-socialistische regering onder leiding van de christen-democraat P. Poulet, die daarop tot stand kwam, verscheurde de katholieke partij in twee kampen, met een deel van de conservatieven in de oppositie (3). Dit viel samen met het voorzitterschap van P. Segers in de Katholieke Unie. Een en ander leidde in 1926 tot een grondige bezinning over de organisatie van de katholieke partij, waarbij een hervorming van de Katholieke Unie in overweging werd genomen; noodgedwongen moest men besluiten tot een status-quo (4). In de volgende jaren kwam de partij-organisatie steevast weer op de agenda van de Hoofdraad. Een lichte kentering kwam er onder het voorzitterschap van E. Rubbens (1928-1929), de jonge en dynamische voorzitter van het A.C.W., die naar het voorbeeld van Nederland het voorstel lanceerde om Katholiekendagen in te rich-

(1) Het betrof het debat over de richtlijnen die aan de arrondissementen moesten verstrekt worden (zie nr. 45). Ter gelegenheid van de discussie over zijn nota, schreef Helleputte aan R. Ulens, die hij als afgevaardigde van de Boerenbond waarschijnlijk in de Hoofdraad wilde zien zetelen: "(La Fédération des Cercles), après s'être ralliée au système elle semble vouloir faire marche en arrière, et je crains qu'elle le combatte" (22 april 1922; *Hell.* 493).

(2) Nl. op 15 okt. 1922, op 24-25 nov. 1923 en op 11-12 okt. 1924. Dat laatste was oorspronkelijk bedoeld als een Katholiek Congres naar het voorbeeld van de Mechelse, maar men moest dit plan laten varen (zie de verslagen van de Hoofdraad onder het voorzitterschap van H. Heyman; *Delv.* 4).

(3) VANTHEMSCHE, *De val van de regering Poulet-Vandervelde*.

(4) BEAUFAYS, 88 e.v. gaat uitvoerig in op de verslagen van de Federatie, de Boerenbond en de Landsbond van de Middenstand, die toen werden voorgebracht.

ten. Er werden ook stemmen gehoord om het gezag van de Hoofdraad te versterken. o.a. door een vertegenwoordiging van de parlamentsfracties op te nemen. Maar alles bleef bij het oude. Wel werd in 1929 veel werk gemaakt van het verkiezingsprogramma en werd onder andere grote aandacht besteed aan het uitwerken van een Vlaams programma. Vanaf 1930 deemsterde de Unie weg.

De Katholieke Unie, die in haar eerste versie op 25 oktober 1932 zou ophouden te bestaan, is er dus niet in geslaagd het centrale en leidende organisme te worden van de katholieke partij. Haar bestaan bracht weinig verandering in de toestand van voor 1914, gekenmerkt door de open rivaliteit tussen de verschillende katholieke groeperingen. De aangesloten organisaties behielden hun vrijheid en de Federatie van Kringen hield de schijn hoog de enige politieke vertegenwoordiger te zijn van de katholieke partij. Voor het falen zijn verschillende factoren verantwoordelijk. We hebben er al op gewezen dat de Unie een primitieve constructie was, niet meer dan een comité, zonder kaders, zonder permanent secretariaat, met nauwelijks financies. Het is niet verwonderlijk dat in die omstandigheden het zwaartepunt van de politieke werking bij de verschillende katholieke groeperingen bleef liggen. Het A.C.W. bij voorbeeld groeide vanaf 1927 tot een methodisch uitgebouwde organisatie met eigen financiële instellingen en een net van vrijgestelden. Ook de Federatie van Kringen beschikte sedert 1919 over een permanent secretariaat, waar verschillende bedienden werkzaam waren.

De Katholieke Unie weerspiegelde ook niet precies de feitelijke machtsverhoudingen en de verschillende krachten in de katholieke partij en de uitbouw van de standsorganisatie was onevenwichtig. Tegenover het A.C.W., de Boerenbond en de Landsbond van de Mid-denstand, die een georganiseerde sociale actie ontplooiden, stond de Federatie van Kringen, die vooral steunde op politieke verenigingen en bovendien beweerde niet standsgebonden te zijn. De Federatie van Kringen heeft zich blijvend verzet tegen de standsorganisatie, die naar haar oordeel de elite opofferde aan de massa. Maar in Vlaanderen verloor ze steeds meer terrein, terwijl de standsorganisatie er algemeen ingang vond in de jaren '20 (in feite gebeurde dat al tussen de verkiezingen van 1919 en 1921). Daarentegen bleef in Wallonië de unitaire organisatie onder de hoede van de Federatie bewaard. Daarvoor waren er twee redenen. Ten eerste de gebrekkige organisatie van de christelijke arbeiders en de landbouwers, waardoor hun aanspraken op politieke medezeggenschap minder sterk waren; ten tweede was door de afwezigheid van de taalkwestie de burgerij in Wallonië niet zo verdeeld als in Vlaanderen. De burgerij in Vlaanderen, voor zover deze Vlaamsgezind was, was de bondgenoot van de standsorganisaties

in de oppositie tegen de fransgezinde Federatie. Maar deze Vlaamsgezinde burgerij was als vijfde groep niet vertegenwoordigd in de Katholieke Unie (nr. 23 en 66) en zocht haar toevlucht tot de Katholieke Vlaamse Landsbond. Tenslotte werd de middenstandsorganisatie in de Katholieke Unie schromelijk overschat.

De controverse over de standsvertegenwoordiging, de disputen over vormkwesties en partij-organisatie waren ten laatste maar een afgeleide van een dieper conflict van politieke aard, nl. de fundamentele meningsverschillen bij de katholieken over de belangrijke staatkundige, militaire en financieel-economische kwesties. Het wantrouwen van de fracties tegenover mekaar was dan ook zeer groot. Het was niet verwonderlijk dat de conservatieven niet goedschiks, op grond van een ideale standsvertegenwoordiging, plaats wensten in te ruimen voor kandidaten van het Werkersverbond, die zij als halve socialisten brandmerkten.

HET "MONOPOLIE VAN SOCIALE WERKEN"

In oktober 1930 brak het conflict uit over het zogenaamde monopolie van sociale werken, dat de aanleiding zou worden tot de hervorming van de Katholieke Unie. Onder de schijn van sociaal apostolaat, maar in werkelijkheid om de politieke aanspraken van het A.C.W. te ondergraven, hadden de conservatieve katholieken te Brussel en te Charleroi (later zou ook Namen volgen) eigen arbeiderswerken opgericht onder de hoede van de Federatie van Kringen (1). De leiders van het A.C.W. richtten op hun congres van 18 en 19 oktober 1930 een publieke aanval tegen deze conservatieven, die door de oprichting van concurrerende sociale werken de eenheid van de christelijke arbeidersbeweging in gevaar brachten (2). Daarmee was het

(1) Te Brussel dateerde het conflict al van omstreeks 1918. De gewezen christen-democraat J. Renkin, gesteund door o.a. P. Crokaert, had zich toen verzet tegen de omvorming van de bestaande sociale werken tot een zelfstandige arbeidersorganisatie en had er nieuwe opgericht (zie o.a. FIEVEZ, *Cardijn*, 45-49). De Katholieke Associatie van Brussel, die deze dissidente arbeiderswerken patroneerde, had in 1926 haar sociale werking geïntensiveerd om haar positie tegenover de Christene Volkspartij te versterken. In datzelfde jaar had de Federatie van Kringen de aangesloten groeperingen opgeroepen hun inspanningen op sociaal vlak te vergroten (FEDERATION DES ASSOCIATIONS..., *53e Session...*, 83 e.v.).

(2) ALGEMEEN CHRISTELIJK WERKERSVERBOND, *IXe Congres...*, 37.

hebben van de dam en begon een controverse die tot aan de oorlog zou aanslepen.

Het waren vooral de gebeurtenissen te Charleroi die de kwade reactie van het A.C.W. hadden uitgelokt. In de eerste maanden van 1930 hadden de conservatieven van dat arrondissement een dissidente mutualistenbeweging op gang gebracht buiten het kader van de L.C.M. en het A.C.W. (1). De tweedracht had een hoogtepunt bereikt toen zij ook werklozenkassen oprichtten en daarmee in concurrentie traden met het A.C.V. J. Bodart, de voorman van de Ligue des Travailleurs van Charleroi, had nog op 8 oktober 1930 de bisschop van Doornik, Mgr Rasneur, gewaarschuwd voor deze escalatie van het conflict, dat onvermijdelijk zou leiden tot de oprichting van een zelfstandige christelijke arbeiderspartij (2). En hoewel Rasneur bij P. Segers en E. Rubbens had aangedrongen om te bemiddelen (3), leverden de leiders van het A.C.W. enkele weken later in het openbaar scherpe kritiek op de conservatieven. De verklaringen van het A.C.W.-congres waren koren op de molen van de conservatieven, die prompt verklaarden dat er onder katholieken geen monopolie van sociale werking bestond (4).

Wat was de kern van het probleem ? Het zat de conservatieven dwars dat alle sociale werken, d.w.z. ziekenfondsen, coöperaties, vakbonden enz., aangesloten waren bij het A.C.W. en een brede recruiteringsbasis vormden voor zijn politieke actie, die volgens de conservatieven al te sterk de socialistische benaderde. Hun antwoord

(1) Zie de brochure FEDERATION DES MUTUALITES CHRETIENNES DE CHARLEROI, *Les "raisons" d'une dissidence...*, 18 augustus 1930. Het betreft een antwoord van het verbond, aangesloten bij het A.C.W., aan de conservatieven.

(2) "Il est certain que l'organisation systématique et permanente de la lutte contre le mouvement ouvrier chrétien conduit inévitablement à des conséquences d'une gravité extrême dont la plus certaine serait la constitution générale d'un parti ouvrier chrétien séparé"; Bodart aan Rasneur, 8 okt. 1930; afschrift in *Arch. A.C.W.* 185.1. Een gelijkaardige brief van Bodart aan Rubbens, 9 okt. 1930; *ibid.* Daarin heeft Bodart het ook over de intentie van de conservatieven om een eigen coöperatie op te richten. "Ces faits et d'autres encore démontrent que la volonté des dissidents est de créer de toutes pièces, un mouvement ouvrier ou plutôt, un simili mouvement ouvrier en opposition avec celui qui existe dans les cadres nationaux et auquel ils reprochent injustement des tendances ... socialisantes". Op 1 maart 1931 zou Bodart een ophefmakend artikel publiceren in *La Revue Belge* : "Allons-nous à la constitution d'un parti ouvrier chrétien séparé ?"

(3) Rasneur aan Rubbens, 10 okt. 1930; *ibid.*

(4) H. Carton de Wiart op het congres van de Federatie van Kringen van 25 en 26 oktober 1930. FEDERATION DES ASSOCIATIONS..., *57e Session...*, 103 e.v.

daarop was dus eigen sociale werken oprichten om de eigen positie te versterken. Aan conservatieve zijde kon men daarbij volgend spitsvondig dilemma horen : ofwel meewerken aan de bestaande sociale werken en op die manier de macht van het A.C.W., wiens politieke opvattingen zij niet deelden, versterken; ofwel het monopolie van sociale werken overlaten aan het A.C.W. en op die manier aan hun katholieke plicht verzaken. Een reactie van het A.C.W. kon niet uitblijven, want een verdubbeling van de sociale werken zou zijn positie tegenover de socialisten sterk verzwakken. Bovendien was in die omstandigheden van een samengaan met de conservatieven in een brede katholieke partij geen sprake meer. Het A.C.W. eiste daarom een feitelijk monopolie van de sociale werking onder de christelijke arbeiders.

DE HERVORMING VAN DE KATHOLIEKE UNIE

Hoewel de kwestie van de sociale werken sedert het A.C.W.-congres van oktober 1930 een scherpe controverse had ontketend, was er een nieuw incident nodig om de Katholieke Unie wakker te schudden. Op 4 maart 1931 leverde senator P. Crokaert, op een zitting van de Federatie, in een waar rekvisitoor tegen het A.C.W. en zijn leiders felle kritiek op de ghetto-mentaliteit van de arbeiderswerken en op hun slaafse navolging van de socialistische principes en actiemethoden. Het was een repliek op twee artikels van L. Colens in *Les Dossiers de l'Action Catholique*, het leidersblad van het A.C.W. Daarin had de proost van de christelijke arbeidersorganisatie voor het A.C.W. een feitelijk monopolie opgeëist van de werking onder de arbeiders en had hij gewezen op de weldoende werking van het A.C.W. ten bate van de katholieke partij (1).

(1) "Dans quel sens faut-il comprendre le monopole des oeuvres sociales ouvrières", in *Les Dossiers*, jan. 1931; "Dans quel sens faut-il comprendre le monopole des oeuvres ouvrières chrétiennes ? L'activité politique de la Ligue des Travailleurs Chrétiens renforce le parti catholique", in *Les Dossiers*, febr. 1931. Het antwoord van L. Colens op Crokaert, "La controverse sur le monopole des oeuvres sociales. Le point de vue de la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens", in *Revue Catholique des Idées et des Faits*, 13 maart 1931. Het standpunt van P. Crokaert, "Réplique aux Dirigeants de la Ligue des Travailleurs chrétiens", in *Revue Catholique des Idées et des Faits*, 27 maart 1931. Men zal zich herinneren dat op 1 maart het al geciteerde artikel van J. Bodart verscheen.

De verklaringen van P. Crokaert lokten felle verontwaardiging uit bij het A.C.W., dat onmiddellijk om de bijeenroeping van de Katholieke Unie verzocht. Dit was zeer tegen de zin van P. Segers, die de kwestie van de sociale werken liever in der minne geregeld zag (1). Toen de Hoofdraad op 17 maart 1931 bijeenkwam, na bijna een jaar werkloosheid, namen verschillende leden de gelegenheid te baat om een algehele hervorming van de Katholieke Unie zelf te eisen, aangezien ze niet in staat was gebleken leiding te geven aan de verschillende katholieke groeperingen (nr. 46) (2). Daarmee begon een lange reorganisatie-periode die liep tot aan de installatie van het voorlopig comité van de nieuwe Katholieke Unie op 1 februari 1933. Aan deze hervorming zijn de documenten uit ons tweede hoofdstuk gewijd (nrs. 46-84) (3).

De eerste en voorbereidende fase van deze hervorming liep parallel met de werkzaamheden van de "Commissie voor de organisatie van de sociale werken", ingesteld op 24 maart 1931 met als opdracht het opstellen van een protocol van overeenkomst (4). Hoe ver de

(1) E. Rubbens, voorzitter van het A.C.W., aan J. Poncelet, voorzitter van de Katholieke Unie, 5 maart 1931 (*Arch. A.C.W.* 214.1). "De Katholieke Unie zal vergaderen op 17/3. Maar Segers verklaarde mij gisteren dat hij de bespreking der zaak voor de K.U. niet zou aanvaarden. Alleen in beperkt komiteit, zegde hij"; Rubbens aan L. Colens, proost van het A.C.W., 6 maart 1931 (*ibid.* 185.1).

(2) De vergadering van 17 maart 1931 werd overigens verdaagd en een nieuwe werd voorzien op 24 maart 1931 (nr. 46).

(3) De verstrengeling met de kwestie van de sociale werken stelde enkele problemen bij de selectie van de documenten. Wij hebben in de regel alleen die opgenomen, die rechtstreeks betrekking hebben op de hervorming. Het conflict over de sociale werken, zoals dat sedert 1918 gesteld werd, eerst te Brussel, later te Charleroi en vanaf einde 1930 op het nationale plan, hebben wij niet als thema in deze uitgave weerhouden, omdat dit ons te ver buiten het kader van de Katholieke Unie zelf zou hebben gevoerd. Bovendien zijn zeker vanaf einde 1930 de standpunten van de verschillende groepen voldoende publiek gemaakt via congressen, tijdschriftartikelen en brochures. Zie vooral *Les Dossiers de l'Action Catholique*, jg. 1931; *Notes et Documents*, jg. 1931-1932; *La Revue Catholique des Idées et des Faits*, jg. 1931; *La Revue Belge*, jg. 1931. Verder de brochure FEDERATION DES ASSOCIATIONS..., *Le Monopole des Oeuvres Sociales*, april 1931; LIGUE NATIONALE DES TRAVAILLEURS CHRÉTIENS, *A propos du Monopole des Oeuvres Sociales Chrétienness. Réflexions sur la note de la Fédération des Associations...*, juli 1931.

(4) Notulen van de Hoofdraad van de Katholieke Unie, 24 maart 1931; *Delv.* 10. Het archief van deze commissie bevindt zich in *Delv.* 100 (notulen van de drie eerste zittingen en ontwerpen van protocol) en *Delv.* 101 (briefwisseling). Deze commissie was aanvankelijk samengesteld uit R. de Kerchove d'Exaerde, voorzitter, L. Delvaux, secretaris, en twee afgevaardigden per groep: E. Rubbens en pater G.C. Rutten voor het A.C.W.; A. De Vleeschauer en E. Van Dievoet

desintegratie van de Katholieke Unie op dat ogenblik al gevorderd was, moet blijken uit het feit dat deze commissie in tien maanden tijd nauwelijks vijf zittingen wist te houden, terwijl de Hoofdraad ondertussen volledig werkloos bleef (1). Het A.C.W., de Federatie van Kringen en de Boerenbond legden elk een ontwerp van protocol neer, maar de commissie kon geen overeenstemming bereiken over een gemeenschappelijke tekst. Het A.C.W. eiste de erkenning van het eenheidsprincipe voor de sociale organisaties met specifiek doel (A.C.V., L.C.M., K.A.V.-L.O.F.C., K.A.J.-J.O.C.) en van hun recht om op lokaal, regionaal en nationaal vlak toe te treden tot het A.C.W. De Federatie verwierp de aanspraken op een monopolie, maar verklaarde geen stelselmatige verdubbeling van de sociale werken na te streven en alleen tot de oprichting ervan over te gaan als haar vitale belangen of het welzijn van de katholieke partij dit noodzakelijk maakten. De Boerenbond, die tussen beide extremen trachtte te navigeren, gaf niettemin een sterke morele steun aan de Federatie door zijn beginselverklaring dat geen enkele groepering aanspraak kon maken op het monopolie van sociale werken (2). Aangezien het standpunt van het A.C.W. en dat van de Federatie onverzoenlijk bleken, moest de commissie haar werkzaamheden op 12 januari 1932 beëindigen zonder besluit, tenzij dat de hervorming van de Katholieke Unie op de agenda van de eerstvolgende Hoofdraad zou geplaatst worden.

Inderdaad was de noodzaak van een hervorming tijdens de besprekingen door de diverse partijen herhaaldelijk onderstreept en de ingediende protocollen bevatten terzake zelfs concrete voorstel-

voor de Boerenbond; priester A. Jacobs en J. Nolf voor de Landsbond van de Middenstand; C. Fieullien en P. Segers voor de Federatie van Kringen. Later kreeg elke groep nog een derde, *Waalse* afgevaardigde : P. Tschoffen (A.C.W.), P. de Moffarts (A.A.B.), G. Rocart (Landsbond van de Middenstand) en M. de Wasseige (Federatie van Kringen). Het A.C.W. had als derde afgevaardigde eerst J. Bodart aangeduid, wat op het veto van P. Segers stuitte (zie nr. 47 en 49).

(1) De commissie hield vijf zittingen, nl. op 29 april, 27 mei, 1 juli, 24 november 1931 en 12 januari 1932. Van de eerste drie zittingen zijn de notulen bewaard (*Delv.* 100) en daarvan hebben we in deze uitgave alleen die van 27 mei weerhouden (nr. 47); de besluiten van de zitting van 24 november kennen wij uit een verslag van pater Rutten (nr. 54).

(2) De drie voorgestelde protocollen in *Delv.* 100. Ze werden ook uitgegeven in het maandelijks bulletin *FEDERATION DES ASSOCIATIONS...*, *Notes et Documents*, nr. 49, 1 maart 1932, 4-13. Het ontwerp van het A.C.W. kan men verder nog vinden in *Les Dossiers de l'Action Catholique*, juli 1931. Het voorstel van de Federatie van Kringen dat in dit nummer van *Les Dossiers* staat afgedrukt, is niet haar ontwerp van protocol, maar wel het besluit van de brochure *FEDERATION DES ASSOCIATIONS...*, *Le Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes*, die verscheen in april 1931. Zie nr. 48.

len. Door de Federatie werd aangedrongen op de scheiding tussen de sociale werken en de politiek en op een terugkeer naar een unitaire politieke organisatie; zij wenste dus de afbouw van de "standsorganisatie" en de ontmanteling van het A.C.W., waarvan alleen de organisaties met specifiek doel als niet-politieke groeperingen zouden overblijven. In het slechtste geval accepteerde zij de bestaande toestand, mits toekenning aan de groepen van de Federatie in Vlaanderen van hun rechtmatig aandeel in de politieke leiding evenals aan de Werkersverbonden in Wallonië. Het A.C.W. van zijn kant wilde zijn recht op politieke activiteit zowel in Wallonië als in Vlaanderen behouden en stond op de loyale toepassing van de aanbevelingen van 1922 inzake de rechten van de arrondissementele groeperingen (1). Verder wenste hij een concentratie van alle katholieke krachten in de Katholieke Unie, door de opname van de arrondissementele groeperingen, de katholieke pers, de jeugd enz. De Boerenbond wenste de toepassing van de aanbevelingen van 1922 met daarenboven de verplichte arbitrage. Wij noteren dat kardinaal Van Roey zich aanvanke-lijk liet verleiden tot de door de conservatieven voorgestane scheiding tussen de sociale werken en de politiek (nr. 53), wat mede verklaard wordt door het feit dat sommige ervan en met name de K.A.J.-J.O.C. en de K.A.V.-L.O.F.C. als Katholieke Actie-groeperingen werden beschouwd, hoewel ook die verhoudingen verre van opgeklaard waren. Het is o.a. dit conflict, dat Van Roey inspireerde om zijn priesters verbod op te leggen aan politiek te doen.

De Hoofdraad van de Katholieke Unie besliste op 26 januari 1932 een nieuwe commissie in te stellen, ditmaal belast met de studie van de reorganisatie en het uitwerken van nieuwe statuten (nr. 57) (2). Daarmee werd de tweede en definitieve fase van het hervormingswerk ingezet. De "Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad", waarvan de werkzaamheden moeizaam verliepen, had een vol jaar nodig om haar opdracht uit te voeren : op 25 oktober

(1) De besluiten opgesteld in 1922 (nr. 45) vormen een cruciale tekst in de verschillende ontwerpen van statutenwijziging van 1932; door de diverse partijen werd er ten eigen bate mee gejongleerd.

(2) Het archief van deze commissie bevindt zich in *Delv.* 102 (notulen van de zittingen), *Delv.* 103 (ontwerpen van statuten) en *Delv.* 104 (briefwisseling). Zij was samengesteld uit R. de Kerchove d'Exaerde, voorzitter, L. Delvaux, secretaris, en twee afgevaardigden per groep : E. Rubbens en P. Tschoffen (later vervangen door P. Pouillet) voor het A.C.W.; P. de Moffarts en A. De Vleeschauer voor de A.A.B. en de Boerenbond; J. De Ley en A. Van Coillie voor de Landsbond van de Middenstand; H. de la Barre d'Erquennes en P. Segers voor de Federatie van Kringen.

1932 zouden de nieuwe statuten door de Hoofdraad worden goedgekeurd en op 13 december zou de commissie een akkoord bereiken over de redactie van de commentaar.

Het gelukte de drie standen niet het ontwerp dat zij gezamenlijk hadden voorbereid (nrs. 60-62, 64) door P. Segers te doen aanvaarden (nr. 63). Die verzette zich tegen de opname van de arrondissementen in de Katholieke Unie en de uitbreiding van de Hoofdraad tot een mini-parlement, dat bovendien nog beslissende bevoegdheid zou hebben. Segers wenste alleen een hervorming aan de top : een Hoofdraad, die zijn prestige zou ontlennen aan de personaliteiten die erin zetelden. Hij bestreed voor de rest elke opvatting van de Katholieke Unie die de autonomie van de samenstellende groepen, of beter : van zijn Federatie, in politicus zou aantasten. Het was een compromisvoorstel van baron de Moffart, dat tenslotte als basis van de besprekingen werd aangenomen; daarin werden de bevoegdheden van de Algemene Vergadering (vroeger : de Hoofdraad), samengesteld naar de wensen van de standen, niet omschreven. Uit dat voorstel groeide na een reeks van zittingen op 1 april het eerste voorontwerp van de commissie (1).

Dit eerste voorontwerp van de Commissie (1 april) werd voor bespreking naar de verschillende groepen gezonden. In grote lijnen geschetst kwam de nieuwe structuur op het volgende neer : een Algemene Vergadering werd gecreëerd, waarin naast de afgevaardigden van de vier grote organisaties ook vertegenwoordigers van de arrondissementele groepen en personaliteiten werden opgenomen, maar waarvan de bevoegdheden vaag bleven; verder werden er twee bestuursorganen voorzien, het Hoofdbestuur en het Bureau met een voorzitter, die voor een termijn van drie jaar zou verkozen worden; tenslotte werd ook melding gemaakt van een uitsluitingsprocedure. Het valt te noteren dat de arrondissementele vertegenwoordiging rekening moest houden met de verschillende sociale belangen (nr. 65). Dit statuut voorzag wel een nieuwe structuur voor de partij, maar loste geen enkele van de hangende problemen op. Zowel de Federatie van Kringen als het A.C.W., die een enquête organiseerden, moesten vaststellen dat er bij hun achterban groot ongenoegen bestond. Het A.C.W. werd op vraag van enkele Waalse arrondissementen zelfs verplicht een Buitengewoon Congres bijeen te roepen (11 juni). Vanwege de conservatieven was er kritiek op de standsorganisatie, die

(1) De commissie hield elf zittingen, nl. op 2 en 16 februari, 8, 16 en 22 maart, 1 april, 1 juni, 28 juli, 20 en 25 oktober, 7 en 13 december 1932. Van de eerste zes zittingen zijn genummerde notulen bewaard, van de overige aantekeningen van L. Delvaux (*Delv.* 102). Daarvan hebben wij in deze uitgave alleen de verslagen van de eerste twee zittingen weerhouden.

in de nieuwe organisatie zou bestendig worden, en op de blijvende verstrengeling van politiek en sociale werken; vanwege het A.C.W. vooral op het ontbreken van een regeling voor twee brandende kwesties, nl. het recht op politieke autonomie van de verschillende arrondissementele groepen (het betrof vooral de Waalse Werkersverbonden) en waarborgen voor de eenheid van de nationale sociale organisaties (dus een feitelijk monopolie van sociale actie). Toch zouden de amendementen die werden ingediend, geen wezenlijke veranderingen aanbrengen aan de reeds geschetste structuur. Na nog wat over en weer gepraat kreeg de Hoofdraad van de Katholieke Unie op 25 oktober een ontwerp voorgeschoteld dat hij ongewijzigd goedkeurde. De verkiezingen van 27 november 1932 duwden de hervorming een tijd op de achtergrond. Pas op 1 februari 1933 zette de studiec commissie een punt achter de reorganisatie.

Tenslotte nog enkele kanttekeningen. De hervorming van 1932 werd vooral afgedwongen door het A.C.W. De christelijke arbeiders kregen wel niet op alle punten voldoening, maar het lijkt geen twijfel dat de uitbreiding van de Katholieke Unie tot de arrondissementen een versterking van de democraten zou meebrengen (nr. 67). Opnieuw was de Federatie van Kringen de verliezende partij en ging zij tegen haar zin akkoord met de nieuwe structuur. Dat dit een hypothese was op de nieuwe Unie is klaar; trouwens al in maart 1932 ging de Federatie over tot een interne reorganisatie, die haar eigen representativiteit en meteen haar positie tegenover de Katholieke Unie moest versterken (nr. 66 en bijlage VIII). De Boerenbond van zijn kant bleek in de hervorming een sterke voorstander te zijn van de standenvertegenwoordiging zoals die sedert de oorlog bestond. Voor het eerst namen ook de georganiseerde katholieke landbouwers uit Wallonië deel aan de besprekingen; dit was mogelijk geworden door de oprichting in december 1929 van de Alliance Agricole Belge (A.A.B.), waarin de vroegere provinciale landbouwverbonden waren gefusioneerd.

Wegens interne twisten speelden de middenstanders geen actieve rol in de hervorming. Terwijl het probleem van de arbeiderswerken sedert einde 1930 de aandacht van het grote publiek trok, kwam het bijna geruisloos tot een verbrokkeling van de Landsbond van de Middenstand. De middenstandsorganisatie vormde namelijk de inzet van een machtsstrijd tussen de democraten en de partijgangers van de Federatie van Kringen. Omwille van een meningsverschil in de opvatting over de organisatie had F. Van Ackere in 1927 de Oostvlaamse middenstandsorganisatie uit de Landsbond teruggetrokken. Nadat hij in 1929 ondervoorzitter van de Federatie van Kringen was geworden, probeerde hij samen met P. Crokaert vanaf

1931 een concurrerende nationale middenstandsorganisatie op te richten. Daarin speelde duidelijk het verlangen mee van de conservatieven naar een steviger greep op de sociale werken. Bij de hervorming van 1932 eiste deze nieuwe groepering een plaats naast de oude Landsbond, wat in feite betekende dat de Federatie van Kringen, die als beschermheer ervan optrad, een groter aandeel zocht te verwerven in de Katholieke Unie dan haar als "vierde stand" was toegemeten (1).

De Vlaamse problematiek was bij de hervorming van 1932 afwezig in tegenstelling tot de stichtingsperiode van 1921. Dat is des te merkwaardiger, aangezien deze kwestie nauwelijks vier jaar later de splijtzwam zou worden. Uit de hervormingsgeschiedenis blijkt ten slotte duidelijk het marginale belang van de toenmalige Katholieke Unie : in het jaar 1932, dat nochtans rijk was aan politieke spanningen, regeringscrises en verkiezingen, was zij als politieke organisatie onbestaande (2).

*
* *

(1) Op 13 december 1932 werden afgevaardigden van de beide middenstandsgroepen gezamenlijk ontvangen door de commissie van de Katholieke Unie om de kwestie van hun vertegenwoordiging te regelen. In uitvoering van het besluit genomen op deze vergadering werden nadien onderhandelingen aangeknoopt. Die leidden halverwege 1933 tot een soort kartel onder de naam van Nationaal Verbond van de Katholieke Middenstand (Fédération Nationale des Classes Moyennes Catholiques), dat in april 1935 werd herdoopt tot Christelijk Middenstandsverbond van België (Fédération Chrétienne des Classes Moyennes de Belgique). Het bleef als zodanig een machteloze organisatie, omdat het dualisme tussen de Landsbond en de groep-Van Ackere-Crokaert erin behouden bleef.

Fernand Van Ackere (1878-1958), ingenieur, industrieel en bankier; volksvertegenwoordiger van 1921 tot 1936 en senator van 1936 tot 1946; tussen de twee wereldoorlogen bezieler van de katholieke middenstandsorganisatie in Gent en Oost-Vlaanderen; mede-oprichter van het naoorlogse Nationaal Christelijk Middenstandsverbond (N.C.M.V.); voorzitter van de Hoge Raad van de Middenstand van 1936 tot 1958.

(2) Namelijk de regeringscrisis van mei 1932, de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober, gevolgd door het definitief ontslag van de regering-Renkin, de vervroegde parlamentsverkiezingen van 27 november en de hervorming van de regering-de Broqueville in december 1932.

EPILOOG

Hoewel de Katholieke Unie haar federaal karakter bleef behouden, kon zij uitgroeien tot een gezagvol centraal organisme. Het duurde nog tot 24 mei 1933 vooraleer zij definitief werd geïnstalleerd. Belangrijk was de inrichting, begin 1934, van een permanent secretariaat te Brussel (1). In 1934 werd eveneens gestart met de uitgave van een periodiek bulletin (2). Er werden verschillende commissies ingesteld, o.a. een voor de studie van de staats hervorming (3). Uit een en ander bleek dus een nieuwe aanpak van de Unie, die de allure aannam van een centraal organisme. Een echt nieuwe geest kwam er pas onder het voorzitterschap van Hubert Pierlot (8 mei 1935-juni 1936), de eerste vrij verkozen voorzitter (4). Hij nam het initiatief voor de redactie van een beginselverklaring, later aangevuld met een programma van hervormingen, waardoor een ideologische vernieuwing op gang kon worden gebracht (5).

Pierlot kwam echter te laat. De katholieke partij werd van twee kanten aangevreten. De Rex-beweging van Leon Degrelle, voortgekomen uit de Katholieke Actie, die de sclerose van de partij en vooral van zijn conservatieve vleugel aan de kaak stelde en een meer offensief katholicisme wenste; het maakte daarbij gebruik van een reeks schandalen, die vooral het vertrouwen in zekere katholieke politici op de proef stelden. Anderzijds het vernieuwd succes van het Vlaams-nationalisme sedert de oprichting van het V.N.V. (1933) en de stijgende sympathie van zekere katholieken voor een vorm van federalisme, of althans van decentralisatie, die ook in de partij-organisatie zijn weerspiegeling moest vinden.

De bijzonder zware nederlaag van de katholieke partij bij de verkiezingen van 24 mei 1936 (van 79 zetels op 187 of 38,5% naar 63 zetels op 202 of 28,8%) brachten voor de derde maal in vijftien jaar een grondige bezinning teweeg over de grondslagen van de katholieke

(1) Directeur van het secretariaat werd Jan Boon, gewezen secretaris van de Katholieke Vlaamse Radio-Omroep.

(2) Er verschenen in totaal zes nummers, zie Bibliografie.

(3) Zie LUYKX, *De rol van August De Schryver*.

(4) Tegenkandidaat was senator R. Moyersoën.

(5) Beide documenten werden op 23 december 1935 door de Algemene Vergadering goedgekeurd en nadien gepubliceerd in de brochure KATHOLIEKE UNIE VAN BELGIE, *Uiteenzetting der katholieke politiek. Programma van hervormingen*, Brussel [1936].

partij. De Katholieke Unie werd op 11 oktober 1936 ontbonden en in het voorjaar van 1937 vervangen door een tweeledig Blok der Katholieken van België, met een Vlaamse vleugel (Katholieke Vlaamse Volkspartij) en een Waalse (Parti Catholique Social). Terzelfdertijd werd een begin gemaakt met de integratie van de verschillende katholieke groeperingen in één unitaire partij-structuur, geleid door een sterk centraal gezag. In die zin was het Blok een voorbode van de Christelijke Volkspartij van 1945.

In de ontwikkeling van de burgerlijke katholieke partij uit de 19de eeuw naar de Christelijke *Volkspartij* (1945) neemt de periode van de Katholieke Unie (1921-1936) aldus een centrale plaats in. De nevenschikking van vrijwel zelfstandige politieke groeperingen in het losse verband van de Katholieke Unie, was het onvermijdelijk antwoord op een al te lange hegemonie van de burgerij en de enige waarborg voor de volksklassen op daadwerkelijke politieke medezeggenschap. Pas in een later stadium, vanaf 1936 en vooral na de tweede wereldoorlog zou een integratie mogelijk worden.

AFKORTINGEN

A.A.B.	Alliance Agricole Belge
A.C.V.	Algemeen Christelijk Vakverbond
A.C.W.	Algemeen Christelijk Werkersverbond
A.D.B.B.	Archief van de Documentatiedienst van de Belgische Boerenbond
C.S.C.	Confédération (générale) des Syndicats Chrétiens
C.V.P.	Christelijke Volkspartij (1945)
J.O.C.	Jeunesse Ouvrière Chrétienne
K.A.J.	Katholieke Arbeiders Jeugd
K.A.V.	Nationaal Verbond der Katholieke Arbeiders Vrouwen-gilden
K.U.	Katholieke Unie
K.V.V.	Katholieke Vlaamse Volkspartij (1936)
L.C.M.	Landsbond der Christelijke Mutualiteiten
L.N.T.C.	Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens
L.O.F.C.	Fédération Nationale des Ligues Ouvrières Chrétiennes Féminines
M.O.C.	Mouvement Ouvrier Chrétien
N.C.M.V.	Nationaal Christelijk Middenstands Verbond
P.C.S.	Parti Catholique Social (1936)
P.S.C.	Parti Social Chrétien (1945)
U.C. (B.)	Union Catholique (Belge)
U.P.A.	Fédération Nationale des Unions Professionnelles Agricoles
Arch.	Archief
Corr.	Correspondentie
Delv.	Papieren Delvaux
e.v.	en volgende
Hell.	Papieren Helleputte
Pap.	Papieren
Poul.	Papieren Poulet
pr.	priester

HOOFDSTUK I

DE OPRICHTING VAN DE KATHOLIEKE UNIE (1920-1922)

Lijst van uitgegeven documenten

Nr.	Omschrijving	Fonds
1	Lescauwæet aan Camerlynck, Oostende, 12 maart 1920	<i>Pap. Colens</i>
2	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 23 april 1920	<i>A.D.B.B.</i>
3	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 26 juli 1920	<i>ibid.</i>
4	Verslag van de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamergroep, 28 oktober 1920	<i>Pap. Van Isacker</i>
5	Verslag van Brusselmans over zijn onderhoud met Segers, 4 november 1920	<i>Hell. 493</i>
6	Voorontwerp van Katholieke Unie, [oktober 1920]	<i>ibid.</i>
7	Gewijzigd voorontwerp van Katholieke Unie, [4-13 november 1920]	<i>ibid.</i> , <i>Delv. 2 en 105</i>
8	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 22 november 1920	<i>A.D.B.B.</i>
9	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 21 februari 1921	<i>ibid.</i>
10	Helleputte aan Ruzette, Leuven, 12 maart 1921	<i>Hell. 493</i>
11	Segers aan Helleputte, Antwerpen, 18 maart 1921	<i>ibid.</i>
12	Helleputte en Luytgaerens aan Segers, Leuven, 1 april 1921	<i>ibid.</i>
13	Van de Vyvere aan Poulet, 21 mei 1921	<i>Poul. 158/3</i>
14	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 23 mei 1921	<i>A.D.B.B.</i>
15	Lambrechts aan Allossery, Brussel, 11 juni 1921	<i>Arch. N.C.M.V. - Brugge II A IV 9.3</i>
16	Van de Vyvere aan Helleputte, 15 juni 1921	<i>Hell. 493</i>
17	Ontwerp van brief van Crauwels, Helleputte en Heyman aan Segers, Brussel, [6-15] juli 1921	<i>ibid.</i>
18	Verslag van de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamergroep, [12 augustus 1921]	<i>Pap. Van Isacker</i>
19	Segers aan Helleputte, Spa, 12 augustus 1921	<i>Hell. 493</i>
20	Helleputte aan Segers, [13 augustus 1921]	<i>ibid.</i>
21	Helleputte aan Mgr Rutten, Vorst (Kempen), 21 augustus 1921	<i>ibid.</i>
22	Aantekeningen van Delvaux over de eerste zitting van de Katholieke Unie, 29 augustus 1921	<i>Delv. 105</i>

- 23 Van Cauwelaert aan Poulet, Antwerpen, [30 augustus 1921] *Poul.* 158/3
- 24 Helleputte aan Ruzette, Vorst (Kempen), 30 augustus 1921 *Hell.* 493
- 25 Poulet aan Van Cauwelaert, Leuven, 31 augustus 1921 *Pap. Van Cauw.*
- 26 Ruzette aan Helleputte, Brussel, 1 september 1921 *Hell.* 493
- 27 Uitnodiging voor de tweede zitting van de Katholieke Unie, 1 september 1921 *ibid.*
- 28 Poulet aan Helleputte, Leuven, 2 september 1921 *ibid.*
- 29 Helleputte aan Poulet, Vorst (Kempen), 3 september 1921 *Poul.* 158
- 30 Helleputte aan Van Cauwelaert, Vorst (Kempen), 3 september 1921 *Pap. Van Cauw.*
- 31 Colpaert aan Helleputte, Leuven, 6 september 1921 *Hell.* 493
- 32 Uitnodiging voor de derde zitting van de Katholieke Unie, Brussel, 8 september 1921 *ibid.*
- 33 Van de Vyvere aan Van Cauwelaert, 12 september 1921 *Pap. Van Cauw.*
- 34 Statuten van de Katholieke Unie (Katholiek Verbond), 14 september 1921 gepubliceerd
- 35 Verslag van de eerste vergadering van het Bureau van de Katholieke Unie, 20 september 1921 *Delv.* 2
- 36 Programma van de Katholieke Unie, 23 september 1921 gepubliceerd
- 37 Ruzette aan Helleputte, Brussel, 23 september 1921 *Hell.* 493
- 38 Brusselmans aan Van Cauwelaert, Leuven, 24 september 1921 *Pap. Van Cauw.*
- 39 Van Cauwelaert aan Brusselmans, Antwerpen, 25 september 1921 *Hell.* 493
- 40 Lambrechts aan [Brusselmans], Brussel, 13 oktober 1921 *Delv.* 20
- 41 [Brusselmans] aan Crauwels, Leuven, 15 oktober 1921 *ibid.*
- 42 Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 17 oktober 1921 *A.D.B.B.*
- 43 Crauwels aan [Brusselmans], Antwerpen, 19 oktober 1921 *Delv.* 20
- 44 Rapport van Brusselmans over de hervorming van de katholieke partij, 26 januari 1922 *Delv.* 2
- 45 Nota van de Hoofdraad over de hervorming van de katholieke partij, 13 juni 1922 *ibid.*
-

1. Lescrauwaet (1) aan Camerlynck (2), Oostende, 12 maart 1920.

Pap. Colens

In de arrondissementen Brugge en Oostende zijn al onderhandelingen aangeknoopt over de hervorming van de katholieke partij. Die worden nu stopgezet in afwachting dat de Federatie van Kringen een algemeen statuut opstelt.

Zeer Eerwaarde Heer — De Middenraad van den Katholieken Volksbond (3) heeft het ontwerp van standregelen van de Katholieke Kiesverenigingen (4) onderzocht. De vergadering heeft verschillende bemerkingsen gemaakt over dit voorstel, en had mij belast deze schriftelijk over te zenden. Maar Eerwaarde Heer Colens (5) heeft eene mededeeling ontvangen van Eerwaarde Heer Logghe (6) van Brugge. Baron Ruzette (7) heeft gevraagd dat de onderhandelingen die te Brugge met de Associatie in gang waren (8), zouden stop gezet worden. De reden is dat men in Brussel (9) een algemene formule zal op-

(1) Antoon Lescrauwaet (Brugge 1875-Oostende 1925), hoofdman van de Katholieke Volksbond van Oostende van 1906 tot 1923, gemeenteraadslid van die stad van 1911 tot 1925.

(2) Achiel Camerlynck (Reningelst 1869-Passendale 1951), priester van het bisdom Brugge, achtereenvolgens professor aan het Groot Seminarie te Brugge (1898), deken van Oostende (1910) en deken van Kortrijk (1930), ere-kanunnik in 1909 en tot 1919 ook diocesaan directeur van sociale werken.

(3) De Katholieke Volksbond, opgericht in 1896, was de vereniging van de christelijke arbeiders van Oostende en omgeving, in 1923 omgevormd tot Christelijk Werkersverbond.

(4) Ofwel wordt bedoeld de kiesvereniging (in het enkelvoud) van Oostende, ofwel enkele Westvlaamse kiesverenigingen.

(5) Louis Colens, onderpastoor te Oostende en proost van de Volksbond. Zie nr. 51.

(6) Achiel Logghe, sedert september 1919 diocesaan directeur van sociale werken. Zie nr. 67.

(7) Albéric Ruzette, minister van Landbouw en een van de kopstukken van de katholieke partij te Brugge. Zie nr. 10.

(8) Onderhandelingen tussen de (conservatieve) Katholieke en Grondwettelijke Kiesvereniging van het Arrondissement Brugge en de groep van de christelijke arbeiders (Logghe), die sedert enkele weken aan de gang waren.

(9) Na de katholieke verkiezingsnederlaag van 16 november 1919 was op initiatief van Paul Segers in de schoot van de Federatie van Kringen een commissie opgericht om de reorganisatie van de arrondissementele kiesverenigingen voor te bereiden, die de hoofdbrok zou vormen van het komende congres van de Federatie (1 en 2 mei 1919). Deze brief toont aan dat men in sommige kringen veel verwachtte van dit initiatief.

stellen voor geheel de Katholieke Partij.

In deze omstandigheden, zou het niet beter zijn, Zeer Eerweerde Heer Deken, van ook hier in Oostende te wachten ?

Het voorstel dat ons gezonden wierd zou noodzakelijk aanleiding geven tot besprekingen die nutteloos zijn, aangezien een algemeene formule veel meer kans heeft van aanveerd te worden door de verscheidene katholieke maatschappijen.

Aanvaard, Zeer Eerweerde Heer Deken, de verzekering mijner gevoelens van hoogachting.

[A. Lescrauwaet], De Hoofdman van den Volksbond.

2. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 23 april 1920.

A.D.B.B.

Volgens Helleputte moet de katholieke partij bestaan uit vier autonome standsgroepen, onderling verbonden door de gemeenschappelijke godsdienstige en nationale belangen.

Zitting van 23 april 1920 (1).

.....
III. M. Helleputte spreekt kortbondig over het standpunt van den Boerenbond en van de standsorganisatie tegenover de inrichting der katholieke partij (2). Wij verstaan de katholieke partij als volgt : Elke stand staat op zijn eigen en werkt voor zijn programma.

(1) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Bernard, Broekx, Colen, Colpaert, Huydts, Raeymaekers, Tyck, Van Olmen, Kan. Luytgaerens; Cosijns, Gijsen, Hermans-Ausloos, Lefebvre, Ulens, van den Eynde, Vliebergh. Ook F. Hermans, Nickmans en Brusselmans woonden de zitting bij.

(2) Op het congres van de Federatie van Kringen, aangekondigd voor 1 en 2 mei 1920, stond de reorganisatie van de kiesverenigingen als belangrijkste punt op de agenda. Het is wellicht met het oog daarop dat Helleputte zijn standpunt toelicht. Op zijn vorige vergadering (15 dec. 1919) had de Hoofdraad van de Boerenbond al besloten tot de oprichting van arrondissementebonden van boerengilden, die zich met standsvertegenwoordiging zouden inlaten (dit besluit in BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1919*, 31-32).

De afgevaardigden van de verbonden der georganiseerde boeren, der georganiseerde werklieden, der georganiseerde middenstanders, van een vierde groep : hogere burgerij en niet-genorganiseerden enz., maken een middencomiteit uit dat de algemeene leiding van de katholieke partij in handen zou hebben. Van opsorping van een of anderen stand kan geen spraak zijn; geen van de standen moet zijn programma prijs geven en elk moet zijn onafhankelijkheid bewaren. De onderlinge band zal zijn : de godsdienst en verder de algemeene belangen van het land. Er is voor ons geen partij mogelijk die niet steunt op den godsdienst.

De aangewezen opvatting zou de grondslag zijn van de inrichting der katholieke partij in elk arrondissement, in elk kanton en voor zooveel noodig in elke gemeente.

.....

3. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 26 juli 1920.

A.D.B.B.

De Federatie van Kringen is bereid te onderhandelen met de Boerenbond.

Zitting van 26 juli 1920 (1).

.....

1) Standsvertegenwoordiging voor de boeren.

Er is een brief ingekomen van het Verbond der Katholieke Vereenigingen, Kringen en Werksmanskringen, waarin de gedachten van den Boerenbond over de standsorganisatie in grondbeginsel worden bijgetreden en gevraagd wordt dat de Boerenbond een afvaardiging zou sturen om te onderhandelen (2).

(1) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Bernard, Broekx, Colen, Huydts, Raeymaekers, Theunissen, Tyck, Van Olmen, Wouters, kan. Luytgaerens; Cosijns, Dewolf, Gijsen, Lefebvre, Palmers, Thuysbaert, Ulens. Ook F. Brusselmans, O. Engels en F. Hermans woonden de zitting bij.

(2) Het lijkt aannemelijk dat deze brief, die moet gedateerd worden tussen 23 april (datum van de vorige vergadering van de Hoofdraad) en 26 juli 1920, op een of andere wijze verband houdt met het 47e congres van de Federatie van Kringen van 1 en 2 mei en 13 juni 1920, dat voor een belangrijk deel aan de hervorming van de kiesverenigingen was gewijd (zie blz. 30). Mogelijk wordt er mee bedoeld de uitnodiging van de Federatie "aux membres de la droite parlementaire, aux conseillers provinciaux catholiques et aux bureaux des principaux groupements catholiques" om de congreszitting van 13 juni bij te wonen. In deze

We zullen antwoorden dat het bestuur van den Boerenbond dat voorstel aanneemt (1).

.....

4. Verslag van de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamer-groep, 28 oktober 1920.

Pap. Van Isacker

De idee om de Katholieke Vlaamse Verbonden uit te bouwen tot het katholieke partij-organisme in Vlaanderen moet wijken voor het plan van een nationaal standenkartel.

gedrukte circulaire van 27 mei 1920 (aanwezig in *Hell.* 493, in *Pap. Van Cauwelaert*, Dossier Katholieke Unie; integraal afgedrukt in het congresverslag *FEDERATION DES ASSOCIATIONS...*, 47e Session..., 182-184) staat immers woordelijk: "En invitant les représentants des grands groupements du parti à assister aux réunions du 13 juin, la Fédération n'a nullement en vue de porter atteinte à leur autonomie, qui constitue à ses yeux une nécessité; ni provoquer la fusion en un seul organisme de toutes les forces catholiques. Elle n'a pas davantage pour objet de réaliser à l'occasion de cette réunion la constitution d'un Comité Central de direction du parti. Elle espère que la création d'un pareil Comité sera, selon les vœux de nombreux catholiques, examinée ultérieurement dans des réunions où seront représentés les délégués de tous les groupements politiques". Hoewel deze omzendbrief, waarin de zelfstandigheid van de verschillende katholieke organisaties in principe wordt erkend, geen uitnodiging tot onderhandelen is, kan hij door de Boerenbond wel als zodanig zijn aangegrepen om de oprichting van een federaal organisme te bespoedigen. Er blijft echter ook nog de mogelijkheid van een rechtstreeks verzoek tot onderhandelen vanwege de Federatie, hoewel dat op grond van haar latere houding eerder onwaarschijnlijk lijkt; zo'n verzoek, dat dan zou moeten gedateerd worden tussen 13 juni en 26 juli 1920, hebben wij in elk geval niet teruggevonden.

Vermelden wij in deze context nog dat F. Van Cauwelaert, voorzitter van de Katholieke Vlaamse Landsbond, op 28 mei 1920 door P. Segers werd uitgenodigd op een bijeenkomst, die zou plaats vinden op 1 juni en "die voor doel heeft een gedachtenwisseling uit te lokken nopens de leiding van de katholieke partij" (*Pap. Van Cauwelaert*). Verdere gegevens daarover hebben wij niet teruggevonden.

(1) De vroegste indicatie over deze onderhandelingen is de brief van P. Segers aan J. Helleputte van 30 september 1920, waarin de voorzitter van de Federatie meedeelt dat de bijeenkomst van afgevaardigden, voorzien op 15 oktober, vervroegd is naar 9 oktober 1920 (*Hell.* 493).

Vl. Kamergroep. 28 oktober 1920 (1).

.....
(II) Organisatie van de Katholieke Arrondissementsbonden (2) : De Arrondissementsbonden bestaan uit vereenigingen en ook uit enkelingen. Hoe moeten we herinrichten : Moet het Verbond de organisatie zijn van de kath. partij, of heeft Vl. Verbond alleen te waken op uitsluitend Vlaamsche belangen.

M. Heyman is partijganger van 2de opvatting. Vl. Verbond moet niet de partij zijn. Kath. Vl. Verbond moet alleen uit enkelingen bestaan niet uit vereenigingen. Anders hebben we een schijnmacht. De enkelingen die aangesloten zijn kunnen later hun verantwoordelijkheid dragen. De kath. partij moet zijn het samenvoegen van de vier groepen. Er zijn andere vraagstukken dan het Vlaamsche vraagstuk. Alle standsgroepen moeten het Vl. programma aannemen (3).

M. Tibbaut (4). Ook zelfde opvatting. Vl. Kamergroep kan geen beslissingen nemen die tweedracht in partij kunnen stichten.

(1) De Katholieke Vlaamse Kamergroep werd na de parlamentsverkiezingen van 16 november 1919 opgericht onder impuls van F. Van Cauwelaert, die er ook voorzitter van werd. Hij groepeerde de Vlaamse leden van de Rechterzijde die het Vlaams minimumprogramma onderschreven. Aanvankelijk duwde F. Van Cauwelaert de groep in de richting van een zelfstandige kamerfractie.

(2) Het betreft hier de Katholieke Vlaamse Arrondissementsverbonden, die in de loop van 1919 tot stand waren gekomen als antwoord op de oproep van F. Van Cauwelaert tot bundeling van krachten op het Vlaams minimumprogramma en die op 28 september 1919 waren gefedereerd in de Katholieke Vlaamse Landsbond. Tussen deze Landsbond en de Katholieke Vlaamse Kamergroep bestond er een nauwe relatie. Sedert 24 september 1920 was in *De Standaard*, het blad van Van Cauwelaert, een controversale aan de gang over de rol van deze Arrondissementsverbonden : moesten zij de organisatie van de katholieke partij zelf worden of alleen een Vlaamsgezinde drukkingsgroep blijven. Zie hiervoor GERARD, *De structuur*, 185 e.v.

(3) H. Heyman, voorzitter van het verbond van werkliedenbonden, was een gekend voorstander van een standenverbond zowel plaatselijk als nationaal. In verband met de stellingname van Heyman op deze vergadering is het goed te weten dat binnen de christelijke arbeidersbeweging sedert oktober 1920 pogingen werden ondernomen om te komen tot een confederatie van het A.C.V., de L.C.M., de Vrouwengilden, de Coöperaties en het verbond van werkliedenbonden. Dit "democratisch blok" (later Algemeen Christen Democratisch Verbond genoemd) zou, aldus Heyman op een bijeenkomst van de werkliedenbonden op 10 oktober 1920, samen met de andere standen de katholieke partij vormen. Zie hiervoor GERARD, *Uit de voorgeschiedenis*, 512.

(4) Emile Tibbaut (Kalken 1862-Parijs 1935), volksvertegenwoordiger voor Dendermonde sedert 1898 en toekomstig Kamervoorzitter (1928-1930), behoorde met Helleputte, Pouillet en Van de Vyvere tot de gezagvolle figuren van de Vlaamse Rechterzijde, maar oefende een remmende werking uit in de Kamergroep.

- M. Pouillet is tegen deelneming. Toestand is zeer gunstig (1).
M. Catteeuw (2). Voor individ. aansluiting.
M. Pouillet. Binnen enkele jaren zal Vl. Verbond er niet noodig zijn. Voor het oogenblik zou het niet gewenscht zijn van het Kath. Vl. Verbond de kath. partij te maken.
M. Van Cauwelaert. Vl. Verbond moet eigen karakter behouden.

5. Verslag van Brusselmans (3) over zijn onderhoud met Segers (4), 4 november 1920.

Hell. 493 (5).

De leiding van de Boerenbond streeft niet alleen naar een nationaal standenverbond, maar wil dat ook op lokaal vlak de standenvertegenwoordiging wordt ingevoerd. P. Segers blijft op dat punt terughoudend.

Bezoek aan Minister Segers op donderdag 4 november 1920. Brussel Patria.

(1) Deze interventie past niet in de context. Mogelijk doelt P. Pouillet op deelname aan de regering, waarover al op een vroegere bijeenkomst was beraadslaagd (zie verslag van de vergadering van 22 oktober 1920; *Pap. Van Isacker*).

(2) Arthur Catteeuw (Bissegem 1880-Kortrijk 1954) was een medestander van H. Heyman in de beweging voor politieke autonomie van de christelijke arbeiders. Als gewezen syndicaal vrijgestelde van de christelijke Textielcentrale was hij in 1919 tot volksvertegenwoordiger gekozen te Kortrijk.

(3) Frans Brusselmans (Mechelen 1893-Korbeek-Lo 1967), in zijn studentijd te Leuven samen met E. Rubbens lid van het genootschap Amicitia, leidde nu als jonge advocaat de Documentatiedienst van de Boerenbond. In die functie reisde hij doorheen het Vlaamse land om te pleiten voor de standenvertegenwoordiging. In september 1921 voorlopig secretaris van de Katholieke Unie en bij de verkiezingen van 20 november 1921 volksvertegenwoordiger voor Veurne-Diksmuide-Oostende. Zijn politieke carrière werd in 1936 afgebroken wegens zijn aandeel in de financiële moeilijkheden van de Middenkredietkas van de Boerenbond en de Algemene Bankvereniging, waarvan hij beheerder was.

(4) P. Segers had sedert januari 1919 weinig terecht gebracht van het voorzitterschap van de Federatie van Kringen, omdat hij betrokken was bij de onderhandelingen over de herziening van de Belgisch-Nederlandse verdragen van 1839 te Parijs. Sedert het congres van de Federatie in mei 1920 was hij veel actiever geworden en op 8 november 1920, dus enkele dagen na het onderhoud waarvan hier sprake, weigerde hij een formatie-opdracht van de koning te aanvaarden om zich naar zijn zeggen aan de hervorming van de katholieke partij te kunnen wijden.

(5) Getypt verslag met de paraaf van Frans Brusselmans. In de linkerbovenhoek de aantekening: "Min. Helleputte".

Het werd opgemerkt dat in de laatste bespreking (1) Minister Segers de beteekenis der "Union Catholique" zocht te minimaliseeren. Minister Segers had ook het woord "technique" uit Art. 2 al. d.- willen zien wegvallen (2), wat deed vermoeden dat hij nog aan de lokale Katholieke Associaties de geheele vroegere bevoegdheid wilde bewaren (3).

Wij staan op het standpunt dat daàr ook de groepeerings per stand moet worden doorgevoerd.

Ik vroeg aan Minister Segers, of dit ook niet zijn standpunt was. Eerst was hij zeer vaag : feitelijk zijn de Katholieke Vereenigingen vrij zich in te richten gelijk zij het begeeren — allengs echter kreeg hij meer vastheid. Hij sloot met te zeggen dat in zijn geest ongetwijfeld de herinrichting der Katholieke Associaties op voet van standsorganisatie moest worden doorgevoerd (4).

Ik verwittigde hem dat het alleen in dien geest was dat wij onderhandelingen voor de Katholieke Unie hadden gevoerd, dat, zoo de minste twijfel dien aangaande bestond eene nieuwe vergadering noodzakelijk was.

Ik vroeg hem of hij niet de zaak in dit daglicht aan de vergadering der Katholieke Kringen wilde voorleggen. Hij zegde dat feitelijk deze zaak nog niet zou besproken worden, dat hij enkel de vergadering over de onderhandelingen ging inlichten.

(1) Zie voor deze bespreking(en) blz. 29.

(2) Het betreft art. 2 van het oorspronkelijk ontwerp (nr. 6), waarin "la section du travail *technique* électoral" wordt voorbehouden aan de Federatie van Kringen. Onder kieswerk in de technische zin werd verstaan het bijhouden van de kieswetgeving, het controleren van de kiezerslijsten, het vervullen van de wettelijk voorgeschreven formaliteiten bij de verkiezingen (verzamenen van handtekeningen, recruterende van getuigen enz.). In zijn brede betekenis omvatte het kieswerk de *politieke* werking in al haar aspecten, zoals de redactie van het verkiezingsprogramma, de aanduiding van de kandidaten en het voeren van de propaganda.

(3) Het is op het eerste zicht verwonderlijk dat de vermelde bepaling volgens J. Helleputte c.s. ook gevolgen moest hebben voor de *plaatselijke* electorale organisatie, aangezien de Katholieke Unie slechts een alliantie was van *nationale* organisaties en er geen enkel statutair verband bestond met de lokale kiesverenigingen. In de opvatting van Helleputte schijnt dit verband wel bestaan te hebben en zouden de onderhandelaars zich op dat punt zelfs geëngageerd hebben (vgl. nr. 10).

(4) Vgl. met het besluit van het congres van de Federatie van Kringen (blz. 30) en met nr. 11.

Hij zei dan ook bitter weinig op de vergadering. Hij beloofde zoo spoedig mogelijk Minister Helleputte over de zaak aan te spreken. *F.B.*

6. Voorontwerp van Katholieke Unie, [oktober 1920].

Hell. 493 (1).

7. Gewijzigd voorontwerp van Katholieke Unie, [4-13 november 1920].

Hell. 493, Delv. 2 en 105 (2).

De Katholieke Unie in vorming is niets meer dan een comité, bestaande uit een gelijk aantal vertegenwoordigers van de stichtende groepen, dat zal waken over de gemeenschappelijke katholieke en algemene belangen. De kieswerking blijft in handen van de Federatie der Kringen. Op te merken valt dat ook andere groepen kunnen toetreden tot het Verbond.

(1) Het betreft een getypt exemplaar met bovenaan de vermelding : "Mr Kanunnik" (bedoeld is : Kan. E. Luytgaerens, algemeen secretaris van de Boerenbond). Dit voorontwerp valt te dateren vóór 4 november 1920, vermits het nog de bepaling "la section du travail technique électoral" bevat, waarvan sprake op het onderhoud van F. Brusselmans met P. Segers, bepaling die nadien werd geschrapt. Dit voorontwerp vormde dus waarschijnlijk de basis van de besprekingen in oktober 1920.

(2) Vijf gestencilde exemplaren : drie in *Hell.* 493, waarvan één verbeterd *manu* Helleputte; één in *Delv.* 2, verbeterd *manu* Helleputte en Brusselmans; één in *Delv.* 105, dat de aantekening draagt "29 août 1921" *manu* Delvaux. Het betreft de exemplaren gebruikt op de eerste plenaire zitting van de afgevaardigden op 29 augustus 1921 (zie nr. 22) en de verbeteringen hebben betrekking op de amendementen die toen werden aangebracht. De tekst zelf, zoniet het document, valt te dateren in november 1920 : na 4 november, aangezien in art. 2 geen sprake meer is van "la section du travail technique électoral" (zie nr. 5); vóór 22 november, want deze tekst stemt overeen met die van het voorontwerp dat door de Hoofdraad van de Boerenbond op die dag werd besproken (zie nr. 8); men lette o.a. op art. 3). Het is zeer waarschijnlijk het voorontwerp, bedoeld in de brief van H. Renert, secretaris van de Federatie van Kringen, aan [Helleputte], 13 nov. 1920 : "J'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint le texte révisé du projet de "statuts de l'Union Catholique" que (...) Monsieur P. Segers m'a prié de vous communiquer" (*Hell.* 493).

Confidentiel

L'UNION CATHOLIQUE BELGE

(Avant-projet de statuts)

Art. 1 - L'Union Catholique Belge groupe les associations catholiques, représentatives des grands intérêts sociaux. Les associations affiliées conservent leur autonomie dans la gestion de l'intérêt social qu'elles représentent.

L'Union Catholique Belge s'occupe spécialement des intérêts généraux catholiques et communs.

Art. 2 - Font partie de l'Union Catholique Belge :

- a) la Ligue Démocratique Belge qui représente les intérêts des ouvriers et des employés;
- b) la Ligue des Paysans qui représente les intérêts des agriculteurs;
- c) la Fédération des Classes Moyennes;
- d) la Fédération des Associations et Cercles Catholiques qui représente les intérêts des autres classes, non comprises dans les associations précédentes, avec, en plus, la section du travail technique électoral.

Chacune de ces quatre associations fondatrices a droit à six délégués dans le Conseil Général et à autant de suppléants.

Ces délégués sont choisis par chaque association de telle manière que les régions flamandes et les régions wallonnes, soient représentées par un nombre égal de membres, autant que possible.

Confidentiel

L'UNION CATHOLIQUE BELGE

(Avant-projet de statuts)

Art. 1 - L'Union Catholique Belge groupe les associations nationales, représentatives des grands intérêts sociaux et catholiques. Les associations affiliées conservent leur autonomie dans la gestion de l'intérêt qu'elles représentent. L'Union Catholique Belge s'occupe spécialement des intérêts généraux catholiques et communs.

Art. 2 - Font partie de l'Union Catholique Belge :

- a) la Ligue Démocratique Belge qui représente les intérêts des ouvriers et des employés;
- b) la Ligue des Paysans qui représente les intérêts des agriculteurs;
- c) la Fédération des Classes Moyennes;
- d) la Fédération des Associations et Cercles Catholiques qui représentent les intérêts des autres classes, non comprises dans les associations précédentes, avec, en plus, la section du travail électoral.

Chacune de ces quatre associations fondatrices a droit à six délégués dans le Conseil Général et à autant de suppléants.

Ces délégués sont choisis par chaque association de telle manière que les régions flamandes et les régions wallonnes, soient représentées autant que possible, par un nombre égal de membres.

Art. 3 - Peuvent en outre faire partie de l'Union Catholique Belge, les autres associations nationales catholiques qui représentent avec autorité un grand intérêt social et qui auront été admises par le Conseil Général.

Art. 4 - L'Union Catholique Belge est administrée par un Conseil. Ce Conseil se compose de délégués choisis par les associations affiliées.

Art. 5 - Pour la gestion des affaires courantes, et l'exécution des résolutions prises, le Conseil Général élit dans son sein un Bureau de cinq membres parmi lesquels un Président et un Secrétaire.

Art. 6 - Le Conseil Général et le Bureau doivent être renouvelés tous les deux ans; les membres sortants sont rééligibles.

Le Président est élu chaque année et sera choisi successivement parmi les membres délégués de chacune des quatre associations fondatrices, l'ordre d'élection sera établi à la suite d'un tirage au sort.

Art. 3 - Peuvent en outre faire partie de l'Union Catholique Belge, les autres associations nationales catholiques qui auront été admises par le Conseil Général.

Chacune de ces associations ne pourra avoir plus de 2 délégués au Conseil Général. L'ensemble des délégués de ces associations ne pourra dépasser la moitié du nombre des délégués accordés aux associations prévues à l'art. 2.

Art. 4 - L'Union Catholique Belge est administrée par un Conseil Général. Ce Conseil se compose de délégués choisis par les associations affiliées.

Art. 5 - Pour la gestion des affaires courantes, et l'exécution des résolutions prises, le Conseil Général élit dans son sein un Bureau de cinq membres parmi lesquels un Président et un Secrétaire.

Art. 6 - Le Conseil Général et le Bureau doivent être renouvelés tous les deux ans; les membres sortants sont rééligibles.

Le Président est élu chaque année et sera choisi successivement parmi les membres délégués de chacune des autres associations fondatrices; l'ordre d'élection sera établi à la suite d'un tirage au sort.

Art. 7 - Le Conseil Général se réunit aussi souvent que les affaires de l'Union l'exigent et au moins tous les trois mois.

Art. 7 - Le Conseil Général se réunit aussi souvent que les affaires de l'Union l'exigent et au moins tous les trois mois.

Art. 8 - Les présents statuts ne peuvent être modifiés que par le Conseil Général réuni à cet effet et à la majorité des deux tiers des voix.

Art. 8 - Les présents statuts ne peuvent être modifiés que par le Conseil Général réuni à cet effet et à la majorité des deux tiers des voix.

8. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 22 november 1920.

A.D.B.B.

De Hoofdraad van de Boerenbond hecht zijn goedkeuring aan de ontworpen statuten van de Katholieke Unie.

Zitting van 22 november 1920 (1).

I. Standsorganisatie en standsvertegenwoordiging voor de boeren.

De heer Hoofddecken Helleputte deelt den stand mede der onderhandelingen met het Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen en Belgischen Volksbond (2) tot het herinrichten der katholieke partij.

(1) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Bernard, Broekx, Colen, Colpaert, Huydts, Raeymaekers, Theunissen, Tyck, Van Seynhaeve, Wouters, kan. Luytgaerens, secretaris; Bareel, Dewolf, Gijsen, Hermans-Ausloos, Lefebvre, Martens, Ulens, Van den Bussche, Vliebergh. Ook Van Dievoet, F. Hermans en Brusselmans woonden de zitting bij.

(2) Dit is de vroegste vermelding van de christelijke arbeiders in verband met de onderhandelingen voor de Katholieke Unie. De Belgische Volksbond met A. Verwilghen (1862-1933) als voorzitter en C. Van Overbergh (zie nr. 22). als secretaris bestond alleen nog op papier; sedert december 1919 was zijn rol feitelijk overgenomen door het verbond van werkliedenbonden met H. Heyman als voorzitter. In december 1920 werd hij ontbonden en vervangen door het Algemeen Christen Democratisch Verbond; dit "democratisch blok" bestond uit het A.C.V., de vrouwengilden, de ziekenfondsen, de coöperaties en het Werkersverbond (verbond van werkliedenbonden). Zie hiervoor GERARD, *Uit de voorgeschiedenis*, 502 e.v.

Over het aandeel van de christelijke arbeiders in de eerste fase van de onder-

Er wordt voorgesteld als volgt :

Een algemeene raad van de "Belgische Katholieke Vereeniging of Unie" wordt tot stand gebracht. Daarin benoemen de Belgische Volksbond, de Belgische Boerenbond, de Belgische Middenstandsbond en de Bond der Katholieke Verenigingen en Kringen elk 6 afgevaardigden en 6 plaatsvervangers. Zooveel mogelijk zullen de Vlaamsche en de Waalsche streken gelijke vertegenwoordiging hebben.

Buiten de 4 voorgenoemde bonden kunnen ook andere bonden aangenomen worden : ze mogen in den algemeenen raad 2 afgevaardigden benoemen, zoo nochtans dat ze nooit meer dan de helft van het getal afgevaardigden der groote bonden bezitten. Met de loopende zaken wordt belast een bureel van 5 leden waartusschen een voorzitter en een schrijver. Voorzitter en schrijver worden beurtelings uit de afgevaardigden van elk der 4 hoofdbonden genoemd. De vergadering besluit die voorstellen goed te keuren.

.....

9. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 21 februari 1921.

A.D.B.B.

De Katholieke Unie is nog altijd niet tot stand gekomen. Intussen overweegt de Boerenbond zijn werking uit te breiden in Wallonië.

handelingen voor de Katholieke Unie ontbreken precieze gegevens. Behalve de verklaring van H. Heyman op 10 oktober 1920 (zie blz. 55) is er nog die van pater G. C. Rutten op de bestuursvergadering van het A.C.V. op 7 december 1920; n.a.v. de stichting van het Algemeen Christen Democratisch Verbond deelde hij mee dat alleen de politieke vleugel ervan, nl. het Werkersverbond (verbond van werkliedenbonden), zou aansluiten bij "de katholieke partij, samengesteld op voet van standsorganisatie : vrije beroepen, Boerenbond, middenstand en werkliedenstand" (Verslagboek van het bestuur van het A.C.V.; *Arch. A.C.V.*). Beide verklaringen wijzen echter niet op een rechtstreeks aandeel van de christelijke arbeiders bij de onderhandelingen. Op 9 januari 1921 stond de bespreking van het ontwerp van Katholieke Unie op de agenda van de vergadering van het Werkersverbond (verbond van werkliedenbonden) (zie hiervoor GERARD, *Uit de voorgeschiedenis*, 515). Het gedrukt exemplaar van het voorontwerp van statuten (Nederlandse vertaling) dat bij die gelegenheid aan de aanwezigen werd overhandigd, kan men vinden in *Pap. Van Cauwelaert*, Dossier Katholieke Unie, en in *Pap. Logghe*.

Zitting van 21 februari 1921 (1).

.....
M. Helleputte spreekt over de standsorganisatie en de standsver-
tegenwoordiging. Daarbij vermeldt hij dat er gewenscht wordt den
Boerenbond te zien werken ook in het Walenland. Namen bepaalde-
lijk vraagt onze tusschenkomst. Men hoopt o.a. daardoor den voor-
uitgang der onzijdige Fédération des Unions Professionnelles Agri-
coles te beletten (2). De vergadering beslist daar zooveel hulp te bie-
den als mogelijk is.

(1) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Bernard, Broekx,
Colen, Colpaert, Huydts, Karsseleers, Raeymaekers, Theunissen, Tyck, Van Ol-
men, Van Seynhaeve, Wouters, kan. Luytgaerens, secretaris; Bareel, Gijsen,
Hermans-Ausloos, Lefebvre, van den Eynde, Vliebergh. Ook Brusselmans, F.
Hermans en Van Dievoet woonden de zitting bij.

(2) Begin 1921 werd inderdaad door sommige leiders van de Waalse katho-
lieke landbouwverenigingen aangedrongen op hulp vanwege de Boerenbond. Dat
blijkt uit verschillende belangrijke documenten, die bewaard zijn in A.D.B.B.,
Dossier 132. Op 20 januari 1921 had te Namen een bijeenkomst plaats gevonden
van de priesters-bestuurders van de Waalse landbouwinrichtingen onder het voor-
zitterschap van de Naamse vicaris-generaal J. Cawet en in aanwezigheid van
priester C. Colpaert, adjunct-secretaris van de Boerenbond, meer bepaald om te
beraadslagen over hun houding tegenover de neutrale U.P.A. De aanwezigen had-
den onderhandelingen met deze groepering afgewezen, maar zouden proberen
een bisschoppelijke verklaring uit te lokken, die de katholieke leiders in de
U.P.A. zou wijzen op het gevaar van een onzijdige beweging. Colpaert van zijn
kant had onderstreept dat de versnippering in Wallonië de oorzaak was van het
probleem en dat alleen een katholieke Waalse groepering naar het model van de
Boerenbond het hoofd zou kunnen bieden aan de U.P.A. "Moesten de Waalsche
provinciën vereenigd zijn en een verbond maken gelijk de Boerenbond het is voor
de Vlaamsche provinciën", aldus Colpaert, "de U.P.A. zouden rap hunne
werking mogen staken. Het Waalsche en Vlaamsch Verbond zouden malkaar on-
dersteunen en aan den boerenstand en aan de katholieke partij in ons land hun
grootste macht geven". Hierop hadden de aanwezigen hem gevraagd een plan
voor te leggen ("Onzijdige bonden en werking in de Walen", verslag van C. Col-
paert, 20 jan. 1921). Diezelfde dag hadden de leken-leiders van Agrinamur Syndi-
cat, die eveneens in Namen vergaderden (baron F. de Thysebaert, graaf H. de
Villermont, E. de Pierpont, M. Wasseige) de noodzaak van samenwerking met de
Boerenbond onderstreept (*ibid.*)

Uitgaande van deze concrete vraag had F. Brusselmans een concreet plan van
samenwerking ontworpen, dat op 21 februari 1921 in het Hoofdbestuur van de
Boerenbond werd besproken. Er zou een Waalse confederatie tot stand worden
gebracht, waarvan de financieel-economische instellingen onder controle zouden
staan van de Boerenbond; boven deze Waalse confederatie en de Boerenbond zou
nog een centraal comité worden ingericht ("Werking in de Walen", rapport van
F. Brusselmans, 1 febr. 1921, bestemd voor kan. E. Luytgaerens; "Boerenorga-
nisatie in het Walenland", verslag van het Hoofdbestuur van 21 febr. 1921).

De onderhandelingen inzake de herinrichting der katholieke partij gaan niet voldoende vooruit. Er wordt beslist een brief te sturen aan M. Segers, hoofd van het Verbond der Katholieke Vereenigingen en Kringen om de werken te bespoedigen. Daarna, als het noodig blijkt, aan den heer Heyman en aan E.H. Lambrechts (1).

.....

10. Helleputte aan Ruzette (2), Leuven, 12 maart 1921.

Hell. 493.

In de ogen van Helleputte moet de belangenvertegenwoordiging, waarvan de Katholieke Unie de verwezenlijking zal zijn, breed worden opgevat : de onderwijzers kunnen als aparte groep toetreden.

Cher Monsieur le Ministre — J'ai réfléchi à la question que vous avez bien voulu me signaler (3).

Quand nous nous sommes occupés de la réorganisation des forces catholiques nous nous sommes trouvés d'accord, vous le savez, pour constituer un comité directeur général au moyen de représentants des quatre groupes suivans : les paysans, les ouvriers, les classes moyennes, la Fédération des Cercles Catholiques.

Dans ce dernier groupe venaient se ranger les catholiques qui ne faisaient pas, ou ne désiraient pas faire partie d'un des trois autres groupes. C'était en somme, comme on l'a dit, le groupe des catholiques qui ne font partie d'aucun groupe.

(1) Dit is de vroegste vermelding van de middenstandsorganisatie in verband met de onderhandelingen voor de Katholieke Unie. Priester I. Lambrechts (zie blz. 16) was directeur van het Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand, dat de dagelijkse leiding verzorgde van de christelijke middenstandsorganisatie.

(2) Baron Albéric Ruzette (St.-Joost-ten-Noode 1866-Brugge 1929), senator voor het arrondissement Brugge (1913-1929), minister van Landbouw (1918-1925) en gewezen gouverneur van West-Vlaanderen (1907-1912), was vooral te Brugge en in de provincie een invloedrijke figuur. Hij was een gematigd conservatief uit de rangen van de Federatie van Kringen, waarvan hij in 1928 ondervoorzitter werd. Uit deze brief zou kunnen afgeleid worden dat Ruzette betrokken was bij de eerste fase van de onderhandelingen voor de Katholieke Unie.

(3) Het betreft de plaats van de onderwijzers in de nieuwe katholieke electorale organisatie te Brugge. De Katholieke en Grondwettelijke Kiesvereniging van het Arrondissement Brugge, waarvan A. Ruzette een van de tenoren was, was op 27 november 1920 hervormd op basis van de standenvetegenwoordiging en telde sindsdien vier afdelingen ; het Werkersverbond, het Arrondissementsverbond van Boerengilden, de Middenstandsbond en de afdeling Vrije Beroepen.

En dehors de ces groupes principaux dont chacun a droit à six délégués, il a été admis que des fédérations nationales telles que les Jeunes Gardes, les associations féministes etc. peuvent être représentées par deux délégués, le nombre total de ces derniers ne pouvant cependant dépasser la moitié (c.-à-d. 12) du nombre des délégués des groupes principaux.

Cette organisation a été admise non seulement pour le comité directeur général, mais aussi pour les groupements provinciaux, d'arrondissement, de canton, de commune (1). Il va de soi d'ailleurs que dans la circonscription où certains des groupes n'existent pas, les groupes existants composent à eux seuls les comités.

D'après cela : quelle est la place à faire aux instituteurs catholiques ?

Trois solutions peuvent être envisagées :

1° Les instituteurs sont organisés en fédération nationale (2). Ils peuvent donc avoir une représentation spéciale comme les fédérations catholiques nationales dont il a été question plus haut;

2° Les instituteurs n'appartiennent ni au groupe des ouvriers, ni à celui des paysans, ni à celui des classes moyennes (middenstanders, petite bourgeoisie). Ils devraient donc être rangés dans le groupe de la Fédération des Cercles qui réunit les professions libérales, les industriels etc. (3).

3° On pourrait admettre que chaque catholique est libre de choisir le groupe dans lequel il veut s'inscrire et pour lequel il veut travailler. Dès lors les instituteurs pourraient figurer dans l'un des quatre groupes à leurs choix. En fait au Parlement et dans le pays, on voit des avocats, des instituteurs etc., voire des patrons capitalistes, des propriétaires, faire partie des groupes ouvriers chrétiens ou socialistes.

Deze laatste groep, ook "vierde stand" genoemd, was niet georganiseerd en miste trouwens een duidelijk profiel. In de voorlopige statuten van deze afdeling, die op 26 februari 1921 waren verschenen, werden wel de leraars van het middelbaar en het normaal onderwijs als leden beschouwd, maar niet de onderwijzers, wat protest had uitgelokt. Zie OSAER, *De katholieke partij*, 65 e.v.

(1) Dit is een zeer belangrijke verklaring. In de statuten van de Katholieke Unie staat nochtans geen enkele bepaling over de plaatselijke electorale organisatie (vgl. nr. 5).

(2) Helleputte bedoelt het Christen Onderwijzersverbond van België (C.O.V.), opgericht in 1894.

(3) Sedert 1920 bestond er binnen het C.O.V. een controverse over een voorstel tot aansluiting bij het A.C.V., dat in 1925 na tussenkomst van kardinaal D. Mercier werd afgewezen. In 1945 sloot het C.O.V. toch aan bij het A.C.V. Zie MICHIELSE, *Het Christen Onderwijzersverbond*, 19-22.

Quelle est la meilleure de ces trois solutions ? A mon avis c'est indiscutablement la première. Elle est à coup sûr la plus rationnelle puisque les instituteurs sont groupés en fédération nationale, en dehors de tous les autres groupements. Après celle-là vient la seconde, mais elle est moins défendable. Puis vient la 3° qui est le moins logique du moment qu'on admet la représentation des intérêts ou des professions.

Il faut remarquer que c'est précisément en vue de cas analogues à celui qui m'est soumis que nous avons adopté la représentation spéciale, dans les comités directeurs, de fédérations nationales catholiques constitués en dehors des groupes principaux.

Croyez-moi toujours, Cher Monsieur le Ministre, votre tout dévoué, *J. Helleputte*.

11. Segers aan Helleputte, Antwerpen, 18 maart 1921.

Afschrift in Hell. 493.

P. Segers antwoordt'ontwijkend op de vraag van de Boerenbond : zijn organisatie heeft al het mogelijke gedaan om de standsvertegenwoordiging te verwezenlijken en wenst niets liever dan de spoedige totstandkoming van de Unie.

Geachte Heer Voorzitter (1) — Op antwoord van uw schrijven van 1 dezer (2), moet ik U melden dat het Verbond der K.V. en Kr. in het laatst Congres van 1 mei ll. de vereenigingen heeft aangezet hunne herinrichting te bewerken op den grond der standsorganisatie (3).

Buitendien laten wij geene gelegenheid voorbijgaan zonder dat wij dit aan onze vereenigingen herinneren.

Meer echter kan er door ons Verbond niet gedaan worden.

Het spijt ons ten andere dat ons voorstel eene federatie tot stand te brengen, waar onze hoofdbonden zouden in verbonden zijn, nog niet tot stand gekomen is. Maar zoolang een der vier hoofdbonden geene toetreding inzendt, is het onmogelijk een algemeen verbond te stichten...

(1) Van de Boerenbond.

(2) De brief waartoe besloten werd op de vergadering van de Hoofdraad van 21 februari 1921 (zie nr. 9). Wij hebben dit document niet teruggevonden.

(3) Zie blz. 30.

Hopende dat deze bijtreding weldra zal ingezonden worden, bid ik U, Geachte Heer Voorzitter, de uitdrukking te willen aanvaarden van mijne gevoelens van bijzondere hoogachting. P. Segers.

12. Helleputte en Luytgaerens (1) aan Segers, Leuven, 1 april 1921.

Afschrift in Hell. 493.

De leiding van de Boerenbond wenst van P. Segers een duidelijke verklaring over de Katholieke Unie. Zij van haar kant beschouwt ze als opgericht.

Geachte Heer Voorzitter (2) — Uw brief van 18 maart hebben wij wel ontvangen.

Wij hebben met voldoening bemerkt dat inderdaad de meeste verenigingen aangesloten bij het Verbond der Katholieke Vereeniging en Kringen, ten minste in het Vlaamsche gedeelte van het land, den weg opgingen der standsinrichting die voor al degenen die de politieke beweging met open oog volgen eene volstrekte noodzakelijkheid geworden is (3).

Het is o.i. even klaar dat onze taak nog verre is van afgewerkt te zijn. Onze plaatselijke en arrondissementeele politieke inrichtingen moeten zich nog verstevigen. Het is even noodzakelijk dat die middeninrichting in het leven geroepen worden, waar onze hoofdbonden zouden samenkomen.

Na onze bijeenkomst beschouwden wij de stichting van den “Katholieke(n) Bond” (Union Catholique) als een voldongen feit (4).

(1) Jan Edward Luytgaerens (Roosbeek 1863-Leuven 1946), priester van het bisdom Mechelen, algemeen secretaris van de Belgische Boerenbond van 1903 tot 1936, kanunnik in 1907, Monseigneur in 1927.

(2) Van de Federatie van Kringen.

(3) Op dat ogenblik waren alleen de volgende kiesverenigingen (Associaties) in Vlaanderen statutair hervormd op basis van de standenvertegenwoordiging : Mechelen stad (26 mei 1919), Sint-Niklaas (5 april 1920) en Brugge (27 nov. 1920). Pas later volgden : Hasselt (30 mei 1921), Leuven (20 juni 1921), Roeselare-Tielt (28 aug. 1921), Veurne-Diksmuide-Oostende (18 sept. 1921) en Turnhout (2 okt. 1921). De Associaties van Antwerpen, Brussel, Gent en Kortrijk behielden hun oorspronkelijk karakter.

(4) In oktober 1920.

Hierin komt uw schrijven ons te leur stellen. Het schijnt alles terug in kwestie te brengen en de stichting van dit verbond, zoowel als zijn optreden, te verdagen tot al de standen volledig ingericht zijn en hunne medewerking verzekerd hebben.

Wij kunnen ons met dit standpunt niet vereenigen. Wij moeten, dunkt ons, niet wachten tot de laatste toetreding die wij hopen ons toegekomen zij. — Onze standregelen zelf voorzien dat nieuwe bonden, tot nu niet bestaande of niet opgeroepen, hunne bijtreding kunnen bekomen wanneer zij het verlangen (1). Van nu af kunnen wij dus onze inrichting vast leggen. Die daad ware reeds een krachtige aansporing voor de achterblijvers. Men treedt niet bij iets dat nog niet bestaat. Deze maanden van zoo groot belang onder politiek oogpunt, mogen niet voorbij gaan zonder dat de heilzame invloed van zulke middeninrichting zich doet gevoelen (2).

Wij zouden het betreuren, moest het in uwe inzichten liggen de besprekingen die wij voerden zonder verder gevolg te laten. Wil de goedheid hebben ons te willen berichten of U dit voornemen werkelijk hebt, dit zou ons toelaten ons verder optreden te bepalen, want wij achten het ons eene dure plicht alles te doen wat mogelijk is om de zaak tot een goed einde te brengen.

Gelief te aanvaarden, Geachte Heer Voorzitter, de verzekering onzer gevoelens van bijzondere hoogachting.

De Hoofddecken van den B.B.

(Get.) J. Helleputte.

De Algemene Secretaris van B.B.

(Get.) E. Luytgaerens.

13. Van de Vyvere (3) aan Poulet, 21 mei 1921.

Poul. 158/3.

Minister A. Van de Vyvere, behoedzaam en behendig politicus,

(1) Zie de statuten van de Katholieke Unie onder nr. 7.

(2) De internationale toestand was zeer gespannen o.a. door de Franse dreiging van een militaire actie tegen Duitsland. In eigen land stonden de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april voor de deur en was de Rechterzijde zeer verdeeld n.a.v. de wet op het taalgebruik in bestuurszaken.

(3) Alois Van de Vyvere (Tielt 1871-Parijs 1961), van 1911 tot 1926 bijna onafgebroken minister, staatsminister in 1918. Was na de oorlog een van de voornaamste woordvoerders van de Rechterzijde en vormde met zijn vrienden J. Helleputte en P. Poulet het leidende driemanschap van de katholieke partij in Vlaanderen. Hij trok zich in 1931 uit het politieke leven terug.

acht het geraadzaam zelf de teugels van de "standsorganisatie" in handen te nemen.

Confidentielle

Mon cher Prosper — [...]

Je vous demande encore de réfléchir à la possibilité de prendre nous-même la tête de l'organisme central de la "standsorganisatie". Notre défaut a été jusqu'ici de nous effacer toujours devant nos amis, en leur laissant toujours prendre la direction des comités, verbonden, congrès etc. et de ne jamais nous effacer devant l'adversaire, de manière à encaisser tous les coups.

C'est très joli, mais ce n'est pas de la tactique.

La besogne d'organisation est mal faite, p.c.q. nous nous en laissons exclure.

Et nous ne sommes pas défendus par nos troupes, p.c.q. nos troupes se sentent dans une magnifique sécurité, alors que nous encaissons.

Nous devrions absolument nous entendre et nous faire remettre les rênes et le haut commandement. Pensez-y et causons-en mardi. Affectueusement à vous, *A. Van de Vyvere*.

14. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 23 mei 1921.

A.D.B.B.

Helleputte twijfelt aan de goede wil van de Federatie van Kringen, die inzake de Katholieke Unie geen teken van leven geeft.

Zitting van 23 mei 1921 (1).

.....
In het antwoord op den brief waartoe in voorgaande zitting was besloten, heeft M. Segers, voorzitter van het Verbond der Katholieke Vereenigingen en Kringen geschreven dat hij verlangt het Katholieke Verbond zoohaast mogelijk te zien tot stand komen, dat hij enkel wacht op de formeele toetreding der democratische groepeerings (2).

(1) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Broekx, Colen, Colpaert, Huydts, Raeymaekers, Van Seynhaeve, Kan. Luytgaerens; Bareel, Fraiteur, Gijsen, Hermans-Ausloos, Lefebvre, Ulens, Vliebergh. Ook F. Hermans en Brusselmans woonden de zitting bij.

(2) Zie nr. 11.

Mijnheer Helleputte wijst er op hoe belangrijk het is met het oog op de aanstaande verkiezingen voor de Wetgevende Kamers en voor de provincieraden het herinrichten der katholieke partij te bespoedigen; hij meent in deze te mogen twifelen aan den goeden wil der Katholieke Vereenigingen en Kringen.

.....

15. Lambrechts aan Allossery (1), Brussel, 11 juni 1921.

Arch. N.C.M.V.-Brugge II A IV 9.3.

De Christelijke Organisatie van Ambachten en Neringen zoekt afgevaardigden voor de onderhandelingen over de Katholieke Unie. Ze kan alvast rekenen op ... minister A. Van de Vyvere.

Beste — Men wil van hooger hand absoluut tot eensgezindheid komen in de katholieke partij.

De werklieden hebben 6 onderhandelaars aangeduid (3 Walen en 3 Vlamingen) (onder leiding van M. Poulet).

De boeren eveneens (onder leiding van Mr Helleputte).

Nu moeten wij ...

Als Vlaamsche onderhandelaars nemen aan Mr Van de Vyvere en Crauwels (2). Men vraagt nu nog Mr Geûens (3). Voor Walenland

(1) Priester Paul Allossery (Geluvelde 1875-Brugge 1943), diocesaan directeur van de middenstandswerken van het bisdom Brugge sedert 1911. Het Provinciaal Verbond van West-Vlaanderen, dat hij in het jaar van zijn benoeming had tot stand gebracht, vormde veruit de sterkste pijler van de in mei 1919 door Lambrechts opgerichte Landsbond.

(2) Louis Crauwels (Antwerpen 1860-1934), eerste voorzitter van de Landsbond van de Middenstand (1919-1925). Crauwels, expert-boekhouder, was directeur van de Bank van het Arrondissement Antwerpen (de in 1920 hervormde Volksbank van het Arrondissement Antwerpen, opgericht in 1886) tot zijn versmelting met de Mutuelle Financière et Commerciale (de bank van P. Segers) in 1932 (Degrelle zou daar later schandaal van maken). Crauwels, die in 1926 behoorde tot de stichtende leden van het Vlaams Economisch Verbond, heeft zich nooit actief met politiek ingelaten.

(3) Maurice Geûens (Brugge 1883-1967), advocaat, was een van de leidende figuren van de Middenstandsbond van Brugge en omliggende vanaf zijn oprichting in 1914. Sedert de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 schepen te Brugge. Van 1932 tot 1936 en van 1939 tot 1946 volksvertegenwoordiger.

zouden we nemen M. Dalle (1), M. Toussaint van Nijvel (2) en de voorzitter van onzen groep van Bergen (3).

Antwoord mij *zoo haast mogelijk* of Mr Geûens aanneemt.

Deze 18 onderhandelaars zouden samenkomen met die van het Verbond van de Katholieke Associaties.

Bidden we 't H. Hart dat Hij medehelpe en heel de standsorganisatie geraakt er door en meteen misschien de vrede.

Zeer toegenegen, *Is. Lambrechts*.

16. Van de Vyvere aan Helleputte, 15 juni 1921.

Hell. 493.

Minister A. Van de Vyvere neemt de teugels in handen en nodigt de drie standsgroepen uit bij hem te vergaderen om een plan de campagne op te stellen.

Waarde Collega — De Christelijke Organisatie van Ambachten en Neringen van België heeft zes afgevaardigden aangeduid om te handelen over de middelen om de katholieke partij eene eensgezinde organisatie te verzekeren (4).

Indien de afgevaardigden der twee andere georganiseerde standen daartoe gereed zijn, zou ik ze uitnodigen om bij mij te vergaderen. Wij zouden ons dan 't accoord stellen om te onderhandelen met de Federatie die buiten de standsorganisatie staat, en een terrein van overeenkomst zoeken.

Uw zeer toegenegen *A. Van de Vyvere*.

(1) Antoine Dalle (Elsene 1872-Ganshoren 1938) was sedert de oorlog voorzitter van het Syndicat Général des Classes Moyennes, waarvan hij vóór 1914 al secretaris-generaal was. Dit Syndicaat vormde sedert april 1920 de franstalige vleugel van de christelijke middenstandsorganisatie. Dalle was van 1921 tot 1926 schepen van Financiën te Molenbeek.

(2) Albert Toussaint, apotheker te Nijvel.

(3) Jules Pelerin, apotheker te Bergen.

(4) Het betreft de Christelijke Landsbond van de Belgische Middenstand en het Syndicat Général des Classes Moyennes, die sedert april 1920 een alliantie vormden.

17. Ontwerp van brief van Crauwels, Helleputte en Heyman aan Segers, Brussel, [6-15] juli 1921.

Hell. 493 (1).

De afgevaardigden van de drie standen hebben onderling overleg gepleegd. In een gezamenlijke brief aan de Federatie van Kringen vragen de drie voorzitters nu een ondubbelzinnige uitspraak over de grondbeginselen van de Katholieke Unie, meer bepaald het recht voor elke groep om in vrijheid zijn kandidaten aan te duiden bij de verkiezingen en het recht op deelname aan de kieswerking. Zij leggen daarbij een expliciet verband tussen de Katholieke Unie en de plaatselijke electorale organisatie. De volgende tekst is slechts een ontwerp.

Monsieur le Président (2) — Les délégués de la Ligue démocratique (3), du Boerenbond et de la Fédération des classes moyennes réunis officieusement (4) en vue de rechercher le moyen d'aboutir à la constitution de l'*Union Catholique Belge*, nous ont chargés de vous demander si la Fédération des Associations et Cercles Catholiques reste toujours disposée à fonder l'*Union Catholique* avec nos groupes, sur les bases convenues antérieurement dans les réunions préparatoires.

(1) Dit is waarschijnlijk het ontwerp van de brief van 28 juli, die wij niet hebben teruggevonden, maar waarop P. Segers allusie maakt in zijn antwoord aan Helleputte van 12 augustus 1921 (zie nr. 19). Dit ontwerp is aanwezig in drie gestencilde exemplaren, gedateerd "juillet 1921". Eén ervan draagt de aantekening *manu* Helleputte : "ontv[angen] van M. V.d.Vyv[ere] op 15 (juillet 1921). Zelfste dag wijzigingen aangeduid. J.H." De bedoelde wijzigingen bevinden zich op een ander exemplaar; zij raken niet de inhoud, maar wel de vorm, waarvan de scherpe kanten worden afgerond.

(2) Van de Federatie van Kringen.

(3) Officieel Ligue Démocratique Chrétienne de Belgique (Algemeen Christen Democratisch Verbond van België). Dit was de opvolger van de Ligue Démocratique Belge (Belgische Volksbond).

(4) Deze officieuze vergadering werd gehouden op initiatief van minister A. Van de Vyvere (zie nr. 16), waarschijnlijk op 6 juli. Zie daarvoor Van de Vyvere aan Helleputte, 2 juli 1921 : "In overleg met onze collega den heer Heyman, heb ik de eer u te melden dat de ontworpen vergadering, donderdag laatstleden 30 juni, niet is kunnen gehouden worden en vastgesteld is op woensdag 6 juni aanstaande te 10 1/2 ure" (Hell. 493); Heyman aan Poulet, 2 juli 1921, waarin deze als afgevaardigde van het Algemeen Christen Democratisch Verbond uitgenodigd wordt op een bespreking in het kabinet van minister A. Van de Vyvere "welke samen met de afgevaardigden van de Boerenbond en de Christen Middenstandsbond zal plaats hebben. Doel der bespreking : herinrichting der katholieke partij" (Poul. 145). Het is mogelijk dat J. Helleputte op deze bijeenkomst niet aanwezig was.

Parmi ces bases, il en est deux sur lesquelles — pour éviter tout malentendu dans l'avenir — nous désirons vous exprimer notre façon de voir, persuadés, du reste, que vous êtes complètement de notre avis.

1°) A l'article premier du projet des Statuts il est dit que "les associations affiliées conservent leur *autonomie* dans la gestion de l'intérêt qu'elles représentent". La portée pratique de cette clause aboutit, dans notre pensée, entre autres choses, à la faculté pour chaque association et ses filiales, de désigner librement ses candidats aux élections et d'arrêter son programme particulier (1).

A cet égard, comme à tous autres, aucune des associations affiliées ne peut prétendre exercer un droit de véto ou de suprématie.

Les quatre associations groupées au sein de l'Union Catholique Belge chercheront toujours l'accord désirable en vue du bien commun, mais sur la base du respect du droit de chacune d'elles.

2°) L'article deuxième du projet de statuts réserve à la Fédération des Associations et Cercles Catholiques "la section du travail électoral". Il doit être entendu que les trois autres associations affiliées auront en tout temps la faculté d'avoir les rapports qui s'imposent avec une institution de l'espèce, et celle d'y exercer un certain droit de contrôle à déterminer, de façon qu'il soit hors de doute aux yeux de tous que le bureau du travail électoral fonctionne à l'avantage de tous les membres de l'Union Catholique et en vue du bien général.

C'est dans le même sens et avec le même esprit que devra être résolué, selon nous, la question de l'administration des fonds recueillis pour le Parti Catholique en vue de la propagande et des campagnes électorales.

Dès que vous aurez bien voulu, Monsieur le Président, nous marquer votre accord sur ces principes d'union qui découlent tous du vif désir que nous avons d'aboutir sans tarder à une entente loyale entre les représentants des grandes forces organisées du Parti Catholique, nous proposerons aussitôt à nos mandants de constituer officiellement l'*Union Catholique Belge*, objet des vœux de tous les militants du Parti.

Dès que l'Union sera constituée, il lui appartiendra, après avoir comparé les programmes respectifs des quatre associations fédérées, d'arrêter au plus tôt la plate-forme commune de notre prochaine campagne électorale.

(1) Dit is een belangrijk passage. Hier en ook in het volgende punt wordt een verband gelegd tussen de Katholieke Unie en de plaatselijke electorale organisatie. Vgl. met nr. 5 en 10.

L'heure de la décision a sonné.

Le pays catholique fonde de grands espoirs sur notre action commune.

L'annonce de notre accord sera sans nul doute accueilli avec enthousiasme par tous ceux qui ont foi dans les destinées de notre Parti.

Dans tous les arrondissements ce sera le signal du ralliement autour du drapeau catholique.

Dans l'espoir, Monsieur le Président, de recevoir le plus vite possible l'accord de la Fédération des Associations et Cercles catholique, nous vous prions d'agréer, les assurances de notre considération la plus distinguée.

Pour la Ligue Démocratique, le Président :

Pour le Boerenbond, le Président :

Pour la Fédération des Classes Moyennes, le Président (1) :

18. Verslag van de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamer-groep, [12 augustus 1921].

Pap. Van Isacker.

De leden van de Kamergroep worden ingelicht over de stand van zaken betreffende de Katholieke Unie. Er heerst geen enthousiasme, wel een groot wantrouwen tegenover de conservatieve Associaties.

I. Union Cath. Belge

M. Hell. geeft lezing van het ontwerp van overeenkomst (2) : onderhandelingen Boerenbond enz.

M. V.d. Vyvere laat opmerken dat er tot nu toe nog geen definitieve overeenkomst (is). Hij vertegenwoordigde daar (3) de kleine burgerij, en er was nog geen accoord.

M. Hell. zegt dat de autonomie van elken groep zou gewaarborgd blijven. De Boerenbond is dit bijgetreden.

(1) Resp. H. Heyman, J. Helleputte en L. Crauwels.

(2) Waarschijnlijk het voorontwerp van statuten onder nr. 7.

(3) Op de bijeenkomst van de drie standen in juli 1921. Zie nr. 16 en 17.

M. Van Schuylenbergh (1) verhaalt dat M. Woeste te Aalst gezegd heeft dat al die kleine groepeeringsen een kwaad zijn voor de eenige kath. partij.

M. Heyman herhaalt dat de drie standsgroepeeringsen zijn samengekomen om te zien hoe in contact te komen met de Kath. Kringen. Twee principes : autonomie, programma, kandidaten (2). De afgevaardigden werden door Patria (3) aangeduid, maar met welk doel ? Tot nu toe bestaat de Kath. Unie niet, en antwoord is nog niet toegekomen (4).

M. Hell. verklaart dat de Unie wel gesticht is, vermits de standregelen werden vastgesteld. Indien de anderen niet meegaan, zijn zij de scheurmakers.

M. Vergels (5) maakt voorbehoud. Hij meent dat tot nu toe de overeenkomst niet definitief gesloten (is).

M. Heyman vraagt discretie.

M. Van Cauwelaert sluit de bespreking : nog maar in wording. De Kath. Kringen zijn achterbakse middelen aan 't gebruiken : zeggen ja noch neen, en komen op het laatste oogenblik met een besluit. De Walen zouden niet mogen in meerderheid zijn, wat nu feitelijk het geval is : sommige vertegenwoordigers van Patria voor het Vl. land zullen met de Walen stemmen. De kieswerking mag niet uitsluitend in handen zijn van Kath. Vereenigingsen. De Kath. Vereenigingsen zijn

(1) Pieter Van Schuylenbergh (Aalst 1872-1963), drukker, katholiek volksvertegenwoordiger voor Aalst behorend tot de fractie van de christelijke arbeiders (1919-1946).

(2) Bedoeld is waarschijnlijk : 1. autonomie inzake kandidaten; 2. autonomie inzake programma.

(3) Populaire benaming voor de Federatie van Kringen naar de naam van haar lokaal in de Broekstraat te Brussel.

(4) Twee dagen voordien, op 10 augustus, had de Federatie van Kringen haar afgevaardigden voor de Katholieke Unie aangeduid. De vergadering was daarvan op de hoogte (via de pers), maar kende nog niet het officiële antwoord van P. Segers (nr. 19) op de brief van L. Crauwels, J. Helleputte en H. Heyman (nr. 17).

(5) Herman Vergels (Ukkel 1887-Brussel 1957), gewezen syndicaal vrijgestelde, katholiek volksvertegenwoordiger voor Brussel behorend tot de fractie van de christelijke arbeiders (1919-1957). Vergels was een medestander van H. Heyman in de beweging voor politieke autonomie van de christelijke arbeiders; hij was bestuurslid van het Algemeen Christen Democratisch Verbond en afgevaardigde voor de Katholieke Unie. Speelde een belangrijke rol in de christelijke arbeidersbeweging te Brussel tussen de twee wereldoorlogen; na de tweede wereldoorlog burgemeester van Dilbeek.

niet alles wat overblijft na de 3 standsgroepen : voorzorgen te nemen voor de inrichting van die vierde groep (1).

Voor de naaste verkiezingen kan, meent voorzitter, de nieuwe organisatie niet meer worden gevolgd, plan te laat tot stand gekomen.

M. Hell, zegt kieswerking niet uitsluitend zonder controle in handen van Patria. Te Laat ? We moeten alles doen om niet door te gaan voor de scheurmakers : in dit opzicht sterk wapen.

M. V.d.Vyvere, Groot belang v(an) d(e) besprekingen : in vele arrondissementen Associaties nog groote macht, en veel geld in handen : in de mate van het mogelijke dit trachten te beheerschen, zooniet tegen ons. Ook de openbare meening tegen ons, wat niet meer zou indien organisme bestrijd(t) : 3/4 voor ons. Ten minste dien invloed onschadelijk maken.

Overigens de zaak door ons ontworpen, de Kringen komen gedwongen tot het plan.

M. Marck (2) spreekt over/tegen *M. Segers*, die verklaart dat hij in zijn arrond. met *M. V.Cauw.* niet wil meegaan. Persoonlijken invloed doen tusschenkomen om dit te doen ophouden.

V.d. Vyvere. Dat is het werk juist van de Unie !

II. Kiesprogramma

V. Cauw. Zooals *M. V.d.Vyvere* zegde, eerder een kiesplatform dan een eigenlijk programma. Toch ook programma-artikels. Spreker leest de punten van het programma voor die in 1919 werden bepaald (3).

M. Hell. Programma voor het Vl. Kath. Verbond kunnen we opstellen, niet een volledig programma voor de verschillende standen en groepen.

M. V.Cauw. zegt : is een programma voor ons, dat we zullen verdedigen en doen aannemen waar we kunnen. Niets meer.

.....

(1) Vgl. met nr. 23.

(2) *Hendrik Marck* (Mechelen 1883-Berchem 1957), advocaat, katholiek volksvertegenwoordiger voor Antwerpen behorend tot de fractie van de christelijke arbeiders (1918/1919-1957). Op Vlaams gebied was *Marck* een medestander van *F. Van Cauwelaert*. Hij werd voorzitter van de Democratische Kamer-groep (christelijke arbeiders) (1931-1937) en minister in opeenvolgende regeringen van 1937 tot 1940.

(3) Het betreft het programma van de Katholieke Vlaamse Landsbond, gepubliceerd in *De Standaard*, 12 oktober 1919. De Katholieke Vlaamse Kamer-groep was bedoeld als emanatie van de Landsbond (hier genoemd : Katholiek Vlaams Verbond).

19. Segers aan Helleputte, Spa, 12 augustus 1921.

Hell. 493.

De Federatie van Kringen deelt de naam mee van haar afgevaardigden en vraagt nu de bijeenroeping van het comité voor de oprichting van de Katholieke Unie.

Cher Monsieur le Président (1) — En réponse à votre lettre du 28 juillet (2) j'ai le plaisir de vous faire savoir que la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques a désigné (3) comme délégués de l'U.C.B. Messieurs le M^{tre} d'Etat Berryer (4), le M^{tre} Bron Ruzette, Max Wasseige (5), les députés Houtart (6) et De Bue (7) et moi-même (8). Je vous prie de bien vouloir me faire connaître les noms des délégués de votre groupement, de façon que nous puissions, si vous le voulez bien, réunir sans délai, pour sa constitution, le comité

(1) Van de Boerenbond.

(2) Bedoeld is waarschijnlijk de gezamenlijke brief van L. Crauwels, J. Helleputte en H. Heyman, waarvan het ontwerp te vinden is onder nr. 17. Een gelijkaardig antwoord zal dus ook aan de twee andere voorzitters zijn gestuurd.

(3) Op haar vergadering van 10 augustus (verslag in *La Libre Belgique*, 11 aug. 1921).

(4) Staatsminister Paul Berryer (Luik 1868-Spa 1936), katholiek senator voor Luik (1908-1936) en gewezen minister van Binnenlandse Zaken (1910-1918), had een slechte reputatie bij de Vlaamsgezinden door zijn hardnekkig verzet tegen de wet op het taalgebruik in bestuurszaken (wet van 31 juli 1921). Hij was voorzitter geweest van de Senaatscommissie, op wier voorstel door de Senaat een sterk afgezwakte versie van het oorspronkelijk ontwerp was aangenomen (13 mei 1921).

(5) Advocaat Max (de, 1929) Wasseige (Wépion 1870-1936), ondervoorzitter van de Federatie van Kringen (1919-1936), vervulde nooit een nationaal politiek mandaat, maar speelde wel een leidende rol in de katholieke partij van de provincie Namen, o.a. als schepen te Namen en als bestendig afgevaardigde van de provincieraad.

(6) Maurice Houtart (Doornik 1866-1939), bankier en katholiek volksvertegenwoordiger voor Doornik (1918-1925, senator, 1925-1936), was een rijzende ster aan de conservatief-katholieke hemel. Hij werd minister van Financiën (1926-1932) en nadien voorzitter van de Bank van Brussel (1932-1939).

(7) Xavier De Bue (Ukkel 1860-1925), burgemeester te Ukkel, katholiek volksvertegenwoordiger voor Brussel (1910-1925), voorzitter van de Rechterzijde van de Kamer voor de lopende zitting en ondervoorzitter van de Federatie van Kringen. Voor 1914 had hij tot de Vlaamsgezinde fractie behoord, maar sedert de oorlog volgde hij de Katholieke Associatie van Brussel in haar verzet tegen het Vlaams minimumprogramma.

(8) Berryer, Wasseige en Houtart waren de Waalse afgevaardigden; Ruzette, De Bue en Segers de Vlaamse.

des 24 membres de l'Union.

Veillez trouver ici, Cher Monsieur le Président, l'assurance de mes sentiments cordiaux et dévoués, *Paul Segers*.

20. Helleputte aan Segers, [13 augustus 1921].

Hell. 493.

J. Helleputte, die om tijd te winnen — of om het initiatief niet uit handen te geven ? — zelf zijn afgevaardigden zal bijeenroepen, stelt P. Segers nog gerust over de vergadering van de Kamergroep.

Cher Monsieur le Président — Je reçois à l'instant votre lettre d'hier. Ne pourrions-nous fixer dès à présent la date à laquelle les délégués se réuniront ? En ce qui me concerne voici les jours où je suis libre : 17, 19, 20, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31 août. J'indique les derniers jours du mois pour le cas où vous ne seriez pas libre avant, mais plus tôt la réunion pourra avoir lieu mieux cela vaudra.

Nous convoquerons d'ici les délégués du Boerenbond pour gagner du temps, dès que nous connaissons la date.

Votre tout dévoué *J. Helleputte*.

P.S. Inutile de vous dire qu'il ne faut attribuer aucune importance à l'articulet de la Libre Belgique relatif aux commentaires auxquels auraient donné lieu les noms des délégués de la Fédération. C'est de l'invention pure (1). *J.H.*

(1) Volgens *La Libre Belgique* (13 aug. 1921) zou op de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamergroep van 12 augustus kritiek zijn geleverd op de Vlaamse afgevaardigden van de Federatie van Kringen. De groep zou "des défenseurs plus ardents des revendications flamandes" hebben gewild. Ook zou hij zijn goedkeuring van het nieuwe organisme afhankelijk hebben gemaakt van een aantal voorwaarden inzake programma. Vgl. met nr. 18.

21. Helleputte aan Mgr Rutten (1), Vorst (Kempen), 21 augustus 1921.

Hell. 493.

Helleputte vraagt Mgr Rutten een persoon aan te duiden uit de provincie Luik om de Boerenbond te vertegenwoordigen. Hij moet o.a. voor de Vlamingen aannemelijk zijn.

Monseigneur — Voici les deux points que Votre Grandeur a bien voulu me permettre de rappeler à Son souvenir :

1° L'indication d'un ou de plusieurs personnes auxquelles nous pouvons nous adresser pour faire représenter le Boerenbond au comité directeur de l'Union Catholique. Nous avons à l'heure actuelle fixé notre choix sur cinq des six délégués qui nous sont attribués (2). Nous voudrions désigner une personnalité wallonne du diocèse de Liège. Il n'est pas indispensable qu'elle fasse partie du Boerenbond. Il suffit qu'elle ait une certaine situation dans le monde agricole. Le Cte de Liedekerke pourrait convenir mais il a changé d'attitude en ce qui concerne la loi flamande, et je crains que son nom suscite des appréhensions qu'il vaudrait mieux éviter (3).

La réunion du comité directeur vient d'être fixée au lundi 29 août. Je l'ignorais lorsque j'ai eu l'honneur de rencontrer Votre Grandeur à Maeseyck. Le temps est donc devenu fort court malheureusement, pour procéder à ce choix qui n'est pas sans importance.

2° J'ai eu l'honneur il y a quelques mois d'envoyer à Votre Grandeur un petit dossier relatif à la création d'une Université flamande à Anvers. Je m'étais permis de Lui demander de me le renvoyer lorsqu'Elle n'aurait plus besoin. C'est la demande que Votre Grandeur m'a autorisé à renouveler.

Je prie Votre Grandeur de bien vouloir agréer l'expression de mes sentiments les plus distingués et respectueusement dévoués. *J. Helleputte.*

(1) Martinus Hubertus Rutten, bisschop van Luik sedert 1902. Het bisdom Luik omvatte de provincies Limburg en Luik.

(2) Er zouden lange tijd slechts vijf afgevaardigden zijn van de Belgische Boerenbond, namelijk J. Helleputte, F. Brusselmans, E. Van Dievoet, L. Delvaux en F. de Thysebaert.

(3) Graaf Pierre de Liedekerke (Brussel 1869-Jehay-Bodegnée 1943), katholiek volksvertegenwoordiger voor Huy-Waremme (1912-1936). Hij werd minister van Economische Zaken en Landbouw in de regering-Poullet (1925-1926).

22. Aantekeningen van Delvaux (1) over de eerste zitting van de Katholieke Unie, 29 augustus 1921.

Delv. 105.

L. Delvaux tekent de gespannen sfeer waarin de eerste zitting van de Katholieke Unie verloopt en verbergt zijn bewondering niet voor J. Helleputte.

Union Catholique.

1ere réunion : 29 août 1921. Salle Patria Bruxelles.

Quelques mots de Mr Segers. Mr Van Overbergh (2) demande lecture des correspondances échangées entre les groupes avant cette première réunion. Visible ennui de Mr Segers qui répond n'avoir pas prévu cette demande et n'être pas en possession, pour l'instant, de ces lettres. Mr Helleputte dit, de mémoire, quelques faits antérieurs — très (...) — à cette première rencontre.

(1) Louis Delvaux (Orp-le-Grand 1895-Jodoigne 1976), toenmalig student in de rechten te Leuven, was op 24 augustus 1921 verzocht deel uit te maken van de afvaardiging van de Boerenbond bij de Katholieke Unie (A. Colen, adjunct-secretaris van de Boerenbond, aan Delvaux; *Delv.* 105). Hij behoorde aan de universiteit tot de Jeunesse Sociale Catholique (zie voor deze groepering WALCKIERS, *Sources*, XXIII) en was al enige tijd actief als conferencier in de boerengilden van Waals Brabant, aangesloten bij de Leuvense Boerenbond. Als beschermeling van Helleputte werd hij in oktober 1921 tot secretaris benoemd van de Katholieke Unie, functie die hij tot 1936 zou uitoefenen. Na zijn studies (1922) werd hij juridisch adviseur van de Boerenbond en advocaat te Jodoigne (1925); speelde een belangrijke rol in het sociale en politieke leven van Waals Brabant, werd in 1936 volksvertegenwoordiger en na de tweede wereldoorlog minister van Landbouw (1945). Hij trok zich in 1946 uit het politieke leven terug en was nog van 1952 tot 1968 rechter in het Hof van Justitie van de E.G.K.S., later Europese Gemeenschappen.

(2) Cyrille Van Overbergh (Kortrijk 1866-Elsene 1959), toenmalig algemeen secretaris van het Algemeen Christen Democratisch Verbond, speelde een belangrijke rol in de christelijke sociale beweging, waarin hij sinds 1890 als medestander van Helleputte actief was, en was een van de ideologen van de christendemocratie. In tegenstelling met vele vooroorlogse leiders van de Belgische Volksbond sloot Van Overbergh, die gewezen secretaris-generaal van het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen was, zich na de oorlog aan bij de beweging voor een zelfstandige arbeidersorganisatie en werd met P. Poulet en P. Tschoffen een van de belangrijkste politieke raadgevers van het A.C.W. in de tussenoorlogse periode. In december 1921 provinciaal senator voor Brabant (tot 1952) en in 1934 minister van staat.

On passe à la discussion des statuts (1). Dont trois articles sont étudiés et, pour ainsi dire, après beaucoup de discussion remis à la II séance.

L'art. II soulève un débat. 1) A côté des 4 grands groupes il y a beaucoup d'électeurs catholiques non enrégimentés : ils ne seront pas représentés d(an)s U.C. 2) Donner au Boerenbond le monopole de la représentation agricole c'est méconnaître les sociétés agricoles très catholiques de la Wallonie : cette remarque émane de Mr Wasseige.

Mr Helleputte répond qu'il (...) de cadres plus larges : on est sur le terrain *politique*, mais c'est Mr Wasseige qui a demandé la rédaction de cet article tel qu'il est dans l'avant-projet ... (2).

Deux tendances se dessinent : les partisans de cadres (...) larges, et ceux de cadres fermés.

Cependant l'idée qu'il faut donner une prime aux électeurs organisés est partagée par tous à peu près.

On réserve cet article.

On passe à l'article III : qui est modifié.

Mr Helleputte est chargé de rédiger le projet du programme électoral de l'U.C.

On parle de tracts. Mr Van Dievoet (3) est chargé de rédiger un (...) tract sur la politique agricole de Mr Wauters (4), Mr Houtart donnera lui des indications d'ordre financier.

Séance finie à 1 heures.

(1) Als basis van de discussie diende het voorontwerp onder nr. 7.

(2) Waaruit kan afgeleid worden dat M. Wasseige betrokken was bij de onderhandelingen van oktober 1920. Wasseige was zelf actief in de landbouwinrichtingen van Namen (zie blz. 63).

(3) Emile Van Dievoet (St.-Katharina-Lombeek 1886-Leuven 1967), juridisch adviseur van de Boerenbond, hoogleraar te Leuven en katholiek volksvertegenwoordiger voor Brussel behorend tot de fractie van de katholieke landbouwers (1919-1936). Hij werd in 1926 voorzitter van de Katholieke Unie en in de jaren '30 tweemaal minister.

(4) Joseph Wauters, socialistisch minister van Nijverheid en Arbeid. In maart 1920 had E. Van Dievoet samen met G. Sap een ophefmakende interpellatie gehouden tegen de bevoorradings- en landbouwpolitiek van de regering, meer bepaald van minister Wauters.

Séance calme. Impression indéfinissable.

Mr Poulet : n'a pas ouvert la bouche.

Mr Van Overbergh est assez impatient.

Mr Heyman aussi.

Mr Segers mal à l'aise, très petit garçon à côté de Mr Helleputte.

Mr Baron Ruzette a l'air fatigué.

Mr Van Dievoet a l'air vibrante : "l'air de perdre son temps..."

Mr Helleputte mène tout le travail (...) (1) pour lui; il les domine tous ... C'est un diable d'homme.

23. Van Cauwelaert aan Poulet, Antwerpen, [30 augustus] 1921.

Poul. 158/3.

F. Van Cauwelaert spreekt zijn ongerustheid uit over de invloed, die de conservatieven behouden in de Katholieke Unie en vraagt zich af hoe de Vlaamsgezinde burgerij in het nieuwe organisme zal vertegenwoordigd zijn.

Hooggeachte Vriend — Ik zie uit de bladen dat de zoogen. Kath. Unie gisteren opnieuw is samengekomen. Blijft de bepaling bestaan dat de Federatie der Kath. Kringen de leiding heeft der kieswerking? Dat is het paard van Troja. Als gij dat binnenloodst zijn we opnieuw teruggeslagen op de posities welke we 10 jaar geleden innamen. Te Antwerpen is het met dat middeltje dat de conservatieven gedurende 25 jaar alleen den baas hebben gespeeld.

En wat moeten de katholieke ontwikkelde Vlamingen doen, die zich niet tehuis gevoelen bij een der drie volksstanden en die evenmin in de Kath. Associatie kunnen treden? Te Antwerpen is deze laatste een kliek, of ze wordt althans beheerscht door een kliek van frans-kiljonsche heeren. Naast haar staat de Volksbond (vroeger de Nederduitsche Bond). De leden van deze vereeniging zijn dokters, advocaten, handelaars. Gaan deze voortaan geen plaats of geen recht op medezeggenschap meer vinden in de georganiseerde kath. partij (2)?

(1) Onleesbaar.

(2) De Antwerpse Volksbond, opgericht in augustus 1919, was de erfgenaam van de Nederduitse Bond, die de flamingantische groep van de Meetingpartij was geweest, en vormde zowat de Vlaamsgezinde tegenhanger van de Katholieke Grondwettelijke Vereniging van Antwerpen. De vraag, hier door F. Van Cauwelaert gesteld, werd een jaar later door H. Lebon, voorzitter van de Volksbond, voorgelegd aan de Katholieke Unie ter gelegenheid van haar congres van 15 oktober 1922. Het antwoord luidde toen dat al wie zich niet bij de organisa-

En eindelijk : wat moet Segers aan het hoofd van deze Unie ? Gaat het in de toekomst opnieuw het geval zijn, dat de voormannen der conservatieven a priori de leiding nemen of krijgen ? Caveant consules (1) !

Uw zeer verkleefde *Frans Van Cauwelaert* (2).

24. Helleputte aan Ruzette, Vorst (Kempen), 30 augustus 1921.

Hell. 493.

Met het oog op de aanstaande verkiezingen acht J. Helleputte het hoognodig dat de katholieken overeenstemming bereiken over een formule van eendracht, die in de toekomst kan bijgeschaafd worden.

Cher Monsieur le Ministre — J'ai été très heureux de vous rencontrer hier à Bruxelles (3). Il est de la plus haute importance que nos amis catholiques se présentent unis aux élections prochaines (4), je me demande ce que celles-ci deviendraient si nous n'arrivions pas à nous mettre d'accord sur l'organisation du parti ? Evidemment nous n'atteindrons pas la perfection d'un coup, mais j'ai la conviction que si nous arrivons à l'entente sur une formule, même imparfaite, un avenir prochain consolidera notre oeuvre en la perfectionnant et nous rendra définitivement, pour autant qu'un acte humain puisse être "définitif" la cohésion indispensable à notre existence.

Veillez agréer, Cher Monsieur le Ministre, l'expression de mes sentiments les plus distingués et dévoués, *J. Helleputte*.

ties van arbeiders, boeren en middenstanders wenste aan te sluiten, kon toetreden tot de Federatie van Kringen (zie verslag van de bureauvergadering van de Katholieke Unie, 16 nov. 1922, en het antwoord op de vraag van H. Lebon in *Delv.* 3).

(1) Figuurlijk : Wees waakzaam.

(2) F. Van Cauwelaert zond een gelijkaardige brief aan J. Helleputte en aan minister A. Van de Vyvere (doorslag en afschrift in *Pap. Van Cauwelaert*). In de brief aan Helleputte gewaagt hij niet van de Volksbond, in die aan Van de Vyvere wel en hij informeert terzelfdertijd naar de stand van zaken in verband met zijn benoeming tot burgemeester van Antwerpen.

(3) Op de zitting van de Katholieke Unie.

(4) De verkiezingen waren gepland voor 23 oktober, maar werden naderhand verplaatst naar 20 november 1921.

25. Poulet aan Van Cauwelaert, Leuven, 31 augustus 1921.

Pap. Van Cauwelaert

P. Poulet vreest de verkiezingscampagne van de conservatieven en stelt weinig vertrouwen in de Katholieke Unie.

Waarde Collega — Het zal mij onmogelijk zijn mijn rede van Gent te laten drukken (1). Ik vertrek zaterdag. De zitting te Genève begint maandag (2).

Ik denk — 't is de overtuiging ook van M. Devèze en van Minister Ruzette — dat de kiezingen eerst in november plaats zullen hebben. De Senaat wil dat de provinciale kiezingen zouden plaats hebben vóór den winter. Dat kan men hem niet weigeren. 't Is toch beter ook dat de Senaat regelmatig samengesteld worde, en op eenen meer democratischen voet.

Begin oktober zal de Kamer over de stemmingen van den Senaat moeten beslissen. Dus, zullen de kiezingen eerst den 6 of den 13 november plaats hebben (3).

Ik heb *niets* verzameld voor den aanstaande strijd. Al mijn nota's : Vlaamsche zaak, militaire zaak, buitenlandsche politiek enz. worden verzameld voor de besprekingen in de Kamer; zij zouden weinig dienstig kunnen zijn voor den kiesstrijd. Ze bestaan, om zoo te zeggen uitsluitend, uit uitknipsels van dagbladen.

Ik wil ze U toevertrouwen, op voorwaarde van teruggave, na mijn terugkomst. Maar gij zoudt iemand moeten naar Leuven zenden om de verzameling af te halen. Ik ben hier zonder meid (mijne familie is in Middelkerke). De persoon mag zich aanbieden *vrijdag* tusschen 12 1/2 uur 's namiddags, Blijde Inkomststraat, 30.

Ik vrees ook de brochuren van Segers. Indien de Conservatieven alles op hunne wijze uitleggen, zullen wij van onzen kant brochuren moeten uitgeven (4).

Toekomende week komt de Kath. Unie wederom bijeen. Ik hoop dat er minstens *iets* goed zal van uit komen.

Met verkleefde gevoelens. P. Poulet.

(1) Poulet had een opgemerkte rede uitgesproken op het congres van het Katholiek Vlaams Verbond van Gent op 21 augustus 1921 (zie MOYERSOEN, 391-392).

(2) Poulet was Belgische afgevaardigde bij de Algemene Vergadering van de Volkenbond te Genève. Op maandag 5 september 1921 opende haar tweede zitting.

(3) De wetgevende verkiezingen vonden plaats op 20 november 1921.

(4) De Federatie van Kringen gaf in september 1921 twaalf propaganda-

26. Ruzette aan Helleputte, Brussel, 1 september 1921.

Hell. 493.

A. Ruzette spreekt zijn bezorgdheid uit over de scheuringen te Brussel en te Antwerpen, die de besprekingen over de Katholieke Unie kunnen beïnvloeden.

Mon Cher Ministre — J'ai bien reçu votre recommandation au sujet des subsides de Neerpelt. Je vous en écrirai dès que j'aurai vu le dossier.

Inutile de vous dire que je partage de tout mon coeur votre désir de voir nos amis de diverses nuances former le plus rapidement possible un seul bloc, pour aller à la bataille prochaine et aussi pour assurer l'avenir de notre parti, menacé d'effritement, dans certaines régions du pays. Je pense comme vous qu'il faut, dès lors, nous mettre très rapidement d'accord sur l'organisation du parti — et cela ne me paraît pas offrir de difficulté. En somme, au cours de la discussion de l'autre jour, personne n'a formulé d'objections essentielles. Il faut donc coûte que coûte, nous aboutissons à la prochaine réunion. Tout ce que je pourrai dans la faible mesure de mes moyens, pour obtenir ce résultat, je le ferai de mon mieux.

Hélas ! les arrondissements de Bruxelles (1) et d'Anvers (2) semblent vouloir nous donner le spectacle de pénibles luttes entre catholiques. Quelle erreur en présence de la discipline des socialistes ! Il existe entre ceux-ci des divisions profondes séparant parmi eux, des

brochures uit over diverse politieke kwesties, zoals vrouwenstemrecht, taalvraagstuk, defensie, enz. Dit gebeurde onder de titel *De katholieke partij en*

(1) Te Brussel was bij de parlementsverkiezingen van 16 november 1919 een scheuring ontstaan in de katholieke partij. De christelijke arbeiders, de boerengilden en de Katholieke Vlaamse Bond namen het als Christen Volkspartij op tegen de Katholieke Associatie, die zich tegen de standsvertegenwoordiging en het Vlaams minimumprogramma kante. Besprekingen om het conflict bij te leggen waren vastgelopen in augustus 1921. Op 9 september zal *La Libre Belgique* tesamen met het nieuws over de Antwerpse scheuring, ook weer 2 lijsten aankondigen voor Brussel. Drie van de betrokkenen bij de Brusselse scheuring waren aanwezig op de onderhandelingen voor de Katholieke Unie : X. De Bue, E. Van Dievoet en H. Vergels.

(2) Sedert de scheuring in de katholieke partij te Antwerpen naar aanleiding van de vorming van het schepencollege verwachtte iedereen dat er bij de wetgevende verkiezingen twee katholieke lijsten zouden optreden. Alle twijfel daaromtrent werd weggenomen toen de Katholieke Associatie van Antwerpen, waarvan P. Segers voorzitter was, op 7 september 1921 een motie publiceerde waarin zij een onaanvaardbaar ultimatum stelde aan de democratische en vlaamsgezinde vleugel (zie GERARD, *Structuur*, 234 en 240. LUYKX, *Van de Perre*, 253, stelt het verkeerd voor als hij schrijft : "Paul Segers kwam met zijn eigen

personnes et des idées. N'importe ! Ils suivent tous le mot d'ordre et le drapeau ! J'espère que dans le parti catholique — en dehors de Bruxelles et d'Anvers — on marchera d'accord et qu'on saura se faire les concessions mutuelles à cet effet.

J'ai eu de grandes craintes pour l'arrondissement de Bruges (1). Maintenant je commence à espérer : à part les extrémistes flamingants ou nationalistes, la grande majorité des catholiques paraît animée d'un grand esprit de conciliations. Espérons !

Veillez agréer, Mon Cher Ministre, l'expression de mes sentiments les plus distingués et dévoués. *Bron Ruzette.*

27. Uitnodiging voor de tweede zitting van de Katholieke Unie, Brussel, 1 september 1921.

Hell. 493.

Monsieur le Ministre — Le président de la Fédération des Associations et Cercles Catholiques, Monsieur le Ministre d'Etat Paul Segers, me prie de vous rappeler que la prochaine séance du Comité Central de l'Union Catholique Belge est fixée au mercredi 7 septembre à 10 heures du matin à Patria, rue du Marais 23.

Veillez agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de mes sentiments les plus distingués. H. Renert, Secrétaire.

Ordre du jour de la Séance :

1° Approbation des statuts;

2° Désignation du bureau;

3° Le Programme Catholique;

4° Communication relative aux Combattants (2).

konservatieve katholieke lijst voor de dag, in de hoop wraak te kunnen nemen wegens de benoeming van Frans Van Cauwelaert". Segers wilde integendeel de benoeming verhinderen en toen deze op 28 oktober toch volgde, was dit een zware slag voor de conservatieve lijst).

(1) Bij de verkiezingen van 1919 waren scherpe conflicten gerezen te Brugge. Als reactie op toegevingen van de conservatieve kiesvereniging aan de Vlaamsgezinden had een nationalistische groep (strekking P. Nothomb) samen met enkele liberalen een aparte lijst "Ligue Nationale" voorgedragen. De Kiesvereniging was in 1920 hervormd op basis van standsvertegenwoordiging.

(2) Het betreft de vraag van advocaat P. Hoornaert uit Brussel, die sedert 22 aug. 1921 in drukke correspondentie was met P. Segers (zie *Delv.* 20) als woordvoerder van een zekere Confédération Catholique des Combattants, of de katholieke partij in de verschillende arrondissementen oud-strijders als zodanig zou opnemen op de kandidatenlijsten.

28. Poulet aan Helleputte, Leuven, 2 september 1921.

Hell. 493.

Volgens Poulet liever geen Unie dan een waarin de flaminganten geminoriseerd worden. Het programma mag zeker niet in strijd zijn met de grondbeginselen van de Vlaamse beweging.

Cher Collègue — J'ai encore bien réfléchi : Avec la formule : représentation égale des Flamands et des Wallons, nous sommes dupés dans les grands prix (1).

Je comprends le système paritaire, mais la parité doit se faire entre flamingants et non flamingants, et non entre Flamands et Wallons. Sur cette dernière base, nous serons perpétuelle minorité (2). Je veux bien ne pas être majorité, mais je ne puis accepter une représentation soit-disant égalitaire ou paritaire qui nous met d'avance en minorité.

Il y a 40 à 45 flamingants à Droite, 20 Wallons (3). Le système de l'Union Catholique nous met en minorité alors que nous avons les 4/7 des sièges. C'est inadmissible.

“Autant que possible” doit être interprété en ce sens qu'il s'agit de possibilité non seulement matérielle, mais morale.

Or, il y a impossibilité à ce que, dans le groupement supérieur du parti catholique belge, les flamingants soient en minorité.

Je préfère quitter ce groupement que d'accepter une monstruosité aussi injuste.

Que personne n'ait la majorité, soit, mais que nous, les plus nombreux, les 4/7, nous devenions minorité, c'est impossible.

Je n'y souscris pas.

Sur la question du programme, voici quelques réflexions que je soumetts à votre (...), à toutes fins utiles.

J'admets, en matière flamande, que nous ne demanderons pas l'inscription de notre programme propre dans le programme commun. Mais nous pouvons exiger qu'on n'y mette rien qui soit en

(1) Zie art. 2 van het voorontwerp van statuten (nr. 7).

(2) De “Vlaamse” afgevaardigden van de Federatie van Kringen (P. Segers, A. Ruzette en X. De Bue) waren namelijk geen “Vlaamsgezinden”. Vgl. met de verklaring van F. Van Cauwelaert op de vergadering van de Katholieke Vlaamse Kamergroep van 12 augustus 1921 (nr. 18).

(3) Sedert de verkiezingen van 1919 waren er 73 katholieke gekozenen in de Kamer, waarvan 45 uit de Vlaamse kantons, 7 uit de Brusselse en 21 uit de Waalse. De Katholieke Vlaamse Kamergroep telde 41 volksvertegenwoordigers, waarvan 39 uit Vlaanderen en 2 uit Brussel. Zie GERARD, *De structuur*, 161-162.

contradiction avec le programme (1).

Ainsi la formule : *Création d'un enseignement supérieur flamand* est inadmissible.

Je vous rappelle que l'an dernier les Associations conservatrices, sur la proposition de Segers, ont voté une motion disant que la question flamande doit être résolue dans le sens désiré par la grande majorité des Flamands (2).

Cela serait tolérable.

Autre réflexion : on proposera peut-être que la question flamande reste une question libre.

Nous ne pouvons pas accepter que la question flamande demeure une question libre, si la question militaire, la question des impôts, celles de la durée du temps de service, ne demeurent pas libres également.

Evidemment, personne n'a le droit de tirer toute la couverture à soi; il faudra donc rester dans un certain vague, mais encore faut-il que ce vague ne contredise en quoi que ce soit les applications fondamentales de notre programme d'égalité.

Le cas échéant, vous pouvez faire usage de cette lettre (3).
Pardon d'avoir été si long.

Votre dévoué P. Poulet.

29. Helleputte aan Poulet, Vorst (Kempen), 3 september 1921.

Poul. 158.

J. Helleputte deelt niet de bezorgdheid van P. Poulet m.b.t. de positie van de Vlaamsgezinden in de Katholieke Unie.

(1) P. Poulet bedoelt het Vlaams minimumprogramma, dat de basis vormde van de Katholieke Vlaamse Landsbond en van de Katholieke Vlaamse Kamergroep.

(2) Het programma van de Federatie van Kringen, goedgekeurd op het congres van 1 en 2 mei en 13 juni 1920, bevatte o.a. volgende bepaling : "Création immédiate de l'enseignement supérieur en langue flamande". In de discussie daarover had P. Segers volgende verklaring afgelegd : "Lorsque les délégués flamands nous demandent donc s'il est possible de résoudre cette question conformément aux désirs et à la volonté de la grande majorité des Flamands, je crois que nous avons le devoir de répondre "oui", et nous ne faisons que répondre au sentiment de la majorité catholique du pays en 1914" (FEDERATION DES ASSOCIATIONS, 47e Session..., 232, 237-238, 300).

(3) P. Poulet vertrok enkele dagen later naar Genève en kon niet aanwezig zijn op de volgende zitting van de Katholieke Unie. Zie nr. 25.

Mon cher collègue — Je reçois à l'instant votre lettre. Je ne partage pas vos craintes; je vous redirai pourquoi quand j'aurai le plaisir de vous voir. J'espère que vous assisterez à notre réunion de mercredi prochain qui sera très importante et décisive j'espère.

Votre tout dévoué *J. Helleputte*.

30. Helleputte aan Van Cauwelaert, Vorst (Kempen), 3 september 1921.

Pap. Van Cauwelaert

J. Helleputte stelt F. Van Cauwelaert gerust over de ontwikkeling in de Katholieke Unie en vraagt welwillendheid vanwege *De Standaard*.

Waarde Heer Van Cauwelaert — Ik heb uwen brief hier te Vorst (1) ontvangen. Gij moogt heel gerust zijn : Wij zullen ons niet in de doeken laten steken. Op de laatste vergadering (2) is de zaak nogmaals besproken geweest en zeer voldoende opgelost.

Zoudt ge niet kunnen zorgen dat de Standaard zorge van die nieuwe inrichting niet verdacht te maken (3) ? Wij hebben nu de kans van in al de arrondissementen den toestand van onze vrienden sterk te maken; indien wij die kans verliezen of verwerpen dan is onze politiek verloren.

Hoe gaat het met Mevrouw Van Cauwelaert aan wie ik mijn eerbiedige groeten aanbied.

(1) Brief van 30 augustus (doorslag in *V. Cauw.*, Corr.) met ongeveer dezelfde inhoud als die aan P. Poulet onder nr. 23. Zie blz. 83.

(2) Van de Katholieke Unie op 29 augustus.

(3) Het Brusselse katholieke dagblad *De Standaard*, dat sedert 4 december 1918 verscheen, was de spreekbuis van F. Van Cauwelaert. Een eerste bericht over de Katholieke Unie was verschenen op 12 augustus met het nieuws dat de Federatie van Kringen haar afgevaardigden had aangeduid. Sedertdien liet de krant zich geringschattend uit over de Katholieke Unie in wording. Op 31 augustus had het blad in een reactie op *La Libre Belgique* verklaard dat het programma van de nieuwe alliantie alleen maar een flauw compromis kon zijn.

De Libre Belgique denkt dat M. Carton d. W. zou wachten tot na de kiezingen om U te benoemen. Weet gij daar iets van ? Ik hoop wel dat het heel en al valsch is (1) !

Uw zeer toegenege*n* J. Helleputte.

31. Colpaert (2) aan Helleputte, Leuven, 6 september 1921.

Hell. 493.

Priester C. Colpaert van de Boerenbond wijst J. Helleputte op enkele passages uit zijn programma-ontwerp, die de christelijke arbeiders voor het hoofd kunnen stoten.

Weledele Heer Minister — Wij hebben over de samenkomst van gisteren nagedacht en ze onder ons besproken, en het speet ons uwen tekst niet voor oogen te hebben (3). Wij zijn echter zoo vrij U enkele onzer bedenkingen over te maken. Zij zijn gesteund op den algemeenen indruk die uwe lezing op ons maakte.

1° De “Vlaamsche” formule schijnt ons toe zeer gelukkig te zijn (4).

(1) *La Libre Belgique*, 3 sept. 1921. Eerste minister H. Carton de Wiart werd door zijn conservatieve vrienden sterk onder druk gezet om de benoeming van F. Van Cauwelaert tot burgemeester van Antwerpen uit te stellen tot na de parlamentsverkiezingen. Verwacht werd namelijk dat er twee katholieke lijsten zouden optreden te Antwerpen (groep-Segers contra groep-Van Cauwelaert) en dat Van Cauwelaert, die na de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 een coalitie had gevormd met de socialisten in het schepencollege, door de katholieke kiezers zou afgestraft worden.

(2) Camiel Colpaert (Waregem 1879-Ardooië 1966), priester van het bisdom Brugge en landbouwingenieur, was sedert maart 1919 adjunct-secretaris van de Boerenbond en lid van de Hoofdraad; hij werd in 1925 lid van het hoofdbestuur en speelde tot zijn vertrek in januari 1937 een zeer belangrijke rol in de Boerenbond.

(3) Het betreft het ontwerp van programma waarvan J. Helleputte met de redactie was belast. Dit ontwerp *manu* Helleputte berust in *Hell.* 493; wij zullen er in noot naar verwijzen. Voor de definitieve tekst van het programma zie nr. 36.

(4) “En matière linguistique. L’Union Catholique Belge répudie toute action en faveur de la séparation administrative se rallie au programme formulé à diverses reprises par les gouvernements qui au cours de la guerre et après l’armistice se sont succédés au pouvoir. Elle entend qu’en matière administrative, judiciaire, scolaire et militaire tous les citoyens soient en droit et en fait traités sur un pied de parfaite égalité étant entendu d’ailleurs que la liberté des citoyens soit respectée en même temps que leur égalité que sauf (onleesbaar) pour l’exercice des fonctions publiques nul ne puisse être obligé ou empêché d’ap-prendre une langue autre que la langue de sa région”.

2° Inzake "Leger" vragen wij ons af, of het streven naar vermindering der krijgslasten duidelijk genoeg is afgeteekend. Woordelijk, zonder twijfel : maar de "indruk", dien het geheele geeft, het drukken nl. op de blijvende oorlogsgevaaren, werken in tegenovergestelden zin (1).

3° In het begin van het paragraaf gewijd aan den toestand der werklieden, schrijft U ongeveer : "Considérant que le problème ouvrier consiste à repartir d'une façon équitable le gain résultant enz." Vindt U deze omschrijving niet te eng ? Nooit zal de werkliedenstand zooiets aannemen. Het gaat er niet alleenom de werklieden economisch eenen beteren toestand te verzekeren, de werkliedenleiders wenschen de zedelijke en maatschappelijke opbeuring dezer laatsten (2).

4° U schrijft dan verder : "Considérant que la solution définitive de ce problème est la coopération de production..."

Niet allen zullen U op dezen weg volgen. De samenwerking van voortbrengst gaf toe hiertoe geene goede uitslagen. Zij kan de oplossing zijn van het economisch vraagstuk, maar wij meenen wel, dat deze zich van kristelijke zijde tegenwoordig ontwikkelt, langs de lijnen eener bedrijfsorganisatie gesteund op wederzijdsche inrichting van patroons en werklieden, en het aan elkaar verbinden der beider vereenigingen door gemeenschappelijke beroepsverdragen (3).

(1) "En matière militaire l'Union Catholique Belge se déclare partisan d'un système qui porte à son maximum l'effort que le pays peut fournir pour se défendre en temps de guerre, et qui réduit à son minimum les prestations réclamées des citoyens en temps de paix tout en assurant la formation de nos soldats et la présence sous les armes d'effectifs suffisant pour maintenir l'ordre et mettre le pays à l'abri d'une surprise; l'organisation de l'armée étant d'ailleurs mise en rapport avec les conventions internationales [onleesbaar] en faveur du désarmement".

(2) "En matière sociale. Considérant que les conflits entre employés et employeurs trouvent leur source dans la question de savoir comment les bénéfices d'une entreprise doivent être répartis entre le travail et le capital, considérant que le seul remède radical à cette difficulté consiste à réunir dans les mêmes mains ces deux fortunes de la prospérité publique, l'Union Catholique Belge recommande de multiplier autant que possible la coopération de production".

(3) De christelijke sociale beweging in België, en vooral het A.C.V., toonde sedert de oorlog ruime belangstelling voor het Nederlandse experiment van de R.K. Bedrijfsorganisatie, getuige daarvan *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1920 e.v. en het boek van R. Carels, een coming-man in het A.C.V., *Over bedrijfsorganisatie in verband met de werking der Nederlandsche Katholieken* (Antwerpen 1920). Op het vijfde congres van het A.C.V., te Brussel op 4-5 juni 1921, waren besluiten goedgekeurd met betrekking tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

5° Verwerping der belasting op het kapitaal. Vreest U niet dat hierdoor een zeer brandend debat kan ontstaan tusschen zekere groepen. Ik denk aan groep Houtart versus Volksbond. Iedereen is akkoord met het verwerpen eener belasting die op zulkdanige wijze het kapitaal treft dat het dit ontmoedigt, ontzenuwt of te niet doet. Dan is de geheele voortbrengst stopgezet. Het is echter moeilijk de lijn te trekken. Elke belasting treft tenslotte het kapitaal : de belasting van 0,50% op het kapitaal in de vereeniging zonder winstbejag b.v. heeft dit uitgesproken karakter en de belasting op het inkomen, 10% van dit laatste, is tenslotte eene heffing van 0,50% op een normaal kapitaal aan 5% geplaatst. Zou de formuleering niet best meer algemeen worden gemaakt in den hooger bepaalden zin.

Wil de verzekering ontvangen, Weledele Heer Minister, onzer hoogachting, *C. Colpaert*.

P.S. Deze bedenkingen zijn neergeschreven in overeenkomst met M. Brusselmans. Deze is echter nu afwezig en kan niet mede onder teekenen.

Wij hebben deze bedenkingen bijzonderlijk gemaakt om de werkliedengroep tot de Katholieke Unie te kunnen overhalen.

32. Uitnodiging voor de derde zitting van de Katholieke Unie, Brussel, 8 september 1921.

Hell. 493.

Monsieur le Ministre — J'ai l'honneur de vous faire savoir que les membres du Comité Central de l'Union Catholique Belge se réuniront à nouveau à Patria, rue du Marais, 23, mercredi prochain 14 septembre : 1° à 10 heures du matin; 2° à 2 heures de l'après-midi.

La séance du matin groupera séparément les délégués des autres fédérations et l'après-midi aura lieu une Assemblée Générale de tous les membres du Comité Central.

Vous êtes instamment prié, Monsieur le Ministre, de bien vouloir en assistant à ces diverses séances apporter le concours de votre précieuse collaboration à l'élaboration définitive de l'Union Catholique Belge.

Recevez, Monsieur, l'expression de mes sentiments les plus distingués. H. Renert, secrétaire de la Fédération des A. et C. Catholiques.

33. Van de Vyvere aan Van Cauwelaert, 12 september 1921.

Pap. Van Cauwelaert

A. Van de Vyvere, die het nieuws van de scheuring te Antwerpen vernomen heeft, zal doortastend optreden tegen de conservatieven in de Katholieke Unie.

Waarde Collega en Vriend — Bij mijnen terugkeer vind ik uwe brieven ... en het ongehoord nieuws van de scheuring van M. Segers te Antwerpen.

Gij moogt gerust zijn, dat wij U niet zullen in den steek laten. Maar mag ik U vragen een paar dagen te wachten, vooraleer te handelen, en zelfs de polemiek uit te stellen, voor wat den rechtstreekschen aanval betreft, totdat ik heb kunnen M. Helleputte zien. Morgen moet ik naar Brugge voor de eeremis van mijn neef. Maar overmorgen, woensdag zal ik op de vergadering zijn met de afgeveerdigden der 4 groepen (1). Wat er tot nu toe daar gebeurd is weet ik nog niet, daar M. Helleputte te Vorst is (2).

In alle geval moogt gij rekenen dat ik zal doortastend handelen. Voor de polemiek, intusschentijd, zou ik mij bepalen met te bevestigen dat de katholieke Vlamingen de eenheid willen van de katholieke partij, en dat zij voort zullen handelen om die eenheid te bewerken, zoodat de scheurmakers hun zelve zullen moeten buitensluiten. Verder zou ik ook protesteeren tegen het groot argument : het verbond met socialisten. Ik zou weer geheel zorgvuldig en objectief betoogen dat de samenstelling van het Antwerpsch schepencollegie hoegenaamd geen verbond uitmaakt, en dat wij de ware antisocialisten zijn. Daar kunt gij niet genoeg op steunen (3).

Indien gij voor vrijdag de Vl. Kamergroep wilt vereenigen zal ik daar tegenwoordig zijn (4).

Uw zeer toegenegen A. Van de Vyvere.

(1) De zitting van de Katholieke Unie van woensdag 14 september.

(2) A. Van de Vyvere had op 24 augustus aan P. Poulet laten weten : "Je pars pour Besançon et je ne serai donc pas aux négociations pour l'Union Catholique du 29. Je demanderai que Pussemier m'y remplace" (*Poul.* 158/3). Blijkbaar was hij ook op de zitting van 7 september afwezig geweest. J. Helleputte kon hem niet inlichten omdat hij niet te Brussel, maar wel op zijn kasteel te Vorst in de Kempen was.

(3) A. Van de Vyvere was in 1909 in enigszins gelijkaardige omstandigheden schepen geworden te Gent in een katholiek-socialistisch college.

(4) Op vrijdag 16 september 1921 kwam de Katholieke Vlaamse Kamergroep bijeen, op aandringen van A. Van de Perre en J. Helleputte, en keurde een motie goed, waarin de schuld van de Antwerpse scheuring op de conservatieven werd geladen. Zie GERARD, *De structuur*, 241.

34. Statuten van het Katholiek Verbond (Katholieke Unie), 14 september 1921.
Gepubliceerd.

In vergelijking met de eerste ontwerpen zijn nu ook de Waalse landbouwverbonden in de Unie opgenomen, is het mogelijk aandeel van nieuwe toetredende groepen verminderd, en is het Bureau uitgebreid tot acht leden.

STATUTS

Article 1. — L'Union Catholique Belge groupe les associations nationales représentatives des grands intérêts sociaux et catholiques.

Les associations affiliées conservent leur autonomie dans la gestion de l'intérêt qu'elles représentent.

L'Union Catholique Belge s'occupe spécialement des intérêts généraux catholiques et communs.

Article 2. — Font partie de l'Union Catholique Belge :

a) La *Ligue Démocratique Chrétienne de Belgique*, Fédération des Ligues Chrétiennes d'ouvriers et d'employés);

b) Le *Boerenbond* (Ligue des Paysans) et les *Fédérations Agricoles Catholiques du pays wallon* (1).

c) La *Fédération des Classes Moyennes*;

d) La *Fédération des Associations et Cercles Catholiques*;

Celle-ci conserve la direction de la section du travail électoral.

Chacun de ces quatre groupements fondateurs a droit à six délégués dans le Conseil général et à autant de suppléants.

Ces délégués sont choisis par chaque association de telle manière que les régions flamandes et les régions wallonnes soient représentées, autant que possible, par un nombre égal de membres.

Article 3. — Peuvent en outre faire partie de l'Union Catholique Belge, les autres associations nationales catholiques qui auront été admises par le Conseil Général.

Chacune de ces associations n'aura droit qu'à un délégué au Con-

(1) Deze verbonden worden niet bij name genoemd, omdat zij niet rechtstreeks en formeel bij de stichting van de Katholieke Unie waren betrokken. De vermelding ervan gebeurde op aandringen van M. Wasseige (zie nr. 22). Overigens bleef de Waalse landbouwersvertegenwoordiging tot 1932 onder de controle van de Boerenbond (zie o.a. nr. 21 en nr. 46).

seil Général et à un suppléant. L'ensemble des délégués de ces associations ne pourra dépasser le tiers du nombre des délégués accordés aux groupements prévus à l'art. 2.

Article 4. — L'Union Catholique Belge est administrée par le Conseil Général. Ce Conseil se compose de délégués choisis par les associations affiliées.

Article 5. — Pour la gestion des affaires courantes et l'exécution des résolutions prises, le Conseil général élit dans son sein un Bureau de neuf membres, parmi lesquels un Président et un Secrétaire.

Article 6. — Le Conseil Général et le Bureau doivent être renouvelés tous les deux ans; les membres sortants sont rééligibles.

Le Président est élu chaque année et sera choisi successivement parmi les membres délégués de chacun des quatre groupements fondateurs; l'ordre d'élection sera établi à la suite d'un tirage au sort.

Article 7. — Le Conseil Général se réunit aussi souvent que les affaires de l'Union l'exigent et au moins tous les trois mois.

Article 8. — Les présents statuts ne peuvent être modifiés que par le Conseil Général réuni à cet effet et à la majorité des deux tiers des voix.

35. Verslag van de eerste vergadering van het Bureau van de Katholieke Unie, 20 september 1921.

Delv. 2 (1).

Opnieuw blijkt de brede opvatting van de Katholieke Unie, waartoe eventueel een oud-strijdersverbond kan toetreden. P. Segers van zijn kant wenst dat het secretariaat toevertrouwd wordt aan zijn Federatie.

Réunion du Bureau de l'Union Catholique du 20 septembre. 2 h. Patria.

(1) *Manu* F. Brusselmans, die tot aan de aanstelling van L. Delvaux als secretaris deze functie uitoefende.

Présents : Mr le Ministre Helleputte ff. de président, Mr le Ministre Segers, Mr Van Overbergh, Mr Brusselmans, secrétaire ff. (1).

1. Mr Helleputte transmet au Bureau les voeux de Mr Hoornaert exprimant le souhait que des candidats spécifiquement désignés pour les anciens combattants soient portés sur les listes catholiques (2).

Ceci semble difficile aux membres. Nous devons sauvegarder la liberté des associations locales. Nous pourrions toutefois accorder aux anciens combattants une représentation dans l'Union Catholique.

On pourra envisager l'utilité d'un groupement combattant soit des candidats soit des élus catholiques qui ont fait la guerre.

2. Le programme de l'Union Catholique sera envoyé demain, 21 septembre à 4 heures à la presse et aux membres du Conseil des 24. Monsieur Segers se charge de le faire parvenir aux membres du Bureau de son association.

3. Mr Segers soulève la question du secrétariat qu'il désirerait voir confier à la Fédération des Cercles et Associations Catholiques. La discussion de cette proposition permet de constater que le règlement est très peu net dans les textes concernant la formation du Bureau. Il y aura lieu de porter un texte interprétatif devant la prochaine assemblée (3).

(1) Het Bureau telde acht leden en was aanvankelijk als volgt samengesteld : H. Heyman en C. Van Overbergh, voor het Christen Democratisch Verbond; F. de Thysebaert en J. Helleputte, voor de Boerenbond en de Waalse landbouwgroeperingen; L. Crauwels en A. Dalle, voor de middenstandsorganisatie; M. Houtart en P. Segers, voor de Federatie van Kringen; F. Brusselmans als secretaris a.i. Baron Ferdinand de Thysebaert (Bouge 1871-Namen 1944), die bijna altijd afwezig was op de vergaderingen van de Katholieke Unie, werd in juli 1922 in het Bureau vervangen door F. Brusselmans. Overigens is het Bureau slechts zelden bijeengekomen.

(2) Zie blz. 86, noot 2.

(3) Enkele weken later werd L. Delvaux tot secretaris gekozen. De juiste datum van zijn verkiezing is niet bekend. Wel stond de aanstelling van de secretaris op de agenda van de Hoofdraad van 6 okt. 1921 (uitnodiging in *Hell.* 493), maar H. Heyman, die belet was, had gevraagd die benoeming uit te stellen "tot we allemaal aanwezig zijn" (Heyman aan Brusselmans, 4 okt. 1921; *Delv.* 20). We zijn niet ingelicht over het verloop van die vergadering, want er is geen verslag bewaard en er wordt nadien niet naar verwezen. Het is bijgevolg ook mogelijk dat die vergadering niet is gehouden. Feit is dat Delvaux op de vergadering van de Hoofdraad van 4 nov. als secretaris fungeerde (verslag van die vergadering in *Delv.* 2).

4. La question financière. Mr Helleputte propose que chacun supporte le 1/4 des frais de l'association.

On objecte qu'il sera peut être impossible à certaines associations de couvrir ces frais. Tout dépendra d'ailleurs du budget. La question est réservée. Dès que le président définitif (1) sera installé il s'enquerra auprès des ministres actuels des moyens financiers dont pourrait disposer éventuellement l'Union.

5. Monsieur Helleputte fera un projet de manifeste à discuter par le Bureau. Monsieur Segers désirerait beaucoup avoir un projet dactylographié avant d'en entamer la discussion (2).

6. Il y aura réunion générale le mardi 4 octobre (3). D'ici là le Bureau sera convoqué si la chose paraît nécessaire.

36. Programma van de Katholieke Unie, 23 september 1921.

Gepubliceerd (4).

Op 23 september 1921 verscheen in de katholieke dagbladen van Brussel het verkiezingsprogramma van de Katholieke Unie. Het is een in rekbare termen gesteld geheel van verlangens inzake de buitenlandse en militaire politiek, de school- en de taalkwestie, de economische, financiële en sociale problemen. Het sociale luik is het meest uitgewerkt en richt zich zowel tot de arbeiders, de middenstand en de landbouwers. De grondbeginselen van de katholieke partij die het programma voorafgaan betreffen de verdediging van de godsdienst,

(1) De beurtrol voor het voorzitterschap was op 14 sept. 1921 als volgt bepaald : 1. Boerenbond, 2. middenstandsorganisatie, 3. Christen Democratisch Verbond, 4. Federatie van Kringen. Sedertdien fungeerde J. Helleputte als voorzitter en er zijn geen sporen van een latere definitieve verkiezing.

(2) Het manifest werd besproken op de vergadering van de Hoofdraad van 4 nov. 1921 (verslag in *Delv.* 2) en gepubliceerd in de pers op 13 november, een week voor de verkiezingen. Er berust een ontwerp *manu* Helleputte in *Hell.* 493; een ontwerp *manu* Van Overbergh in *Delv.* 13; het getypt ontwerp voorgelegd aan de Hoofdraad in *Delv.* 2.

(3) In *Hell.* 493 bevindt zich de uitnodiging voor de (eerste) Hoofdraad van 6 okt. 1921. Op de agenda stond : 1. ontwerp van manifest, 2. aanstelling van de secretaris, 3. betrekkingen met het Verbond der Katholieke Oud-strijders, 4. mededelingen. Het is mogelijk dat die vergadering is uitgesteld.

(4) De Franse en Nederlandse tekst van het programma in de brochure : KATHOLIEK VERBOND VAN BELGIE, *Nota's en Dokumenten 1921-1922/UNION CATHOLIQUE BELGE, Notes et Documents 1921-1922*, (1922). Het ontwerp *manu* Helleputte in *Hell.* 493.

de monarchie, de parlementaire instellingen en de grondwettelijke vrijheden; het geheel baadt in een geest van samenwerking tussen alle groepen en standen van de samenleving.

Programme.

L'Union Catholique Belge, fidèle aux traditions du parti catholique et aux principes qu'il n'a cessé d'affirmer au cours de sa longue et glorieuse existence;

convaincue que dans les circonstances difficiles que traverse le pays, il importe plus que jamais de pratiquer une politique à laquelle puissent se rallier tous les citoyens soucieux de l'avenir de la Nation;

répudiant toute politique basée sur la lutte des classes, préconisée par le socialisme et favorisée par les excès de l'individualisme libéral;

affirmant à la fois la possibilité, la nécessité et sa volonté de donner satisfaction aux intérêts légitimes de toutes les catégories des citoyens, tout en respectant la Justice et en se conformant aux exigences du Droit;

soucieuse d'assurer la paix intérieure, indispensable à la prospérité de la Belgique;

soumet avec confiance son programme au pays.

Se conformant aux idées traditionnelles du parti catholique, convaincue que le peuple pourra jouir d'autant plus de liberté et connaître d'autant plus de bien-être que le niveau moral et religieux du pays sera plus élevé, l'Union Catholique place au premier rang de ses préoccupations la défense de la liberté et des droits des citoyens en matière religieuse.

L'Union Catholique s'assigne comme par le passé la tâche essentielle de défendre la monarchie, les institutions représentatives et les libertés publiques.

Quant à la politique extérieure, l'Union Catholique Belge affirme la nécessité pour les pays qui ont répondu à l'agression de l'Allemagne de maintenir l'entente qui, leur ayant valu la victoire, est seule à même de leur en assurer les fruits et de garantir la paix du monde.

Elle insiste sur la nécessité d'obtenir de l'Allemagne la réparation des dommages de guerre fixés par les derniers accords et de maintenir la priorité reconnue à la Belgique.

Résolue à vivre en paix avec toutes les puissances, comme elle le faisait avant la guerre, la Belgique doit maintenir avec ses deux puissants voisins qui ont été fidèles à leurs engagements, les relations que commandent à la fois la reconnaissance et la communauté de leurs intérêts.

En matière militaire, l'Union Catholique Belge se déclare partisan

d'un système qui porte à son maximum l'effort que le pays peut fournir pour se défendre en temps de guerre, et qui réduit à son minimum les prestations à fournir par les citoyens en temps de paix, tout en assurant la formation de nos soldats et la présence sous les armes d'effectifs suffisants pour maintenir l'ordre et mettre le pays à l'abri d'une surprise. L'organisation de l'armée doit d'ailleurs être mise en rapport avec les conventions internationales qui seront éventuellement conclues en faveur du désarmement. L'Union Catholique Belge insiste sur la nécessité de prendre toutes les mesures pour assurer l'intégrité morale et physique des jeunes gens que les familles confient à l'armée.

En matière scolaire, l'Union Catholique Belge maintient la revendication qui figure au programme traditionnel du parti catholique. Elle réclame l'égalité devant les pouvoirs publics des établissements d'instruction créés par l'initiative des citoyens et des établissements créés par ces pouvoirs eux-mêmes, du moment que leurs organisations satisfont aux mêmes exigences scientifiques. En ce qui concerne le cours de religion et de morale, elle demande le maintien de la législation existante.

En matière linguistique, l'Union Catholique Belge répudie toute action en faveur de la séparation administrative et conformément aux principes énoncés par le discours du Trône de novembre 1918, entend qu'en matière administrative, judiciaire, scolaire, militaire, tous les citoyens soient en droit et en fait traités de la même manière et se trouvent sur un pied de parfaite égalité, étant entendue d'ailleurs que la liberté des citoyens soit respectée en même temps que leur égalité, et que, sauf les conditions à remplir pour l'exercice d'une fonction publique, nul ne puisse être obligé ou empêché d'apprendre une langue autre que la langue de sa région.

En matière politique, l'Union Catholique Belge réclame le suffrage universel des hommes et des femmes à tous les degrés.

En matière économique, l'Union Catholique Belge se déclare partisan de la liberté des transactions.

En conséquence elle désire ne voir recourir à des mesures douanières que là où la politique des autres pays nous y oblige;

prenant acte du résultat de l'expérience faite au cours de la guerre en différents pays, elle désire voir réduire au strict minimum nécessaire l'intervention des pouvoirs publics en matière d'exploitation commerciale ou industrielle;

elle demande que les efforts méritoires accomplis par les Départements de l'Agriculture et des Affaires Economiques en vue de la réparation des dommages de guerre soient poursuivis avec la plus grande célérité.

En matière financière, l'Union Catholique Belge insiste sur l'impérieuse nécessité de pratiquer enfin une politique d'économie si souvent annoncée et négligée jusqu'à présent. La continuation des méthodes actuelles doit conduire le pays à un désastre financier.

Il importe d'y mettre un terme en assurant l'équilibre des dépenses et des recettes, en subordonnant les dépenses à l'existence de ressources suffisantes.

L'Union Catholique Belge s'oppose à tout impôt de nature à décourager l'épargne et l'esprit d'entreprise qui assurent la prospérité nationale.

Elle recommande le courage fiscal qui est un devoir pressant dans les circonstances difficiles que traverse le pays. Elle veut, d'autre part, l'amélioration des textes légaux et de leur application, de façon à bannir l'arbitraire et l'obscurité.

En matière sociale. — L'Union Catholique Belge recommande de multiplier autant que possible le système de coopération des divers facteurs de la production, de nature à concilier les intérêts du travail et du capital, tels que la participation aux bénéfices, l'actionnariat ouvrier, la coopérative de production.

Elle demande la réforme de la loi sur les unions professionnelles en vue de faciliter l'application de contract collectif, ainsi que l'établissement du statut professionnel et l'organisation de comités paritaires pour la détermination du salaire et des conditions du travail.

Convaincue de l'importance qui s'attache au développement des aptitudes techniques des hommes de métier, elle recommande le développement, le perfectionnement et la généralisation de l'instruction professionnelle à tous les degrés.

Persuadée que le travail est le capital le plus précieux de la Nation et qu'il importe autant dans l'intérêt du pays que les ouvriers eux-mêmes, d'assurer à ceux-ci des conditions d'existence aussi bonnes que possible, elle déclare vouloir développer et perfectionner dans toute la mesure où les circonstances le permettront, la législation sociale existante en s'inspirant des grands principes proclamés par l'immortelle Encyclique "Rerum Novarum" et de cette idée qu'il faut faire pour la population ouvrière non seulement ce que la Justice exige, mais tout ce qu'elle permet;

Elle demande que sur la base des mutualités et le respect des droits acquis, une loi organise au plus tôt les assurances sociales obligatoires contre les irsques sociaux (maladie, invalidité prématurée, vieillesse, chômage, décès). Elle demande la revision de la loi sur les accidents du travail.

Elle demande la multiplication des habitations à bon marché et les mesures propres à rendre les ouvriers, les employés et les artisans

propriétaires de leur maison.

Convaincue de l'importance au point de vue social du rôle des classes moyennes, l'Union Catholique Belge affirme la nécessité de leur venir en aide soit en favorisant l'initiative privée, soit en améliorant la législation qui les concerne : organisation du crédit, extension des subventions pour l'achat du petit outillage, participation aux bénéfices de la loi sur les assurances sociales, extension et réorganisation de l'enseignement professionnel, réforme du Conseil supérieur des métiers et négoce.

Constatant que la guerre a mis en relief une fois de plus l'importance capitale qui s'attache pour un pays à ce que la production des denrées alimentaires puisse suffire dans la plus large mesure du possible aux besoins de ses habitants;

considérant la nécessité qui en découle d'assurer au pays, dans de bonnes conditions d'existence, le maintien d'une population agricole suffisamment nombreuse, dont l'importance sociale ne peut d'ailleurs être contestée;

L'Union Catholique Belge affirme sa volonté de voir favoriser le système de l'exploitation en faire valoir direct où le cultivateur est le propriétaire de la terre qu'il laboure;

de voir défricher et mettre en valeur les terres incultes qui existent encore dans le pays;

de voir améliorer la législation rurale, notamment la loi sur le bail à ferme;

de voir développer l'instruction professionnelle agricole à tous les degrés;

de voir supprimer, le plus tôt possible, les charges et les limitations imposées à l'activité de la classe agricole sans avantage pour la collectivité;

demande le rejet de toute mesure d'exception contre les agriculteurs et la réorganisation de la représentation des intérêts agricoles sur la base de la participation des organismes intéressés, tant libres qu'officiels;

demande l'application plus étendue du principe de l'assurance contre les accidents du travail agricole.

L'Union Catholique demande la prompte exécution des mesures prises au profit des mutilés de la guerre et des combattants et l'application des mesures analogues au prisonniers politiques et aux déportés.

L'Union Catholique Belge demande une politique en faveur des familles nombreuses, basée notamment sur l'allocation familiale de salaire, le dégrèvement progressif des impôts selon le nombre d'en-

fants, la protection des familles nombreuses. Elle demande que les pouvoirs publics organisent la lutte contre l'immoralité publique.

L'Union Catholique Belge s'assigne la mission d'assurer au pays l'ordre qui n'est pas l'immobilité, et la tranquillité qui n'est pas l'inaction. Elle l'accomplira en réalisant dans tous les domaines les progrès nécessaires, tout en maintenant l'entente entre tous les citoyens et l'harmonie de leurs efforts dans leur marche vers l'idéal.

37. Ruzette aan Helleputte, Brussel, 23 september 1921.

Hell. 493.

A. Ruzette is verontwaardigd over de toon van *De Standaard* bij de publicatie van het programma van de Katholieke Unie. De reactie van de krant is begrijpelijk, maar gevaarlijk. Volgens Ruzette moet de Unie zijn bemiddeling aanbieden te Antwerpen en te Brussel.

Mon Cher Collègue — Vous aurez constaté, comme moi, la froideur, plus que glaciale, avec laquelle *De Standaard* d'aujourd'hui accueille le Programme de l'Union Catholique. Il s'abstient d'ailleurs de le publier dans son texte, se contente de le résumer, et y ajoute un commentaire, en quelques lignes, manifestant plutôt de l'hostilité que de la sympathie (1). Je m'explique, plus ou moins, cette attitude, en raison de l'amertume laissée au groupe du *Standaard*, dont les patrons sont précisément en cause, dans les déplorables querelles d'Anvers et de Bruxelles. Il n'en est pas moins vrai que l'attitude du *Standaard* est très fâcheuse au point de vue de notre tentative d'union catholique, ce journal étant le seul journal catholique lu par une grande partie de notre clergé et de notre jeunesse dans les Flandres. Raison de plus pour parer de suite au danger qui en résulte pour l'oeuvre de salut que nous avons tentée. Ne pensez-vous pas que les organismes centraux des grandes associations fédérées au sein de l'Union nouvelle, devraient, sans retard, envoyer le Programme à leurs groupes affiliés dans tous les arrondissements et donner le mot d'ordre de le soutenir ? Permettez-moi d'exprimer le voeu de voir le bureau de l'Union se constituer le plus rapidement possible (2) et offrir de suite

(1) "Het Katholiek Verbond", in *De Standaard*, 23 sept. 1921, blz. 1. De krant publiceerde enkel uittreksels uit het programma, leverde kritiek op de bepalingen over de taalkwestie en besloot dat het vertrouwen in de ernst en de doeltreffendheid van de Katholieke Unie al een ferme deuk had gekregen door de houding van de conservatieven te Brussel en te Antwerpen.

(2) Dit Bureau was al samengesteld. Zie nr. 35.

sa médiation aux catholiques d'Anvers et de Bruxelles, dont les divisions sont d'un exemple si déplorable et vont peser sur les catholiques du pays entier, alors que leur immense majorité est pleine de bonne volonté et ne demande qu'à marcher unie aux élections prochaines. Entre nous, j'ai entendu hier des sénateurs de Bruxelles déplorer l'entêtement du bureau de l'Association et marquer un vif désir de rapprochement. En tout cas, quelque soit le résultat de sa tentative, le bureau de l'Union aurait fait son devoir, en essayant de faire cesser ces tristes divisions et aurait l'approbation de la masse des catholiques (1).

Veillez agréer, Mon Cher Collègue, l'expression de mes sentiments dévoués, *Bon Ruzette*.

38. Brusselmans aan Van Cauwelaert, Leuven, 24 september 1921.

Pap. Van Cauwelaert.

F. Brusselmans valt scherp uit tegen F. Van Cauwelaert wegens de houding van *De Standaard*. Volgens hem is de Unie het machtsinstrument waarop de Vlaamsgezinden en democraten hebben gewacht.

Persoonlijk.

Waarde Heer Volksvertegenwoordiger — Laat mij toe U een woord te schrijven over de m.i. zeer betreurenswaardige houding van De Standaard inzake Katholiek Verbond.

In een paar berichtjes vroeger verschenen had ik duidelijk gemerkt dat de redactie van De Standaard onvriendelijk stond tegenover het Katholiek Verbond (2). Ik schreef toen aan M.F. de Pillecyn (3) en stelde hem voor alle noodige of nuttige inlichtingen be-

(1) Noch voor Brussel, noch voor Antwerpen is de Katholieke Unie als scheidsrechter opgetreden. Wel tekenden de Boerengilden van Antwerpen protest aan tegen het optreden van de Katholieke Grondwettelijke Vereniging en eisten zij een onderzoek, maar de Hoofdraad van de Katholieke Unie besloot op 4 november 1921 zich niet te mengen in plaatselijke aangelegenheden, tenzij op uitdrukkelijk verzoek van beide partijen (verslag van de vergadering in *Delv.* 2).

(2) Zie *De Standaard*, 12, 23, 31 aug., 9 en 15 sept. 1921. Vergelijk met nr. 30.

(3) Filip De Pillecyn (Hamme 1891-Gent 1962), hoofdredacteur van *De Standaard* sedert maart 1919. Behoorde tijdens de oorlog tot de leiding van de clandestiene frontbeweging en was zeer tegen de zin van de frontleiding overge-

treffende onze plannen te verleenen en hem smeekende, toch niet zonder ernstige studie van het onderwerp, op het Katholiek Verbond los te gaan.

Dit is nu gebeurd. Het artikel verschenen in het nummer van 23 september is bijna eene oorlogsverklaring, eene verklaring van wantrouwen allerminst (1). Laat mij toe dit te betreuren. Ik denk dat De Standaard eerstdaags op zijn eerste oordeel zal moeten terugkomen gelijk hij terugkwam op zijn eerste oordeel inzake Vlaamsche kursussen aan de Leuvensche Universiteit.

Het Katholiek Verbond kwam hoofdzakelijk tot stand, dank zij de werking van den Belgischen Boerenbond. Aan deze laatste komt ontegensprekelijk de eer toe de standsorganisatie, die ons noodzakelijk eene meer en meer democratische en Vlaamsche vertegenwoordiging zal verzekeren, in de arrondissementen te hebben doorgedreven...

Nu moet de kroon op het werk gezet. Aan het hoofd der katholieke partij moest in de plaats van de Fédération des Associations, het ros dat minister Woeste zoo dikwijls en na hem minister Segers (heeft) bestegen, eene federatieve standsgroepering komen. In het Katholiek Verbond neemt de Federatie de vierde plaats in. Minister Segers en zijn groep zien zich de 3/4 hunner macht ontsnappen. Deze laatsten voelden zoowel dat dit voor hen eene "capitis deminutio maxima" (2) was, dat het enkel op een werkelijk ultimatum was, dat zij toegaven en zitting namen in het Verbond.

De Standaard vindt het nu zelfs niet interessant het programma van het Verbond over te drukken en vergenoegt zich erover kleinzielige kritiek ten beste te geven ! Ik vind dat onduelbaar. Dat de Associaties van Brussel en Antwerpen het ordewoord van het Katholiek Verbond niet volgen, moet den ernst van het vertrouwen van de katholieke Vlamingen in het Katholiek Verbond niet schokken. Wel integendeel. De samenstelling en het programma van het Katholiek Verbond worden een prachtig wapen in de hand onzer Vlaamsche en democratische vrienden van deze arrondissementen. Het artikel van vandaag 24, erkent dit ten andere onrechtstreeksch en zeer onlogisch (3). Of hadde men liever als officieel orgaan der katholieke par-

gaan naar het dagblad *De Standaard*, waarvoor hij echter al in 1914 was aangevoren. De Pillecyn verdedigde herhaaldelijk standpunten die de ergernis opwekten van F. Van Cauwelaert en verliet in 1922 tenslotte *De Standaard* om hoofdredacteur te worden van het nieuwe christen-democratische dagblad *De Tijd*, eigendom van het A.C.V.

(1) Zie nr. 37.

(2) Betekende bij de Romeinen het verlies van de burgerrechten.

(3) "Het Katholiek Verbond", in *De Standaard*, 24 sept. 1921, blz. 1. Dit artikel was een parafraze op de commentaar die *La Libre Belgique* daags tevoren

tij eene Federatie gehad, die den banvloek uitsprak over uwe lijst en deze van M. Van Dievoet (1). Nu is het Katholiek Verbond eene levende afkeuring van de handelwijze der bewuste Associaties en het onmiskenbaar teeken van hun afbreuk met de traditie der partij. En wat brengt ons de dag van morgen... Dit alles heeft de redaktie van De Standaard niet begrepen... Ik betreur het én voor de Vlaamsche katholieke gemeenschap, én voor De Standaard zelf.

Het artikeltje over de kiezing te Brussel is al even "unfair", als vele andere, gelijk ten andere het geheele optreden van het Katholiek Vlaamsch Verbond ter plaatse (2).

De Standaard ontstemt meer en meer de menschen van den groep tot den welke ik behoor en die toch nooit, getuige Antwerpen, opgehouden hebben het ideaal dat De Standaard zou moeten verdedigen, hoog te houden (3).

Wil, Geachte Heer Volksvertegenwoordiger, de uitdrukking mijner hoogachtende genegenheid aanvaarden, *Fr. Brusselmans*.

bij het programma van de Katholieke Unie had gegeven onder de titel "Programme d'union et union effective".

(1) De lijst van de Christene Volkspartij van Brussel die het opnam tegen de Associatie aldaar werd aangevoerd door E. Van Dievoet, kandidaat van de boeren, en H. Vergels, kandidaat van de arbeiders. Van Dievoet zelf gaf volgend oordeel over het programma van de Katholieke Unie : "Het is prachtig. 'Het beste, zegt met recht M. Vergels, wat de katholieke partij ook gehad heeft' " (aan J. Helleputte, 22 sept. 1921; *Hell.* 493).

(2) Met het "unfaire artikeltje" kan alleen bedoeld zijn het korte bericht (*De Standaard*, 24 sept.) dat de Katholieke Vlaamse Bond van Brussel (waarvan F. De Pillecyn een van de tenoren was) geen kandidaten zou voordragen op de lijst van de Christene Volkspartij. Dit kon (of wilde ?) de indruk wekken dat de flamingantische Bond, die in 1919 de derde kandidaat had geleverd, nu een afwijzende houding innam tegenover de lijst-Van Dievoet. Enkele weken later verscheen F. De Pillecyn toch op deze lijst als derde plaatsvervanger. Daarover Helleputte : "De lijst Van Dievoet-Vergels heeft ongelukkiglijk De Pillecyn opgenomen. Dat is eene groote dwaling. De koppeling met lijst Poulet [Leuven] zal daardoor misschien onmogelijk worden. Men zou volstrekt die candidatuur moeten afwijzen" (aan F. Brusselmans, 11 okt. 1921; *Hell.* 493).

(3) In zijn conflict met P. Segers kon F. Van Cauwelaert rekenen op de steun van de Boerengilden, die zich op 23 september 1921 achter hem schaarde. Het was zelfs hun kandidaat, R. de Kerchove d'Exaerde, die de eerste plaats innam op de "lijst-Van Cauwelaert". In de ruimere context moet ook gewezen worden op de financiële samenwerking tussen de groep-Van Cauwelaert en de Boerenbond o.a. in de Algemene Bankvereniging, opgericht op 7 mei 1921.

39. Van Cauwelaert aan Brusselmans, Antwerpen, 25 september 1921,

Hell. 493.

F. Van Cauwelaert laat nederig uitschijnen dat er aan de Katholieke Unie nog wel wat kan verbeterd worden.

Waarde Heer Brusselmans — Het nummer van zondag jl. van De Standaard zal reeds aan uwen wensch hebben beantwoord (1). Ook mij had het artikel van den 23ⁿ ontslemd.

Ik heb bovendien uitdrukkelijk last gegeven aan den heer De Pillecijn om de lijst van Brussel trouw te verdedigen. Zijn er nog redenen tot klagen verwittig me onmiddellijk.

Ik meen evenwel dat aan de inrichting der Kath. Unie nog wat verbeterd moet worden. Maar zoudt gij inmiddels geen artikel willen schrijven in De Standaard om te wijzen op de goede zijden der nieuwe organisatie (2) ?

Uw genegen *Frans Van Cauwelaert*.

40. Lambrechts aan [Brusselmans], Brussel, 13 oktober 1921.

Delv. 20.

Mijn Beste Vriend — Ik weet heel goed hoe de zaak met M. D. Van der Heyden ineenzit want het Katholiek Middenstandsverbond is die heer *alleen* (3) !

Maar gelief een officieel antwoord te vragen aan M. Crauwels, Belgiëlei 126 Antwerpen; die is onze voorzitter en is ter plaatse. Ik heb gezworen mij met geen politiek in te laten !!

Zeer toegenegen, *Is. Lambrechts*.

(1) *De Standaard* van zondag 25 september 1921 publiceerde het programma van de Katholieke Unie in extenso.

(2) Op 6 oktober 1921 verscheen in *De Standaard* een hoofdartikel van F. Brusselmans, "Het Katholiek Verbond van België", een commentaar bij de statuten.

(3) Domien Van der Heyden (Antwerpen 1877-Berchem 1945), handelaar, stichter en voorzitter van de Antwerpse middenstandsbond "De Kleine Burger" van 1906 tot 1926; richtte in 1913 samen met Charles Van der Cruyssen (Gent), Emiel Van Haver (Sint-Niklaas) en Joseph Clynmans (Leuven) het Katholiek Middenstandsverbond op.

41. [Brusselmans] aan Crauwels, Leuven, 15 oktober 1921.

Delv. 20.

Zeer Geachte Heer — Wij ontvingen een schrijven uitgaande van het Katholiek Middenstandsverbond en ondertekend door de HH. Van der Heyden en Advokaat Clynmans (3). Deze heeren vragen een vertegenwoordiging in het bestuur van het Katholiek Verbond.

Wil de goedheid hebben ons uw mening desaangaande te doen kennen.

Aanvaard, Zeer Geachte Heer, de uitdrukking onzer hoogachtende gevoelens.

42. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Boerenbond, 17 oktober 1921.

A.D.B.B.

Helleputte brengt verslag uit over het tot stand komen van de Katholieke Unie. Het blijkt ook dat de standsvertegenwoordiging al voor de eerste moeilijkheden zorgt.

Zitting van 17 oktober 1921 (1).

.....
1ste punt. Katholiek Verbond. De heer Hoofddeken deelt mede

(1) Deze brief is niet aanwezig in *Hell*, 493 en *Delv*. Joseph Clynmans (Leuven 1889-Antwerpen 1966), advocaat, speelde een vooraanstaande rol eerst in de katholieke, later in de neutrale middenstandsbeweging. Als vertegenwoordiger van Leuven was hij betrokken bij de stichting van het Katholiek Middenstandsverbond in 1913; werd in de jaren '20 een belangrijke figuur in de Landsbond van de Middenstand; in 1925 volksvertegenwoordiger voor het arrondissement en in 1927 schepen van de stad Leuven. Aan zijn politieke carrière kwam in 1932 voorlopig een einde ten gevolge van zijn aandeel in het faillissement van een aantal middenstandsbanken. verhuisde naar Antwerpen waar hij actief werd in S.Y.V.A.N. (Syndicaat van Ambachten en Neringen). Werd na de tweede wereldoorlog nog gemeenteraadslid te Antwerpen (1946-1964) en senator (1949-1954).

(2) Aanwezige leden : Helleputte, voorzitter; de priesters Bernard, Broekx, Colen, Huydts, Karsseleers, Raeymaekers, Theunissen, Tyck, Van Olmen, Wouters, kan. Luytgaerens, secretaris; Bareel, Gijsen, Hermans-Ausloos, Thuys Thuysbaert, Ulens, Vliebergh. Ook O. Engels en F. Hermans woonden de zitting bij.

dat het Katholiek Verbond waarop de Boerenbond aangedrongen heeft, tot stand is gekomen en zijn werking heeft begonnen. Hij zet het programma van dit Verbond uiteen en bemerkt te dezer gelegenheid dat dit programma onmogelijk iets anders kon zijn dan een verzameling van die punten die door alwie tot de katholieke partij behoort, kunnen aangenomen worden; dat daaruit noodzakelijk moesten geweerd worden alle vraagstukken die vrij kunnen betwist worden en dat het feit dat sommigen die tot de katholieke partij behooren de eendracht niet eerbiedigen, het vertrouwen in het Verbond niet schokken mag, doch enkel tegen die scheurmakers bewijst.

Hier en daar werd ter gelegenheid der verkiezingen gezegd dat de Boerenbond zelf tusschenkomt in de politiek of in het aanstellen der kandidaten (1); zulks berust enkel op praatjes en verdraaiing der feiten, zoo b.v. te St Niklaas. De wensch wordt uitgedrukt dat het bestaande reglement volgens hetwelk in de gilden van dat arrondissement en in den arrondissementsbond de kandidaten aangeduid worden, zou worden openbaar gemaakt (2).

Te dezer gelegenheid stelt Kanunnik Luytgaerens vast dat Mr Brusselmans herhaaldelijk en met aandrang gevraagd werd als kandidaat in het arrondissement Oostende-Veurne-Diksmuide (3) en dat

(1) Overeenkomstig de richtlijnen van 9 juni 1919 (blz. 21) liet de Boerenbond (d.i. de centrale administratie te Leuven) de politieke actie over aan de plaatselijke boerengilden, die sedert december 1919 met dit doel in arrondissementsbonden waren gegroepeerd, en zorgde hij alleen maar voor een gemeenschappelijk programma. Op verschillende plaatsen kreeg de Boerenbond echter te horen dat hij vanuit Leuven zijn kandidaten opdrong.

(2) Het Katholiek Kiescomité van het arrondissement Sint-Niklaas telde sedert de hervorming van 1920 vier afdelingen : boeren, arbeiders, middenstand en hogere burgerij. Elke groep kon zelfstandig zijn kandidaat aanduiden. Bij de landbouwers mochten alleen bestuursleden van de boerengilden en zaakvoerders van de plaatselijke afdelingen van de Boerenbondondernemingen aan de poll deelnemen. Zij zouden, tenminste volgens zekere berichten, door de inspecteur van de Boerenbond zijn bewerkt om te stemmen voor een zekere Van Ecke, gepensioneerd onderwijzer uit Kieldrecht. De populaire uittredende volksvertegenwoordiger Frans Van Brussel, die sedert 1898 de "buiten" vertegenwoordigde, wilde zich in die omstandigheden niet aan de poll onderwerpen en diende een aparte lijst in. Hij behaalde alleen 16,73 % van de stemmen, maar werd op het nippertje niet verkozen. Zie o.a. VAN BRUSSEL, *Frans Van Brussel*, 234-236.

(3) In het arrondissement Veurne-Oostende-Diksmuide was op 18 september 1921 het Katholiek Standenverbond opgericht, bestaande uit de verenigingen van burgers, boeren en werklieden. F. Brusselmans, afkomstig van Mechelen en werkzaam op de Documentatiedienst van de Boerenbond, werd zonder poll als landbouwkandidaat aangeduid omstreeks 10 oktober.

Mr Gilot (1), kandidaat der Burgerij te Roeselare, op dit oogenblik niet tot den Boerenbond behoort, maar wel van de Westvlaamsche Heropbouwmaatschappij (2) afhangt.

.....

43. Crauwels aan [Brusselmans], Antwerpen, 19 oktober 1921.

Delv. 20.

Zeer Geachte Heer Schrijver — Ik ben in het bezit van uw schrijven van 15 dezer.

Het Kath. Middenstandsverbond heeft voor de oorlog enig teeken van leven gegeven, maar nog was het meer om persoonlijke ambities te voldoen.

Het komt nu weer voor de dag in het vooruitzicht der kiezingen, maar ik geloof dat het alleen op het papier bestaat.

Om het nu niet bepaald af te wijzen, zoudt ge kunnen zeggen dat zijn aanvraag na de kiezingen zal onderzocht worden.

Hoogachtend, *L. Crauwels*.

(1) Mathieu Gilot (1888-1959), licentiaat in de handelswetenschappen, was achtereenvolgens hoofd van de Documentatiedienst van de Boerenbond en directeur van de Dienst voor het Herstel van West-Vlaanderen te Roeselare geweest. Deze bijzondere afdeling van de Boerenbond, belast met de hulpverlening aan de zwaar getroffen frontstreek, werd in augustus 1919 opgericht en in de loop van 1921 opgeheven. Sedert mei 1921 was Gilot in dienst van de Westvlaamsche Heropbouwmaatschappij. Bij de verkiezingen van 20 november 1921 stond hij kandidaat op de katholieke kamerlijst, formeel voorgedragen door de burgers, maar hij werd niet gekozen, omdat de vierde katholieke zetel door de opkomst van de frontpartij verloren ging. M. Gilot werd later de eerste afgevaardigde-beheerder van het Vlaams Economisch Verbond (1928-1931).

(2) De Westvlaamsche Heropbouwmaatschappij werd op 6 mei 1921 opgericht als naamloze vennootschap met een kapitaal van 1 miljoen frank en zetel te Roeselare. Onder de stichters bevonden zich N. Gijsen en M. Gilot van de Boerenbond naast een aantal kapitaalkrachtigen uit West-Vlaanderen. M. Gilot, aanvankelijk commissaris, werd op 21 maart 1922 beheerder (*Recueil des Actes relatifs aux Sociétés commerciales*, 1921, nr. 6008-6009, 1923, nr. 3053). Deze maatschappij vond haar oorsprong in de Dienst voor het Herstel van West-Vlaanderen.

44. Rapport van Brusselmans over de hervorming van de katholieke partij, 26 januari 1922.

Delv. 2 (1).

In zijn rapport aan de Hoofdraad van de Katholieke Unie stelt F. Brusselmans voor de arrondissementele kiesverenigingen te hervormen op basis van de "standsorganisatie", waarvan hij de voordelen opsomt en de bezwaren weerlegt (2).

Notes sur la réorganisation des Associations Catholiques arrondissementales (3).

I. L'Union Catholique a pour but de renforcer les organismes politiques locaux du parti. C'est là une condition indispensable de succès. Il faut améliorer les bases de notre vie et de notre représentation politiques.

La solution du problème consiste dans l'*organisation* des dits organismes sur la base de la représentation des grands intérêts sociaux (standsorganisatie). Il est logique d'ailleurs de constituer les associa-

(1) Brusselmans bracht dit rapport voor op de vergadering van de Hoofdraad van de Katholieke Unie van 26 januari 1922 (verslag in *Delv. 2*); het werd nadien gestencild en aan de leden bezorgd (het exemplaar in *Delv. 2* draagt de aantekening *manu Delvaux* : "Communiqué le 4-II-22").

(2) Brusselmans was op 15 december 1921 door de Hoofdraad belast met het opstellen van een rapport over de hervorming van de politieke organisatie in de arrondissementen; de bedoeling was, althans in de ogen van J. Helleputte en H. Heyman, een model van organisatie aan te bieden geïnspireerd op dat van de Katholieke Unie zelf. De aanleiding daartoe vormde de vraag van M. Wasseige naar "l'orientation à donner au point de vue politique dans les arrondissements aux différents groupes de l'Union. Ceux-ci doivent-ils avoir une vie politique propre dans les arrondissements et peuvent-ils présenter des candidats sans que les autres groupes aient rien à dire dans ce choix, ou bien ne serait-il pas préférable, tout en laissant aux groupes leur autonomie absolue pour la défense de leurs intérêts professionnels, de les réunir dans des associations uniques au point de vue politique, ce qui donnerait au parti catholique une beaucoup plus grande unité". Op de bijeenkomst van 15 december was de Federatie van Kringen slechts vertegenwoordigd door X. De Bue en M. Houtart (verslag in *Delv. 2*; brief van Wasseige aan Helleputte, 13 dec. 1921 in *Delv. 20*).

(3) Het rapport van Brusselmans bestaat uit twee delen, waarvan wij alleen het eerste uitgeven. Dit is een soort memorie van toelichting op het tweede deel, nl. een ontwerp van statuten voor de arrondissementele kiesverenigingen. Dit ontwerp was gebaseerd op de standsorganisatie en bestond in de groepering van de bonden van arbeiders, boeren en burgers in een arrondissementele federatie.

tions arrondissementales de la même façon que l'Union Catholique elle-même.

II. Nous croyons que la représentation des intérêts est le système qui harmonise le mieux notre organisation politique avec notre organisation sociale et économique et qu'elle est seule capable d'infuser au parti une vie nouvelle.

Ce système ne peut avoir la raideur figée que lui donnent parfois certains de ses partisans. Il doit se plier aux exigences des situations locales et des circonstances. Il suit de ces considérations qu'il est impossible d'établir des statuts-type qui puissent être repris littéralement par toutes les associations arrondissementales. Chacune de celles-ci devra les mettre au point.

III. Le système de représentation des intérêts se recommande par plusieurs avantages considérables :

1° Il fait participer le plus grand nombre possible de personnes à la vie politique. C'est à ce point de vue une conception sainement démocratique.

2° Il renferme indirectement la lutte politique de tout l'appoint de l'influence, que possèdent nos organisations sociales et économiques.

3° Il garantit dans nos assemblées une représentation équilibrée des divers éléments de la société. Ce qui est particulièrement conforme à l'idée que nous nous faisons de celle-ci.

4° Enfin, amenant dans les assemblées une représentation spécialisée, en contact étroit avec les organisations représentatives des grands intérêts sociaux, elle garantit une activité politique efficace et compétente, s'exerçant pour le plus grand bien des intérêts généraux et des intérêts particuliers représentés.

Nous trouvons dans nos assemblées et parmi nos adversaires au moins un parti de classe fortement organisé et discipliné. Une représentation non spécialisée ne peut espérer lutter avec succès contre eux. Nous sommes déjà handicapés par nos effectifs forcément restreints, puisque nous avons des adhérents dans toutes les classes. Essayons au moins d'opposer au parti socialiste un groupe compact et discipliné de représentants de nos oeuvres ouvrières, à un parti agraire neutre, qui se formera peut-être demain, un groupe agricole bien constitué, aux élus de la petite bourgeoisie neutre, un groupe similaire.

IV. La représentation des intérêts ne peut nuire aux intérêts généraux et faire perdre de vue l'idéal commun, que nous nous faisons un honneur de défendre. La représentation des intérêts est, comme le mot le dit, une représentation d'intérêts sociaux et économiques,

s'appuyant sur des citoyens groupés d'après leurs besoins matériels. Elle ne peut détourner l'attention des grands intérêts religieux et moraux supérieurs par leur essence.

Il faut tenir compte d'ailleurs que tous les citoyens catholiques ne sont pas groupés dans les organismes représentatifs d'intérêts.

D'autre part dans certains arrondissements le parti catholique ne possède qu'une représentation insuffisante ne permettant pas de donner à chacun des groupements une représentation d'intérêts.

L'importance de ces considérations varie selon les circonstances.

A. La spécialisation peut amener des dangers. A nous de les combattre en créant des organismes comme l'Union Catholique où l'influence de l'association centrale de l'arrondissement représentant l'idée catholique en général soit suffisante.

La vie politique aura d'ailleurs toujours ses difficultés qui trouvent leur origine dans des considérations tant d'ordre personnel que corporatif. S'il y en a à ce moment il faut l'imputer aux circonstances. Le pis est l'absence de toute organisation. Si des divergences existent, prévoyons les organismes au sein desquels se produiront les compétitions, prévoyons les arbitrages et les décisions qui mettront un terme aux discussions.

B. Nous n'avons pas l'illusion de croire que tous les citoyens bien pensants, sans exception, entreront dans les groupements d'intérêts. Constatons cependant que le public auquel nous nous adressons est déjà infiniment plus nombreux, que celui des membres des anciennes associations. S'il en reste d'autres à toucher nous ferons les rattachements à l'association par divers moyens :

a) le système des membres adhérents;

b) l'existence d'un groupe de la "bourgeoisie" qui est en réalité le groupe du "Cercle Catholique" où s'inscrivent les membres isolés;

c) rien n'empêche les ligues arrondissementales de s'adresser dans leur propagande à des personnes étrangères à leur organisation; témoin : l'exemple de Malines où pour la désignation du candidat agricole, la Ligue arrondissementale des gildes agricoles organisa dans tous les villages un poll où elle laissa participer outre ses membres, tous les agriculteurs notoirement connus comme catholiques. Ceci est une question d'ordre pratique à résoudre d'après les circonstances.

C. Si les mandats à conférer ne sont pas assez nombreux les statuts devront subir une légère mise au point donnant à l'organisme central un peu plus d'influence, aux détriments des groupes représentatifs d'intérêt. L'organisme central aurait dans l'occurrence la mission non de partager les sièges à conférer entre les groupes, mais de suggérer à ceux-ci une liste de candidats pouvant recueillir des suffrages dans

divers groupes.

Ces quelques remarques permettront d'apprécier l'esprit dans lequel le présent avant-projet de statuts a été rédigé. On reconnaîtra qu'il vise à une reconstitution large, sincèrement démocratique de nos associations politiques. Il n'écarte personne, ne tend pas à favoriser des intérêts personnels ou collectifs et n'a d'autre préoccupation que d'organiser puissamment l'armée catholique.

45. Nota van de Hoofdraad over de hervorming van de katholieke partij, 13 juni 1922.

Delv. 2 (1).

Als besluit op het debat over de hervorming van de katholieke partij, dat sedert 26 januari 1922 werd gevoerd (2), keurde de Hoofdraad van de Katholieke Unie een nota goed waarin enkele richtlijnen werden verstrekt aan de arrondissementele groepen. Het was een compromis tussen de Boerenbond en het A.C.W. enerzijds en de Federatie van Kringen anderzijds (3). De tekst, die als een soort com-

(1) Gestencild exemplaar met correcties *manu* Helleputte en de aantekening *manu* Delvaux : "Texte admis à la réunion du 13 juin 1922". De Franse en Nederlandse tekst van deze nota werd zonder de aanhef uitgegeven in de brochure : KATHOLIEK VERBOND VAN BELGIE, *Nota's en Dokumenten 1921-1922/UNION CATHOLIQUE BELGE, Notes et Documents 1921-1922*, (1922).

(2) Zie het verslag van de vergaderingen van de Hoofdraad van de Katholieke Unie van 26 jan., 9 en 23 febr., 9 maart, 1 en 26 april 1922 in *Delv. 2*. Tijdens dit debat stonden de afgevaardigden van de Federatie van Kringen lijnrecht tegenover die van de Boerenbond en het A.C.W. De enen verdedigden de unitaire organisatie en op zijn minst de vrijheid van elk arrondissement om zijn eigen organisatie-vorm te bepalen, de anderen wensten de veralgemening van de standsorganisatie. Daarbij trad een duidelijke tegenstelling aan het licht tussen Vlaanderen en Wallonië. Gelijktijdig met dit debat, maar zonder enig verband, werd in de *Revue Générale*, het belangrijkste katholieke tijdschrift van conservatieve strekking, een enquête georganiseerd over de katholieke partij in de verschillende arrondissementen, en daarin werd met veel minachting over de standsorganisatie gesproken.

(3) Helleputte had op 1 april een ontwerpnota gepresenteerd, waarin zonder omwegen voor de veralgemening van de standsorganisatie werd gekozen, maar die door Segers c.s. werd verworpen. De Federatie van Kringen diende een tegenontwerp in, waarin de standsorganisatie fel werd afgezwakt. Daarop werkte Helleputte een compromis-tekst uit. De ontwerpen van Helleputte en Segers, waarnaar wij in noot zullen verwijzen, in *Delv. 14*.

mentaar op de statuten van 1921 werd beschouwd, zou in de komende jaren wegens zijn omfloerste bewoordingen zowel door de conservatieven als de democraten als ondersteuning voor hun politieke actie worden gebruikt.

CONFIDENTIEL

Notes sur la réorganisation du parti catholique.

Conclusions

Au lendemain de la revision constitutionnelle de 1893, l'organisation du parti catholique fit l'objet d'un examen approfondi de la part de certains de nos groupements. Jusqu'alors les 135.000 citoyens qui composaient l'ensemble du corps électoral pour les chambres législatives s'étaient groupés en deux partis : le parti catholique et le parti libéral.

Les socialistes, peu représentés dans le corps électoral législatif, n'avaient remporté quelque succès qu'aux élections communales.

Dès la première application du S.U., ils obtenaient un nombre important de sièges à la Chambre des Représentants.

Organisés en parti de classe, ils avaient pris le nom de "Parti ouvrier" et ils se présentaient aux masses ouvrières comme un parti créé, organisé, dirigé par elles et pour elles, avec la préoccupation unique et constante de chercher en tout et partout l'amélioration du sort des travailleurs.

Dès lors, certains de nos amis se demandèrent, s'il n'y avait pas lieu de modifier l'organisation de nos forces en donnant aux ouvriers, restés fidèles au drapeau catholique, une représentation sérieuse au sein du parti et en leur assurant aussi une représentation effective au sein du Parlement.

Cette idée fut accueillie et appliquée dans un certain nombre d'arrondissements.

*

Aujourd'hui le parti catholique a perdu la majorité au Parlement. La politique, dite d'union sacrée, née depuis la guerre, pratiquée par nos amis, dans un esprit de loyauté poussé jusqu'au scrupule, et considéré comme inexistante par un grand nombre de nos adversaires, amena un accroissement énorme des contingents socialistes. Ceux-ci sont livrés, pendant toute la guerre, à un travail de propagande d'une intensité considérable. Il suffi de lire leurs propres rapports pour s'en convaincre. Cette propagande s'exerça en dehors de nos frontières, comme dans le pays occupé, et ne rencontra aucun

obstacle; les effectifs socialistes s'accroissent dans des proportions inespérées par nos adversaires eux-mêmes. Les résultats des élections de 1919 permirent de mesurer l'étendue du mal. Ce serait se faire d'étranges et dangereuses illusions que de considérer la perte de quelques sièges par les socialistes, aux élections de 1921, comme le signe certain d'une décroissance, désormais continue, de leur puissance politique.

*

Plus que jamais, il importe donc de donner au parti catholique une organisation solide, qui lui assure le maintien de ses contingents actuels et permette l'espoir de les voir s'accroître en nombre et en puissance.

D'autre part, depuis 1893, des courants nouveaux se sont dessinés dans le corps électoral, indices incontestables de modifications profondes.

La "Ligue Démocratique Chrétienne" qui représente les organisations ouvrières, s'est développée en renforçant partout ses cadres.

Les "Classes Moyennes", composées des représentants de la moyenne et de la petite industrie, du moyen et du petit commerce, manifestent de leur côté l'intention d'étendre leur organisation politique.

Au sein de la classe agricole et en dehors du "Boerenbond" des associations sont nées, affirmant leur volonté d'être, pour les populations rurales, ce que le parti socialiste est pour les classes ouvrières.

Elles veulent grouper (1) tous ceux, qui, quelles que soient leurs convictions religieuses ou politiques, entendent défendre les intérêts de l'agriculture. Elles réclament leur place au Parlement. C'est un nouveau parti, le parti agraire, qu'elles veulent constituer. Le succès qu'elles ont obtenu dans les provinces wallonnes, lors de la dernière campagne électorale, n'est pas négligeable. Les provinces flamandes leurs sont fermées jusqu'à présent, grâce à l'action du "Boerenbond", mais les associations qui dépendent de ce dernier organisme ne sont pas restées indifférentes aux aspirations politiques des populations agricoles, au sein desquelles elles sont établies et demandent, elles aussi, une représentation spéciale.

Enfin, les "Associations et Cercles Catholiques", composés plus spécialement des représentants des professions libérales, de la bourgeoisie, du commerce et de l'industrie, et, en général, des catholiques

(1) In het ontwerp van Helleputte werd expliciet melding gemaakt van : "Les U.P.A. veulent grouper...". Evenzo in het ontwerp van Segers.

qui ne désirent pas s'affilier à l'un des autres groupements, estiment nécessaire de développer leur influence et leur action (1).

Ajoutons que la R.P. offre à tous les groupes qui désirent une représentation spéciale au sein du Parlement, un moyen facile d'essayer leurs forces et de s'assurer éventuellement des sièges. La dissociation des forces catholiques qu'elle entraîne peut présenter de graves dangers pour notre parti.

Ces brèves considérations suffisent à démontrer la nécessité de grouper les forces catholiques de façon (2) :

(1) Van de middenstand en de Associaties was in het ontwerp van Helleputte geen melding gemaakt. Segers schreef daarover : "Les Classes Moyennes de leur côté manifestent l'intention d'étendre leur organisation politique. Enfin les Associations Catholiques composées spécialement par les intellectuels, les professions libérales, l'aristocratie, la bourgeoisie, les classes dirigeantes du commerce et de l'industrie etc. se préoccupent de ne pas voir sacrifier l'élite à la puissance brutale du nombre, et de voir désigner comme mandataires publics les catholiques les plus influents et les plus capables".

(2) De ontwerpen van Helleputte en Segers vertoonden m.b.t. deze passage enkele belangrijke nuanceverschillen :

"De ces brèves considérations, qui suffisent à démontrer l'urgente nécessité d'une réforme de nos organisations politiques, nous déduisons les conclusions suivantes :

1° Il est nécessaire de maintenir une union aussi complète que possible entre tous les catholiques, quelles que soient leur situation sociale ou leur profession, c.-à-d. entre tous les citoyens qui considèrent que la foi catholique est un élément essentiel au bonheur, à la prospérité et même au maintien de la nation.

Cette nécessité n'est contestée par aucun catholique; elle n'est d'ailleurs pas contestable.

2° L'organisation du parti catholique doit correspondre à cette nécessité.

3° Cette organisation doit permettre à tous les catholiques de promouvoir les idées où les intérêts spéciaux aux-

"Ces brèves considérations suffisent à démontrer la nécessité de grouper les forces catholiques, de façon :

1°) à placer par dessus tout l'idéal chrétien, qui demeure le lien commun entre tous les catholiques et tous les groupes, et le but primordial de leur effort;

2°) à maintenir une union aussi complète que possible entre catholiques, fidèles au principe de l'unité nationale, quelles que soient leur situation sociale ou leur profession c.-à-d. entre tous les bons citoyens qui considèrent que la foi catholique est un élément essentiel au bonheur, à la prospérité et même au maintien de la nation;

3°) à permettre à tous les catholiques de promouvoir les idées ou les intérêts spéciaux auxquels ils sont atta-

1° à placer par dessus tout l'idéal chrétien qui demeure le lien commun entre tous les catholiques et tous les groupes, et le but primordial de leur effort;

2° à maintenir une union aussi complète que possible entre les catholiques fidèles au principe de l'unité nationale, quelles que soient leur situation sociale ou leur profession, c.-à-d. entre tous les bons citoyens qui considèrent que le catholicisme est un élément essentiel au bonheur, à la prospérité de la nation et au maintien de la paix sociale;

3° à permettre à tous les catholiques de promouvoir les idées ou les intérêts spéciaux auxquels ils sont attachés, pour autant que ces intérêts ne soient pas en opposition avec l'idée catholique.

Trois modes d'organisation existent aujourd'hui dans nos arrondissements (1) :

1° le premier, dans lequel tous les catholiques, indistinctement, font à titre individuel partie d'une seule et même association dont tous les membres ont les mêmes droits et sont traités sur un pied d'égalité absolue. C'est le groupement unitaire;

2° le deuxième est le groupement fédéraliste. Les groupes qui associent les catholiques, selon les idées et les intérêts spéciaux auxquels ils sont attachés, sont réunis dans une fédération qui constitue le parti catholique. Ces groupes conservent leur liberté d'action et leur autonomie en ce qui concerne le programme qui est propre à chacun d'eux. Ils affirment leur accord sur un programme commun, qui est le programme catholique;

3° le troisième mode d'organisation est une combinaison des deux autres; c'est le groupement des membres à titre individuel, mais des délégués des groupements spéciaux sont appelés à siéger dans les

quels ils sont attachés, pour autant que ces intérêts ne soient pas en opposition avec l'idée catholique" (Helleputte).

chés, pour autant que ces intérêts ne soient pas en opposition avec l'idée catholique et qu'ils demeurent subordonnés à l'unité de la Patrie" (Segers).

(1) De tekst van Helleputte vermeldde slechts 2 organisatie-vormen; hij noemde het eerste type aanvankelijk : "individualiste". Het gemengde type werd bijgevoegd door Segers.

comités directeurs (1).

En fait, on constate que là où l'on applique le second mode d'organisation (le système fédéraliste) les groupes fédérés rentrent dans l'une des catégories mentionnées dans les Statuts de l'Union Catholique Belge (art. 2) c.-à-d. :

- a) la Ligue Démocratique Chrétienne de Belgique;
- b) le Boerenbond (Ligue des Paysans) et les Fédérations Agricoles catholiques du pays wallon;
- c) la Fédération des Classes Moyennes;
- d) la Fédération des Associations et Cercles Catholiques.

L'U.C.B. est constituée d'après ce mode d'organisation qui assure la représentation effective des grands intérêts sociaux et tend à maintenir l'union, qui seule peut faire la force du parti catholique (2).

(*) L'U.C.B. n'entend pas imposer aux associations locales d'arrondissement, de canton, de commune, un mode d'organisation déterminé. Elle signale cependant les avantages du mode fédératif là où des groupes existent réellement et sont sérieusement organisés, pour le cas où la réforme d'une association paraîtrait devenue nécessaire et où l'intérêt du parti ne recommanderait pas le maintien de l'un des deux autres modes d'organisation. Il convient d'ailleurs dans tout ce qui concerne la façon dont doit pratiquement être organisée la Fédération des groupes, dans l'association de l'arrondissement, du canton ou de la commune, de tenir compte des circonstances, des nécessités et des intérêts locaux en s'inspirant du désir de donner à chacun des groupes une représentation équivalente et de maintenir l'union (3).

En ce qui concerne la désignation des candidats, en période électorale, il convient d'arrêter d'avance et autant que possible lors de la création ou de la réorganisation de l'association, la répartition des sièges entre les divers groupements et l'ordre de leur présentation sur

(1) Bij Segers : "On constate que le 2d mode d'organisation a été surtout réalisé dans les arrondissements flamands, le 1r et 3me modes dans les arrondissements du pays wallon".

(2) Bij Helleputte : "Il empêche la possibilité, qui existe dans le premier système, de voir le nombre constituer la force, de voir des coalitions d'intérêts, ou même d'ambitions dominer et méconnaître des intérêts respectables, quoique moins représentés; il évite les conflits qui peuvent en résulter".

(3) Deze restricties werden door Segers bijgevoegd. Bij Helleputte stond : "Sans vouloir imposer (...) aux associations locales (...) ce mode d'organisation, qu'elle considère comme le mieux adapté aux nécessités de l'heure présente, l'U.C.B. recommande cependant de l'adopter dans le cas où une réforme de leurs cadres leur paraîtrait devenue nécessaire".

la liste commune (1).

D'après l'importance de la circonscription électorale, il sera plus ou moins facile d'assurer à chacun des groupements une représentation en rapport avec son importance.

Mais il peut être difficile, sinon impossible, d'arriver à ce résultat dans les circonscriptions électorales peu étendues. Dans ce cas il est à conseiller d'envisager toutes ou plusieurs assemblées électives ou de plusieurs circonscriptions, voire de toute la province.

Il n'est pas inutile, en effet de faire remarquer que la représentation effective des divers groupements peut être obtenue par la formation des listes des candidats pour les chambres, la province et la commune.

Afin de pourvoir aux dépenses qu'entraîne toute action politique, les organisations et les groupements devraient verser à la caisse centrale de l'association d'arrondissement, une somme annuelle pour chaque groupe, fixée d'avance à une part des frais généraux correspondant au nombre des groupements associés.

Il faut surtout ne jamais perdre de vue que notre objectif principal doit être de maintenir l'Union d'où dépend la force du parti catholique. Il faut veiller à éviter, notamment en ce qui concerne la présentation des candidats, toute coalition de groupes qui aurait pour but ou pour effet d'annihiler l'action d'autres groupes.

Il convient aussi de maintenir entre les groupes fédérés un contact indispensable à l'esprit d'union.

Dans ce but, chacun des groupes organisés associera dans la mesure du possible tous les membres de l'association, à leurs réunions d'ordre politique général ou même d'intérêt social particulier. Il les invitera, dans la mesure du possible à ses fêtes et séances publiques et ils profiteront de toutes les occasions pour établir entre les catholiques une collaboration fraternelle, qui doit être considérée comme l'un des plus sûrs et des meilleurs moyens d'assurer le triomphe de la cause à laquelle tous doivent se dévouer.

*

(*) Dans les arrondissements où les catholiques préfèrent au mode fédéraliste un autre mode d'organisation, nous croyons qu'il y a lieu de

(1) Helleputtes ontwerp bevatte hier een uitvoerige passage m.b.t. de concrete organisatie van de katholieke partij op het lokale vlak.

tenir compte des recommandations suivantes (1) :

- a) Les catholiques ont le droit de se grouper, suivant les intérêts ou les idées qui leur sont communes, dans le cadre des groupements prévus par l'U.C.B. sans que cette initiative puisse être considérée comme attentatoire à l'union du parti catholique;
- b) Ils ont le droit incontestable de développer leur activité de façon absolument autonome;
- c) Quelle que soit la forme actuelle de l'organisation politique d'un arrondissement, la création de pareils groupements doit être admise et même encouragée;
- d) Pareil groupement, sérieusement organisé, a le droit de participer suivant les conditions à établir dans chaque cas, à la direction politique de la circonscription électorale;
- e) Un groupement, quelle que soit sa force numérique, n'a jamais le droit de prétendre diriger seul la politique à l'exclusion des autres catholiques.

*

Malgré toutes les précautions qui peuvent être prises pour assurer l'entente entre les groupes ou entre les membres et les associations, il faut prévoir le cas où des dissentiments surgiraient.

Le meilleur moyen de les applanir semble être le recours à l'arbitrage. Les membres du Conseil Général de l'U.C.B. ou de son bureau permanent, sont tout disposés à prêter leurs bons offices dans de pareilles circonstances.

Ils s'efforceront de s'acquitter éventuellement de cette mission de confiance dans un esprit d'impartialité absolue, guidés uniquement par l'intérêt supérieur du parti et par le souci de l'union.

Tel nous apparaît dans ses grandes lignes, le plan général d'organisation ou de réorganisation du parti catholique (2).

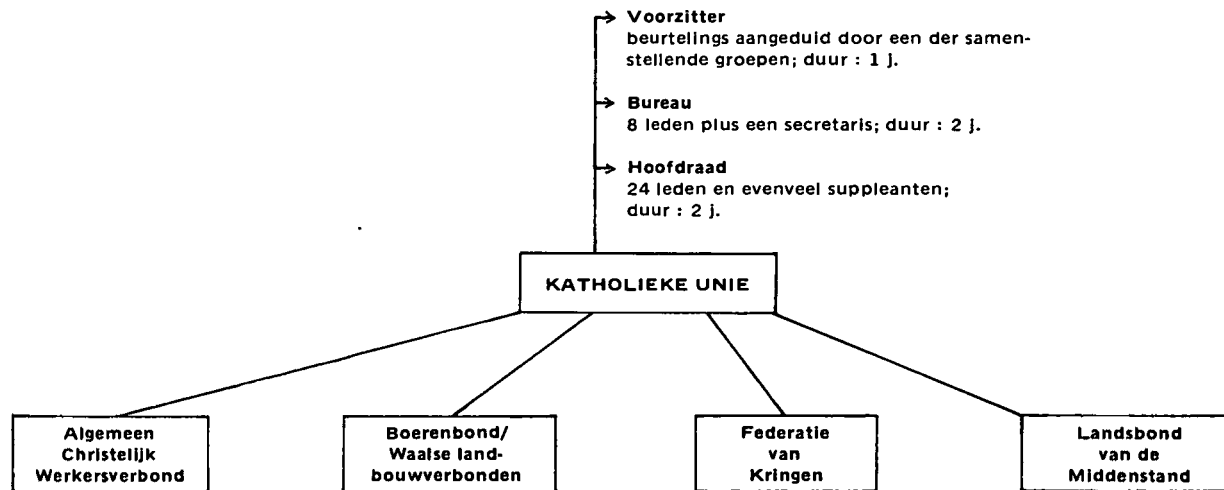
Il ne constitue pas une création artificielle; il est avant tout une adaptation aux circonstances.

(1) Segers bedoelde met deze passage het pleidooi voor de unitaire formule (m.a.w. het *politiek* monopolie van de Associatie) te verzachten door de erkenning van het recht om de *beroepsbelangen* in zelfstandige organisaties te verdedigen. De draagwijdte keerde zich tegen Segers en de Federatie zelf; de tekst zou vooral door de Waalse Werkersverbonden worden aangegrepen om hun recht op *politieke* medezeggenschap te ondersteunen.

(2) "Sans doute cette idée n'est point neuve; elle est née depuis longtemps et elle a été défendue bien avant que le bouleversement de la guerre et ses conséquences n'aient inscrit au premier rang des préoccupations politiques de l'heure présente des questions d'ordre économique et social" (Helleputte).

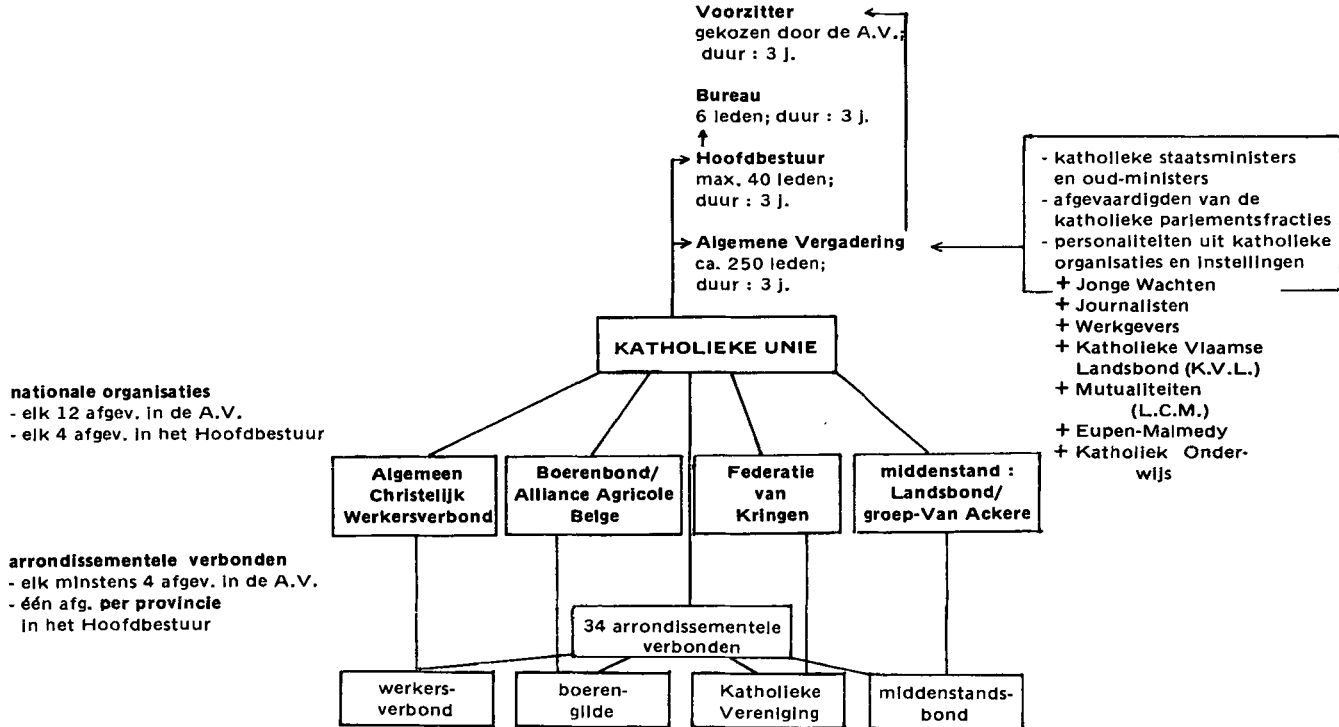
Il synthétise dans une pensée supérieure d'organisation les intérêts et les aspirations particulières des catholiques, tout en sauvegardant leur autonomie et leur liberté d'action; il coordonne leurs efforts vers un but commun et opère leur union sur le terrain de la défense des grands principes de l'idéal catholique et patriotique, qui a toujours été le nôtre, qui seul peut assurer, dans la mesure où il sera réalisé, le bonheur de notre pays et qui demeure la meilleure garantie de son avenir.

I. STRUCTUURPLAN KATHOLIEKE UNIE 1921-1932

- elk 6 afgevaardigden en evenveel suppleanten in de Hoofdraad
- elk 2 afgevaardigden in het Bureau

II. STRUCTUURPLAN KATHOLIEKE UNIE 1933-1936

HOOFDSTUK II
DE HERVORMING VAN DE KATHOLIEKE UNIE
(1931-1933)

Lijst van uitgegeven documenten

Nr.	Omschrijving	Fonds
46	Verslag van de vergadering bij Mgr Luytgaerens, 21 maart 1931	<i>Delv.</i> 107
47	Verslag van de vergadering van de Commissie voor de studie van de sociale werken, 27 mei 1931	<i>Delv.</i> 100
48	Protocol van de Federatie van Kringen, 27 mei 1931	<i>ibid.</i>
49	Delvaux aan Van Dievoet, 23 juni 1931	<i>Delv.</i> 107
50	Van Caillie aan de Kerchove, Brugge, 12 augustus 1931	<i>Delv.</i> 28
51	Colens aan Rubbens, Brussel, 25 september 1931	<i>Arch.</i> A.C.W. 65.1
52	Heyman aan Segers, [4-29 oktober 1931]	<i>Pap.</i> Heyman
53	Verslag van het onderhoud met kardinaal Van Roey, 29 oktober 1931	<i>Pap.</i> Logghe
54	Verslag van de vergadering van de Commissie voor de studie van de sociale werken van [24 november 1931], opgesteld door [Rutten]	<i>ibid.</i>
55	Verslag van de vergaderingen in de Boerenbond op 2 en 4 januari 1932, opgesteld door Colpaert	<i>Delv.</i> 108
56	Nota van Rubbens, 15 januari 1932	<i>Delv.</i> 104
57	Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Katholieke Unie, 26 januari 1932	<i>Delv.</i> 10
58	Nota van De Vleeschauwer, 30 januari 1932	<i>Delv.</i> 103
59	Verslag van de eerste vergadering van de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad, 2 februari 1932	<i>Delv.</i> 102
60	Colens aan Jacobs, Brussel, 9 februari 1932	<i>Arch.</i> A.C.W. 214.2
61	Aantekeningen van Delvaux over de vergadering in de Boerenbond van 10 februari 1932	<i>Delv.</i> 108
62	Aantekeningen van Delvaux over de bijeenkomst van de standsafgevaardigden op 13 februari 1932	<i>ibid.</i>
63	Verslag van de tweede vergadering van de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad, 16 februari 1932	<i>Delv.</i> 102
64	Ontwerp van statuten voorgelegd door Rubbens en Tschoffen, 16 februari 1932 : <i>samenvatting</i>	<i>Delv.</i> 103
65	Ontwerp van statuten [opgesteld door de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad], [1 april 1932]	<i>ibid.</i>

- 66 Verslag van de vergadering van de burgersafgevaardigden van de provincie Antwerpen, 2 april 1932 *Pap. Van Cauw. Dossier Katholieke Unie*
- 67 Verslag van de vergadering van het Hoofdbestuur van het A.C.W., 20 april 1932 *Arch. A.C.W. 66.1*
- 68 Colens aan Rubbens, Brussel, 14 mei 1932 *Arch. A.C.W. 65.1*
- 69 Pauwels aan het A.C.W., Brussel, 14 mei 1932 *Arch. A.C.W. 214.2*
- 70 Bodart aan Colens, Marchienne-au-Pont, 24 mei 1932 *ibid.*
- 71 Pauwels aan het A.C.W., Brussel, 28 mei 1932 *ibid.*
- 72 Delvaux aan Luytgaerens, 28 mei 1932 *Delv. 108*
- 73 Verslag van de vergadering van het Bureau van het A.C.W., 2 juni 1932 *Arch. A.C.W. 34*
- 74 Pauwels aan het A.C.W., Brussel, 16 juni 1932 *Arch. A.C.W. 214.2*
- 75 Rubbens aan Colens, Zele, 29 juli 1932 *Arch. A.C.W. 65.1*
- 76 Colens aan Rubbens, Brussel, 1 augustus 1932 *ibid.*
- 77 Segers aan Van Ackere, Spa, 20 augustus 1932 *Pap. Van Ackere 104*
- 78 Voorontwerp van statuten van de Katholieke Unie met commentaar opgesteld door [P. Segers] *Delv. 103*
- 79 Van Ackere aan Segers, Gent, 22 augustus 1932 *Pap. Van Ackere 104*
- 80 Verslag van de vergadering van het Bureau van het A.C.W., 29 september 1932 *Arch. A.C.W. 34*
- 81 Rubbens aan de Kerchove, Zele, 10 oktober 1932 *Delv. 104*
- 82 Statuten van de Katholieke Unie, 25 oktober 1932 *Delv. 115*
- 83 Commentaar bij de statuten van de Katholieke Unie, 13 december 1932 *Delv. 103*
- 84 Verslag van de vergadering van het voorlopig Bureau van de Katholieke Unie, 1 februari 1933 *Delv. 115*
-

46. Verslag van de vergadering bij Mgr Luytgaerens, 21 maart 1931

Delv. 107.

Nu het probleem van de sociale werken aanhangig is gemaakt bij de Katholieke Unie trachten de leiders van de Boerenbond hun houding te bepalen, ook tegenover een mogelijke hervorming van de Unie.

Vergadering bij Mgr Luytgaerens 21-3-31.

Aanwezig : HH. Gijsen (1), Van Dievoet, Delvaux en De Vleeschauer (2).

Onderwerp : *Katholieke Unie*.

De vergadering der Unie op 17 maart was een blancovergadering (3), in schijn door schuld van de Landbouwersgroep die zijn kandidaat-voorzitter niet had aangeduid, in feite omdat de huidige voorzitter Mr Poncelet (4) en Staatsminister Segers wilden tijd winnen en de kwestie van het monopolium der maatschappelijke werken niet verlangden te bespreken op dien dag. Daarom nieuwe vergadering op 24 maart en hierom onze bijeenkomst nu.

(1) Norbert Gijsen (Antwerpen 1883-Leuven 1971), advocaat, zetelde sedert 1920 in het Hoofdbestuur van de Boerenbond en speelde een zeer belangrijke rol in de financiële instellingen van deze organisatie, o.a. als afgevaardigd beheerder van de Middenkredietkas en van de Verzekeringsmaatschappij. Hij moest deze functies opgeven na het faillissement van de Boerenbond in 1934, waarna hij tot 1950 als juridisch adviseur bij de organisatie werkzaam bleef.

(2) Jozef Albert De Vleeschauer (Nederbrakel 1897-Kortenberg 1971), advocaat, Hoofd van de Documentatiedienst van de Boerenbond sedert 1925 en hoogleraar te Leuven sedert 1927, was een coming-man in de katholieke partij. Na een mislukte poging te Oudenaarde in 1929, werd hij in 1932 volksvertegenwoordiger voor Leuven. Hij speelde een belangrijke rol in de oprichting van de Katholieke Vlaamse Volkspartij in 1936-1937 en begon vanaf 1938 een lange ministeriële loopbaan.

(3) Op vraag van het A.C.W. (Rubbens aan Poncelet, 5 maart 1931; *Arch. A.C.W.* 214.1) had J. Poncelet de Hoofdraad van de Katholieke Unie bijeengeroepen op 17 maart 1931 om het probleem van de sociale werken te bespreken; op de agenda stond ook de aanstelling van een nieuwe voorzitter (uitnodiging d.d. 9 maart 1931 in *Delv.* 9). Over die vergadering, die door Poncelet ter zitting werd geschorst, is er een aantekening bewaard *manu* De Vleeschauer in *Delv.* 11 : "Séance blanche. Poncelet et Mr Segers : à 8ne" en de namen van de aanwezigen.

(4) Jules Poncelet (Offagne 1869-1952), die tot de conservatieve fractie behoorde, bracht van zijn voorzitterschap van de Katholieke Unie (1929-1931) bijna niets terecht. Hij was overigens sedert 11 november 1930 voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

1. *Délégation agricole au Conseil Général de l'U.C.*

Mr le Baron de Moffarts (1) et Mr Petit (2) remplaceraient respectivement le Baron de Thysebaert (3) comme délégué effectif et Mr David (4) comme délégué suppléant. De cette façon l'Alliance Agricole Belge fournirait les délégués pour les Fédération Agricoles du pays wallon, sauf pour Liège (délégué Mr Hénusse) (5).

La délégation agricole se composerait donc des membres suivants :

a. Délégués effectifs : Baron de Kerchove d'Exaerde, Van Dievoet, Brusselmans, Baron de Moffarts, Delvaux, Hénusse.

b. Suppléants : Mullie (6), De Vleeschauwer, Petit, Raport (7), Abbé Leroy (8), van den Eynde de Rivieren (9).

2. *Présidence.*

La présidence de l'U.C. revenant à notre groupe sera offerte au Baron de Kerchove d'Exaerde (10).

(1) Baron Paul de Moffarts, senator, was voorzitter van de Alliance Agricole Belge, die in december 1929 o.a. op zijn initiatief was opgericht.

(2) Charles Petit (Auvélais 1878-Namen 1957), landbouwingenieur en burgemeester van Upigny (provincie Namen), was ondervoorzitter van de Alliance Agricole Belge, waarvan hij ook een van de stichters was. Voordien was hij actief geweest in de Ligue Agricole Belge van priester G. Cordier. Gecoöpteerd senator van 1946 tot 1954.

(3) Baron Ferdinand de Thysebaert (Bouge 1871-Namen 1944), gewezen provincieraadslid te Namen, zetelde sinds 1921 in de Hoofdraad en aanvankelijk ook in het Bureau van de Katholieke Unie. Hij verscheen haast nooit op de zittingen.

(4) Ridder Pierre David (Stavelot 1872-1948), volksvertegenwoordiger voor Verviers (1919-1936), later gecoöpteerd senator (1939-1946).

(5) Edmond Hénusse, advocaat, secretaris-generaal van de Union Catholique te Luik.

(6) Gilbert Mullie (Dottignies 1876-St.-Lambrechts-Woluwe 1962), senator (1925-1962), sedert 1929 lid van de Hoofdraad van de Boerenbond. Na de "zuiveringen" in de Boerenbond wegens het faillissement van 1934, werd hij lid van het Hoofdbestuur en in 1936 de nieuwe voorzitter.

(7) Alfred Raport (Puurs 1892-Leuven 1965), advocaat, was vooral actief in de financiële instellingen van de Boerenbond. Hij werd senator voor Leuven in 1932, maar aan zijn politieke carrière kwam in 1936 al een einde wegens zijn rol in het faillissement van de Boerenbond.

(8) Priester J. Leroy was directeur van sociale werken te Bergen.

(9) Oscar van den Eynde de Rivieren (Aarschot 1864-Gelrode 1950), volksvertegenwoordiger voor Leuven van 1919 tot 1932.

(10) Baron Robert de Kerchove d'Exaerde (Gent 1876-Wuustwezel 1954), volksvertegenwoordiger voor Antwerpen sedert 1910, behorend tot de groep van de Verenigde Katholieken (groep-F. Van Cauwelaert). Hij werd op 24 maart 1931 voorzitter van de Katholieke Unie en leidde zowel de commissie voor de

M. Van Dievoet, Président de la délégation agricole, écrira dans ce sens au Baron de Kerchove d'Exaerde lui-même et à M. Poncelet, Président sortant. Une seconde lettre sera envoyée par lui aux membres de la délégation agricole qui n'ont pas encore donné leur approbation à cette candidature par suite de leur absence.

3. Réforme de l'U.C.

Le Président Poncelet ayant à la séance du 17 courant parlé d'une réforme, nécessaire d'après lui, de l'U.C., un échange de vues a lieu à ce sujet.

a. *Idee Poncelet* (d'après M. Delvaux) : une réforme de l'U.C. s'impose et M. Poncelet serait d'avis que l'U.C. ne devrait comprendre que 2 groupes c.-à-d. 1 groupe conservateur et 1 groupe démocratique.

b. *Idee Heyman* (d'après M. Delvaux) : une certaine réforme de l'U.C. s'impose mais M. Heyman ne sait laquelle : l'U.C. a fait beaucoup de bien (front unique et procédure de conciliation en période électorale), mais elle ne donne pas de direction.

Mgr Luytgaerens : que veut-on ? Supprimer des groupes ou en créer de nouveaux ?

Voit-on clairement ce que l'on veut (surtout M. Heyman) ?

Van Dievoet : ne faudrait-il pas un comité exécutif qui puisse agir, à côté du Conseil Général ?

Monseigneur : parmi ceux qui parlent de réformer l'U.C. il y en a qui veulent plutôt un retour à l'ancien état de choses; de là l'inaction forcée de l'U.C. voulue par le groupe Segers.

Delvaux rappelle à ce propos l'art. 2 des statuts de l'U.C.

Art. 2. Font partie de l'Union Catholique Belge :

a. L. dém. chr. de Belgique;

b. B.B. et Féd. agr. cath.;

c. Cl. Moyennes;

d. La Fédération des Associations et Cercles Catholiques.

Celle-ci conserve la direction de la section du travail électoral

M. Segers tient à ce texte, évidemment (1).

sociale werken, als de commissie voor de herziening van de statuten. Hij zat ook de commissie voor de herziening van de statuten voor, die na de verkiezingen van 1936 werd opgericht.

(1) Later bleek echter dat P. Segers niet aan deze bepaling hield. "Je ne désire pas continuer cette charge", déclara-t-il à la sixième séance de la commission pour la révision des statuts (1 avril 1932, notulen in *Delv.* 102). Een verklaring die hij nadien betreurde (zie nr. 73).

4. *Oeuvres Sociales* : ordre du jour de l'U.C. le 17 et le 24 crt.

Notre groupe sera prié de donner son avis au sujet des principes débattus entre Patria ou la Fédération des Cercles et la Ligue des Travailleurs Chrétiens. Le Ministre Heyman s'est déjà adressé à De Vleeschauwer à ce sujet, à la réunion du 17 courant; De Vleeschauwer lui a répondu : notre avis, vous le connaissez — sans préciser davantage.

La question discutée peut être envisagée comme suit :

a. Peut-on admettre que du côté catholique on fonde un second groupe d'ensemble pour ouvriers, pour cultivateurs, ou pour classes moyennes; une nouvelle Ligue pour Travailleurs Chrétiens, un nouveau Boerenbond, etc.

Réponse : évidemment, *non*.

b. Peut-on admettre que du côté catholique on fonde de nouveaux groupes locaux, à côté de ceux qui existent pour ouvriers, pour cultivateurs, pour classes moyennes; nouveaux groupes locaux qui seraient ou ne seraient pas affiliés à l'organisation nationale pour ouvriers, etc.

Réponse : des groupes locaux ainsi nouvellement fondés et affiliés par leurs fondateurs à la Ligue des Travailleurs Chrétiens, au Boerenbond, etc. ne représenteraient en définitive aucun inconvénient, puisque la Ligue des Travailleurs, le Boerenbond, etc. les absorberaient.

Mais autre chose est de fonder de semblables groupements sans les affilier à l'organisation nationale pour travailleurs, cultivateurs ou classes moyennes : la fondation de semblables groupements non affiliés à leur organisation nationale spécifique ne *pourrait être admise*. Il en serait de même de la fondation d'un groupement local d'ouvriers ou de cultivateurs ou de classes moyennes au sein d'un Cercle Catholique et affilié à la Fédération des Associations et Cercles Catholiques.

c. Que penser des mutualités ? (Développement du soussigné (1).

La plupart des mutualités chrétiennes existantes furent fondées en dehors du cadre des groupements professionnels et sont mixtes; l'Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes de Belgique est d'ailleurs l'organisation de ces mutualités mixtes (2).

(1) Albert De Vleeschauwer (A.D.). Hij zetelde sinds 1926 als afgevaardigde van de Boerenbond in het Bureau van de L.C.M., waarvan hij sinds 23 dec. 1928 ook ondervoorzitter was.

(2) Met gemengd wordt bedoeld : open voor alle standen. Toch bestond er sinds de oorlog een tendens tot oprichting van aparte arbeiders- en burgers-mutualiteiten. De toetreding van de L.C.M. tot het A.C.W. in 1923 was geregeld door middel van een (papieren) afdeling van arbeidersmutualiteiten. Om de een-

Nous estimons que cette collaboration intime; cette fusion de l'activité des divers groupes sociaux sur le terrain de la mutualité, *devrait être conservée* :

d'abord parce que les cadres en existent,

ensuite parce que ce terrain se prête bien à une collaboration intime de tous les groupes sociaux,

encore parce que les catholiques doivent surtout en cette matière faire front unique afin de ne pas se laisser ridiculiser par un adversaire qui est déjà plus puissant qu'eux,

enfin parce que les lois sociales récemment votées ou projetées imposent des mutualités puissantes et sont même inspirées par les mutualités chrétiennes mixtes que nous avons le bonheur de posséder en Belgique.

Quant à la création de nouvelles mutualités par un groupe social déterminé, il va de soi qu'il ne conviendrait pas qu'un groupe autre que celui des Travailleurs Chrétiens p.ex. fonde une mutualité spécifique pour ouvriers : ce serait empiéter sur le terrain des Travailleurs Chrétiens. Par contre l'Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes de Belgique reste l'organisme national auquel doivent s'affilier toutes les mutualités chrétiennes du pays.

Conclusion

Pas de théorie ni de discours sur le monopole en matière d'oeuvres sociales.

Soyons pratiques et suivons les directives données par l'Archêvêché de Malines en février 1928 : a. il faut que dans chaque paroisse les oeuvres sociales soient organisées (voir à ce sujet les actes et décrets du IVe Concile de Malines no. 313 p. 152) (1); b. *cette action sociale doit s'exercer en accord avec les organisations centrales spécialisées* :

le Boerenbond Belge;

la Ligue des Travailleurs Chrétiens;

la Fédération des Classes Moyennes Chrétiennes;

la Ligue des Patrons Chrétiens.

heid en de algemeenheid van de christelijke mutualistische beweging te verzekeren had de L.C.M. in 1926 echter een hervorming doorgevoerd, waardoor afgevaardigden van het A.C.W., de Boerenbond en de Landsbond van de Middenstand in het Bureau werden opgenomen. Het conflict over de sociale werken was precies in de schoot van de mutualiteiten uitgebroken. De conservatieve katholieken van Charleroi beweerden dat de mutualiteit onder de voogdij stond van het A.C.W. en richtten daarom een nieuwe op.

(1) Zie *Acta et decreta concilii provincialis Mechliniensis quarti anno MCMXX Mechliniae habiti*, Mechelen 1923. Titulus XIV (De erigendis et moderandis operibus) bevat de decreten nrs. 313-322 (blz. 152 e.v.).

L'autorité diocésaine ne reconnaîtra aucune oeuvre qui ne travaille en accord avec les organisations centrales susnommés (lettre de Mgr Janssen (1), vicaire-général, aux prêtres-directeurs d'oeuvres sociales dans l'archévêché de Malines, février 1928).

Donc en principe il faut reconnaître le monopole des oeuvres sociales ouvrières à la Ligue des Travailleurs Chrétiens, — agricoles au Boerenbond belge là où il étend son action, etc.

Mais en pratique il y a lieu de tenir compte des situations existantes et de tendre vers l'unité d'organisation pour chaque groupe comme l'on doit tendre vers la seule forme souhaitable.

A.D. 21.3.31.

47. Verslag der vergadering van de Commissie voor de studie van de sociale werken, 27 mei 1931.

Delv. 100.

P. Segers verzet zich in de Commissie tegen een uitbreiding van de Katholieke Unie, zoals gewenst door de afgevaardigden van het A.C.W. De Unie moet blijven wat zij altijd is geweest : een generale staf.

Commission pour l'organisation des oeuvres sociales au sein du parti catholique (2).

Réunion du mercredi 27/5/1931 "Patria" rue du Marais, Bruxelles.
Compte-rendu sommaire.

Ouverture : 10.45 heures.

Présents : M. Baron de Kerchove d'Exaerde, Président. MM. Segers,

(1) Mgr. J.P. Janssen (Meerle 1868-Mechelen 1940), vicaris-generaal van het aartsbisdom Mechelen (1927-1940).

(2) Dit was de tweede zitting van de commissie. De eerste had plaats op 29 april 1931.

Fieullien (1), Rubbens, Nolf (2), l'abbé Jacobs (3), R.P. Rutten; Delvaux, secrétaire.

Excusé : M. Van Dievoet.

1. *M. Rubbens* propose d'adjoindre à chaque délégation un délégué wallon, afin que la décision qui sera prise ne paraisse pas émaner exclusivement de membres flamands, les difficultés à résoudre ayant leur siège dans les provinces wallonnes.

Tous les membres sont d'accord et chaque délégation fera connaître pour la prochaine réunion le nom du délégué wallon qu'elle s'adjoint et qui sera pris dans les membres délégués au Conseil Général de l'Union Catholique Belge.

2. *M. Rubbens* donne lecture d'une note exposant le point de vue de la Ligue des Travailleurs Chrétiens et annexée au présent rapport (4). Cette note diffère de celle lue antérieurement par le R.P. Rutten mais, elle n'a fait cependant que préciser celle-ci.

M. Segers se réserve d'examiner les divers points de cette note. Mais il remarque immédiatement qu'il y a un danger à augmenter le Conseil Général de l'Union Catholique Belge comme le voudrait *M. Rubbens*.

Le Conseil Général de l'Union Catholique Belge est l'état-major du parti catholique : par essence, il doit être composé de peu de personnes et celles-ci doivent être des hommes de *premier* plan dans le parti catholique.

(1) Corneille Fieullien (St.-Jans-Molenbeek 1872-Schaarbeek 1944), handelaar, volksvertegenwoordiger voor Brussel van 1918 tot aan zijn overlijden. Was voor de eerste wereldoorlog actief in de christen-democratie, o.a. als bestuurslid van de Belgische Volksbond; koos in 1919 de zijde van J. Renkin in diens conflict met priester J. Cardijn en vormde van dan af zowat het sociale gezicht van de conservatieve Katholieke Vereniging van Brussel. Was vanaf 1928 ook bestuurslid van de Federatie van Kringen.

(2) Jozef Nolf (Tielt 1870-Marksem 1933), senator en burgemeester van Merksem, was voorzitter van de Landsbond van de Christelijke Middenstand (groep-Jacobs).

(3) Jozef Alfons Jacobs (Lippelo 1879-Mechelen 1967), priester van het bisdom Mechelen, van 1928 tot 1940 directeur van het Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand te Mechelen, dat het dagelijks beheer voerde van de Landsbond van de Christelijke Middenstand. Zijn beleid bestendigde de breuk met de middenstandsorganisaties van F. Van Ackere.

(4) Deze nota (*Delv.* 100) kreeg een ruime verspreiding : 1) op 29 mei werd zij aan de leden van het A.C.W.-Hoofdbestuur gezonden (gestencilde circulaire in *Arch. A.C.W.* 185.1); 2) in juni 1931 gepubliceerd in *Les Dossiers de l'Action Catholique* en *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, resp. blz. 361 en 393; 3) als conclusie opgenomen in de brochure die het A.C.W. in juli 1931 aan deze kwestie wijdde onder de titel *A propos du Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes*; 4) in maart 1932 tenslotte gepubliceerd in het bulletin van de Federatie van Kringen *Notes et Documents*. Voor de inhoud ervan zie blz. 41 en 42.

En fait il y a deux grands groupes politiques catholiques : la Fédération des Cercles et la Ligue des Travailleurs Chrétiens. Le Boerenbond et les associations agricoles catholiques des provinces wallonnes ont des droits politiques comme les classes moyennes mais ils ne sont pas des organismes spécifiquement politiques.

Or vouloir étendre le Conseil Général de l'Union Catholique Belge comme le propose M. Rubbens, est vouloir diminuer la Fédération des Cercles, et cela n'est pas possible. Celle-ci ne peut pas le permettre.

Le *R.P. Rutten et M. Rubbens* répondent que tel n'est pas le but de leur proposition. Ils veulent établir un contact entre les Unions Catholiques des arrondissements et l'Union Catholique Belge général, ce qui est dans la logique des choses, et du système d'organisation.

M. Segers dit qu'il faut écarter cette idée de réorganiser l'Union Catholique Belge. La Fédération des Cercles ne le peut pas. *M. Segers* rappelle dans ses grandes lignes l'origine de l'Union Catholique Belge. Celle-ci n'est pas un groupe nouveau destiné à se substituer à la Fédération des Cercles. C'est un état-major, un organisme spécial de contact entre les dirigeants des divers groupes existants en 1920-1921. Telles étaient les vues de feux MM. Helleputte et Schollaert (1).

D'ailleurs l'Union Catholique Belge a réalisé cet objet que lui avaient assigné ses fondateurs. Dès qu'elle a voulu faire autre chose, elle a échoué, par exemple ses grandes réunions générales de 1921-1922 et 1923, cette dernière qui fut un essai de congrès catholique (2).

Le *R.P. Rutten* fait remarquer que chacun peut avoir sa conception de l'Union Catholique Belge et du rôle qu'elle peut et doit remplir.

On y voit un organisme d'arbitrage, ce qu'elle a été avec succès, — mais c'est trop peu; ou encore un organisme donnant des directives — et il est certain que celles-ci ne vaudront que ce que vaut l'autorité de ceux qui la composent.

Il y a en Belgique deux grands groupements politiques catholiques. C'était ainsi avant 1914, et depuis longtemps déjà. Certes il y a entre eux beaucoup d'entente par exemple au Sénat et à la Chambre, sur tout ce qui concerne les questions sociales. Et cette union est beaucoup plus forte qu'elle ne le paraît.

Cependant ces deux groupes ne peuvent prétendre diriger seuls la politique. Il y a aussi le Boerenbond et les Classes Moyennes.

On peut concevoir l'Union Catholique Belge comme étant l'organisme représentatif de l'opinion catholique en Belgique, c'est-à-dire une sorte de députation permanente de cette opinion, ce qui n'im-

(1) Frans Schollaert, gewezen eerste minister en Kamervoorzitter, overleed al in 1917. P. Segers vergist zich dus.

(2) Dit moet zijn : 1922, 1923 en 1924. Zie blz. 35.

plique pas nécessairement que l'Union Catholique Belge pourrait noyer les grandes Fédérations, qui lui servent de base.

M. Segers et M. Rubbens esquissent chacun l'organisation du parti catholique telle qu'ils la conçoivent d'une manière idéale.

3. M. Segers lit pour terminer, un projet de protocole, sur le problème soumis à la Commission par le Conseil Général de l'Union Catholique Belge.

Les membres demandent à réfléchir et à recevoir le texte de ce projet de protocole. M. Segers le leur enverra (1).

La prochaine réunion est fixée au mardi 9 juin.

48. Protocol van de Federatie van Kringen, 27 mei 1931.

Delv. 100 (1).

In zijn ontwerp van overeenkomst belooft P. Segers geen stelselmatische verdubbeling na te streven van de bestaande sociale werken, maar vraagt in ruil daarvoor dat ze zouden losgekoppeld worden van de politiek.

STRICTEMENT CONFIDENTIEL

La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques propose le protocole suivant comme conclusion à la réunion :

I Un premier point est acquis :

Aucun groupement ne peut prétendre dans le parti au monopole des oeuvres sociales chrétiennes.

La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques et ses groupements affiliés n'ont pas l'intention de créer un dédoublement systématique des oeuvres sociales chrétiennes. Elle ne veut avoir en vue, dans le maintien ou la création de ses oeuvres, que la sauvegarde strictement indispensable de ses intérêts et le plus grand bien du parti catholique.

(1) Zie nr. 48.

(2) Twee gelijkkluidende getypte afschriften, het ene in *Delv. 100* (met toevoeging : "Projet de protocole présenté par M. Segers, le 27 mai 1931 et communiqué aux membres de la Commission"), het andere in *Arch. A.C.W. 185.1*. De tekst van dit protocol werd op 3 juni 1931 door J. Robin, secretaris van de Federatie van Kringen, meegedeeld aan R. de Kerchove d'Exaerde en E. Rubbens (*Delv. 100*; *Arch. A.C.W. 185.1*). Hij werd door de Federatie in maart 1932 samen met het voorstel van het A.C.W. en de Boerenbond gepubliceerd in *Notes et Documents*.

II Une liaison plus étroite se recommande entre les oeuvres que n'appartiennent pas au même groupe.

La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques et la Ligue des Travailleurs Chrétiens s'efforceront de la réaliser.

III Les oeuvres ne peuvent, au sein d'aucun groupement du parti, constituer une masse de manoeuvre pour fortifier l'influence politique du groupement.

La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques exprime à cet égard le désir de voir détacher les oeuvres sociales chrétiennes de la politique.

Elle estime que le seul moyen efficace pour y parvenir est de revenir dans tous les arrondissements du pays à un régime politique unitaire, établi sur le plan adopté, par exemple à Liège (1). Au pis aller, elle accepte de maintenir dans les divers arrondissements du pays le régime politique actuellement en vigueur, sauf à donner aux groupes de la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques une légitime participation à la direction du parti en pays flamand, et aux groupes de la Ligue des Travailleurs Chrétiens une légitime participation à la direction du parti en pays wallon (2).

49. Delvaux aan Van Dievoet, 23 juni 1931.

Delv. 107.

L. Delvaux brengt minister Van Dievoet op de hoogte van het protocol van de Boerenbond en waarschuwt hem tegen de dreigende polarisatie van A.C.W. en Federatie van Kringen in de schoot van de Katholieke Unie.

(1) De katholieke partij van het arrondissement Luik werd vertegenwoordigd door de "Union Catholique" (niet te verwarren met het nationale organisme), die terugging tot 1877. De Unie steunde op gemeentelijke en kantonale bonden overkoepeld door een Comité Fédéral. Er waren twee soorten leden : de rechtstreeks en individueel aangesloten leden en zij, die collectief werden ingebracht door een toetredende vereniging (i.c. de Ligue des Travailleurs Chrétiens). Het Comité werd samengesteld uit afgevaardigden van de beide soorten leden in verhouding tot hun getalsterkte.

(2) Wat hier onder punt III beknopt wordt voorgesteld, was door de Federatie reeds breedvoerig uiteengezet aan het slot van haar brochure FEDERATION DES ASSOCIATIONS..., *Le Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes*, verschenen in april 1931. Het is trouwens de tekst van deze brochure (blz. 22-28), die het A.C.W. op 29 mei 1931 samen met zijn voorstel ter kennisgeving aan de arrondissementele Werkersverbonden zond (circulaire met in bijlage de twee voorstellen in Arch. A.C.W. 185.1); beide teksten werden in juni 1931 nog eens gepubliceerd in *Les Dossiers de l'Action Catholique* (blz. 361 e.v.) en vertaald in *De Gids op Maatschappelijk Gebied* (blz. 393 e.v.).

Cher Monsieur le Ministre — J'allais vous téléphoner mardi soir, quand j'ai reçu votre communication téléphonique m'annonçant que vous ne viendriez pas à la réunion de la Commission de l'U.C.B. pour l'organisation des oeuvres sociales (1).

Cette réunion a été remise au 1er juillet. Ci-inclus, veuillez trouver à ce sujet, la note dans laquelle j'ai essayé de résumer notre point de vue (2), après un entretien avec MM. Parein, Colpaert, De Vleeschauwer et Mgr Luytgaerens puis, ensuite, avec M. le Baron de Kerchove d'Exaerde, M. Colpaert et deux délégués des Classes Moyennes, M. le sénateur Nolf et M. l'abbé Jacobs, de Malines.

Cette note, est notre projet de protocole, en réponse à ceux de M. Rubbens et de M. Segers, que vous aurez sans doute reçus, mais que je joins cependant à cette lettre (3).

En principe, — comme en 1926, lors de l'examen de la possibilité d'une revision de l'U.C.B., — nous concluons au maintien de la situation actuelle de l'U.C.B. et des directives données en 1921, lors de sa fondation (4). Nous écartons ainsi ce qu'il peut y avoir de dangereux dans le projet de M. Segers : dire, ou laisser dire, qu'il n'y a que deux groupes politiques catholiques, la Ligue des Travailleurs Chrétiens et la Fédération des Cercles (que deviennent alors les agriculteurs ?).

D'autre part nous ne pouvons pas laisser dire que les oeuvres ne peuvent pas participer à la politique. Toute notre organisation, même politique (Fédération d'arrondissement) est basée sur la gilde et un agriculteur ne peut devenir membre d'une Fédération d'arrondissement, que s'il est membre d'une gilde de cet arrondissement, tandis qu'un ouvrier peut très bien être membre d'une Ligue de Travailleurs Chrétiens d'un arrondissement, sans être membre d'un syndicat ou d'une coopérative, comme on peut être membre d'une Fédération de Cercles ou d'Associations Catholiques sans être membre d'une oeuvre dépendant de cette Fédération.

(1) De derde zitting, vastgesteld op dinsdag 23 juni 1931. Emile Van Dievoet, afgevaardigde van de Boerenbond in deze commissie, was op 6 juni 1931 minister van Landbouw geworden in de regering-Renkin en had sindsdien geen werkzaam aandeel meer in de besprekingen.

(2) Het ontwerp van protocol van de Boerenbond, dat in deze brief voldoende wordt gecommuniqueerd, berust in *Delv.* 100 en staat afgedrukt in het bulletin van de Federatie van Kringen *Notes et Documents* (maart 1932) samen met dat van het A.C.W. en de Federatie.

(3) Resp. op donderdag 11 en zaterdag 13 juni 1931 (Delvaux aan Luytgaerens, 10 juni; Id. aan de Kerchove, Nolf en Jacobs, 15 juni 1931; *Delv.* 107).

(4) In 1926, onder het voorzitterschap van E. Van Dievoet, had in de schoot van de Hoofdraad een diepgaand gewetensonderzoek plaats gevonden over de grondslagen van de Katholieke Unie en over een mogelijke hervorming ervan.

MM. Segers et Rubbens peuvent très bien s'entendre in terminis, sur la formule de M. Segers, mais c'est chose impossible pour nous, comme aussi, du moins je le crois, pour les Classes Moyennes.

Enfin pour ce qui concerne la solution des difficultés locales ou régionales — comme actuellement à Charleroi — il n'y a qu'une méthode pratique, même en matière d'oeuvres *sociales*, c'est de recourir comme on l'a fait jusqu'ici avec succès en matière de difficultés politiques, à l'arbitrage. Cependant je propose, — et c'est la seule nouveauté — que cet arbitrage soit *obligatoire*, en ce sens que les quatre grandes fédérations, constituant l'U.C.B., imposent cet arbitrage à leurs affiliés locaux en difficultés. C'était l'idée de M. Van de Vyvere, il y a quelques années, vous vous en souviendrez.

Reste la question soulevée par M. Rubbens de l'extension de l'U.C.B.

Je crois qu'il est préférable de ne pas y souscrire ou du moins, dans *une très faible* mesure. Cependant, s'il le fallait, on pourrait s'en remettre à l'art. 3 des statuts de l'U.C.B. :

“Peuvent en outre faire partie de l'Union Catholique Belge, les autres associations nationales catholiques qui auront été admises par le Conseil Général.

“Chacune de ces associations n'aura droit qu'à un délégué au Conseil Général et à un suppléant. L'ensemble des délégués de ces associations ne pourra dépasser le tiers du nombre des délégués accordés aux groupements prévus à l'art. 2”.

Ce seraient des cas d'espèces à examiner.

Je crois aussi devoir vous mettre au courant de la décision qui a été prise au cours de la dernière réunion de la Commission : d'adjoindre un délégué wallon, à chaque délégation. Ont été désignés : M. le Baron de Moffarts, pour les agriculteurs; M. Max de Wasseige (de Namur) pour la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques; M. Jean Bodart (député) pour la Ligue des Travailleurs Chrétiens, mais cette décision a dû être changée, il y a quelques jours, et un nouveau délégué devra être désigné par ce groupe (1). J'attends toujours le nom du délégué wallon des Classes Moyennes.

Voilà l'essentiel, à ce jour, sur l'U.C.B. et la Commission des oeuvres sociales.

Je vous en dirai un peu plus à notre prochaine rencontre.

Veuillez agréer, Cher Monsieur le Ministre, l'expression de mes sentiments les meilleurs.

(1) De aanduiding van J. Bodart, een van de hoofdrolspelers in het conflict te Charleroi, had een veto uitgelokt van P. Segers. Het Bureau van het A.C.W. was verdeeld over de te volgen gedragslijn : E. Rubbens en F. Mathieu hielden het bij Bodart als afgevaardigde, terwijl pater Rutten zich ertegen verzette en Tschoffen naar voren schoof. Het werd tenslotte P. Tschoffen (notulen van het A.C.W.-bureau in Arch. A.C.W. 34; de correspondentie terzake in Arch. A.C.W. 185.1 en Delv. 101).

50. Van Caillie (1) aan de Kerchove, Brugge, 12 augustus 1931.

Afschrift in Delv. 28.

De deelnemers aan het Provinciaal Katholiek Congres te Brugge op 4 en 5 juli 1931 wensen dat de Katholieke Unie de leiding neme van de katholieke partij en dat met het oog daarop de nodige hervormingen worden doorgevoerd.

Mijnheer de Voorzitter — Het Inrichtend Berek van het Provinciaal Katholiek Congres van West-Vlaanderen heeft mij de aangename taak opgedragen Ued. te bedanken voor Uwe vereerende aanwezigheid op het Congres, alsmede onze erkentelijkheid te betoonen voor de aanmoedigende rede, die U op dezen Katholieken dag heeft uitgesproken.

Een der bijzonderste bedoelingen van dit Congres was meer verstandhouding onder de West-Vlaamsche Katholieken te bewerken. Met dit oogmerk werden verscheidene belangrijke beslissingen genomen, die het berek met spoed en krachtadigheid zal uitvoeren.

Op een der afdelingen werd ook de verhouding der Katholieke Unie met de Katholieke partij ter bespreking gebracht. Talrijke aanwezigen waren de meening toegedaan dat de Katholieke Unie alleen, de leidende en beslissende macht in de Katholieke partij is. Met bijzonderen nadruk werd er op gewezen dat de Katholieke Unie in de huidige omstandigheden en bijzonderlijk ingezien de organisatie der partij, hare zending dringend moet waarnemen en aan anderen niet mag overlaten.

De wensch werd uitgedrukt dat de Katholieke Unie regelmatig vergaderingen zou beleggen ten einde de katholieke belangen te bespreken, op te treden bij ministerieele krisissen en de gebeurlijke geschillen te beslechten.

(1) Notaris Henri Van Caillie (Oostende 1879-Brugge 1954) bekleedde geen politiek mandaat, maar was als voorzitter van de Katholieke en Grondwettelijke Kiesvereniging van Brugge (1925-1936) en als voorzitter van het Provinciaal Studiecomiteit van West-Vlaanderen (1931-1936) een invloedrijk personage. Hij spande zich in om de Kiesvereniging, die in 1920 de standsvertegenwoordiging had aangenomen, een eigen gezicht te geven en ook om de burgerij politiek te interesseren. Hij was niettemin democratisch georiënteerd en een goede vriend van kan. A. Logghe, de diocesane proost van de arbeidersorganisaties. Vanaf 1933 afgevaardigde van West-Vlaanderen in het Hoofdbestuur van de (vernieuwde) Katholieke Unie, waarin hij een actieve rol zou spelen.

De congressisten waren ook van gevoelen dat de Katholieke Unie, om aan haar doel te beantwoorden, ruimer zou moeten opgevat zijn. Benevens de tegenwoordige standsafgevaardigden zouden ook afgevaardigden van ieder arrondissement in dit organisme zeten. Derwijze ware de Katholieke Unie de spiegel van de Katholieke partij, haar gezag zou op merkwaardige wijze stijgen en ze zou tevens de belangstelling van groepeerings en leden verwekken.

Gij zult mij toelaten, Geachte Heer Voorzitter, de tolk te zijn van de gevoelens van spijt, die menig congressist bezielde, bij het vaststellen dat de Katholieke Unie, die altijd en overal op het voorplan moet treden, zelden of nooit teken van leven geeft en slechts optreedt bij een algemeene kiezing om het programma op te stellen.

In het belang der Katholieke partij heb ik mij veroorloofd U de wenschen van de West-Vlaamsche Katholieken over te maken, met de bede die aan het onderzoek van het bureel der Katholieke Unie te willen voorleggen.

Aan ieder afgevaardigde bij de Katholieke Unie is een afschrift van dezen brief gezonden.

Met beleefden aandrang beveel ik deze zaak bij U aan en bied U inmiddels mijn gevoelens van bijzondere hoogachting aan.

De voorzitter van het Congres, (get.) H. Van Caillie.

51. Colens (1) aan Rubbens (2), Brussel, 25 september 1931.

Arch. A.C.W. 65.1

L. Colens stelt voor de hervorming van de katholieke partij op de agenda van de aanstaande vergadering van het A.C.W.-Hoofdbestuur te brengen en doet enkele concrete voorstellen.

(1) Priester Louis Colens (Brugge 1877-Brussel 1936), algemeen proost van het A.C.W. Colens, wiens opvattingen aan de grondslag lagen van het Werkersverbond, zoals het in 1923 werd opgericht, was ongetwijfeld de meest gezagvolle figuur in de organisatie van die jaren. Als "directeur van het secretariaat" stond hij zowel in voor de uitbouw van de organisatie, de propaganda, de volksopvoeding en de politiek, waarin hij scherp en doortastend kon optreden. Hij werd sinds 1927 geassisteerd door P.W. Segers, algemeen secretaris.

(2) Edmond Rubbens (Zele 1894-1938), voorzitter van het A.C.W. (1927-1934). Rubbens, die ook een belangrijke rol speelde in de Vlaamse beweging, was van 1928 tot 1929 voorzitter van de Katholieke Unie geweest en heeft altijd een bijzondere interesse betoond voor de katholieke partij-organisatie.

Geachte Vriend Voorzitter — Verschillende vertegenwoordigers uit Wallonië dringen aan opdat er op de vergadering van het Hoofdbestuur (1) niet alleen verslag zou gegeven worden over den toestand der besprekingen in de Katholieke Unie (2), maar dat er ook een bespreking zou plaats hebben over de hervorming van de katholieke partij.

Ik denk dat de beste inleiding hierin zou bestaan : de volgorde der besprekingen te geven inzake het monopolium der sociale werken en daarna als praktische besluiten voor de hervorming der katholieke partij voor te stellen :

1. Het verlengen van het Voorzitterschap van den Heer van de Kerchove voor drie jaar;

2. Het inrichten in de arrondissementen van een Katholieke Unie met een katholieken dag per provincie;

3. Het inrichten van het Middenbestuur van de katholieke partij volgens het voorstel van M. Bodart (3).

Ik denk dat niemand beter dan U deze inleiding zou kunnen geven.

Wij hebben hierbijgevoegden brief van den Heer De Clercq (4) ontvangen : ik weet niet wat hij juist bedoelt want het is toch klaar dat een verslag over de reorganisatie van de katholieke partij terzelve tijd een inleiding is tot een algemeene discussie. Wees zoo goed hem in twee woorden antwoord te willen geven.

U gansch toegenegen.

(1) De precieze datum van deze vergadering, waarvan geen verslag is bewaard in *Arch. A.C.W.*, is ons onbekend. Zij moet hebben plaats gevonden vóór de vergadering van de Middenraad van 18 okt. 1931.

(2) Bedoeld zijn de besprekingen in de Commissie voor de studie van de sociale werken, die sinds 29 april 1931 al drie zittingen had gehouden zonder dat overeenstemming was bereikt over een protocol.

(3) Dit voorstel van J. Bodart is ons onbekend.

(4) Jean De Clercq (Ekeren 1888-Antwerpen 1967), voorzitter van de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, aangesloten bij het A.C.W. Deze brief is niet bewaard in *Arch. A.C.W.*

52. Heyman aan Segers, [4-29 oktober 1931].

Pap. Heyman.

Minister H. Heyman analyseert op scherpe wijze de toestand van de katholieke partij en besluit dat een hervorming van de bestaande kaders meer dan noodzakelijk is.

Mon cher Ministre — Je ne veux pas omettre de vous remercier pour l'accueil chaleureux qui m'a été fait à Eupen (1), et pour la visite que vous avez bien voulu me rendre.

J'ai rapporté de cette réunion un excellent souvenir, mais ce souvenir s'accompagne d'une certaine mélancolie : pourquoi quand tant de choses nous rapprochent ne pas mettre tout en oeuvre pour que soient dissipés les malentendus et les mesquineries qui opposent trop souvent les différentes ailes du parti catholique. Et quand je songe à la force que représenterait un parti catholique solide et homogène, ma mélancolie s'accroît, elle devient une profonde tristesse. Je connais l'extraordinaire vitalité de la Ligue des Travailleurs Chrétiens; j'ai vu l'ardeur des dirigeants de votre Fédération des Cercles Catholiques et je me suis posé la question, peut-être bien pour la centième fois, comment assurer l'entente entre ces deux fractions du parti ?

Personne ne contestera que si le parti catholique ne se réorganise pas, ce sera la discorde et par la même une appréciable diminution de notre influence et de notre importance numérique.

Je connais la situation en Flandre, je suis en contact permanent et continu avec la plupart des chefs politiques de nos arrondissements flamands; moi-même j'ai été depuis les quatre ans que je suis ministre (2), parler dans la plupart des localités de quelque importance; partout j'ai senti qu'il y avait une sérieuse régression de la confiance dans notre parti. Le mal provient de ce que l'Union Catho-

(1) Op het congres van de Federatie van Kringen van 3 en 4 oktober 1931 te Malmédy en Eupen. H. Heyman was samen met eerste minister J. Renkin en kamervoorzitter J. Poncelet aanwezig op de slotzitting en op het banket waar hij een oproep deed tot eendracht en respect voor de autonomie van de verschillende groeperingen van de Katholieke Unie (FEDERATION DES ASSOCIATIONS, 58e Session..., 70 en 80 e.v.) Het was ongewoon dat een christen-democratisch leider verscheen op een congres van de Federatie van Kringen. Er moet aan toegevoegd worden dat staatsminister Segers met kardinaal Van Roey aanwezig was op het A.C.W.-congres van 21-22 november 1931 n.a.v. de manifestatie ter ere van *Quadragesimo Anno*.

(2) H. Heyman was minister van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg sedert 22 november 1927.

lique est une façade, une organisation amorphe et sans vie et qui représente bien mal les forces vives de l'opinion catholique sur le terrain politique. Mais si on veut laisser vivoter l'Union Catholique, on va au devant d'inextricables difficultés, notamment, au cours des prochaines campagnes électorales de 1932 & 1933 (1). Est-ce à dire qu'il faille en revenir à la situation d'avant-guerre, à cette dualité entre la Fédération des Cercles et la Ligue Démocratique, muée en Ligue des Travailleurs Chrétiens ? Si c'est cela, qu'on ait au moins la loyauté de le déclarer de part et d'autre pour que chacun puisse s'organiser sur des bases autonomes. Dans cette hypothèse qu'advient-il ? Les paysans et les classes moyennes se diviseront et iront grossir les rangs, ou de la Fédération, ou de la Ligue des Travailleurs Chrétiens, seules capables d'affronter avec quelque succès le corps électoral dans toutes les régions du pays. Qu'arrivera-t-il encore ? Une diminution certaine de l'influence catholique au Parlement, la nécessité pour les deux groupes catholiques de chercher les alliances que vous devinez : catholiques et libéraux d'une part, catholiques et socialistes par ailleurs, car il serait naïf et absurde de penser qu'au terme de campagnes électorales dont vous devinez l'acuité, les deux groupes catholiques se réconcilieraient...

Devons-nous nous cacher les difficultés que nous avons déjà pour ne pas exagérer nos querelles, l'acrimonie, et, Dieu sait, le venin peut-être qui caractériseraient les relations entre les deux groupes ? Où seraient la confiance et l'union sans lesquelles la collaboration politique ne peut être bâtie sur des bases sérieuses et capable de résister aux tempêtes. Non, mon cher Ministre, il faut éviter cela et c'est parce que je sens quel avenir affligeant nous nous préparons, que je désire voir consacrer toute notre réflexion au problème capital dont je vous expose les éléments. Nous voulons l'un et l'autre le bien du parti catholique, parce que nous savons que dépend de lui la sauvegarde de nos biens les plus sacrés. Il faut donc autre chose que ce qui existe, nous le sentons tous et surtout ceux qui détiennent les responsabilités, si pesantes, à l'heure présente.

Pas de parti possible, sans contacts fréquents et intimes entre les chefs qui en sont les représentants officiels, qu'ils soient mandataires ou non. Or, que constatons nous ? Si nous mettons à part les relations des parlementaires entre eux, les dirigeants de votre Fédération ignorent tout ce qui se passe à la Ligue des Travailleurs Chrétiens, ou ne sont au courant de la vie de la Ligue que par des informa-

(1) De gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1932 en de wetgevende verkiezingen voorzien voor mei 1933, die zouden vervroegd worden naar 27 november 1932.

tions aussi déformées que tendancieuses; certes il en naît de sérieux inconvénients. Comment voulez-vous que sans ces contacts on ait un parti unifié et homogène où on ne sente battre qu'un cœur et vivre qu'une âme ? Nous avons à l'heure actuelle une juxtaposition de groupes qui, loin de se connaître, n'éprouvent généralement qu'une mince sympathie les uns pour les autres. Et on s'étonnerait que la force catholique s'effrite dans le pays ? Avouez, Mon cher Ministre, que la cohésion serait impossible. Non, nous n'avons pas lieu d'être fiers et c'est stupide, permettez-moi le mot, parce que nous avons tout ce qu'il faut pour avoir dans le pays une puissance incontestée... sauf une organisation solide dont d'aucuns ne veulent pas pour des raisons de prestige personnel. C'est pour cela, vous le savez tout comme moi, mon cher Ministre, qu'à chaque épreuve de nos forces, nous constatons un recul, un déclin.

Que faudrait-il ?

Avant tout, que l'Union Catholique ait une activité, ce qui n'est possible qu'à la suite d'un sérieux remaniement de ses statuts, d'une profonde évolution de l'atmosphère qui s'en dégage. Cela est-il possible ? Je le crois; en tout état de cause, nous avons pour devoir de tout mettre en oeuvre pour l'essayer et, même s'il n'y avait que certaines chances de réussite, de les tenter avec enthousiasme. Mais nous n'en sommes pas là : ce qui a été fait ailleurs, en Hollande p.e. où la situation politique présente certaines analogies avec notre situation (1) ou bien chez nous, par nos adversaires (voyez la composition des conseils généraux des partis socialiste et libéral) (2), peut se faire au sein de nos organisations politiques.

L'Union Catholique continuerait à grouper les quatre grandes fédérations actuelles, mais doit s'adjoindre une représentation des arrondissements, puisque c'est dans les arrondissements que se fait la politique active et pratique. Le succès des récentes journées de propagande organisées par province ou arrondissement (3), par l'en-

(1) Voor de structuur van de Rooms Katholieke Staatspartij van Nederland zie nr. 56.

(2) De verwijzing betreft het feit dat in de Algemene Raad van de B.W.P. en in de Nationale Raad van de liberale partij de arrondissementen waren vertegenwoordigd. De liberale partij kon overigens niet als voorbeeld van een goed georganiseerde partij gesteld worden.

(3) O.a. in West-Vlaanderen (zie nr. 50). Heyman nam op 17 oktober 1931 zelf het initiatief voor een provinciaal katholiek congres in Oost-Vlaanderen (circulaire van Heyman aan de Oostvlaamse katholieke mandatarissen, 17 okt. 1931; *Pap. Van Ackere* 86).

semble du parti catholique prouve que l'entente entre les diverses tendances du parti catholique est souvent plus facile à réaliser à la périphérie qu'au centre où convergent les difficultés et les querelles locales.

Organisée sur ces bases-là, assurée d'un budget digne d'un grand parti politique, l'Union Catholique saurait quelle est la mentalité du pays, puisque de chaque région lui viendraient des délégués qui exposeraient la situation régionale.

Je me demande vraiment s'il est nécessaire d'insister sur ces considérations, tant elles sont évidentes.

Je ne vous cacherai pas cependant que pour purifier l'atmosphère, surtout dans la partie wallonne du pays, où la situation est plus critique, il faut une bonne fois vider ce conflit comme nous l'appelons fort malheureusement, du "monopole des oeuvres sociales". A tout homme qui veut réfléchir sans parti-pris, le bon sens indiquera qu'il est absurde de travailler à la réalisation d'une même chose — l'organisation des ouvriers — non seulement en ordre dispersé, mais l'un contre l'autre. Je veux bien admettre qu'il puisse y avoir des situations spéciales, mais je serais bien forcé de croire à la mauvaise foi de certains si je constatais que la dualité des oeuvres est organisée partout. C'est un vrai cri d'alarme que je jette, mon cher Ministre, car la situation est grave. J'ai de sérieuses raisons de croire que si une solution tarde, nous allons vers une scission profonde du parti catholique et les deux listes seront un fait certain dans presque tous les arrondissements wallons (1). A nouveau, je vous le demande, est-ce cela que l'on désire ? Si oui, qu'on le dise franchement et en toute loyauté.

Vous voyez bien que la Ligue des Travailleurs Chrétiens ne tient pas du tout à perdre contact avec votre Fédération; que, de grâce, celle-ci renonce une bonne fois et sans arrière pensée à vouloir marcher sur les plates-bandes de nos ouvriers organisés et dont tout le monde sait et admet qu'elles sont le champ d'action de la Ligue des Travailleurs Chrétiens. Celle-ci n'aurait-elle pas réussi ? Et ceux qui veulent lui disputer son domaine peuvent-ils prouver qu'ils ont le droit d'espérer atteindre des résultats meilleurs ? Encore une fois qu'on nous le dise : ce serait si facile si vraiment l'Union Catholique était le lieu de rencontre de tous.

Mon cher Ministre, de cette lettre top longue, et peut-être décousue, ne retenez que la volonté que j'ai d'attirer l'attention du Chef de

(1) Bij de wetgevende verkiezingen van 27 november 1932 zou op het nippertje een scheurlijst worden vermeden in Charleroi, maar in 1936 zou in heel de provincie Henegouwen een lijst van Christelijke arbeiders het opnemen tegen de Associaties.

la Fédération des Cercles sur un grave problème dont la solution ne peut être différée sans risquer le pire. Si nous ne modifions pas l'actuel état de choses, nous ne pouvons espérer maintenir longtemps encore nos positions; vous le savez, nous le sentons tous, elles sont battues en brèche ... et c'est en partie notre faute, à nous catholiques, qui offrons le lamentable spectacle de discussions stériles et infécondes. En Flandre c'est le nationalisme flamand, en Wallonie c'est la dispute autour du monopole des oeuvres. C'est pour que nous changions cela que je vous ai écrit cette lettre qui contient l'essentiel de mes pensées personnelles à ce sujet (1). Vous déciderez vous-même de l'usage à en faire éventuellement au sein du Bureau de votre Fédération (2).

Je souhaite de tout coeur avoir l'occasion de m'en entretenir plus longuement avec vous aussi prochainement que possible.

Croyez-moi, mon cher Ministre, votre tout dévoué,

53. Verslag van het onderhoud met kardinaal Van Roey, 29 oktober 1931.

Pap. Logghe.

De leiders van het A.C.W. verdedigen tegenover de kardinaal de politieke actie van de christelijke arbeiders in de schoot van de bestaande organisatie en pleiten voor een hervorming van de Katholieke Unie.

ENTREVUES AVEC S.E.M. LE CARDINAL VAN ROEY AU SUJET DE LA QUESTION DE LA SEPARATION DU POLITIQUE ET DU SOCIAL

Monsieur le Ministre Heyman avait appris que l'Episcopat Belge se préoccupait du problème de la séparation des oeuvres politiques et des oeuvres sociales. Il a demandé et obtenu une entrevue avec

(1) De brief is wellicht geschreven na de vergadering van het Hoofdbestuur, waarvan sprake in nr. 51.

(2) In een brief aan F. Van Ackere, 29 oktober 1931 (*Pap. Van Ackere*, 86), voegt P. Segers volgend P.S. toe: "Je profiterai de l'occasion pour communiquer une lettre de Mr. Heyman et une suggestion de Mr. Poulet au sujet de l'organisation du parti". Het gaat zeer waarschijnlijk over de brief van Heyman hier uitgegeven; over de suggestie van Poulet hebben wij geen verdere inlichtingen.

S. Eminence (1).

Au cours de l'entretien, il a fait remarquer à S. Em. les difficultés que soulève cette question et les conséquences qu'une séparation pouvait entraîner pour les oeuvres ouvrières, pour la politique catholique en Belgique et pour les personnalités catholiques occupant une situation politique.

Comme conclusion de cet entretien, S. Em. a demandé d'entendre un groupe de personnalités catholiques faisant partie de la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens. Cette réunion a eu lieu le jeudi, 29 octobre 1931. Etaient présents : Mr. le Ministre Heyman, R.P. Rutten, M. l'abbé Colens, MM. Rubbens, Legrand, Bodart et P. Segers (2).

Les délégués de la Ligue ont exposé les idées suivantes :

Dans la situation politique actuelle de la Belgique, une mesure prise par l'autorité Episcopale, qui pourrait être de nature à donner même l'apparence d'une désapprobation de l'activité politique de la Ligue des Travailleurs Chrétiens, aurait des conséquences désastreuses. Les ouvriers, sous le régime du suffrage universel, veulent exercer leurs droits politiques; il est impossible de le faire dans le cadre des associations conservatrices catholiques. S'il leur est rendu impossible de le faire dans le cadre de leurs organisations sociales ouvrières, il faut craindre que dans le pays wallon les ouvriers chrétiens aillent renforcer la force politique des socialistes et dans le pays flamand, joignent leurs forces électorales à celles des organisations nationalistes flamandes.

D'autre part, il est pratiquement impossible de réaliser cette distinction entre l'activité sociale ouvrière et l'activité politique ouvrière. L'essai a été fait dans certaines régions du pays, on a dû l'abandonner devant les difficultés d'application.

(1) Op 30 maart 1931 was het Bureau van de Federatie van Kringen uitgenodigd bij de kardinaal (Uitnodiging van J. Robin, secretaris, namens P. Segers, 25 maart 1931; zonder vermelding van het onderwerp, *Pap. Van Ackere*, 86).

(2) H. Heyman als christen-democratisch minister en gewezen voorzitter van het A.C.W., pater Rutten als directeur van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken, priester L. Colens als proost van het A.C.W., E. Rubbens en P. Segers, respectievelijk als voorzitter en secretaris van het A.C.W., J. Bodart (volksvertegenwoordiger) en L. Legrand (senator) als vertegenwoordigers van de Democratische Groepen van Kamer en Senaat.

Dans ces conditions, les dirigeants de la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens déclarent qu'ils obéiront à toutes les directives que l'Episcopat donnerait en cette matière mais qu'ils doivent dégager leur responsabilité pour les conséquences qu'entraîneraient des mesures de séparation.

S. Eminence a déclaré :

1. Que des mesures seraient prises pour régler l'intervention des prêtres dans la politique; ces instructions viseraient non seulement les prêtres directeurs d'oeuvres sociales ouvrières, mais tous les membres du clergé.

2. Qu'il lui semblait bien que la séparation du politique et du social était théoriquement souhaitable, mais pratiquement irréalisable (1).

Les délégués de la Ligue ont fait remarquer à S. Em. que l'action politique des organisations ouvrières chrétiennes était nécessaire par suite du défaut d'organisation du parti catholique Belge.

S. Em. a reconnu que l'organisation actuelle de l'Union Catholique ne répondait pas aux nécessités réelles.

Les membres de la Ligue ont suggéré une réorganisation du parti catholique belge sur le modèle du parti catholique hollandais, c'est-à-dire, une organisation du parti catholique dans chaque arrondissement, un Conseil Central du parti, formé par les délégués des organisations d'arrondissements, auxquels seraient adjoints, avec voix consultative, les représentants de toutes les organisations nationales catholiques : organisations sociales, université, presse, oeuvres charitables, etc... (2).

S. Em. a accepté l'idée de réunir à l'Archevêché, quelques personnalités appartenant à toutes les fractions du parti catholique, pour leur faire connaître le désir de l'Episcopat de voir le parti catholique belge réorganisé d'après les statuts du parti catholique hollandais.

Par l'intermédiaire de Monsieur le Ministre Heyman, S. Eminence recevrait un projet de réorganisation, basé sur ces principes (3).

(1) De scheiding tussen sociale en politieke werken was al eerder verworpen door de proosten van de sociale organisaties. In 1928 schreef L. Colens aan E. Rubbens "Deze theorie wordt door het Algemeen Secretariaat en door de Raad der Diocesane Bestuurders stellig verworpen omdat zij : 1) theoretisch : een dwaalleer is; 2) practisch een gevaar; 3) in de toepassing een onmogelijkheid" (24 februari; *Arch. A.C.W.*, 65.1).

(2) Over de organisatie van R.K. Staatspartij van Nederland zie nr. 56.

(3) Het bijzonder probleem van de scheiding tussen politieke en sociale werken was analoog aan dat van de scheiding tussen politieke actie en Katholieke Actie en het is duidelijk dat de conservatieve fractie de "sociale werken" op grond van een redenering ontleend aan de "Katholieke Actie" aan de politiek wenste te onttrekken. In vele opzichten waren beide kwesties in elkaar vervlocht.

54. Verslag van de vergadering van de Commissie voor de studie van de sociale werken van [24 november 1931], opgesteld door [Rutten].

Pap. Logghe

De Commissie van de Katholieke Unie besluit tot een status quo inzake sociale werken maar formuleert de wens dat de Unie zelf zou hervormd worden.

Réunion du 9 décembre 1931 (1).
COMITE DE CONCILIATION (2).

Présents : Mr. Tschoffen et le R.P. Rutten pour la Ligue des Tra-

ten; het feit o.a. dat een aantal bewegingen, zoals de J.O.C.-K.A.J. en de vrouwengilden, die aangesloten waren bij het A.C.W., door sommigen als afdelingen van de Katholieke Actie werden aangezien, maakte de kwestie bijzonder complex. In dat verband moet melding gemaakt worden van de brief van Van Roey aan Rutten, 28 november 1931, die deels een gevolg is van bovenstaand onderhoud : "Les Evêques belges viennent de prendre par rapport à l'Action sociale catholique certaines décisions, qu'il est de mon devoir de vous communiquer : 1e Ils ont voulu déterminer clairement l'organisation et l'activité de la J.O.C. et de la J.O.C.F. et leurs rapports avec les organisations et les oeuvres d'adultes. La feuille ci-jointe contient les règles à suivre. 2e Par rapport aux prêtres s'occupant spécialement de l'action sociale, ils ont pris la décision suivante : "Le rôle des prêtres, Directeurs d'Oeuvres sociales ou de Gildes agricoles, doit se limiter aux questions religieuses, morales et sociales. Il ne leur est pas permis de faire partie de commissions politiques ni d'assister à des réunions où se discutent des questions politiques. 3e Enfin, le Bulletin des Dirigeants de la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens porte un titre qui prête de toute évidence à équivoque : *Les Dossiers de l'Action Catholique*. Nous demandons que la Revue prenne comme titre au premier numéro de l'année prochaine : *Les Dossiers de l'Action Sociale Catholique*."

Je vous prie, comme Président du Secrétariat Général des Oeuvres sociales de porter ces directives à la connaissance de tous les prêtres et religieux qu'elles intéressent. J'ai fait part à M. le Chanoine Cardijn des statuts relatifs à la J.O.C.

Nous avons la confiance que ces décisions seront fidèlement observées; nous ne croyons donc pas opportun de les publier maintenant" (*Arch. A.C.W.* 235.1). De maatregel sub 2 lokte zoveel reacties uit dat hij feitelijk niet werd toegepast.

(1) Bedoeld is de vergadering van 9 december 1931 van de nationale en diocesane directeurs van sociale werken onder het voorzitterschap van pater G.C. Rutten, directeur van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken. Onderhavig stuk behoort met enkele andere (o.a. de briefwisseling tussen kardinaal Van Roey en pater Rutten over de bisschoppelijke instructies van 28 november 1931) tot een gestencild dossier dat ter kennisgeving aan de leden van die vergadering werd overhandigd.

(2) Bedoeld is de Commissie voor de organisatie van de sociale werken van

vailleurs Chrétiens; MM. Jacobs et Nolf pour les Classes Moyennes; Mr. Segers pour la Fédération des Cercles Catholiques et MM. de Kerchove d'Exaerde et Delvaux pour le "Boerenbond" (1).

Rapport du R.P. Rutten.

1. Il ressort clairement des déclarations de Mr. Segers, ministre d'Etat, faites au cours de la séance que la Fédération des Cercles ne prétend pas au monopole de la direction politique du Parti catholique.

2. Le groupe de la Fédération tend à se fusionner avec les Classes Moyennes (Middenstand) et les représentants de celle-ci qui assistaient à la séance étaient favorables à cette fusion, toute réserve faite sur les moyens de réalisation.

3. Le Président de la Fédération des Cercles a déclaré qu'il ne peut être question d'affaiblir le mouvement ouvrier chrétien en compromettant son unité; d'autre part, les dirigeants de la Ligue des Travailleurs Chrétiens rappellent une fois de plus qu'ils n'ont jamais repoussé la collaboration des intellectuels désireux de servir le mouvement ouvrier chrétien.

Dans ces conditions, il serait préférable de clore définitivement la polémique du "monopole des oeuvres sociales". Les difficultés d'ordre pratique dans certains arrondissements seraient résolues par voie de conciliation ou d'arbitrage.

4. Un Parti catholique uni, discipliné et influent ne se conçoit même pas si les groupements qui le constituent élaborent chacun un programme distinct sans entente avec les autres groupements; mais d'autre part, une entente entre les différents groupements représentant des intérêts distincts n'est pas possible sans une autorité supérieure qu'incombe la tâche d'élaborer le programme commun tenant compte de toutes les résolutions votées et voeux émis par les différents groupements.

de Katholieke Unie. Het betreft de zitting van 24 november 1931, de vierde in de reeks van vijf zittingen (29 april, 27 mei, 1 juli, 24 november 1931 en 12 januari 1932), want dit is de laatste voor de vergadering van de proosten van sociale werken van 9 december 1931 en samen met die van 12 januari 1932 de enige waarvan geen officiële notulen bewaard zijn. De auteur is zonder twijfel pater Rutten, die als directeur van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken, ook deel uitmaakte van de commissie van de Katholieke Unie.

(1) Paul Tschoffen (Dinant 1878-Luik 1961), senator, was een van de meest gezaghebbende politieke leiders van het A.C.W. tussen de twee wereldoorlogen. Hij was herhaaldelijk minister in die periode.

5. L'Union Catholique telle qu'elle fonctionne actuellement n'a ni l'autorité ni les moyens pour remplir cette mission. Il faut donc la réorganiser.

Les délégués présents sont unanimes à souhaiter la création d'un Conseil Général ou Comité central du Parti catholique. Ce Conseil Général aurait un bureau permanent nommé par lui et chargé de la préparation des travaux et l'exécution des décisions du Conseil Général.

Conclusion : Les Directeurs diocésains sont invités à donner leur avis sur tous ces points et sur la façon dont devrait être constitué le Conseil Général.

55. Verslag van de vergaderingen in de Boerenbond van 2 en 4 januari 1932, opgesteld door Colpaert.

Delv. 108

De leiders van de Boerenbond willen zich niet laten verrassen door een hervorming van de Katholieke Unie en bestuderen hoe de invloed van de boerenstand kan gehandhaafd worden. Hun opinies over een hervorming houden het midden tussen die van het A.C.W. en die van de Federatie van Kringen.

Verslag der vergaderingen gehouden in den Belgischen Boerenbond over de *Katholieke Unie* op 2 en 4 januari 1932.

Beide vergaderingen werden bijeengeroepen om de voorgestelde uitbreiding der Katholieke Unie te bespreken en de houding welke de afgevaardigden van den Belgischen Boerenbond daarin te nemen hebben. De eerste vergadering (2 januari) werd gehouden voor de leden van het Hoofdbestuur (1) + MM. De Vleeschauwer en Delvaux. De tweede voor dezelfde + de afgevaardigden van den Boerenbond, doch alleen M. van den Eynde de Rivieren en M. Raport waren aanwezig (2). De anderen waren verontschuldigd. Wij geven hier het ver-

(1) Voor de samenstelling van het Hoofdbestuur van de Boerenbond zie bijlage VII.

(2) Bedoeld zijn de afgevaardigden van de Boerenbond bij de Katholieke Unie. Zie bijlage III.

slag van beide vergaderingen (1).

M. Delvaux begint met de uiteenzetting van den toestand. De Katholieke Unie in 1921 ingericht heeft wel eenige plaatselijke moeilijkheden opgelost, maar staat zonder gezag en er wordt op hervorming aangedrongen. Op dit oogenblik zijn er twee strekkingen : 1. de christene werklieden; 2. de groep Segers die ook den middenstand schijnt op te slorpen. Van de houding der afgevaardigden van den Belgischen Boerenbond zal grootendeels de oplossing afhangen.

Bijna iedereen schijnt er op accoord dat er een hervorming moet gebeuren. Men wil de Kath. Unie uitbreiden.

De christene werklieden willen de uitbreiding van omlaag uit : ze willen al de katholieke activiteiten in de arrondissementeele kieskomiteiten brengen, en dan deze arrondissementeele kiesverenigingen in de Katholieke Unie brengen.

M. Segers daarentegen wil de uitbreiding alleen omhoog, door het inbrengen in de Katholieke Unie van personaliteiten.

M. de Kerchove d'Exaerde zou in ieder arrondissement een arrondissementeele Katholieke Unie lijk te Antwerpen willen zien invoeren (2).

M. Segers integendeel is van meening dat heel de politieke werking moet gevoerd worden door de Katholieke Kringen (3). De verschillende standen hoeven enkel hun kandidaten aan te duiden.

M. Delvaux doet nog opmerken dat er voor wat Wallonië betreft geen spraak kan zijn van het invoeren der standsvertegenwoordiging lijk in het Vlaamsche land. Al wie iets te zeggen heeft is er tegen. M. De Vleeschauer antwoordt nochtans dat de werkliedenorganisatie in Wallonië op dat standpunt blijft staan.

(1) Van beide vergaderingen bestaat ook een apart verslag eveneens in *Delv.* 108.

(2) Sedert 1921 vormden de standsorganisaties van arbeiders (het Werkersverbond), boeren (Arrondissementsverbond van Boerengilden) en middenstanders samen met de flamingantische Antwerpse Volksbond, die zich hoofdzakelijk tot de vrije beroepen richtte, de Verenigde Katholieken, die sinds 1925 over een eigen partij-apparaat beschikten. Formeel verschilde dat niet van wat in andere Vlaamse arrondissementen (b.v. te Brugge) bestond, maar de Verenigde Katholieken vormden wel een dynamische en aaneengesloten groep, waarschijnlijk door de aanwezigheid van de "standsloze" F. Van Cauwelaert.

(3) Bedoeld zijn de Katholieke Verenigingen (Associaties), die meestal werden vereenzelvigd met de Katholieke Kringen. De ene waren politieke, de andere socio-culturele verenigingen, die een aparte sectie vormden in de Federatie van P. Segers.

Bij de bespreking werden vooral volgende gedachten vooruitgezet :

De Boerenbond zelf moet zijn tusschenkomst in de politiek niet vergrooten. De Kardinaal zelf heeft gezegd dat de Boerenbond het juiste standpunt inneemt en dat de werkliedenorganisatie te ver gaat (1).

Voor wat betreft de politieke werking in de arrondissementen, de arrondissementsbonden werden o.m. voor dat doel ingericht, en daar kan een grootere activiteit aan gegeven worden. Het blijft nochtans niet wenschelijk daartoe in onze centrale inrichting een afdeling in te richten belast met de politieke leiding. M. Parein doet opmerken dat het in die voorwaarden wel mogelijk zou zijn dat een arrondissementsbond een houding aanneemt onafhankelijk van onze leiding, maar dat hij daarin geen groot bezwaar ziet. Dit zou overigens voorkomen worden indien het programma der katholieke partij breder wordt opgevat en meer vrijheid geeft voor zekere kwesties. M. Delvaux doet opmerken dat we met ons huidig stelsel in de politiek niets te zeggen hebben, maar dat al de nadeelen op onzen rug worden geschoven. M. De Vleeschauwer doet nog opmerken dat, zoo er niet meer leiding door de Centrale wordt gegeven het mogelijk is dat zekere arrondissementen zich uitspreken voor federalisme, terwijl andere dit zouden bestrijden.

Onze arrondissementsbonden maken natuurlijk maar een deel uit van de Katholieke Kiesvereniging van het arrondissement, iedereen is er op accoord dat hieraan veel belang moet gehecht worden, omdat de bijzonderste werking van daar uitgaat. Deze kiesvereniging zou

(1) De officiële houding van de Boerenbond wordt best weergegeven door het inleidend cursiefje bij het jaarlijks verslag over de werking van de arrondissementsbonden : "De arrondissementsbond is het verbond der boerengilden van een bestuurlijk arrondissement. Hij is niet de organische schakel tussen den Boerenbond als centrale en de plaatselijke gilden, doch groepeerde deze enkel met het beperkt doel praktische hulp te bieden aan den Boerenbond, zich in te laten met de meer gewestelijke landbouwbelangen en te zorgen voor de politieke vertegenwoordiging van den boerenstand. Op dat laatste punt staat hij zeer onafhankelijk. De Boerenbond houdt enkel het algemeen landbouwprogramma voor, dat werd aangenomen en dient uitgevoerd, en stelt zijn diensten beschikbaar tot voorlichting der vertegenwoordigers. De eigenlijke politieke actie gaat uit van den arrondissementsbond. De noodzakelijke eenheid van werking dezer verbonden wordt bekomen door het feit dat het secretarisambt van elk hunner toevertrouwd is aan den opziener van den Boerenbond die de streek bewerkt" (BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1928*, 39).

misschien kunnen uitgebreid worden tot zekere andere activiteiten die een politieken invloed kunnen uitoefenen. Het is ook moeilijk iemand uit te sluiten omdat hij niet tot een georganiseerden stand behoort. Maar practisch voor het Vlaamsche land mag er geen landbouw- of werkliedenvertegenwoordiging zijn buiten de bestaande organisaties (B.B. en A.C.W.) omdat deze feitelijk het monopool hebben.

Voor Wallonië zal de inrichting niet dezelfde kunnen zijn en nog breeder moeten opgevat worden. De "Alliance Agricole Belge" lijk ook de christene werklieden moeten vertegenwoordigd zijn maar kunnen geen aanspraak maken op het monopool. Maar het is niet mogelijk dat men er vertegenwoordigers van neutrale groepen zou opnemen. Deze die er bij komen moet de niet-georganiseerde vertegenwoordigen.

Voor wat nu betreft de vertegenwoordiging der arrondissementen in de Katholieke Unie, er wordt gevreesd dat men de Kath. Unie al te groot gaat maken. Ieder stand en ieder groep zal willen zijn vertegenwoordiging hebben, en dan komt men tot een al te groot getal, waarmee moeilijk te werken is. Misschien kan een tusschenweg gevonden worden door een bijkomende vertegenwoordiging per provincie. Dat zou echter meebrengen dat er een soort van provinciale kiesvereniging zou ontstaan, die haar vertegenwoordigers aanduidt. Overigens men schijnt daartoe te willen overgaan in Limburg en in West- en Oost-Vlaanderen (1). Zoo dit gebeurt wij moeten voor wat den Boerenbond betreft de zaak in 't oog houden.

Voor wat betreft de uitbreiding der Kath. Unie langs omhoog dat kan ook voordeelig zijn om meer gezag aan de Kath. Unie te geven door het opnemen van personaliteiten. Maar hierbij moet een voorzichtige keus gedaan worden zoodanig dat namelijk de bestaande standsgroeperingen er niet door verdrongen worden. MM. De Vleeschauwer en Delvaux belasten zich met het opmaken eener lijst.

Men zou deze uitbreiding doen, overeenkomstig de standregelen der Kath. Unie 't is te zeggen dat niet meer dan 1/3 nieuwe leden bij de thans bestaande Katholieke Unie worden toegevoegd (2).

(1) In Limburg kwam in 1932 een provinciale organisatie tot stand onder de naam : Kiesvereniging der Katholieke Partij. Voor West-Vlaanderen zie nr. 50. Voor Oost-Vlaanderen zie blz. 144, noot 3, en blz. 158, noot 2.

(2) Bedoeld is art. 3 van de statuten van de Katholieke Unie.

Mgr. Luytgaerens doet nog opmerken dat te Brussel een soort secretariaat zou moeten gevoegd worden bij de Katholieke Unie om er meer activiteiten aan te geven. Er zou natuurlijk voor moeten gezorgd worden dat dit secretariaat onder toezicht sta, zoodat ook de boerenbelangen er tot hun recht komen (1). Iedereen is daarmee ook akkoord. M. Parein doet echter opmerken dat hij meer verwacht van de arrondissementeele werking, dan van deze van het centraal organisme. MM. Delvaux en De Vleeschauwer doen opmerken dat men aan de Katholieke Unie meer belang kan doen geven indien men er de groote politieke vraagstukken durft bespreken. Maar dan valt er toch voor te zorgen dat de Katholieke Unie niet in de werkzaamheden valt van de rechterzijde van Kamer en Senaat.

C. Colpaert
16 januari 1932

56. Nota van Rubbens, 15 januari 1932.

Delv. 104 (2).

E. Rubbens heeft zich in zijn hervormingsplan laten inspireren door de structuur van de Rooms Katholieke Staatspartij van Nederland.

Projet de réorganisation de l'Union Catholique, présenté par M. Rubbens.

Tout le monde est d'accord pour dire que l'Union Catholique doit acquérir plus de prestige, plus d'autorité réelle et plus d'activité.

Ce but peut être atteint par les moyens suivants :

(1) Tot dan toe werd het secretariaat waargenomen door L. Delvaux, advocaat te Jodoigne en verbonden aan de Rechtskundige Dienst van de Boerenbond, die instond voor het materiële werk.

(2) Bijlage bij de brief van E. Rubbens aan L. Delvaux, 15 jan. 1932 : "Voici la note promise" (Delv. 104). Op de laatste zitting van de Commissie voor de studie van de sociale werken op 12 jan. 1932 was beslist de hervorming van de Katholieke Unie op de dagenda van de volgende Hoofdraad (26 jan.) te plaatsen. Met het oog daarop was aan E. Rubbens en aan P. Segers gevraagd een nota op te stellen met hun zienswijze (zie de brief van L. Delvaux aan P. Segers, 13 jan. 1932 : Delv. 101). Segers reageerde niet. De nota van Rubbens werd gestencild en bij de uitnodiging van de Hoofdraad gevoegd.

1° ELARGIR LE COMITE CENTRAL

Celui-ci est composé en ce moment uniquement d'un certain nombre de délégués des 4 groupements constitutifs.

On pourrait y ajouter :

des représentants directs des 2 droites parlementaires

des représentants de l'enseignement catholique

des représentants de la presse catholique

des représentants d'autres institutions et organismes catholiques : tels p.ex. le Radio (1), les jeunes gardes (2) etc., etc... (x)

2° ORGANISER L'AFFILIATION DES UNIONS D'ARRONDISSEMENT

Cette liaison directe entre les arrondissements et le conseil central est absolument nécessaire. En ce moment n'existe aucun lien entre la direction du parti catholique et les arrondissements. C'est une situation tout à fait anormale. L'Opinion catholique se révolterait à bon droit si à l'occasion de la réforme qu'elle exige de l'Union Ca-

(x) le Conseil Général du parti Catholique hollandais, réformé il y a quelques années, est constitué de cette façon (3).

Il comprend 2 espèces de membres :

a) les délégués des Fédérations d'arrondissement, qui ont voix délibérative;

b) les délégués des institutions et organisations d'action catholique; ces derniers ont voix consultative.

(1) Er bestonden aan katholieke zijde twee omroepverenigingen, nl. de Katholieke Vlaamse Radio-Omroep (verbonden met de groep N.V. Radio, gesticht op 9 febr. 1929 met als voorzitter A. Van de Vyvere) en Radio Catholique Belge, die onder het voorzitterschap stond van Mgr. L. Picard (opgericht in juni 1930).

(2) De Katholieke Jonge Wachten vormden sedert begin 1929 een federale Landsunie (Union Nationale des Jeunes Gardes Catholiques), bestaande uit een Vlaamse, een Brusselse en een Waalse vleugel. De Landsunie stond onder het voorzitterschap van de 57-jarige gewezen volksvertegenwoordiger V. Brifaut; het Vlaams Verbond onder het voorzitterschap van volksvertegenwoordiger A. De Schryver.

(3) Hoe dan ook, de R.K. Staatspartij van Nederland verschilde sterk van Rubbens' voorstel. Basis van de partij, waarvan men persoonlijk lid werd, waren de gemeentelijke en arrondissementele kiesverenigingen, wier afgevaardigden alleen stemgerechtigd waren in de Algemene Vergadering of Partijraad. Van de Partijraad maakten verder deel uit, maar alleen met raadgevende stem, 45 gekwalificeerde personen uit diverse katholieke instellingen en organisaties van werknemers, boeren, middenstanders en werklieden. Zie *Reglement van de R.K. Staatspartij*, Den Haag 1927. Deze brochure behoort tot het dossier over de hervorming van de Katholieke Unie in *Arch. A.C.W.* (214.2).

tholique, le lien avec les arrondissements n'était pas rétabli.

Cette réforme n'est pas difficile à organiser.

En effet c'est une erreur de croire que le manque d'uniformité entre les organisations d'arrondissement soit un obstacle insurmontable.

On obtiendra pas d'ici longtemps cette uniformité. Mais dans la majorité des arrondissements existent des unions d'arrondissement.

On pourrait leur demander d'envoyer aux réunions du Conseil Central un certain nombre de délégués; soit un nombre égal de délégués par arrondissement; soit un nombre proportionnel au nombre de sièges de députés attribués à cet arrondissement.

3° ORGANISER UN SECRETARIAT PERMANENT avec un secrétaire général permanent.

4° PROLONGER la durée du mandat présidentiel.

5° ETABLIR un statut de la nouvelle Union Catholique, envisageant les mesures nécessaires pour affermir son autorité.

6° CREER un budget, digne d'un grand parti.

57. Verslag van de vergadering van de Hoofdraad van de Katholieke Unie, 26 januari 1932.

Delv. 10.

Op de Hoofdraad komt het onmiddellijk tot een confrontatie tussen de voor- en tegenstanders van een uitbreiding der Katholieke Unie.

Union Catholique Belge. Conseil Général. Réunion du mardi 26 janvier 1932. Patria, Bruxelles, 10.35 h.
Compte-rendu sommaire (1).

.....
1. *Compte-rendu des travaux de la Commission consti-*

(1) Aanwezig : de Kerchove d'Exaerde, voorzitter, Beekx, Berryer, Brifaut, Colens, de Lalieux, De Ley, De Vleeschauwer, de Wasseige, Du Bost, Duwelz, Fieullien, Gilain, Herinckx, Heyman, Petit, Poncelet, Poulet, Rubbens, Rutten, Segers, Tschoffen, Van Coillie, Vergels, Delvaux, secretaris.

tuée pour l'étude de l'organisation des oeuvres sociales au sein du parti catholique.

M. le Président fait rapport oralement sur les travaux de la Commission qui sont terminés. Les membres de la Commission ont estimé qu'aucun groupe du parti catholique ne pouvait réclamer le monopole des oeuvres sociales, mais que dans l'organisation de celles-ci il devra être tenu compte des intérêts généraux du parti et d'une saine division de travail. De plus cette question trouvera sa solution dans une réorganisation de l'Union Catholique Belge, qui vient d'être mise à l'étude.

Un échange de vues se produit, au cours duquel M. le Ministre Segers, M. le Ministre Berryer et M. Fieullien regrettent de ne pas avoir un compte-rendu complet des travaux de la Commission.

Le secrétaire expose en réponse à ces remarques qu'il a suivi les conseils et la décision prise au cours de la dernière réunion de la Commission. Tous les membres sont d'accord pour qu'un compte-rendu détaillé soit fait à la prochaine réunion (1).

2. Projet d'élargissement du Conseil Général de l'Union Catholique Belge.

M. Rubbens commente et explique le projet d'élargissement de l'Union Catholique, dont les membres ont reçu un schéma avec la convocation à la présente réunion.

M. Fieullien déclare qu'il est d'accord sur l'idée d'élargissement de l'Union Catholique afin de donner plus d'autorité et de prestige à celle-ci, mais il demande des précisions sur les moyens envisagés par M. Rubbens pour arriver à cet élargissement.

M. Fieullien estime que le vice essentiel de l'Union Catholique, telle qu'elle est organisée actuellement, réside dans sa base même : la représentation des intérêts sociaux et il estime que si les délégués des arrondissements doivent être désignés sur la même base, il n'y aura rien de changé dans la nouvelle organisation.

M. le Ministre Segers déclare, au nom de la Fédération des Associations et des Cercles, qu'il est d'accord sur la nécessité d'une réorganisation de l'Union Catholique. Il fait allusion au congrès provoqué en Flandre Orientale et qui semble vouloir étudier cette question (2). Il regrette ce travail en ordre dispersé.

(1) Wij hebben geen verslag van de laatste zitting van de commissie (12 jan. 1932) teruggevonden en evenmin "un compte-rendu détaillé" van haar werkzaamheden.

(2) Minister H. Heyman had in oktober 1931 het voorstel gelanceerd voor een provinciaal katholiek congres te Gent over de reorganisatie van de partij, te

M. le Ministre Segers fait l'historique de la création de l'Union Catholique Belge au lendemain de la guerre et rappelle qu'il a été d'accord avec M. Helleputte, contrairement au voeu de M. Woeste (1) pour constituer l'Union Catholique. L'Union Catholique devait être le point de rencontre des dirigeants des grandes fédérations nationales représentatives des intérêts sociaux organisés et elle devait remédier au danger du particularisme qui menaçait de se développer, suite à cette organisation des intérêts sociaux.

A son début l'Union Catholique a réalisé en un certain sens le but que lui assignaient ses fondateurs et sa première assemblée générale a pu être considérée comme un succès. Mais bientôt on dût reconnaître qu'on allait à un échec. En effet cet état-major du parti fut mal composé et au lieu d'y voir les généraux du parti catholique, on n'y vit qu'une partie de ceux-ci et un nombre trop élevé de lieutenants ou de personnalités de second plan. L'esprit particulariste des groupes a réapparu immédiatement au Conseil de l'Union Catholique et l'on a fini par ne plus oser y discuter les grandes questions actuelles commela question flamande, la question financière, la question militaire; les délégués y sont venus avec un mandat impératif et les décisions que ces délégués ont dû prendre n'ont pas engagé les chefs et les dirigeants des divers groupes du parti.

Si l'on veut donner du prestige à l'Union Catholique, il faut qu'elle redevienne l'état-major du parti et qu'elle soit le point de rencontre des fortes personnalités catholiques. On peut concevoir cette organisation en appelant au Conseil Général les dirigeants des grands groupes actuels, les délégués des droites parlementaires, les anciens ministres restés dans la vie politique active et quelques fortes personnalités catholiques, ainsi que des représentants de la presse, des organisations de jeunesse, etc. On aurait ainsi un état major de 35 ou 40 personnes nettement représentatives de la vie politique, de l'idée et de l'action catholique en Belgique.

On se demande s'il faut aller plus loin. Certes, il faut admettre la création éventuelle d'un secrétariat permanent, l'établissement d'un budget digne d'un grand parti et surtout il faudrait que le président

houden in maart-april 1932 (zie blz. 144 noot 3, vgl. met voorstel Colens in nr. 51). Bij de voorbereiding ervan waren o.a. de volksvertegenwoordigers A.E. De Schryver en A. Dhavé en provincieraadslid P. Thuysbaert betrokken. Op 19 dec. 1931 was aan de belangrijkste personaliteiten van de provincie een enquête-formulier gestuurd, met o.a. de vraag hoe de betrokkenen dachten een provinciale katholieke organisatie uit te werken. Zie hiervoor o.a. LUYKX, *De rol van August De Schryver*, pp. 147-148, die echter duidelijk overdrijft wanneer hij de hervorming van de Katholieke Unie toeschrijft aan dit Gentse initiatief.

(1) Zie WOESTE, *Mémoires*, III, 125 e.v.

du Conseil Général ait un mandat de plusieurs années et ne soit pas comme aujourd'hui le président d'un des groupes constitutifs.

Faut-il étendre l'Union Catholique par la représentation des arrondissements, suivant la formule de M. Rubbens ? Une remarque préliminaire s'impose. Les grands groupements sociaux, tels qu'ils sont constitués aujourd'hui, doivent être maintenus et ils doivent chacun se développer dans leur sphère, mais l'un ne doit pas tendre à détruire l'autre et, il n'est pas possible que par la réorganisation de l'Union Catholique, celle-ci en arrive à remplacer la Fédération des Associations et des Cercles.

Si le Conseil Général de l'Union Catholique est constitué dans sa plus grande partie par les délégués des arrondissements, ce Conseil Général va remplir le rôle de la Fédération des Cercles (1) et au surplus ce Conseil Général va devenir un grand parlement.

On pourrait envisager une autre base de représentation, mais la question est à étudier et la Fédération des Cercles n'a pu encore se prononcer à ce sujet, c'est d'appeler au Conseil Général de l'Union Catholique les présidents de la Fédération politique de chaque arrondissement (2). Cela ne ferait que 36 délégués. On a proposé également d'appeler au Conseil Général un délégué par province élu par les dirigeants des arrondissements. Ce serait une excellente formule mais elle va soulever de grosses difficultés de personnes.

Il semble que nous soyons tous d'accord pour reconnaître que la situation actuelle ne peut pas perdurer et il semble aussi que tous ici nous sommes très près les uns des autres, nous poursuivons le même but et nous sommes tous animés du même désir d'aboutir.

M. le Ministre Heyman constate avec plaisir que les divers groupes sont bien prêts de s'entendre.

Il fait remarquer que le parti catholique a toujours manqué de contact avec la masse des électeurs; les autres partis ont réalisé mieux que nous ce contact. Si l'Union Catholique ne parvient pas à réorganiser, la vie du parti catholique va lui échapper. On remarque dans les provinces le désir d'en finir avec la situation actuelle.

Certes l'Union Catholique a été mal composé et il n'est pas possible que les délégués ne viennent avec un mandat impératif; mais le Conseil Général de l'Union Catholique n'a pas essayé de créer, comme on l'avait suggéré en 1926, des organisations d'Union Catholique dans les arrondissements.

(1) De afgevaardigden van de politieke Associaties en van de Kringen, aangesloten bij de Federatie van P. Segers, vergaderden maandelijks om de politieke toestand of bijzondere politieke kwesties te bespreken.

(2) Die meestal tot de groep van de conservatieven behoorde.

Prenons garde dans nos efforts de réorganisation de créer un état major sans troupe. Nous ferions fausse route. Il faut que toutes les régions du pays soient représentées au Conseil Général et qu'un Comité exécutif restreint exécute, dirige et prépare le travail. Il faut permettre aux électeurs de dire ce qu'ils pensent et les généraux ne doivent pas parler trop et les électeurs trop peu.

On peut très bien concevoir une représentation de diverses régions du pays à côté de la représentation actuelle des grandes fédérations nationales.

On ne doit pas (...) surtout que la Fédération des Associations et des Cercles puisse en pâtir. Loin de là. Les autres fédérations nationales ne peuvent que désigner le renforcement et le développement dans sa sphère d'action de la Fédération des Associations et des Cercles.

N'oublions pas que la vie catholique attend avec impatience même la réorganisation de l'organisme central du parti catholique.

Le Révérend Père Rutten constate que tous les délégués sont d'accord pour maintenir la représentation actuelles des 4 grands groupes d'intérêts sociaux distincts, que les délégués de ces fédérations ne peuvent venir au Conseil Général de l'Union Catholique avec un mandat impératif, que tous reconnaissent qu'il est absolument indispensable d'avoir à l'Union Catholique l'état-major du parti.

Il ne faut pas oublier que cet état major doit puiser sa force, son autorité et son prestige dans les troupes mêmes qui constituent le parti catholique. C'est la fonction même de ce petit parlement qui aura à côté de lui un secrétariat permanent et un Comité exécutif composé d'un nombre restreint de personnalités.

M. le Ministre Segers propose de remettre à la prochaine réunion la constitution de la Commission d'études qui aura pour mission de présenter un projet d'extension du Conseil Général de l'Union Catholique suivant les directives qui résultent de ce débat. Il voudrait consulter sa Fédération à ce sujet.

M. le Ministre Tschoffen propose la désignation immédiate de cette Commission et qui aura l'avantage pour les divers groupes d'être consulté sur un projet précis. Les délégués se rallient unanimement à cette suggestion.

Les membres de la Commission sont : MM. Segers et de la Barre d'Erquelinnes (1) pour la Fédération des Cercles; MM. Tschoffen et Rubbens pour la Ligue des Travailleurs Chrétiens; MM. le baron de

(1) Senator graaf Henri de la Barre d'Erquelinnes (Brussel 1885-Bergen 1961), secretaris van de Federatie van Kringen.

Moffarts et De Vleeschauwer pour le groupe agricole; MM. Van Coillie (1) et un représentant wallon des classes moyennes.

La première réunion de la Commission est fixée au mardi, 2 février et la prochaine réunion du Conseil Général au mardi 9 février, à 10.30 h. (2).

La réunion est terminée à 12.30 h.

58. Nota van De Vleeschauwer, 30 januari 1932.

Delv. 103.

De Boerenbond en de Alliance Agricole Belge streven in hun voorstel duidelijk naar een versterking van de standsvertegenwoordiging.

Réorganisation de l'Union Catholique.

Tout le monde estime que l'Union Catholique doit être réorganisée. On semble d'accord pour réaliser cette réorganisation dans le sens d'une représentation directe des arrondissements, centres de l'activité politique, au sein du Conseil Général de l'U.C. Une extension de ce Conseil Général est souhaitée aussi dans le sens d'une cooptation de quelques personnalités catholiques représentatives de certains groupes ou de certaines idées, groupes et idées non directement représentés par les délégués actuels des quatre grands groupes sociaux ni par les délégués d'arrondissement.

Le Boerenbond Belge et l'Alliance Agricole Belge, représentant l'agriculture de toute la Belgique au sein de l'Union Catholique, désirent que la réorganisation de l'U.C. se fasse sur les bases suivantes :

1) Représentation des grands intérêts sociaux et catholiques par les quatre grands groupements désignés à l'art. 2 des statuts de l'U.C. En vue de l'extension ci-après du Conseil Général le nombre des délégués de ces groupements pourrait toutefois être réduit.

(1) Senator Alfons Van Coillie (Roeselare 1884-Brugge 1949), voorzitter van het Christen Provinciaal Middenstandsverbond van West-Vlaanderen, aangesloten bij de Landsbond van priester A. Jacobs.

(2) De volgende bijeenkomst van de Hoofdraad vond plaats op 25 okt. 1932 om het ontwerp van statuten, opgesteld door de Commissie te bespreken. Met uitzondering van de buitengewone vergadering van 29 okt. n.a.v. de verkiezingen, was het de laatste statutaire bijeenkomst.

2) Représentation des arrondissements : chaque arrondissement doit avoir à l'U.C. au moins trois délégués, représentant en premier lieu les intérêts organisés c.-à-d. un délégué des ouvriers, un délégué des agriculteurs, un délégué de la bourgeoisie ou, s'il y a lieu, un délégué des classes moyennes et un délégué de la bourgeoisie supérieure.

Cette représentation des arrondissements peut être en rapport avec l'importance électorale de chaque arrondissement : un minimum de trois délégués pour chaque arrondissement, mais un nombre plus élevé de délégués pour les grands arrondissements dans une proportion à établir.

3) Cooptation de quelques personnalités catholiques représentatives de certains groupes ou de certaines idées non directement représentés par les délégués prévus ci-dessus sous le 1) et sous le 2).

Ces délégués cooptés n'auraient que voix consultative.

Le Conseil Général ainsi complété élirait dans son sein un Bureau de X membres qui serait chargé de la gestion des affaires courantes et de l'exécution des résolutions prises.

L'organisation d'un secrétariat permanent, la durée du mandat présidentiel, l'établissement d'un budget sont à examiner.

Les statuts de l'U.C. doivent être mis en concordance avec les principes exposés ci-dessus.

A.D. 30.1.1932

59. Verslag van de eerste vergadering van de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad, 2 februari 1932.

Delv. 102 (1).

Op de eerste zitting van de commissie blijven de democraten en de conservatieven op hun standpunt : voor de enen ligt het euvel in een gebrekkig contact met de massa, voor de anderen in een gemis aan eminente leiders.

(1) Dit is de goedgekeurde versie van de notulen. De eerste versie werd door P. Segers afgewezen. Wij zullen de belangrijkste wijzigingen in noot weergeven.

Commission pour l'étude de l'extension du Conseil Général de l'Union Catholique Belge. *Première réunion*. Mardi 2 février 1932. Sénat. 14 h. Compte-rendu sommaire.

Présents : M. le Baron de Kerchove d'Exaerde, président; MM. les Ministres Segers et Tschoffen; MM. les Sénateurs Baron de Moffarts, Comte de la Barre d'Erquelines, Van Coillie; MM. le Député Rubbens, De Vleeschauwer, Delvaux, secrétaire.

M. le Baron de Kerchove d'Exaerde ouvre la réunion et détermine l'objet des travaux de la Commission.

M. Van Coillie fait remarquer que, dans l'Union Catholique réorganisée, il faudrait un Conseil Général, un Comité Directeur et un Bureau permanent.

M. Rubbens demande que l'on discute d'abord les principes de la réorganisation, les grandes lignes, à savoir comment on estime devoir étendre l'Union Catholique, pour qu'elle représente tout ce qui compte au point de vue catholique.

M. le Baron de Moffarts : C'est dans la voie indiquée par M. Rubbens, dans son rapport, qu'il faut s'orienter pour élargir l'Union Catholique et remédier au manque de contact entre l'organisme central du parti catholique et le parti. Ce manque de contact a toujours été la faiblesse de l'Union Catholique et l'une des causes principales de son manque d'autorité. Il faut donc recourir aux remèdes indiqués par M. Rubbens : représenter dans l'Union Catholique les organismes politiques des arrondissements; laisser, comme aujourd'hui, les délégués des grands groupes sociaux organisés et y adjoindre des personnalités éminentes du parti catholique.

M. Segers : la Fédération des Cercles Catholiques estime qu'il faut revenir à la conception des fondateurs de l'Union Catholique et faire de celle-ci un état major, composé des personnalités les plus éminentes du parti. Le projet de M. Rubbens ne donnera pas les résultats qu'on espère et l'on reviendra, pratiquement, à la situation d'aujourd'hui; on aura en plus les difficultés inhérentes à un petit parlement.

La Fédération des Cercles peut cependant faire un pas vers la conception de l'extension de l'Union, telle que la présente M. Rubbens.

Dans ce système, il faut avant tout s'entendre sur les personnalités catholiques, qui seront appelées à siéger au Bureau ou au Comité Directeur de l'Union; p.ex. les anciens ministres et les ministres d'Etat catholiques restés dans la vie politique, ainsi que les représentants de certaines associations catholiques d'intérêt général; la presse, la jeunesse etc.

Ainsi l'Union Catholique pourra avoir l'autorité, qui lui manque.

Il faudrait aussi y conserver les représentants des grands intérêts sociaux organisés, mais leur nombre devrait être restreint.

Quant aux délégués des arrondissements, on aurait pu envisager une formule d'après laquelle les arrondissements se seraient entendus pour choisir un délégué par province.

Tout le monde convient que ce système donnerait lieu à beaucoup de difficultés.

La Fédération des Cercles n'est pas très sympathique à la formule qui aboutit à constituer, en ordre principal, le Conseil Général de l'Union par des délégués des arrondissements. C'est là l'organisation actuelle de la Fédération des Cercles et celle-ci pense que l'on constituera ainsi un double emploi et que l'Union Catholique cherchera à se substituer à la Fédération des Associations et des Cercles (1).

Un long échange de vues se produit à ce sujet entre les membres de la Commission.

Tout font remarquer à M. Segers qu'il serait intolérable que la réforme de l'Union Catholique aboutisse à la suppression de la Fédération des Cercles. Les délégués des arrondissements seront en partie ceux qui constituent le conseil des délégués de la Fédération des Cercles. Cependant par ces délégués d'arrondissement au Conseil de l'Union Catholique, on arriverait à faire représenter des groupes catholiques, ou même des nuances des associations catholiques d'arrondissement, qui n'ont actuellement aucune représentation dans l'organisme central du parti.

M. Segers poursuit son exposé et redoute que la possibilité pour les arrondissements, d'envoyer au Conseil Général de l'Union Catholique des délégués représentant les divers groupes et nuances, ne soit une prime à la formation de nouveaux groupes. Tout le système nouveau aboutirait ainsi à un résultat opposé au but de la réforme envisagée.

On pourrait peut être étudier s'il ne conviendrait pas (2) que le président de l'association catholique d'arrondissement, et même le secrétaire, soient délégués au Conseil Général de l'Union Catholique, car ces deux personnes représenteraient la majorité des membres de

(1) Oorspronkelijk : "Elle redoute de voir l'Union Catholique, ainsi réformée, remplacer la Fédération des Cercles". Vgl. deze interventie van Segers met die van 27 mei 1931 (nr. 47) en 26 jan. 1932 (nr. 57).

(2) Oorspronkelijk : "On pourrait admettre".

l'association d'arrondissement et on éviterait ainsi les difficultés de représentation des divers groupes et nuances, tout en assurant la représentation des arrondissements.

M. Tschoffen constate que l'accord est fait sur la nécessité urgente de réformer l'Union Catholique. Telle qu'elle existe aujourd'hui, elle ne répond pas à son but et elle manque d'autorité. Ce défaut d'autorité provient du manque de contact de l'Union Catholique avec la masse du parti. Il faut que l'Union Catholique réformée représente tous les catholiques belges, même si certaines divergences de vue doivent s'y exprimer. Il faut donc que la réforme de l'Union Catholique soit basée sur trois catégories de délégués : ceux qu'on appelle les généraux du parti, les représentants des arrondissements et de quelques grandes associations d'intérêt général comme la presse, la jeunesse, etc.

On aurait ainsi, dans l'organisme central du parti, la représentation de tous les éléments de la vie du parti. Il est essentiel d'y faire entrer les délégués des arrondissements. Ce sera un moyen de réduire à l'impuissance certains petits groupes d'agités, en les mettant en contact avec la masse du parti.

Il va sans dire qu'à côté du Conseil Général, ainsi constitué, et que serait nombreux, il faut nécessairement un Comité Directeur, restreint, qui constituerait l'état major désiré et qui aurait l'autorité parce qu'il serait l'émanation du Conseil Général.

A ce Comité Directeur, ou à ce Bureau si l'on veut, on pourra adjoindre quelques personnalités, suivant une formule à définir.

Comment assurer la représentation des arrondissements ?

Il ne faut pas croire que l'Union Catholique ainsi constituée va prendre la place de la Fédération des Cercles. Celle-ci, qui a rendu et continue à rendre les plus grands services au parti, ne constitue pas, et elle n'a pas cette prétention, tout le parti catholique. La délégation des arrondissements sera différente au Conseil Général de l'Union Catholique de celle de ces mêmes arrondissements à la Fédération des Cercles.

Certes, certains délégués se retrouveront à la Fédération des Cercles et à l'Union Catholique, mais dans cette dernière, il y aura des délégués représentant des groupes, ou même des nuances, qui ne le sont pas à la Fédération des Cercles. Il ne faut pas craindre que cette formule soit une prime à la création de groupes. Ceux-ci pourront faire entendre leur voix au Conseil Général du parti, sans devoir recourir à des difficultés avec l'association de leur arrondissement.

Il est temps de hâter, et il faut que l'Union Catholique se réorganise rapidement.

Dans beaucoup de provinces, on agite l'idée de la création

d'Unions Catholiques provinciales, parce que l'Union Catholique Belge ne répond pas à son but. La création d'Unions Catholiques provinciales, dans ce sens consacrerait la désorganisation complète du parti.

Le comte de la Barre d'Erquelinnes estime également qu'il faut réformer l'Union Catholique en conservant les délégations des 4 grands groupes d'intérêts sociaux organisés et en y introduisant un certain nombre de personnalités politiques, tels les anciens ministres, les ministres d'état, restés dans la vie politique, les délégués de la presse et des grandes associations d'intérêt général, comme la jeunesse.

Quant aux délégués des arrondissements, il est certain que l'ensemble des délégués des groupes sociaux actuels et des personnalités politiques représentera déjà un grand nombre d'arrondissements et l'on ne voit pas la nécessité d'assurer, en fait, la représentation de tous les arrondissements. On arriverait ainsi à noyer les personnalités éminentes dans une foule de délégués de second plan. L'état major du parti ne peut pas être trop nombreux.

Un échange de vues se produit ensuite sur la constitution du Comité Directeur et éventuellement (1) sur la détermination du nombre des délégués des arrondissements.

Selon l'avis de certains membres partisans de la création du Conseil Général, le Comité Directeur devrait (2) être en ordre principal l'émanation du Conseil Général des délégués; pour éviter le danger d'exclusivisme de ce Conseil Général en certaines circonstances, il faudrait selon eux (3) adjoindre, de plein droit, un certain nombre de personnalités aux membres du Comité Directeur, élus par le Conseil Général.

D'autre part, *M. De Vleeschauwer* suggère que chaque arrondissement dispose de trois délégués au minimum, les grands arrondissements ayant quelques délégués en plus.

M. le Baron de Moffarts pense qu'on accorde aux arrondissements un nombre de délégués, égal au nombre de députés catholiques élus dans l'arrondissement.

Enfin la majorité des membres (4) s'arrête provisoirement à la formule suivante : 3 délégués par arrondissement avec un supplé-

(1) "Eventuellement" was oorspronkelijk weggelaten.

(2) Oorspronkelijk : "le Comité Directeur devra".

(3) "Selon eux" was oorspronkelijk weggelaten.

(4) Oorspronkelijk : "Enfin les membres".

ment de délégués pour les arrondissements qui élisent plus de trois députés catholiques.

M. Segers y ajoute une autre suggestion : le président de l'association catholique de l'arrondissement fera partie de ce minimum des trois délégués, par arrondissement.

Les membres décident de poursuivre leur entretien le mardi 16 février, à 16 1/2 h. au Sénat.

60. Colens aan Jacobs, Brussel, 9 februari 1932.

Arch. A.C.W. 214.2.

L. Colens nodigt de leiders van de middenstandsorganisatie uit voor apart overleg met de Boerenbond en het A.C.W.

Eerwaarde Heer — U hebt waarschijnlijk reeds vernomen dat er drukke besprekingen aan de gang zijn voor het herinrichten van de Katholieke Unie.

De bijzondere Commissie door het Bureel van de Katholieke Unie aangesteld om een voorstel van statuten op te maken, is reeds twee maal bijeengekomen en tot hiertoe is men nog tot geen beslissing gekomen (1).

Deze morgen hebben de afgevaardigden van den Boerenbond met deze van het Werkersverbond bijeengekomen om den toestand te bespreken en in deze vergadering werd er besloten een nieuwe bijeenkomst te hebben met de leiders van de middenstandsbeweging (2).

Deze vergadering zal gehouden worden, zaterdagmiddag, 13 dezer, te 2.30 u., in het Secretariaat, 14, Renaissancelaan, Brussel.

Deze vergadering heeft niet voor doel beslissingen te nemen die zouden bindend zijn voor de organisaties, maar alleen een bespreking uit te lokken die als gevolg kan hebben dezelfde handelwijze te doen aanvaarden door de afgevaardigden van de standsorganisaties.

M. Van Coillie zal uitgenoodigd worden en U zelf. Indien U

(1) Bij ons weten slechts eenmaal, nl. op 2 februari. De tweede vergadering was gepland op 16 februari.

(2) Op deze vergadering in de Renaissancelaan waren aanwezig : pater G.C. Rutten, Mgr. E. Luytgaerens, priester L. Colens, minister P. Tschoffen, E. Rubbens, A. De Vleeschauwer en L. Delvaux. Notitie van Delvaux over deze vergadering in *Delv.* 108.

denkt dat nog een andere persoon zou moeten bijgevoegd worden, het staat U natuurlijk vrij dezen uit te nodigen.

Aanvaard, Eerwaarde Heer, de uitdrukking mijner beste gevoelens.

61. Aantekeningen van Delvaux bij de vergadering in de Boerenbond van 10 februari 1932.

Delv. 108.

De leiders van de Boerenbond beraadslagen in eigen schoot over de wijze van vertegenwoordiging van hun organisatie in de nieuwe Unie, over het secretariaat en over de financiële bijdrage.

U.C.B. Réunion avec Mgr. Luytgaerens, M. De Vleeschauer et Delvaux. Boerenbond, mercredi matin et soir, 10.II.'32.

1) Examiner, avec M. Gysen, le matin, comment le B.B. sera représenté dans la nouvelle U.C.B.

Rép. : par des délégués désignés ou représentants l'ensemble des Fédérations d'arrondissement (1).

2) Secrétaire de l'U.C.B. : Delvaux — mais deux adjoints M. Brifaut (2) et Me Valvekens (3).

3) *Budget de l'U.C.B.*

100.00 f : 25.000 f à chaque groupe.

Boerenbond par Fédérat. d'arrondiss. Or 22 Fédérations à grouper

(1) De Boerenbond verdedigde de stelling dat niet hij aan politiek deed, maar wel de arrondissementsbonden van boerengilden, die niet in de organische structuur van de Boerenbond waren opgenomen. De landbouwfavevaardigden vertegenwoordigden dus niet de Boerenbond, maar wel het geheel van de arrondissementsverbonden. Zie blz. 153 en 172.

(2) V. Brifaut (Brussel 1875-Elsene 1963), gemeenteraadslid te Elsene (1908-1946), gewezen volksvertegenwoordiger voor Dinant-Philippeville (1912-1925) en toekomstig senator voor Brussel (1944-1946). Al van voor de eerste wereldoorlog voorzitter van het Landelijk Verbond der Katholieke Jonge Wachten, dat na vele jaren inactiviteit in 1929 op federale basis werd heringericht. Hij bleef als voorzitter behouden tot 1933. Was lid van het Bureau van de Federatie van Kringen.

(3) Jan Valvekens (Rillaar 1894-Antwerpen 1951), advocaat, secretaris van de Katholieke Vlaamse Landsbond (1923-1938). Hij werd in 1938 hoofdredacteur van *Elckerlyc* en vervulde politieke mandaten na de tweede wereldoorlog.

dans 18 fédérations (1).
[...] (2).

62. Aantekeningen van Delvaux bij de bijeenkomst van de standsafgevaardigden op 13 februari 1932.

Delv. 108.

De leiders van het A.C.W., de Boerenbond en de Landsbond van de Christelijke Middenstand gaan akkoord over een ontwerp dat zij tegenover de Federatie van Kringen zullen verdedigen.

U.C.B. Réunion du samedi 13 février 1932 à 14.30 heures, avenue de la Renaissance.

R.P. Rutten, Mgr. Luytgaerens, abbé Colens, abbé Jacobs, Ministre Tschoffen, Rubbens, Van Coillie, De Vleeschauwer, Delvaux, De Ley (3).

Objet : prendre contact avec les délégués des Cl. Moyennes et poursuivre l'examen des points de vue (4).

M. Tschoffen résume le but de cette entretien et ce qui a été fait. Les membres examinent ensemble le projet des statuts nouveaux des délégués du Boerenbond (5). Tous d'accord, sauf quelques corrections de détail.

(1) De Boerenbond was vertegenwoordigd in 18 kiesarrondissementen, nl. de 16 Vlaamse plus Brussel en Nijvel. Maar de boerengilden waren gegroepeerd in 22 verbonden volgens de grenzen van het bestuurlijk arrondissement.

(2) Onleesbaar.

(3) Jozef De Ley (Antwerpen 1879-Mechelen 1945), gewezen senator (1925-1929), was verbonden aan het Bestendig Secretariaat van de Middenstand te Mechelen en o.a. beheerder-directeur van de Algemene Verzekeringsmaatschappij voor den Middenstand.

(4) "Poursuivre", na de bijeenkomst van 9 febr. 1932. Zie nr. 60.

(5) Dit ontwerp, getijpt met aantekeningen *manu* De Vleeschauwer en amendementen *manu* Delvaux, in *Delv.* 108 (de potloodaantekening "19-2-32" is ongetwijfeld een vergissing). Het ontwerp Rubbens-Tschoffen beantwoordt grotendeels aan deze eerste schets; wel is de bevoegdheid van de Algemene Vergadering (int het ontwerp van de Boerenbond nog Conseil Général geheten) scherper gesteld en zijn inderdaad twee artikels (9 en 10) toegevoegd over de discipline.

M. Tschoffen présentera ces statuts à la réunion de la Commission du mardi 16 février au Sénat, comme émanant de lui-même.

M. l'abbé Colens et le R.P. Rutten présenteront deux articles nouveaux ayant pour objet de créer de la discipline et une [...] (1).
Tous d'accord.

63. Verslag van de tweede vergadering van de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad, 16 februari 1932.

Delv. 102 (1).

Uit de discussie op de tweede zitting van de Commissie blijkt de anti-democratische houding van de leiders van de Federatie van Kringen : zij weigeren beslissingsmacht toe te kennen aan een representatieve vergadering.

Commission pour l'étude de l'extension du Conseil Général de l'Union Catholique Belge. *Seconde réunion*. Mardi 16 février 1932. Sénat. Compte-rendu sommaire. 16.30 h.

Présents : MM. le Baron de Kerchove d'Exaerde, président, les Ministres Segers et Tschoffen, Comte de la Barre d'Erquelines, Rubbens, Baron de Moffarts, De Vleeschauwer, Delvaux, secrétaire.

Absent : M. Van Coillie.

M. Segers. La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques est unanime à désirer la réorganisation de l'Union Catholique Belge afin qu'elle devienne la tête du parti catholique. Mais elle est unanime aussi pour dire que ce but ne peut être atteint que par le groupement des personnalités les plus qualifiées du parti, vingt ou trente tout au plus. La Fédération des Associations et des Cercles accepte que cette réorganisation se fasse par la création d'un bureau et d'un Comité Directeur comprenant ces personnalités. Elle ne peut pas accepter le projet d'un Conseil Général de quelque 150 ou 200 membres. Ce serait une doublure de la Fédération des Associations et des Cercles d'abord, et, au surplus ce Conseil Général ne serait pas

(1) Onleesbaar.

(2) Ook van deze notulen bestaan twee versies. Dit is de goedgekeurde. Wij zullen de verschillen met de afgewezen versie in voetnoot aangeven.

constitué par des "délégués" du parti catholique, dans le vrai sens du mot. Nous ferions l'expérience du parti libéral, qui a essayé aussi d'un Conseil Général, et qui est manoeuvré par quelques groupes spéciaux comme celui de la Fédération libérale de Bruxelles.

Réorganisée dans le sens indiqué plus haut, l'Union Catholique Belge pourrait se tenir à la disposition de (1) toutes les associations politiques du pays.

M. Rubbens remet aux membres le texte d'un projet de statuts que la Ligue des Travailleurs Chrétiens a rédigé pour servir de base de discussion (2).

M. Segers ne peut se prononcer sur ce texte, sans avoir pu l'examiner et (3) sans en avoir conféré avec son groupe. Il se limitera à quelques remarques personnelles.

Examen rapide du texte.

Art. 1 : ancien texte — aucune remarque,

Art. 2 : *M. Segers*. Quelle est cette Union Catholique de chaque arrondissement ? Et que fera-t-on, dans des arrondissements où il y a deux groupes en difficultés comme à Verviers, Namur, Charleroi, Courtrai, et ailleurs encore ? (4)

M. Rubbens. Une disposition transitoire règlera ces situations, en attendant une meilleure entente.

Art. 3 : *M. Segers*. On ne peut admettre que cette assemblée de 150 ou 200 personnes "dirige" le parti catholique. C'est un danger énorme. On pourrait dire, tout au plus, qu'elle sera consultée.

M. De Vleeschauwer explique le sens des mots "délégués des associations d'arrondissement correspondant aux grandes Fédérations". C'est une nécessité de l'organisation du Boerenbond (5).

Baron de Moffarts. C'est une question, qui intéresse le Boerenbond et l'Alliance Agricole Belge. Elle n'intéresse pas l'Union Catholique.

M. Segers demande pourquoi il y a 4 délégués par arrondissement au Conseil Général.

(1) Oorspronkelijk : "pourrait être étendue par".

(2) Dit strookt niet met de overeenkomst van 13 februari 1932 (zie nr. 62).

(3) Oorspronkelijk was "sans avoir pu l'examiner et" weggelaten.

(4) In Verviers, Namen en Charleroi ging het telkens om een tegenstelling tussen de Ligue des Travailleurs Chrétiens en de bestaande Kiesvereniging. In Kortrijk om een breuk tussen het Werkersverbond enerzijds en de Associatie, de Middenstandsbond en boerengilden anderzijds.

(5) Zie hiervoor nr. 61.

M. Rubbens : pour que la Fédération des Associations et des Cercles ait toujours certainement un représentant.

M. Segers. Tout ce système est la confirmation de la standsorganisatie, qui est la cause de toutes nos difficultés. Et cependant on devait la noyer.

M. Rubbens. Notre formule correspond à la réalité des choses.

M. Segers croit que la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques ne pourra pas accepter ce projet (1).

M. Tschoffen et le Baron de Moffarts. On peut atténuer le texte et dire que les délégués seront choisis "de telle manière qu'ils représentent les grands intérêts sociaux de l'arrondissement".

M. Segers répète qu'il aurait voulu voir dans le Comité Directeur, les Ministres d'Etat et les anciens ministres. Si ce n'est pas pour mettre les chefs à la tête du parti, il vaut mieux ne rien changer.

M. Tschoffen. Il est de l'intérêt du parti catholique que les chefs du parti soient en contact avec les groupes. C'est un point essentiel. A la Ligue des Travailleurs Chrétiens, il n'y a aucune difficulté exceptionnelle du fait qu'un Conseil Général nombreux soit mêlé aux affaires.

M. Segers. A la Ligue des Travailleurs Chrétiens, vous avez un intérêt de classe à défendre. La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques ne pourra jamais accepter (2) les décisions prises par majorité, dans une organisation telle que la définit ce projet.

Baron de Moffarts. On se demande alors pourquoi on voudrait encore faire une Union Catholique.

M. Segers. Pour faire le programme catholique comme et pour le tenir à jour. Ensuite, pour arbitrer les conflits, quand les groupes en cause veulent s'y soumettre.

Pour le surplus, les décisions à l'Union Catholique, depuis l'origine, ont toujours été prises de l'accord unanime de tous (3).

MM. de Moffarts et Tschoffen. L'Union Catholique ne doit s'occuper que d'intérêts catholiques communs et généraux et il est clair qu'on ne peut vivre sous un régime de majorités.

Comte de la Barre d'Erquelinnes. Les statuts proposés par *M. Rubbens* reflètent exactement les échanges de vues antérieurs de notre commission. Mais ils ne seront pas acceptés par la Fédération des Associations et des Cercles. Ils donnent le commandement non pas aux chefs mais aux troupes. Ils imposent les décisions à coups de

(1) Oorspronkelijk : "M. Segers. La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques ne vaudra et ne pourra pas accepter le projet".

(2) Oorspronkelijk : "n'acceptera jamais".

(3) Deze zin was oorspronkelijk weggelaten.

majorités (1). Ces statuts aggravent ainsi la situation actuelle.

M. Tschoffen. Cette situation actuelle, c'est le néant.

Baron de Kerchove d'Exaerde. La standsorganisatie existe dans les provinces flamandes et il lui faut un couronnement. C'est ce que l'on cherche.

M. Segers. C'est précisément ce qui a tué l'Union Catholique Belge. C'est l'esprit du "stand".

M. Rubbens. Le présent essai de réorganisation de l'Union Catholique Belge est indicatif et révélateur du désir de mettre quelque chose au-dessus des intérêts des standen : l'intérêt catholique général.

M. Rubbens s'excuse de devoir quitter la réunion.

M. Segers. Il faut être d'accord, pour arriver à quelque chose. La Fédération des Associations et des Cercles veut un pouvoir directeur fort à la tête du parti. C'est l'essentiel. Si on admet en outre qu'il faut aussi un contact avec une assemblée des délégués, celle-ci ne peut pas diriger et décider. On ne peut que la consulter et lui soumettre les décisions du Comité Directeur (2).

M. Tschoffen. On pourrait donner à l'assemblée générale, le droit de veto aux décisions du Comité Directeur.

Baron de Moffarts est d'accord pour donner aux membres du Comité Directeur un droit d'appel à l'assemblée générale.

M. De Vleeschauwer demande à *M. Segers* ce qu'il pense de la constitution du Comité Directeur, d'après les statuts de la Ligue des Travailleurs.

M. Segers (3) estime ce texte acceptable, sauf quelques correc-

(1) "Ils donnent le commandement... à coups de majorité" oorspronkelijk niet aanwezig. In de volgende zin stond "d'ailleurs" i.p.v. "ainsi".

(2) Oorspronkelijk : "On peut admettre qu'il faut aussi un contact avec l'assemblée mais celle-ci ne peut pas diriger et décider. On ne peut que lui soumettre les décisions du Comité Directeur".

(3) De laatste interventie van Segers was oorspronkelijk zeer scherp en leidde tot een incident : "*M. Segers* estime ce texte acceptable, sauf quelques corrections. On pourrait donc envisager la réunion, deux ou trois fois l'an, de ce Conseil Général pour approuver les décisions du Comité Directeur et, éventuellement, en cas d'appel de membres du Comité Directeur. Tout cela est à examiner par la Fédération des Cercles et je regrette de n'avoir eu ce texte de statuts il y a quelques jours. La Fédération des Associations et Cercles va défendre ses positions. Elle est décidée à créer des groupes dans les arrondissements flamandes et à créer des oeuvres dans les arrondissements wallons. *M. Tschoffen.* C'est une déclaration de guerre et cela pourrait amener la création d'une union catholique entre les trois autres groupes. *Baron de Moffarts.* C'est exact, et les paroles de *M. Segers* sont regrettables. Les membres demandent à *M. Segers* un contre-projet de statuts".

tions importantes. Il faudrait mettre dans le comité, les anciens ministres et les ministres d'Etat, qui sont les dirigeants les plus en vue du parti.

On pourrait envisager la réunion, deux ou trois fois l'an, de ce Conseil Général; on lui soumettrait les décisions du Comité Directeur.

Tout cela est à examiner par la Fédération des Cercles et je regrette de n'avoir pas eu ce texte de statuts il y a quelques jours lorsque le bureau de la Fédération s'est réuni.

Les membres demandent à M. Segers un contre-projet de statuts.

M. Segers convoquera son bureau et avisera le président du jour où l'on pourra réunir les membres de la commission.

La réunion du Conseil Général de l'Union Catholique Belge qui avait été prévue pour le 23 février n'aura pas lieu.

64. Ontwerp van statuten voorgelegd door Rubbens en Tschoffen, 16 februari 1932.

Delv. 103.

Samenvatting.

In het ontwerp van Rubbens en Tschoffen blijft artikel 1 uit de oude statuten bewaard en wordt in artikel 2 bepaald dat naast het A.C.W., de Boerenbond en de Alliance Agricole (die de vroegere katholieke landbouwverbonden van Wallonië vervangt), de middenstandsfederatie en de Federatie van Kringen, ook de Katholieke Unie (Union Catholique) van elk arrondissement deel uitmaakt van de Katholieke Unie van België.

In artikels 3 en 4 worden de samenstelling en de bevoegdheden van de Algemene Vergadering omschreven. "L'Union Catholique Belge est dirigée par une Assemblée Générale", bepaalt artikel 3. Deze Vergadering bestaat uit vertegenwoordigers van de traditionele groeperingen, afgevaardigden van de arrondissementale Katholieke Unies, uit personaliteiten of vertegenwoordigers van diverse instellingen, en tenslotte uit de ministers van State en de voorzitters van de parlamentsfracties.

Volgens artikel 4 bepaalt deze Algemene Vergadering de politieke lijn "à suivre par les organisations et institutions catholiques affiliées à l'Union Catholique Belge ou représentées dans l'Assemblée Générale, pour toutes les questions intéressant l'ensemble des catholiques". Ze stelt verder het kiesplatform vast en keurt de begroting en de rekeningen goed.

Aan het Hoofdbestuur (Comité Directeur) en het Bureau worden enkel uitvoerende taken toebedeeld (artikel 5 tot 8). De voorzitter wordt verkozen door de Algemene Vergadering en heeft een mandaat van vier jaar.

Luidens artikel 9 verbinden de organisaties, de instellingen en de personaliteiten die in de Algemene Vergadering zetelen, zich ertoe, de beslissingen van de Unie na te leven. Artikel 10 voorziet een uitsluitingsprocedure en artikel 11 tenslotte regelt de wijzigingsprocedure voor de statuten.

65. Ontwerp van statuten [opgesteld door de Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad], [1 april 1932].

Delv. 103 (1).

Na de afwijzing van het ontwerp Rubbens-Tschoffen ging de commissie akkoord om een ontwerp van de Moffarts als basis van de bespreking te nemen (2). Na vier zittingen werd op 1 april volgende tekst goedgekeurd en voor bespreking naar de vijf groeperingen gezonden (3).

(1) Getypt exemplaar met aantekening *manu Delvaux* : "Texte communiqué aux membres de la Com. le 2 avril 1932".

(2) Getypt exemplaar van dit ontwerp als bijlage bij : A. Sledsens (privé-secretaris R. de Kerchove d'Exaerde) aan L. Delvaux, 3 maart 1932, in *Delv.* 104. Het belangrijkste onderscheid tussen het ontwerp Rubbens en dat van de Moffarts ligt hierin dat in het laatste niet de Algemene Vergadering, maar wel het Hoofdbestuur de Unie leidt. Overigens zijn beide ontwerpen in ongeveer dezelfde termen gesteld.

(3) Namelijk de zittingen van 8, 16 en 22 maart en 1 april 1932, waarvan de getypte notulen berusten in *Delv.* 102. Gezien de bijna louter "technische" aard van de discussies, hebben wij het niet zinvol geoordeeld deze notulen uit te geven. Wij zullen er n.a.v. zekere bepalingen in het ontwerp van 1 april wel naar verwijzen. Laten we hier volstaan met te vermelden dat P. Segers het Hoofdbestuur zo sterk mogelijk en de Algemene Vergadering zo zwak mogelijk wenste en dat de oppositie tegen Segers en tegen de aanvankelijke bepalingen vooral kwam vanwege A. De Vleeschauwer, die van oordeel was dat de standsvertegenwoordiging te zeer in het gedrang kwam. Op de zesde vergadering (1 april) wees Segers op de bepaling die de afdeling van het kieswerk voorbehield aan de Federatie en wenste die last niet verder te dragen.

Projet de statuts.

Art. 1. L'Union Catholique Belge groupe les organisations nationales représentatives des grands intérêts sociaux et catholiques.

Les organisations affiliées conservent leur autonomie dans la gestion de l'intérêt qu'elles représentent.

L'Union Catholique Belge s'occupe des intérêts généraux catholiques communs.

Art. 2. Font partie de l'Union Catholique Belge :

1. a) La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques;
b) Le Boerenbond Belge et l'Alliance Agricole Belge;
c) La Fédération des Classes Moyennes;
d) La Ligue des Travailleurs Chrétiens de Belgique.
2. L'Union Catholique de chaque arrondissement.

Art. 3. L'Assemblée Générale de l'Union Catholique Belge se compose :

1. de douze délégués de chacun des quatre groupements repris sous le 1° de l'art. 2 (1):

Ces délégués sont choisis de façon à faire représenter les régions flamandes et wallonnes autant que possible par un nombre égal de délégués.

2. du Président de l'Union Catholique de chaque arrondissement électoral et de trois délégués de cet arrondissement.

Les arrondissements qui font élire plus de trois représentants catholiques, ont droit à un délégué supplémentaire par représentant élu au delà des trois premiers.

Ces délégués sont nommés par l'Union Catholique de chaque arrondissement. Dans les arrondissements, où existent plusieurs groupes catholiques, ceux-ci devront se mettre d'accord pour désigner ensemble quatre délégués, plus les délégués supplémentaires auxquels l'arrondissement aurait droit. A défaut d'entente, les groupes devront se soumettre à l'arbitrage du Comité Directeur de l'Union Catholique Belge (2).

Ces délégués seront nommés de façon à assurer la représentation des divers intérêts sociaux.

3. des Ministres d'Etat et anciens Ministres catholiques.

(1) Op vraag van De Vleeschauwer van 6 op 12 gebracht (4de vergadering, 16 maart), opnieuw in discussie gesteld door Segers (6de vergadering, 1 april).

(2) Deze alinea (vergadering 8 maart) ingelast op vraag van Segers. Hij vermeldde de arrondissementen Roeselare-Tielt, Kortrijk, Namen, Verviers, Brussel, Charleroi, Bergen. Die lijst kan vervolledigd worden met Antwerpen, Brugge, Gent, Oudenaarde.

4. de trois délégués de chacune des droites parlementaires.
5. d'un délégué de la droite de chaque conseil provincial.
6. de personnalités et de représentants d'institutions catholiques, non reprises à l'art. 2, nommés par le Comité Directeur de la majorité des 2/3 des voix, sans que leur nombre puisse dépasser le dixième de celui des délégués repris aux 1° et 2° du présent article (1).

Art. 4. L'Union Catholique Belge est dirigée par un Comité composé :

1. d'un Président nommé par l'Assemblée Générale.
2. de quatre délégués désignés par chacun des quatre groupes repris au n° 1 de l'article (2).
3. de neuf membres, élus à raison d'un par province, par les délégués à l'Assemblée Générale des Unions Catholiques d'arrondissement de cette province.
4. des Présidents des droites parlementaires.
5. de Ministres d'Etat et anciens Ministres catholiques, sans que leur nombre puisse dépasser neuf, et de personnalités catholiques sans que leur nombre puisse dépasser 3 : nommés par l'Assemblée Générale (3).

Art. 5. Le Comité dirige la politique du parti catholique conformément aux vues de l'Assemblée Générale (4) et il fixe sa plateforme électorale.

Il représente le parti catholique belge par lui-même, ou par ses délégués, dans tous les rapports de l'Union Catholique Belge avec d'autres organismes nationaux ou étrangers.

(1) Op de derde vergadering van 8 maart stelde P. Segers volgende lijst voor : 1) voorzitter en ondervoorzitter van de Vereniging van Katholieke Journalisten; 2) voorzitter van A.C.J.B.; 3) secretaris van de Universiteit te Leuven; 4) voorzitter van de Conférences St. Vincent de Paul; 5) voorzitter Comité Katholiek Onderwijs (v.z.w. in wording); 6) voorzitters vrouwenbewegingen (M. Baers en de Trooz); 7) voorzitter Vlaams en Waals Verbond van Jonge Wachten (3de vergadering, 8 maart).

(2) Op vraag van De Vleeschouwer van 2 op 4 gebracht (4de vergadering, 16 maart).

(3) Langdurige discussie over het aantal staatsministers, ministers en personaliteiten in het Hoofdbestuur, omdat hun aantal de standsvertegenwoordigers kon verdringen. Het Hoofdbestuur moest weerspiegeling zijn van de Algemene Vergadering.

(4) Op uitdrukkelijk verzoek van Rubbens en Tschoffen ingelast. Het oorspronkelijk "conformément aux principes arrêtés par l'A.G." werd door Segers verzacht tot "vues" in tweede lezing.

Il constitue le conseil d'arbitrage pour toutes les difficultés d'ordre politique surgissant au sein du parti, ou autres groupements affiliés au parti.

Art. 6. L'exécution des décisions prises, ainsi que la gestion des affaires courantes sont confiées à un Bureau composé :

1. du Président de l'Union Catholique Belge.

2. de trois vice-présidents, d'un secrétaire et d'un trésorier, nommés par le Comité Directeur.

La présidence appartiendra successivement (1) à l'un des quatre groupes indiqués au 1° de l'art. 2.

Art. 7. Le mandat des membres de l'Assemblée Générale, du Comité Directeur, et du Bureau est de trois ans; les membres sont révocables et rééligibles.

En cas de décès, démission ou révocation d'un membre, les organismes ou institutions, qui avaient désigné celui-ci, pourvoient à son remplacement pour achever le mandat en cours.

Art. 8. L'Assemblée Générale se réunit sur convocation du Président au moins deux fois par an.

Le Comité Directeur et le Bureau se réunissent souvent que l'intérêt de l'Union l'exige.

Le Président doit convoquer le Comité Directeur ou l'Assemblée Générale à la demande du 1/4 de leurs membres.

Art. 9. L'exclusion de l'Union Catholique Belge, d'organisations ou de personnalités qui en font partie pourra être prononcée par le Comité Directeur.

La décision sera prise après avoir entendu la partie en cause, et à la majorité des deux tiers des votants.

En cas de refus de la partie en cause de s'expliquer devant le Comité Directeur, celui-ci a le droit de passer outre et de rendre sa décision.

L'exclusion devra être motivée par des actes graves, contraires aux principes et à la discipline du parti catholique.

La partie en cause aura le droit de se pourvoir en appel des décisions du Comité Directeur devant l'Assemblée Générale, qui statuera à la majorité des 2/3 des membres présents (2).

(1) Alternantie ingebracht op verzoek van De Vleeschauwer in tweede lezing.

(2) Een artikel 10 waarin bepaald werd dat de leden zich op hun erewoord verbonden de beslissingen van de Unie na te leven, werd op vraag van Segers geschrapt.

Art. 10. Les présent statuts ne peuvent être modifiés que par l'Assemblée Générale réunie à cet effet et à la majorité des deux tiers des votants.

66. **Verslag van de vergadering van de burgersafgevaardigden van de provincie Antwerpen, 2 april 1932.**

Pap. Van Cauwelaert, Dossier Katholieke Unie.

De Federatie van Kringen, die zich wapent tegen de hervormde Katholieke Unie, zoekt haar werking uit te breiden en haar bestuur een meer representatief karakter te geven. In de provincie Antwerpen overlegt de Vlaamsgezinde burgerij over de houding die zij tegenover de Federatie moet innemen.

Vergadering van het Bestuur der Vrije beroepen en Middenstandsorganisaties der Provincie Antwerpen. Zaterdag, 2 april 1932.

Dagorde : Houding ten opzichte der Federatie van Katholieke Kringen.

De vergadering wordt geopend om 11 u. onder voorzitterschap van den heer Staatsminister Dr. Frans Van Cauwelaert, burgemeester van Antwerpen.

Aanwezig : *Arrondissement Antwerpen* : HH. Bernaerts, Brusselmans, Clerckx, best. afg., De Meulder, Hellings, Grietens, Joos, senator Lebon, senator Nolf, Rigole, Schouten, Van Langendonck, Van Kerckhoven, André, Verheyen en Van Cuyck, partijsecretaris dd.

Arrondissement Mechelen : HH. senator Ridder Dessain, Raport, Van Cauwenbergh, Verbist.

Arrondissement Turnhout : senator baron du Four, De Peuter, volksvertegenwoordiger Rombauts, Vloemans.

Verontschuldigd : *Arrondissement Antwerpen* : heer baron de Kerchove d'Exaerde, ondervoorzitter der Kamer van volksvertegenwoordigers, Garitte, Goeyvaerts, Van Bogaert.

Arrondissement Mechelen : Heer senator Hertog d'Ursel.

Arrondissement Turnhout : Heer volksvertegenwoordiger Van Hoeck.

De heer voorzitter, na een welkomstgroet tot alle aanwezigen, verleent onmiddellijk het woord aan senator Dessain, op wiens ver-

zoek de vergadering werd bijeengeroepen (1).

Senator Dessain (2) deelt aan de vergadering den inhoud mede van een brief hem gericht door de Federatie van Katholieke Vereenigingen en Kringen, waarbij hij aanzocht werd plaats te nemen in het bureel dezer vereeniging, die wil trachten hare werking meer uit te breiden door aansluiting hoofdzakelijk der vereenigingen van Vrije Beroepen en Middenstanders (3).

Spreeker, vooraleer eene beslissing te nemen, heeft gedacht dat het noodzakelijk was, gezien de bestaande toestanden en verhoudingen tegenover de katholieke Associatie (4) in de Provincie, het advies in te winnen der Vereenigde Katholieken van gansch de Pro-

(1) Voor een goed begrip van de discussie moet het volgende in acht worden genomen. Verschillende arrondissementele kiesverenigingen (genoemd : Associatie, Kiesvereniging, Katholieke Grondwettelijke Associatie of (Kies) vereniging) uit het Vlaamse land die voor 1914 bij de Federatie van Kringen (Fédération des Associations et Cercles Catholiques) waren aangesloten, waren na de oorlog intern hervormd op basis van de standsvertegenwoordiging, en bestonden sindsdien uit 3 of 4 afdelingen; zij bleven formeel tot de Federatie behoren, waarmee ze feitelijk geen uitstaans meer hadden (b.v. Mechelen, Sint-Niklaas, Brugge, Leuven, Hasselt, Roeselare, Turnhout). Op andere plaatsen behielden de kiesverenigingen hun oude vorm en bleven ze de groepering van de overwegend fransgezinde en conservatieve burgerij (b.v. Antwerpen, Kortrijk, Gent). De naam Katholieke Grondwettelijke Kiesvereniging dekte dus naargelang de plaats een verschillende politieke realiteit.

(2) *Senator Charles Dessain* (Mechelen 1871-1944), burgemeester van Mechelen en voorzitter van de Katholieke Grondwettelijke Vereniging van het arrondissement.

(3) In maart 1932 besliste de Federatie van Kringen zijn werking uit te breiden door het aantal afgevaardigden van de aangesloten groepen te vergroten en het Bureau een meer representatief karakter te geven. *Dessain* werd waarschijnlijk verzocht plaats te nemen in het Bureau in zijn functie van voorzitter van de Mechelse Katholieke en Grondwettelijke Vereniging. Deze groepering, die formeel terugging op de oude Kiesvereniging, was in 1919 grondig hervormd — als eerste in het Vlaamse land — op basis van de standsvertegenwoordiging. Haar positie in de Federatie van Kringen waarvan ze lid was, werd daardoor onduidelijk; de afdeling van de arbeiders, boeren en middenstanders van de Kiesvereniging beschikte nl. over een eigen nationaal organisme dat zich tegen de Federatie opstelde. Hetzelfde gebeurde in verschillende andere Vlaamse arrondissementen (St.-Niklaas, Brugge, Leuven, Hasselt). Ook *P. Pouillet* had als voorzitter van de "Katholieke Associatie" van Leuven een verzoek gekregen een aantal afgevaardigden bij de Federatie aan te duiden, verzoek waar hij blijkbaar niet is op ingegaan (*P. Segers* aan *P. Pouillet*, mei 1932; *Poul.* 249).

(4) Hiermee wordt zeer algemeen bedoeld, de groepen en politici actief in de Federatie van Kringen.

vincie, die de meerderheid der Katholieke Partij vertegenwoordigen (1). Daarom heeft hij gevraagd aan staatsminister Van Cauwelaert deze vergadering bijeen te roepen.

Ridder Dessain wijst op de kiesche toestand der Vrije Beroepen en Middenstanders van het arr. Mechelen, die in feite en officieel nog aangesloten zijn bij de katholieke Associatie.

Het staat vast dat de Katholieke Unie, die hare zending en haren rol tot nog toe niet heeft kunnen vervullen heringericht en hervormd moet worden en dat zulks niet mag uitgesteld worden met het oog op de a.s. verkiezingen (3).

Spreker vraagt zich af of dit verzoek der Federatie geen gelegenheid zijn zou deze noodzakelijke hervorming te bewerkstelligen.

Wat er ook van zij, moet op het verzoek der Federatie ingegaan worden of niet : de meerderheid van de Katholieke Partij in de Provincie moet beslissen.

Staatsminister Van Cauwelaert dankt den heer Dessain, evenals alle afgevaardigden der arrondissementen Mechelen en Turnhout, omdat zij, vooraleer eene beslissing te nemen in deze zaak, in voeling hebben willen treden met de Vereenigde Katholieken.

De heer voorzitter stipt aan dat deze vergadering het gevolg is van een verzoek aan de vrienden van Mechelen gericht, om actief deel te nemen aan de Federatie van Katholieke Vereenigingen en Kringen; deze vraag, zoo spreker, gaat gepaard aan de herinrichting der Katholieke Unie.

Tot hiertoe heeft de Katholieke Unie geen voldoende invloed doen gelden en dit wel omdat de 4 groepeerings die ze uitmaken niet op gelijken grondslag zijn georganiseerd.

Inderdaad, de Boeren, Werklieden en Middenstanders, hebben eene gelijkaardige organisatie, zij zijn georganiseerd op principie van den stand, maar de 4° groepeerings, de Federatie van Katholieke Vereenigingen en Kringen, integendeel heeft zich nooit beschouwd

(1) In de provincie Antwerpen was kort na de oorlog, zoals ook in de rest van het Vlaamse land, onder invloed van de democratische en Vlaamsgezinde ontwikkeling een scheuring ontstaan in de katholieke rangen. In Mechelen vormden de verdrongen leiders van de hervormde Kiesvereniging in 1919 een nieuwe "Nationale Katholieke Vereniging". In Antwerpen kwam de onvermijdelijke scheuring in 1921 : tegenover de Katholieke Grondwettelijke Vereniging, die in haar oude vorm en met hetzelfde publiek bleef bestaan, vormden de democraten en Vlaamsgezinden de "Verenigde Katholieken"; beide fracties beschikten vanaf 1925 over een afzonderlijke partijorganisatie. In het kielzog van Antwerpen was er ook in Turnhout in 1921 een scheuring ontstaan.

(2) De gemeenteraadsverkiezingen van 7 oktober 1932 en de wetgevende verkiezingen, op dat ogenblik nog voorzien voor mei 1933.

als een stand vertegenwoordigend; de organisatie dezer groepeerings is trouwens zelfs niet dezelfde in alle provinciën en arrondissementen. Wat er ook van zij, en dit is het principieele gevaar : de Federatie weigert het principieel der standsvertegenwoordiging te erkennen, zij wil hare leden recruteeren in alle standen.

De voorzitter dankt nogmaals de vrienden van Mechelen en Turnhout dat zij betreffende deze gewichtige kwestie met ons hebben willen voelen en beraadslagen.

Hij legt aan de vergadering de 3 vragen voor, die opvolgendelijk zullen dienen beantwoord te worden om betreffende het verzoek der Federatie te kunnen beslissen :

1° *Vraag* : Is principieel de aansluiting van burgersverenigingen in Mechelen en Turnhout bij de Federatie, zonder gevaar ?

2° *Vraag* : Wat is de bedoeling van de Federatie ?

— Wil zij de standsorganisatie meer erkennen en aldus de Katholieke Unie versterken ?

— Ofwel heeft de Federatie alleen voor doel zich zelf te versterken en de werking volgens de oude principieën in meer uitgebreiden kring te volvoeren ?

3° *Vraag* : Indien beide eerste vragen gunstig worden beantwoord daagt de derde op :

Wat hebben wij in Antwerpen te doen ?

Misschien zouden wij dan onze werking moeten herzien en eventueel eene andere houding aannemen.

De vergadering weet inderdaad dat de moeilijkheden die hier oprezen niet door ons werden veroorzaakt, en dat wij enkel onze katholieke Vlaamsche en democratische beginselen willen en moeten dienen.

Senator Nolf geeft omstandig inlichtingen over de huidige werking en organisatie der Katholieke Unie, alsook over de verhoudingen tusschen de groepeerings die er deel van uitmaken.

.....
Senator Nolf heeft er aan gehouden deze inlichtingen aan de vergadering voor te leggen vermits het verzoek gericht aan senator Dessain nauw verband heeft met de hervorming der Katholieke Unie en dat beide punten samen dienen besproken te worden.

Heer Van Cauwenbergh (1), Burgemeester van Lier, meent dat de bedoeling van senator Dessain bij het bijeenroepen dezer vergadering anders is. Inderdaad wij weten allen dat de werking der Federatie de werking der partij niet dient.

(1) Notaris Josephus Van Cauwenbergh (Lier 1880-Bergen 1954), burgemeester van Lier en toekomstig senator.

Senator Dessain zou verlangen, aldus spreker, dat wij die georganiseerd zijn op principieel der standsorganisatie, zouden indringen in de Federatie om in dit organisme een andere jongere geest te brengen.

Senator Dessain, legt er nadruk op dat de vraag of het niet zou passen aan te sluiten bij de Federatie, gegrond is op het feit dat reeds verschillende inrichtingen van burgers en middenstanders in het Vlaamsche land bijgetreden zijn tot de Federatie, aldus te Brugge (1), te Aalst enz. Verder voor wat Mechelen betreft dient er op gewezen dat burgers en middenstanders voor het oogenblik nog altijd in rechte aangesloten zijn bij de Federatie.

Spreker meent dat aansluiting voor het zegevieren onzer beginnellen misschien goede uitslagen zou afwerpen, omdat er reeds kan bestatigd worden dat er een zekere kentering is in de gemoederen van dezen, die steeds naar de oude principieel hebben willen voortwerken.

Senator Lebon (2) waarschuwt de vergadering om met voorzichtigheid te handelen; de voorstellen van de Federatie zijn niet duidelijk; de Federatie noodigt ons uit om bij haar aan te sluiten, maar zouden wij daardoor niet de ondergeschikten van de Federatie worden ?

Is zulks niet de bedoeling der Federatie ? Dit punt moet nader verklaard worden.

Wil de Federatie misschien niet de burgersgroep versterken, als tegenhanger van den werkersgroep; daaruit zou strijd kunnen geboren worden : het zou wel mogelijk zijn dat de Federatie door het vandaag besproken verzoek, de bedoeling heeft de burgersgeest te versterken en dit tegen de democratische geest.

Zulks ware eene ramp, geheel onze werking is met recht en reden gegrond op den democratischen geest. De hoogere standen hebben hunne belangen en rechten, zij mogen en moeten ze doen gelden, maar zij hebben ook hunne plichten en de eerste is wel den arbeidersstand te steunen en dezer belangen en rechtmatige eischen te behartigen.

(1) Het is niet duidelijk wat Dessain bedoelde. In Brugge bijvoorbeeld waren er drie groepen aangesloten bij de Federatie, nl. de Katholieke Grondwettelijke Kiesvereniging, de Katholieke Kring Concordia en sedert 1927 ook de Burgersgilde, waarin zich na de hervorming van de Kiesvereniging de fransgezinde en "traditionele" katholieken hadden teruggetrokken. De band tussen de Brugse Kiesvereniging en de Federatie was sedert de hervorming louter formeel zoals te Mechelen, maar toch nam haar voorzitter H. Van Caillie plaats in het Bureau van de Federatie.

(2) Senator Hector Lebon (Zottegem 1863-Antwerpen 1935), schepen van Antwerpen.

Welnu zulks waren de beginselen van de Federatie vroeger althans niet; die oude geest is misschien nog te duchten.

Indien de Federatie ons klaar en duidelijk zegt : wij stellen U voor een stand te vormen die in het kader der Katholieke Unie zijne specifieke belangen zal trachten te bewerkstelligen, dan zou kunnen nagegaan worden in welke voorwaarden op dit voorstel zou kunnen worden ingegaan, maar zulks blijkt althans niet uit het voorstel der Federatie.

Senator du Four (1) stipt aan dat uit de besprekingen blijkt dat de op te lossen vragen zijn :

1° Zullen wij op dit beroep der Federatie antwoorden ?

2° En zoo ja. In welke voorwaarden ?

Hij wijst erop dat Turnhout tot nog toe geen de minste uitnoodiging tot aansluiting der Federatie heeft ontvangen (2). Dit moet ons ook aanzetten om met omzichtigheid te handelen; het beroep gedaan door de Federatie schijnt inderdaad niet algemeen te zijn.

Senator Lebon, onderlijnt deze opmerking. Het staat dus vast dat voor het oogenblik minstens de oproep enkel gericht werd tot eenige groepeerings, dus niet gegrond is op een principie en dit geeft wel eenigszins het vermoeden dat de Federatie alleen hare eigen versterking bedoeld : er moet dus zeer voorzichtig opgetreden worden en klaar en duidelijk geweten waar men naartoe wilt.

Heer Bernaerts (3), voorzitter van den Antwerpschen Volksbond (4), herinnert aan de zooeven door senator Nolf gedane uiteenzetting die kenschetsend is van de mentaliteit der Federatie en van haren nog ouden geest, het is te hopen dat deze verandere en zich meer aanpassen zou bij de werkelijkheid. Verder sluit hij zich aan bij de opmerkingen van senator Lebon, aan Antwerpen en Turnhout werd geen verzoek gericht, zulks komt vreemd voor, er moet nochtans toenadering komen, wij die bezielde zijn met den nieuwen geest en die enkel het zegevieren van onze katholieke, Vlaamsche en democratische beginselen betrachten, wij zijn de meerderheid en wij moeten aan de Federatie onze beginselen doen deelen; spreker hoopt dat zulks mogelijk zijn zal en dat de gevoerde besprekingen er zullen toe bijdragen dien wensch te verwezenlijken.

(1) Senator Baron François du Four (Turnhout 1871-1945), burgemeester van Turnhout.

(2) De Katholieke Kiesvereniging van het Arrondissement Turnhout was na de oorlog eveneens hervormd op basis van de standsvertegenwoordiging.

(3) Edmond Bernaerts (Antwerpen 1879-Ekeren 1944), toekomstig senator.

(4) Zie hiervoor nr. 23.

Senator Dessain houdt eraan nog in het midden te brengen dat het jammer is, dat de Federatie die in het Land toch een rol speelt, weliswaar slechts in engen kring, enkel bestaat uit Walen en Brusselaars, maar toch soms doet denken aan de publieke opinie, dat zij de geheele katholieke partij vertegenwoordigd, alswanneer in haar midden het Vlaamsche land niet vertegenwoordigd, is en niets te zeggen heeft. Zulks moet ons bekommeren en spreker meent dat het het oogenblik is dit te veranderen bijzonder met het oog op de a.s. politieke gebeurtenissen.

Staatsminister Van Cauwelaert vat de gevoerde besprekingen samen. Het gevoelen der vergadering is dat de partij zoo stevig mogelijk moet georganiseerd met het oog op de toekomst, maar de grondbeginselen der organisatie en der werking moeten zijn de gedachten van dezen tijd, de oude organisatie heeft afgedaan. Twee handelwijzen zijn voorhanden om het verstevigen der partij te bevorderen in verband met het voorstel der Federatie.

1° Wij kunnen alle burgersverenigingen van het Vlaamsche land aanzetten aan te sluiten bij de Federatie, met uitdrukkelijke opdracht de Federatie door onze meerderheid te dwingen onze beginselen betreffende werking en organisatie aan te nemen.

2° Wij kunnen eerst de hervorming der Katholieke Unie bestudeeren en tot stand brengen en dan zien of wij ja dan neen, moeten aansluiten bij de Federatie en in welke voorwaarden.

De eerste oplossing onmiddellijk aankleven is niet zonder gevaar : het staat wel vast, dat wanneer wij in massa in de Federatie treden, wij bij machte zijn onze gedachten op te dringen, maar zulks zou niet gaan zonder strijd. De vertegenwoordigers van den ouden geest in de Federatie zullen er tegen opkomen en onze Waalsche vrienden, waar dezelfde oude beginselen nog in voege zijn zullen door de ouden opgehitst worden om zich tegen onzen hervormingsgeest te verzetten.

Zulks zou als enkel gevolg kunnen hebben twist, en wederom eene scheuring veroorzaken en dan ware den eenigen uitslag ofwel statu quo of misschien versterking van den ouden geest.

Nochtans moet deze oplossing niet a priori uitgesloten worden, maar het ware voorzichtiger en doelmatiger eerst de tweede handelwijze aan te nemen, en dus eerst en vooral de hervorming der Katholieke Unie te betrachten.

Alle katholieken zouden zich principieel akkoord moeten verklaren, zoowel de Federatie als alle andere groepeerings, om aan de Katholieke Unie de volledige en daadwerkelijke leiding te geven.

Deze mogelijkheid bestaat : de politieke vertegenwoordiging in de Unie moet in haren schoot de verscheidenheid van belangen tot

haar recht laten komen, maar het ware eene zware fout indien zulks uitsluitend ging.

Inderdaad men heeft op politiek gebied getracht wat op sociaal en economisch gebied is : er zijn organisaties die zelfstandig staan en alles omvatten wat hunne werking en uitbreiding betref; maar op politiek gebied zijn er niet alleen standsmenschen; er moeten eenheids-elementen zijn en het zijn dezen die de Katholieke Unie moeten hervormen en brengen tot een geheel, tot een organisme dat boven en met de standen, na alle particuliere belangen in acht te hebben genomen, zal spreken en beslissen namens de katholieke partij van het land. En wij mogen ons verheugen dat er verbetering is, dat er meer wordt gevoeld voor deze gedachte, dat de Unie op dit oogenblik mogelijk is.

Als nu de Katholieke Unie, aldus hervormd, zal bestaan zal moeten nagegaan of in den schoot dier Unie plaats is voor de Federatie, en zoo ja, dan kunnen wij na bespreking der voorwaarden overgaan tot de eerstgenoemde handelwijze : "in de Federatie indringen".

Is de hervorming der Unie, zooals hierboven omschreven, niet mogelijk dan zullen wij misschien wel moeten beginnen met bij de Federatie aan te sluiten, mits te bepalen voorwaarden.

Wat er ook van zij, het blijkt uit wat voorgaat, dat in de eerste plaats moet gepoogd worden de "hervorming der Katholieke Unie" en dan kunnen wij gebeurlijk afspraak nemen met alle burgersverenigingen van het Vlaamsche land om allen samen, ineens in de Federatie in te dringen, maar met dit programma, die beginselen, die eischen en die taktiek, die aan ons volk de waarborg zullen geven dat onze hoofdprinciëpen gehandhaafd blijven.

De voorzitter meent dus te mogen besluiten dat het best ware in contact te treden met het hoofd der Katholieke Unie en met het Bestuur van dat organisme na te gaan wat kan gedaan worden tot degelijke hervorming der Unie; nadien zal duidelijker een beslissing kunnen genomen worden, betreffende het verzoek der Federatie.

De voorzitter stelt dus voor eene nieuwe vergadering te beleggen samen met de bestuurleden der Katholieke Unie.

Heer Van Cauwenbergh, burgemeester van Lier, laat opmerken dat in de tot nog toe ingediende voorstellen van reorganisatie der Unie, de belangen der Vrije Beroepen niet voorzien zijn; aan de Vrije Beroepen wordt door de Unie geen toetreding gevraagd: voor het oogenblik dus, indien wij niet gaan naar de Federatie, hebben wij geen vertegenwoordiging in de Unie. Zulks mag niet zijn. Indien moest besloten worden dat wij niet aansluiten kunnen bij de Federatie zou den stand der Vrije Beroepen moeten opgericht en georganiseerd worden en een vertegenwoordiging in den schoot der Unie bekomen.

Staatsminister Van Cauwelaert, voorzitter, antwoordt hierop dat volgens onze meening de Federatie eigenlijk de Vrije Beroepen zou moeten vertegenwoordigen als stand. De Federatie zou dus op nieuwen grondslag moeten georganiseerd en hare leden niet meer bij andere standen recruteeren.

Al deze punten zullen nader besproken worden bij de a.s. vergadering met den voorzitter en bestuursleden der Katholieke Unie.

Op vraag van den heer Van Kerckhoven André, of de besluiten door de vergadering genomen niet moeten bekend gemaakt worden, antwoordt de heer voorzitter dat de definitieve beslissing die niet lang uitblijven zal, bijtijds zal worden medegedeeld aan de belanghebbende groepeeringsen.

Grietens, schepen te Borgerhout, waarschuwt de vergadering zich niet te laten om den tuin leiden door drogredenen : sommige bladen verklaren dat standsorganisatie, die de grondslag onzer organisatie is, uit den boeze is : zulks is niet, zulks mag niet worden gezegd, dat is gebrek aan leiding, wij moeten verklaren dat er niet zal worden getord aan het principie der standsorganisatie, dat dit niet veranderen zal bij gebeurlijke toetreding bij de Federatie. Dit begrip van standsorganisatie zou eens moeten nauwer omschreven worden, zoowel op politiek als op sociaal gebied.

Senator Lebon, herhaalt dat onze krachten hoofdzakelijk moeten ingenomen worden om deze leemte in onze partij aan te vullen : het gemis aan leiding. De grondslag der hervorming zal zijn de herinrichting der Katholieke Unie.

Bij deze herinrichting mogen wij onze jeugd niet uit het oog verliezen; wij mogen den indruk niet geven dat wij afbreken met de nieuwe beweging.

Spreker legt er nadruk op dat bij de hervorming, "de Federatie, een werkdadig deel van de Unie, zijn moet". Gelukt de hervorming der Unie in dien geest niet, zullen wij dan in de Federatie kunnen treden met haar huidig bestuur, hare huidige mentaliteit, of in welke voorwaarden ? Zulks dient later besproken. Onze eerste poging moet zijn de hervorming der Katholieke Unie met vastleggen van het principie dat de Federatie in den schoot der Katholieke Unie de Vrije Beroepen zal vertegenwoordigen. Betreffende de gebeurlijke hervorming der Federatie zal dan later moeten onderhandeld.

Senator du Four trekt het besluit dat wij den weg moeten volgen door staatsminister Van Cauwelaert aangeduid. Met voorzichtigheid handelen, zooals het tot nog toe gedaan werd. De verschillende burgersgroepeeringsen van het Vlaamsche land moeten zich onderling verstaan betreffende deze zaak en samen beraadslagen zooals deze der provincie Antwerpen vandaag gedaan hebben.

Indien wij toetreden tot de Federatie moeten wij er allen samen

indringen, ofwel het niet doen.

Senator Dessain geeft nog als een reden van de slechte werking der Katholieke Unie op : dat enkel de landbouwers en werklieden er degelijk op alle gebied vertegenwoordigd zijn; de middenstand is er slechts vertegenwoordigd op sociaal maar niet op politiek gebied.

Eindelijk de Federatie heeft nooit bereidwillig in den schoot der Unie aan de politiek der Unie medegewerkt.

Spreeker dringt aan opdat onverwijld aan deze hervormingen zou gewerkt worden : er is haast bij. De gemeente- en kamerverkiezingen zijn in 't verschiet.

Staatsminister Van Cauwelaert, voorzitter, vraagt dus aan de vergadering a.s. zaterdag, 9 april om 3 u namiddag opnieuw te vergaderen om de kwestie der hervorming der Katholieke Unie te bespreken, samen met de heeren volksvertegenwoordigers baron de Kerchove d'Exaerde en Rubbens, voorzitter en oud-voorzitter der Katholieke Unie.

De voorzitter stelt insgelijks voor binnen 14 dagen of drie weken eene vergadering der afgevaardigden van de drie arrondissementen te houden met het oog op de werking voor de a.s. verkiezingen.

De vergadering werd geheven om 1 u.

De secretaris, d.d.
Adv. J. Van Cuyck

67. Verslag van de vergadering van het Hoofdbestuur van het A.C.W., 20 april 1932.

Arch. A.C.W. 66.1.

Het A.C.W. reageert niet enthousiast op het voorstel van de commissie. Vooral J. Bodart uit Charleroi verzet zich tegen het ontwerp van de Commissie omdat het de hangende kwesties niet regelt en de politieke autonomie van de christelijke arbeiders niet erkent. De jonge P.W. Segers vertolkt een meer zakelijk standpunt : de samenvestiging van het Hoofdbestuur en de bevoegdheden van de Algemene Vergadering moeten duidelijker bepaald worden.

Réunion du Comité Exécutif 20 avril 1932

Réorganisation de l'Union Catholique.

La réunion s'ouvre sous la présidence de M. Rubbens à 10 hs. (1).

(1) Aanwezig : Allewaert, Arbeydt, Baers, Barreaux, Behogne, Blommaert, Bodart, Bossuyt, Broekx, Claeys, Colens, Debersé, Debruyne, De Clercq, De

M. Rubbens : Nous avons eu des discussions très difficiles au sein de la Commission de l'Union Catholique. Le projet de statuts qui vous a été communiqué est le fruit de nos délibérations. Ce projet paraît acceptable à vos deux délégués au sein de la Commission : M. Tschoffen et moi-même. La Fédération des Cercles Catholiques a été obligée de faire de nombreuses concessions. Sans doute on peut objecter que le projet ne donne pas la solution de tous les problèmes, mais il faut remarquer qu'un statut ne donne pas une solution mais indique une ligne de conduite. Or la ligne indiquée répond à nos desiderata. Les groupements de classe ont été acceptés comme base de l'organisation tant pour les arrondissements flamands que wallons. Le texte des statuts doit être soumis maintenant aux différentes organisations des stands.

Les circonstances politiques (1) nous obligent à convoquer sous peu une réunion générale de l'U.C.

M. Bossuyt : demande que le Comité Exécutif ne vote pas définitivement ce projet, il faut qu'il soit envoyé aux L.T.C. d'arrondissements en leur demandant leur avis; l'acceptation définitive doit être laissée au Conseil Central de la L.N.T.C. (2).

M. Rubbens : Si vous souhaitez que nous agissions de la sorte, nous le ferons. Mais procédons comme suit à la réunion d'aujourd'hui : ayons une discussion générale et nous verrons s'il y a moyen de se mettre d'accord ou non. Si nous envoyons ce projet aux L.T.C. d'arrondissements, il faut cependant qu'elles sachent s'il est accepté par le Comité Exécutif ou non; si les L.T.C. d'arrondissements acceptent le projet sans y apporter des modifications fondamentales, il ne me semble pas nécessaire de réunir le Conseil Central.

Discussion générale.

M. Bodart (3) : J'ai étudié avec attention et intérêt le projet qui nous a été soumis. Je ne vous cacherai pas que ce projet m'a laissé une très grande déception et me conduit à la conclusion que toute

Jaeger, Delacoelette, De Ponthieu, De Taeye, Dujardin, Gilain, Logghe, Mathieu, Rosy, Rubbens, Rutten, Segers, Teheux, Theelen, Van Caenegem, Van Isacker, Vongels, Vouloir, Willems, Winandy.

(1) Rubbens doelt wellicht op de nakende regeringscrisis. Zie nr. 68.

(2) Er waren statutair vier niveaus in de organisatie : het Congres, de Middenraad (Conseil Central), het Hoofdbestuur (Comité Exécutif) en het Bureau.

(3) Jean Bodart (1895-1964), advocaat, secretaris van de L.T.C. van Charleroi van 1922 tot 1938, volksvertegenwoordiger van 1929 tot 1933 en van 1936 tot 1939, centrale figuur in het conflict tussen de Waalse Werkersverbonden en de conservatieve katholieken, in 1938 uit het A.C.W. gestoten en in 1944 betrokken bij de Union Démocratique Belge (U.D.B.).

agitation menée autour de cette question, se termine par une défaite pour la L.N.T.C. : défaite en ce qui concerne les revendications essentielles de la Ligue, défaite en ce qui concerne l'organisation d'oeuvres sociales. Ce dernier problème n'est même pas entamé dans le projet.

Le dilemme, tel qu'il se pose est celui-ci : ou bien le parti catholique sera d'accord sur la formule des oeuvres sociales, ou bien les démocrates chrétiens seront obligés de constituer un parti démocratique indépendant.

L'examen nous démontre qu'on ne touche à rien d'essentiel de l'organisation existante et que à notre point de vue il y a même un recul très sensible. L'U.C. telle qu'elle existe, reste ce qu'elle est, on y ajoute des délégués des Unions Catholiques d'arrondissements et quelques personnalités, il y aura une assemblée générale, un comité directeur et un bureau. Sommes toutes, les cadres de l'organisation actuelle de l'U.C. sont élargis. A mon sens c'est trop et c'est trop peu; la réorganisation d'un parti doit de toute nécessité comprendre l'adhésion des adhérents au parti sur un corps de principe; la réorganisation doit comprendre certains organes d'exécution et enfin des sanctions. Le corps de principe, où est-il ? Nulle part. Sur quel principe le parti sera-t-il réorganisé ? Où parle-t-on de la représentation des intérêts sociaux ? Qu'on dise comment cette question sera réglée et qu'on indique à chacun des groupements constitutifs le compartiment qui lui revient avec les droits et les devoirs qui incombent à chacun et les obligations qui en dérivent vis à vis des autres. Nulle part il est dit que les ouvriers chrétiens organisés ont le droit de revendiquer une activité sur le terrain politique et qu'ils ont droit à une représentation politique.

Le projet de réorganisation enregistre purement et simplement au sommet, au point central, une situation de fait, sans en déduire aucune conclusion, les organes d'exécution sont inexistants. Notre vie politique repose sur la circonscription communale, cantonale et puis d'arrondissement. Rien n'est prévu à cet égard. Si ce projet est accepté, demain il n'y aura absolument rien de changé dans nos arrondissements. Le droit même de créer une Ligue de T.C. ne nous est pas reconnu, au contraire, il nous est méconnu. Cela constitue un recul, parce qu'aujourd'hui dans la charte de l'U.C. (1), dans le commentaire, vous avez au moins l'énoncé de certains principes qui ne se trouvent pas dans le projet.

(1) Bedoeld zijn de besluiten over de hervorming van de katholieke partij, goedgekeurd door de Hoofdraad van de Katholieke Unie in 1922. Zie nr. 45.

M. Rubbens : Je fais remarquer que le statut actuel ne remplace pas les statuts anciens et leur commentaire, mais les 10 articles proposés remplacent les 6 articles du statut actuel.

M. Bodart : J'estime que la réorganisation doit se faire dans toute l'organisation politique, à tous les degrés — les statuts ne prévoient rien en ce sens.

D'autre part il n'y a pas de sanction. L'article 9 est absolument insuffisant à cet égard; si nous voulons un parti, nous voulons une discipline, alors il faut des sanctions; il faut qu'elles soient admises par tous les groupes contractants et que le groupe qui n'applique pas les principes adoptés, sera exclu.

J'ai l'impression que ce projet se réduit à ceci : il est entendu que la Fédération des Cercles Catholiques n'abandonne absolument rien de ses prétentions vis à vis du mouvement ouvrier chrétien, tant au point de vue d'organisation sociale qu'au point de vue d'organisation politique. Donc la Fédération des Cercles Catholiques va continuer à patroner à encourager un mouvement hostile au mouvement ouvrier officiel (1) et à combattre le parti ouvrier chrétien officiel. Il est entendu que la Fédération va continuer à patronner les hostilités dirigées contre nous. Mais en vertu de la signature que nous donnerons à ce projet, nous nous lions les mains. Nous n'avons pas le droit de faire cela, il n'est pas possible que la Fédération des Cercles continue à nous traiter en amis, là où elle a besoin de nous, et qu'elle nous traite en ennemis, là où nous la gênons.

On dit que ce projet est une victoire pour les idées démocratiques chrétiennes; il y a à peu près 3/4 de siècle que le parti démocratique chrétien meurt de victoires de ce genre, je préfère une injustice évidente à une injustice dissimulée sous des apparences d'union. Il m'est impossible d'accepter un projet de ce genre.

R.P. Rutten : Monsieur Bodart a présenté le projet de statuts sous une forme si condensée qu'il n'en a rien laissé.

Nous voulons aboutir à une Union Catholique, il a fallu trouver un texte sur lequel tout le monde puisse se mettre d'accord, bien entendu sans tromper personne. Les Messieurs de la Commission se sont inspirés de ces deux principes :

1. Ce qui importe avant tout, c'est que des catholiques influents puissent discuter dans une atmosphère de concessions réciproques. Le régime actuel de l'U.C. ne permet pas aux catholiques de diverses tendances de se rencontrer; des hommes influents ne participent ja-

(1) Bodart bedoelt de dissidente arbeiderswerken van G. Michaux te Charleroi onder de vleugels van de conservatieve Fédération Catholique aldaar.

mais aux délibérations. On a voulu trouver un statut réglant méthodiquement ces rencontres.

2. La seconde question c'est le problème du monopole des oeuvres sociales. Pratiquement, les difficultés pour trouver la solution de ce problème, ne sont pas d'ordre social, mais d'ordre politique. Si vous parvenez à un accord politique, personne ne s'opposera à laisser à la Ligue des Travailleurs le soin de diriger les oeuvres sociales ouvrières; tous — même les membres de la Fédération — se rendent compte que la place des oeuvres ouvrières est dans l'organisation ouvrière.

Donc M. Bodart a raison d'exiger le respect des droits des ouvriers en matière sociale comme en matière politique. Mais il a tort d'exiger que ces droits soient reconnus et respectés avant de constituer une organisation catholique ayant assez d'autorité pour faire respecter ces droits par tous les catholiques. J'estime que la tactique de MM. Rubbens et Tschoffen peut seule donner des résultats.

M. Bodart : La chose essentielle que je retiens de la réplique du R.P. Rutten, c'est qu'il est d'accord avec moi que le texte ne nous donne pas suffisamment de garantie, ni au point de vue politique, ni au point de vue social. Je suis d'accord qu'il faut user de diplomatie, mais seulement lorsqu'elle nous aide à obtenir quelque chose.

Le R.P. Rutten reconnaît qu'il y a désaccord sur des points essentiels — mais alors on ne peut avoir qu'une apparence d'union. Sans doute il est intéressant que des personnalités puissent se rencontrer, mais il est encore plus intéressant que ceux qui doivent travailler pour les organisations ouvrières ne perdent pas la confiance des ouvriers. Or ils la perdront si nous n'avons qu'hostilités dans les arrondissements, alors qu'on proclame que l'union est nationalement réalisée.

M. Rubbens : D'après Monsieur Bodart la situation se résumerait comme suit : vous réalisez un accord apparent, mais au fond il n'y a que désaccord. Or cela n'est pas exact. Il existe des désaccords, même sur des questions très graves, mais il y a accord sur une question essentielle : celle de maintenir l'unité du parti catholique, donc de créer un organisme accepté par tous les catholiques et chargé de trouver une solution pour tous les problèmes où le désaccord existe.

Je suis convaincu que les statuts proposés répondent à ce but. Supposez le fonctionnement régulier de l'Assemblée Générale et du Comité Directeur, organisés d'après le projet de statuts — il est évident que devant l'opinion publique ces deux organismes seront réellement les éléments directeurs du parti.

Les statuts proposés ne se contentent pas d'une union au sommet : ils présupposent l'existence d'Unions d'arrondissements, constituées sur le plan de la standsorganisatie. Les arrondissements sont tous invités à s'organiser sur cette base.

Sans doute, les difficultés existantes ne sont point résolues par les statuts, mais ceux-ci créent les organisations qui pourront les résoudre.

Personne n'a songé à créer une fausse apparence d'unité — personne n'a accepté aucune diminution des droits incontestables des organisations ouvrières. Nous avons accepté une chose : l'existence d'organismes régulièrement constitués, où tous les catholiques puissent défendre les droits de leurs groupements respectifs et en obtenir la reconnaissance par l'ensemble du parti.

M. Segers (1) : Nous constatons deux faits :

1. pratiquement il n'existe pas de parti catholique, et cette situation doit changer, mais
2. ce changement ne peut s'effectuer au prix de l'existence de la L.N.T.C.

Nous sommes prêts à collaborer à la réorganisation du parti catholique à condition que nous ayons les garanties nécessaires.

Ces garanties nous pouvons les obtenir, soit par un contrat écrit d'avance, c'est ce que demande M. Bodart. A cela le R.P. Rutten répond : vous avez raison en théorie, mais pratiquement vous ne pourrez pas l'obtenir. Il reste une seconde possibilité, c'est que ces garanties nous soient données par la nouvelle organisation même du parti catholique dont la majorité serait avec nous et dont les organismes d'exécution reconnaîtraient et soutiendraient nos droits. Si j'examine le projet je constate que l'assemblée générale nous donnera ces garanties, mais j'ai cependant deux objections :

1. La composition du comité de direction qui pratiquement dirigera le parti catholique, me semble peu rassurante. Ce comité comprendra approximativement 40 membres et nous pourrions compter au maximum sur l'appui de 20 d'entre eux.
2. La compétence de l'assemblée générale, donc de l'organisme qui doit nous donner les garanties nécessaires, n'est pas fixée statutairement.

(1) Paul Segers (Antwerpen 1900), gewoonlijk *P.W. Segers* genoemd om hem te onderscheiden van de conservatieve leider, was algemeen secretaris van het A.C.W. sedert 1927. Onder leiding van priester L. Colens bracht hij het A.C.W. tot een methodisch uitgebouwde organisatie. De politieke invloed van Segers groeide vanaf omstreeks 1932; in 1936 was hij een van de belangrijkste figuren van het nieuwe Directorium van de Katholieke Vlaamse Volkspartij. Na de tweede wereldoorlog maakte hij een lange carrière als minister.

Les discussions qui se produisent en ce moment sont une des épisodes de la longue lutte menée par les ouvriers catholiques depuis 1891 pour obtenir la reconnaissance de leurs droits au sein du parti catholique. L'expérience nous a appris que nous ne serons jamais assez prudents avant de nous lier par un accord.

M. le Chan. Logghe (1) : Je crois que nous devons accepter le statut proposé à condition d'y apporter les modifications nécessaires. Mais nous ne pouvons pas croire qu'en acceptant ce statut nous enregistrons une victoire et surtout nous ne pouvons ni dire ni croire que ces statuts constituent un triomphe pour les idées démocratiques chrétiennes. En pays flamand les agriculteurs et les membres de la Fédération des classes moyennes, ne sont pas des amis des organisations ouvrières chrétiennes. Le grand avantage que je trouve dans ce projet c'est que dans l'assemblée générale nous aurons l'occasion de discuter et d'examiner entre catholiques les questions sur lesquelles il n'y a pas d'accord. Si cet examen n'a pas comme conclusion de réaliser l'unité entre catholiques sur le terrain social, il est certain que l'unité ne peut continuer à exister sur le terrain politique. Le parti catholique joue sa dernière chance; si un accord ne peut se réaliser, nous allons inévitablement à la création d'un parti démocratique séparé.

M. Pouillet : Je me joins à M. le Chan. Logghe pour dire que l'assemblée générale nous donnera l'occasion de défendre nos idées. Je suis convaincu qu'au sein de cette réunion nous aurons une majorité écrasante pour nous. La remarque faite par M. Segers est exacte : la compétence de l'assemblée générale n'est pas clairement indiquée.

M. Bodart : Persiste à ne pas admettre de souscrire à un projet de statut qui ne reconnaît aucun des droits des organisations ouvrières, ni au point de vue social, ni au point de vue politique.

Or nous savons que ce droit nous est refusé ou contesté par un groupement important avec lequel on nous propose, à nous ouvriers, de conclure un pacte politique. Je n'admets pas de conclure ce pacte sans avoir la garantie du respect des droits des ouvriers.

(1) Kanunnik Achiel Logghe (Torhout 1878-Brugge 1965), diocesaan directeur van sociale werken van het bisdom Brugge (1919-1955). Logghe was een organisator van formaat en maakte van de christelijke arbeidersorganisatie in West-Vlaanderen een macht. Zijn politieke invloed te Brugge was zeer groot.

M. l'Abbé Colens : M. Bodart ne tient aucun compte de l'art. I des statuts où il est affirmé que tous les groupements constituant le parti catholique, gardent l'autonomie nécessaire pour la défense de leurs intérêts spécifiques. M. Bodart raisonne contre l'acceptation des statuts de la façon suivante : "il existe un désaccord entre catholiques sur des questions que les ouvriers chrétiens jugent essentiels pour la vie de leurs organisations et la défense de leurs droits légitimes; c'est là une situation de fait incontestable. Or, les statuts proposés ne permettent pas de mettre fin à ce désaccord, par conséquent les ouvriers chrétiens sont forcés de lier leur sort avec celui de personnes ou de groupes ne partageant pas leurs idées sur des questions essentielles et sans avoir la garantie de la reconnaissance de leurs droits. Donc, je ne puis admettre ces statuts".

Ce raisonnement n'est pas exact. Sans doute il serait préférable de voir tous les catholiques, sans exception, et tous les groupements catholiques accepter pour toutes les questions, les solutions que les ouvriers chrétiens estiment justes et légitimes.

Mais si nous exigeons cet accord, comme condition essentielle, avant de vouloir discuter les statuts d'une union catholique, j'estime que nous exigeons une chose impossible et que nous perdons notre temps : il existera toujours parmi les catholiques, un groupe s'opposant d'une façon irréductible à nos idées démocratiques.

Si nous rejetons un statut parce que celui-ci n'est pas rédigé de telle façon que les dispositions statutaires elles-mêmes mettent fin à tous les conflits, alors nous demandons une fois de plus l'impossible. En effet, il n'existe point de dispositions statutaires qui puissent empêcher les divergences d'opinions.

Mais ce que nous devons exiger, c'est de trouver dans les statuts la garantie de la défense des droits des organisations ouvrières — que nous y trouvions la constitution d'une autorité qui puisse faire respecter ce droit par tous les catholiques.

Si les statuts ne donnent pas cette garantie nous devons, ou les modifier ou éventuellement les rejeter.

Mais nous devons d'abord en faire l'examen et nous n'avons pas le droit de rejeter les statuts parce qu'ils ne nous donnent pas cette assurance qu'aucun statut ne peut donner : que tous les catholiques sans exception seront dorénavant d'accord.

M. Mathieu (1) : Il faut donc attendre la décision que prendra

(1) Fernand Mathieu (Namen 1885-1959), ondervoorzitter van het A.C.W. en voorzitter van de Ligue des Travailleurs Chrétiens te Namen, die zoals te Charleroi sterke strijd moest leveren tegen de conservatieve katholieken. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 7 okt. 1932 zouden in de stad Namen trouwens afzonderlijke lijsten worden ingediend, waardoor Mathieu zijn schepenambt verloor.

éventuellement l'assemblée générale. Etes-vous certain que cette décision sera favorable ?

M. l'Abbé Colens : Aucun statut ne peut fixer d'avance dans quel sens doivent se prononcer les assemblées constituantes, formées d'après les articles des statuts. Nous pouvons affirmer d'avance que nous n'y trouverons point d'unanimité en faveur de nos idées, mais j'estime que la rédaction des statuts nous permet d'y trouver une majorité en faveur du droit et de la justice. Si les délégués jugent que cette garantie n'existe pas, qu'on propose des modifications nécessaires.

M. Bodart : Je persiste à croire que nous ne pouvons pas nous lier par un statut politique, avant d'avoir la garantie que tous les groupements catholiques avec lesquels nous nous lions, reconnaissent les droits pour lesquels les ouvriers chrétiens luttent depuis si longtemps.

M. Vergels : Je ne veux pas voter contre les statuts parce qu'il est indiscutable qu'ils nous donnent plus d'influence au sein de l'U.C. Je fais cependant des réserves quant à la rédaction de plusieurs articles et surtout de l'article 4.

La discussion générale est close (1).

.....

68. Colens aan Rubbens, Brussel 14 mei 1932.

Arch. A.C.W. 65.1.

De dreigende eliminatie van H. Heyman uit de regering brengt volgens L. Colens de hervorming van de Katholieke Unie in het gedrang.

Geachte Vriend Voorzitter — Ik heb de hierbij gevoegde brief naar M. Pouillet gezonden (2). Ik denk dat het hoogst nodig is dat U dinsdag met M. Pouillet een onderhoud zoudt hebben met M. Renkin (3).

(1) Hierna volgt een artikelsgewijze bespreking van het ontwerp van statuten van de Commissie.

(2) L. Colens aan P. Pouillet, 14 mei 1932 (doorslag in Arch. A.C.W. 65.1). In deze brief volgt Colens dezelfde gedachtengang maar op sommige punten meer uitgesponnen.

(3) Jules Renkin, toenmalig eerste minister (6 juni 1931-22 oktober 1932).

Wij hebben vernomen dat niet alleen de conservatieve katholieken en de liberalen M. Heyman willen zien verdwijnen, maar ook M. Sap (1) met enkele zijner vrienden omdat de houding van M. Heyman in de Vlaamsche aangelegenheden niet voldoende krachtdadig was (2).

Dit zou volgens mij een zware fout zijn, indien het waar is dat de ministerieele loopbaan van M. Heyman geëindigd is, dat men hem zou vervangen door een andere personaliteit zonder de gelegenheid te geven aan de vertegenwoordigers van de christelijke werkliedenorganisaties de toestand te bespreken. Het gaat hier niet om de persoon van M. Heyman, wij weten allen dat een minister niet eeuwig kan blijven; maar het gaat over het sociaal programma van het nieuwe Ministerie en om dit programma te bepalen hebben de personen een groot belang.

Wij bemerken reeds uit antwoorden die wij nu krijgen uit de arrondissementen dat men over 't algemeen heel wantrouwig staat tegenover de nieuwe statuten van de Katholieke Unie. Moest er nu nog bijkomen dat — ten gelegenheid eener verandering in het Ministerie — het blijkt dat de conservatieve elementen in het Ministerie versterkt worden, dan ben ik overtuigd dat er geen sprake meer kan zijn van de hervorming van de Katholieke Partij (4).

Indien het Ministerie woensdag moest vallen, zijn wij van oordeel dat het noodig zal zijn bij hoogdringendheid het Hoofdbestuur don-

(1) Volksvertegenwoordiger Gustaaf Sap (Kortemark 1886-Brussel 1940), eigenaar van *De Standaard*, waarin hij sedert een paar jaar de Vlaamse politiek van de regering op de korrel nam.

(2) In zijn brief aan Pouillet schrijft hij : “La position ministérielle de deux de nos amis paraît être gravement compromise. Il s’agit de M. Van Caeneghem et de M. Heyman. M. Renkin après la chute du ministère que tout le monde attend pour mercredi, serait chargé de former une nouvelle équipe et dans celle-ci deux libéraux actuellement ministres seraient remplacés par d’autres, ainsi que les deux ministres catholiques précités.

La solution de la question linguistique n’interviendrait pour rien dans le remplacement de MM. Van Caeneghem et Heyman. Pour Van Caeneghem ce serait la conséquence de son attitude malheureux dans l’interpellation au sujet du canal de la Campine, pour M. Heyman ce serait la conclusion d’une campagne menée contre celui-ci depuis deux mois par les éléments conservateurs et par les financiers”.

(4) In zijn brief aan Pouillet : “Si M. Renkin songe à mettre M. Carton à la place de M. Heyman, je crois que cette nomination aurait de graves conséquences : ce serait la lutte ouverte contre un ministre conservateur et c’est l’impossibilité pour les dirigeants ouvriers de faire accepter l’Union Catholique”.

derdag bijeen te roepen (1).

Vriendelijk gegroet,

69. Pauwels (2) aan het A.C.W., Brussel, 14 mei 1932.

Arch. A.C.W. 214.2.

Het A.C.V. is van oordeel dat eerst een oplossing moet gezocht worden voor het probleem der sociale werken vooraleer de hervorming van de katholieke partij kans op slagen heeft.

Chers Collègues et amis — Nous avons bien reçu les projets de statuts relatifs à la réorganisation du parti catholique. La circulaire y jointe indiquait que vous priez la direction des Ligues de Travailleurs d'Arrondissements de vous adresser les remarques ou modifications au texte, avant le 15 mai.

Nous pensons qu'il nous sera permis, en tant que Confédération des Syndicats Chrétiens, de vous dire notre appréciation quant à ces statuts.

Nous regrettons de ne rien y trouver en ce qui concerne la réglementation du travail social. Rien n'y est prévu quant à savoir si les organisations constitutives du parti catholique autres que la L.N.T.C. et les organismes qui la composent s'interdiront de constituer des groupements sociaux qui, directement ou indirectement feront la concurrence à nos organisations. Ce n'est pas là seulement une question de fait, c'est aussi une question de principe. Nous l'avons déjà à maintes reprises discutée au sein de la Ligue; notre point de vue est resté le même.

(1) J. Renkin bood zijn ontslag aan op woensdag 18 mei 1932 en kreeg opdracht de nieuwe regering te vormen. Daarin zetelden slechts twee christendemocraten (Heyman, Tschoffen), tegenover drie in de vorige regering (Van Caenegem, Heyman, Van Isacker). Jules Van Caenegem werd op Openbare Werken vervangen door Sap, Heyman behield de portefeuille van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg, terwijl het verdwijnen van Ph. Van Isacker werd gecompenseerd door de benoeming van P. Tschoffen op Koloniën.

(2) Henri Pauwels (1890-1946), van 1920 tot begin 1932 secretaris-generaal van het A.C.V., sedertdien voorzitter in opvolging van R. Debruyne. Pauwels sloeg een radicaler toon aan dan zijn voorganger, wat af en toe tot spanningen zou leiden met het A.C.W. Al in 1930 schreef L. Colens aan minister H. Heyman n.a.v. kritiek van Pauwels op diens beleid: "Ik verzeker U dat, indien er geen maatregelen genomen worden, wij allen nog veel moeilijkheden zullen tegenkomen, tengevolge van de pretentie van onzen braven Pauwels" (8 juli 1930, *Pap. Heyman*).

Nous continuons penser que l'organisation ouvrière entière doit être confiée à la L.T.C. et aux organisations adhérentes; qu'agir autrement c'est contester à celles-ci le droit de représenter l'ensemble des travailleurs chrétiens organisés, ce qui nous paraît en contradiction avec les projets de statuts eux-mêmes.

C'est pourquoi nous pensons que, avant de pousser plus avant la discussion de la réorganisation du parti catholique, il y a lieu de mettre au point les questions ci-dessus. Aussi longtemps qu'elles restent en suspens il n'y aura pas d'accord réel possible et nous insistons auprès de la Ligue pour qu'elle se refuse à continuer les négociations sur la réorganisation du parti catholique aussi longtemps que le litige sur les oeuvres sociales n'est pas réglé définitivement ainsi que nous le désirons.

Nous avons la conviction que la Ligue épousera notre manière de voir et nous vous prions de croire, chers collègues et amis, à nos sentiments dévoués.

Pour la C.S.C.

H. Pauwels, Président.

70. Bodart aan Colens, Marchienne-au-Pont, 24 mei 1932.

Arch. A.C.W. 214.2.

Bodart is de overtuiging toegedaan dat alleen een beginselvaste houding tegenover de katholieke conservatieven de christen-democratie kan redden.

Cher Monsieur l'Abbé — Oscar (1) m'avait dit que je n'avais pas de leçon à la Semaine Sociale cette année et j'avais trouvé que c'était très bien ainsi.

Pourquoi revenir sur cette décision ? D'autre part, est-il bien opportun que ce soit moi qui traite la question politique alors que je suis en désaccord sur ce point, avec le plus grand nombre de nos amis en ayant la conviction, confirmée tous les jours, qu'il n'y a rien à faire avec les catholiques conservateurs qui ont la haine de la démocratie chrétienne chevillée au coeur ? Si cette objection ne vous paraît pas décisive, et si vous ne voyez pas d'inconvénient à ce que je

(1) Oscar Behogne (Couillet 1900), adjunct-secretaris van het A.C.W. sedert 1928, bestuurslid van de Ligue des Travailleurs Chrétiens van Charleroi, toekomstig volksvertegenwoordiger en minister.

dise librement ce que je pense, je suis à votre disposition (1).

La réunion de la Droite d'hier m'a confirmé dans la conviction que l'heure H sonnait pour la démocratie chrétienne de Belgique. Malgré toutes les protestations mielleuses, tout converge à démontrer que c'est l'esprit même de la législation sociale donc de la démocratie qui est visé (2).

Il n'y a pas la moindre erreur à commettre si nous voulons éviter de perdre en quelques semaines vis à vis de la classe ouvrière un crédit que nous n'avons pu conquérir qu'après un demi-siècle d'efforts et que nous ne pourrions plus regagner avant longtemps. Les conservateurs sentent qu'ils n'ont plus qu'un espoir de nous avoir, c'est de nous faire vomir par la classe ouvrière. Nous ne devons à aucun prix tomber dans ce piège. Ne croyez-vous pas que le problème est assez grave pour que le Conseil Central en délibère d'urgence et fixe clairement la position irréductible que devront adopter les mandataires de la Ligue ? Le projet d'Heyman sur les pensions, détestable à mon sens, va certainement venir immédiatement en discussion (3).

Votre tout dévoué,

J. Bodart.

71. Pauwels aan het A.C.W., Brussel, 28 mei 1932.

Arch. A.C.W. 214.2.

Het A.C.V. herhaalt dat inzake de arbeiderswerken het monopolie aan het A.C.W. en zijn samenstellende organisaties behoort.

Chers Collègues et amis — Les journaux ont annoncé que, au

(1) Antwoord op de vraag van Colens d.d. 23 mei 1932 (in *Arch. A.C.W.* 252). Bodart gaf op de 19e Semaine Sociale Wallonne te Leuven (26-28 aug. 1932) de les over : Nos organisations ouvrières et les directives pontificales au sujet de la politique. Het algemeen thema van de studieweek luidde : L'application des enseignements sociaux du Saint Siègue par les organisations ouvrières chrétiennes.

(2) De Rechterzijde van Kamer en Senaat besprak op 23 mei 1932 onder het voorzitterschap van P. Pouillet en P. Segers haar houding tegenover de nieuwe regering-Renkin. Door een aantal aanwezigen werd geprotesteerd tegen de misbruiken van de sociale wetgeving. Men zal in acht nemen dat de term "Rechterzijde" betrekking had op de gehele katholieke fractie in het Parlement, met inbegrip van de christen-democraten.

(3) Het wetsontwerp-Heyman werd de wet van 23 juli 1932 en verminderde de financiële tussenkomst van de staat in het pensioensysteem.

cours d'une réunion de la Fédération des Cercles Catholiques dans laquelle la réorganisation du parti catholique fut examinée, on signale que la question du monopole des Oeuvres Sociales était liquidée, trois des grandes associations sur quatre s'étant prononcées contre lui (1).

Nous tenons à vous déclarer qu'il est impossible pour la Confédération d'admettre qu'un groupement quelconque de l'Union Catholique puisse constituer des caisses de chômage. En effet, ces caisses sont directement dirigées contre nos syndicats. Vous comprendrez que dans ces conditions il est impossible pour nous d'admettre leur institution.

Veillez agréer, Chers Collègues et amis, l'assurance de nos sentiments dévoués.

Pour la C.S.C.

H. Pauwels, Président.

72. Delvaux aan Luytgaerens, 28 mei 1932.

Delv. 108.

L. Delvaux maant de leiding van de Boerenbond aan waakzaam te zijn.

Monseigneur — M. le Baron de Kerchove d'Exaerde me demande de convoquer pour mercredi prochain 1 juin la Commission chargée de l'étude des nouveaux statuts de l'U.C.B.

C'est sans doute pour entendre et discuter les remarques de M. Segers qui a consulté son groupe. Les deux dernières réunions (2) de la Fédération des Associations et des Cercles Catholiques l'ont suffisamment indiqué !

Je me permets de vous demander s'il ne serait pas utile de pouvoir être prêt à faire une déclaration au point de vue du Boerenbond.

Vous n'ignorez pas que l'Alliance Agricole Belge a écrit officiellement au Président de l'Union Catholique Belge, qu'elle acceptait les nouveaux statuts tels que vous les connaissez (3).

Lundi je vais plaider à Namur pour les assurances du Boerenbond Belge, mais mardi je serais au Boerenbond toute la journée.

Veillez agréer, Monseigneur, l'expression de mes sentiments dévoués.

(1) Vgl. met nr. 73, blz. 204-205.

(2) Van 18 en 25 mei 1932. Zie blz. 205, noot 1.

(3) Al op 8 april 1932 had P. de Moffarts meegedeeld dat het Comité Directeur van de Alliance Agricole Belge op 6 april het ontwerp van de commissie had aanvaard (aan R. de Kerchove d'Exaerde; in *Delv.* 104).

73. Verslag van de vergadering van het Bureau van het A.C.W.,
2 juni 1932.

Arch. A.C.W. 34.

E. Rubbens stelt de A.C.W.-leiding in kennis van de nieuwe eisen van de Federatie van Kringen. Het Bureau van het Werkersverbond wenst vooral waarborgen m.b.t. de eenheid van de sociale werken en de politieke rechten van de christelijke werkliedenorganisaties.

Réunion du Bureau de la L.N.T.C. 2 juin 1932 (1).

Présents : M. Rubbens, Président, R.P. Rutten, M. l'Abbé Colens, Melle Baers, MM. Van Overbergh, Bodart, Segers, Behogne, Libiouille, qui représente M. Mathieu, M. Pauwels.

Excusés : MM. Poulet et Marck.

M. Rubbens, à une question posée par M. Pauwels, fait remarquer que les comptes-rendus des réunions de la Fédération des Cercles, publiés dans les journaux, n'engagent pas la Fédération des Cercles.

M. Rubbens expose ensuite l'entretien qui a eu lieu la veille à la commission de l'U.C.B. (2).

M. Segers y a exposé à nouveau les vues de la Fédération des Cercles :

1. Au litéra b) de l'art. 2 du projet des statuts, la Fédération vou-

(1) Gevolg gevend aan de beslissing van het Hoofdbestuur van 20 april waren de Arrondissementswerkersverbonden verzocht het ontwerp van statuten te onderzoeken en hun opmerkingen over te maken aan het nationaal secretariaat vóór 15 mei 1932 (circulaires van 22, 23 en 25 april 1932 in Arch. A.C.W. 214.2). Er zijn antwoorden bewaard van 19 arrondissementen plus West-Vlaanderen (Arch. A.C.W. 214.2) : Mons (z.d.), Charleroi (6 mei), Namur (8 mei), Liège (9 mei), Dinant (10 mei), Nivelles (12 mei), Tournai-Ath (13 mei), Ieper (13 mei), West-Vlaanderen (13 mei), Verviers (14 mei), Mechelen (15 mei), La Louvière (17 mei), Antwerpen (26 mei), Brussel (26 mei). Charleroi (Bodart), Namur (Mathieu) en La Louvière hadden om de bijeenroeping van een Buitengewoon Congres verzocht. De Bureauzitting van 1 juni was bijeengeroepen om dit Congres, gepland op 11 juni 1932, voor te bereiden (uitnodiging met agenda, 27 mei 1932; Arch. A.C.W. 34).

(2) De commissiezitting van 1 juni 1932 was de eerste sedert op 1 april overeenstemming was bereikt over een voorontwerp. Van deze en volgende zittingen (28 juli, 20 en 25 oktober) zijn geen officiële notulen bewaard, wel notities van L. Delvaux ter zitting genomen (*Delv.* 102). Wij zullen er bij gelegenheid in noot naar verwijzen.

drait permettre la représentation d'autres groupements agricoles que ceux qui y sont indiqués, c'est à dire, le Boerenbond et l'Alliance Agricole Belge. Il faudrait, dit M. Segers, permettre la représentation d'autres groupements tout aussi intéressants. On a fait remarquer à M. Segers qu'en ce moment il n'y a pas d'autres groupements que ceux-là (1).

2. L'organisation actuelle des Classes Moyennes ne représente pas grand'chose, mais il existe un autre groupe plus solide et plus important qui revendique sa représentation. On a répondu que cela concernait uniquement les Classes Moyennes (2).

3. Au 2° de l'art. 2, il est dit : "Font partie de l'U.C.B., l'U.C. de chaque arrondissement". Cette appellation, selon M. Segers, ne répond pas à la situation des arrondissements où l'U.C. n'existe pas. Certes, l'art. 3 répond à cette situation mais ce n'est qu'un voeu. Il faudrait ajouter que là où l'U.C. n'existe pas, les groupes catholiques seront affiliés directement à l'U.C.B.

4. Au lieu de dire "U.C. d'arrondissement", il faudrait dire "Fédération Catholique" (3).

5. Il faudrait supprimer au § 3 de l'art. 1, le mot "spécialement".

6. Les statuts sont muets quant au programme de l'U.C.B.

7. A l'art. 3, en ce qui concerne les arrondissements où il y a plusieurs groupes catholiques non constitués en U.C., il faudrait dire qu'il s'agit de groupes reconnus.

8. A l'art. 5, la Fédération regrette que M. Segers ait abandonné la disposition des anciens statuts qui confiaient le travail électoral à la Fédération des Cercles.

9. A l'art. 7, en ce qui concerne le mandat des membres du Bureau, il faudrait déterminer d'avance le roulement de la présidence.

M. Pauwels relève dans le compte-rendu du "XXe Siècle", de la réunion de la Fédération des Cercles, une déclaration de M. Segers disant : que les travailleurs chrétiens sont tacitement d'accord sur

(1) Blijkens de notities van Delvaux maakte Segers melding van de groep Huart in Namen en de Eigenaars- en Landbouwersbond in Brugge. Er werd geantwoord dat die groepen tot de Federatie van Kringen behoorden.

(2) Blijkens de notities van Delvaux had Segers het over de groep Van Ackere en de groep Van Coillie : "Or de force égale mais (ce) dernier groupe se faillite partout. Donc le groupe Van Ackere doit être représenté".

(3) De naamgeving van de politieke groeperingen was in die tijd bijzonder verwarrend. De voorgestelde wijziging viseert waarschijnlijk het arrondissement Charleroi. De Fédération Catholique (R. Lambert, G. Michaux) was de van oudsher bestaande katholieke kiesvereniging, aangesloten bij de Federatie van Kringen. De Union Catholique (J. Allard, J. Bodart) was in 1928 opgericht als reactie op de weigering van de Fédération Catholique om de standsvertegenwoordiging te erkennen.

l'abandon du monopole des oeuvres sociales (1). Tant que cette question n'est pas résolue, dit M. Pauwels, il est impossible de discuter de l'organisation du parti.

R.P. Rutten fait remarquer à M. Pauwels que nous n'obtiendrons jamais une déclaration de principe sur le monopole des oeuvres sociales, ni des autres catholiques, ni de l'autorité religieuse. Mais, ajoute-t-il, nous devons revendiquer l'unité du mouvement ouvrier et cela pour des motifs d'ordre religieux, moral et social. Nous devons être assez forts pour garantir cette unité (2).

M. Bodart : estime que nous ne devons pas repousser en bloc le projet de statuts. *Au point de vue du principe* il est clair qu'un parti catholique est nécessaire; *au point de vue tactique*, si nous repoussions ce projet en bloc, nous aurions contre nous une partie importante de l'opinion catholique. Nous devons amender ce projet dans la mesure nécessaire pour que notre signature n'apparaisse pas comme une renonciation à ce qui est nécessaire à notre mouvement ouvrier et à ce qui a été obtenu par le passé.

1. *En ce qui concerne les oeuvres sociales*, nous n'acceptons pas l'interprétation de M. Segers. Nous devons proposer un amendement disant que les parties contractantes s'engagent à respecter l'unité des Fédérations spécifiques. Cet amendement doit être accompagné d'un commentaire dans lequel nous dirons que nous ne revendiquons pas le monopole, que nous ne voulons pas exclure les autres catholiques des oeuvres sociales; au contraire, que nous nous réjouissons de les voir prêter leur concours à ces oeuvres, mais que nous voulons éviter le désordre et l'anarchie dans ce qui existe. Nous voulons même bien

(1) *Le XXe Siècle*, 19 mei 1932, over de vergadering van afgevaardigden van de Federatie van 18 mei. Op de vraag van Verviers om de kwestie van het "monopolie" op te lossen had Segers geantwoord "quelle est liquidée, trois des grandes associations sur quatre se sont prononcées contre lui. Chaque groupement garde sa liberté". Op de vergadering van 25 mei (*Le XXe Siècle*, 26 mei 1932) waren o.a. Ruffin Lambert (voorzitter van de Fédération Catholique van Charleroi) en Adrien Iweins d'Eeckhoutte (Oudenaarde) heftig van leer getrokken tegen de vermenging van sociale werken en politiek. De laatste had er aan toegevoegd : "nous devons obéir aux avertissements de nos évêques, séparer la politique des oeuvres".

(2) Pater Rutten had deze mening al vooruitgezet bij het uitbreken van het conflict einde 1930. Als voorzitter van het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken stelde hij toen een nota op voor de katholieke leiders en daarover werd beslist : "Elle ne sera pas adressée à l'Episcopat parce qu'on ne peut demander à Nos Seigneurs les Evêques de prendre officiellement position contre un groupe de catholiques" (Directeurs diocésains, Séance du 18 décembre 1930; *Arch. A.C.W.* 235.1).

consentir que, pour la supputation de nos forces électorales, les effectifs des organisations adhérentes à la Ligue ne soient pas pris en considération.

2. *En ce qui concerne la politique* dans les arrondissements, la création de nouvelles Ligues dans le cadre de la Ligue Nationale, ne peut pas être contestée. Lorsqu'elles sont créées, elles ont le droit de participer à la vie politique. Nous pouvons appuyer cette revendication sur les lettres du Cardinal Merry del Val, de 1903 et de 1905, ainsi que sur les commentaires des anciens statuts de l'U.C.B. (1).

3. Nous devons justifier ces amendements dans des termes tels que nous aurons de notre côté l'opinion catholique et l'autorité religieuse; p. ex. : il faut dire que lorsque nous réclamons une part de la représentation catholique, conforme à l'intérêt général et au bien commun, nous voulons bien que ce soit un autre que nous qui apprécie ces deux biens, nous voulons que ce soit le Bureau de l'U.C.B. réorganisé. Nous voulons bien admettre aussi le respect des situations de fait. Les détenteurs actuels des mandats politiques peuvent conserver les mandats qu'ils détiennent; ce n'est que lorsque ces postes deviendront vacants que nous interviendrons.

Après un échange de vues il est entendu que M. Bodart rédigera les amendements qui seront présentés par le Bureau au Congrès extraordinaire du 11 courant.

Le Bureau examine ensuite les différentes remarques et propositions d'amendements, présentés par les groupements d'arrondissements (2).

.....
Le Bureau estime que les amendements qui seront présentés par lui et dont M. Bodart est chargé de la rédaction, sont de nature à donner satisfaction aux desiderata, exprimés par les arrondissements dans leurs différentes remarques (3).

(1) Zie blz. 12.

(2) Samengebracht in een overzichtstabel "Bemerkingen en wijzigingen aangeduid door de Arrondissementswerkersverbonden op het ontwerp-statuten", getypt, 7 blz. (Arch. A.C.W. 214.2).

(3) Zie "Bemerkingen en wijzigingen aangeduid door het Bureau A.C.W. en de Arrondissementswerkersverbonden op het ontwerp-statuten der Katholieke Unie" en "Remarques et propositions de modifications du Bureau de la L.N.T.C. et des Ligues d'arrondissement au projet de statuts de l'Union Catholique", beide gestencild en bestemd voor het Buitengewoon Congres van 11 juni 1932 (Arch. A.C.W. 214.2). De franstalige versie wordt geciteerd door BEAUFAYS, 106. De amendementen die door het Congres werden weerhouden zijn vervat in "Ontwerp-statuten der Katholieke Unie, gewijzigd volgens de beslissingen geno-

74. Pauwels aan het A.C.W., Brussel, 16 juni 1932.

Arch. A.C.W. 214.2.

De voorzitter van het A.C.V. wijst er na het Buitengewoon A.C.W.-congres nogmaals op dat zijn organisatie geen werklozenkassen zal dulden in de schoot van de Federatie van Kringen.

Chers Collègues et amis — Nous avons bien reçu votre circulaire du 15/6 contenant en annexe le projet de statuts de l'Union Catholique (1).

Nous avons lu avec satisfaction "que les représentants de la Ligue au sein du Comité actuel de l'Union Catholique tiendront compte au cours des discussions du caractère spécial attribué par le congrès à certaines revendications de la Ligue que les délégués ont jugé être essentielles".

Nous tenons à rappeler la position des syndicats chrétiens : il n'est pas admissible que des groupements constitutifs de l'Union Catholique se réservent le droit ni en principe ni en fait de constituer des groupements dans l'organisation. Ceci doit naturellement être confié à un autre stand constitutif de l'Union Catholique.

En ce qui concerne les caisses de chômage, la Confédération ne peut admettre qu'on en crée en dehors des syndicats et dans l'hypothèse ou un arbitrage serait demandé à ce sujet, la Confédération se verrait dans l'obligation de le refuser, car elle ne peut admettre que son bon droit soit le moins du monde contesté.

Veillez agréer, Chers Collègues et amis, nos salutations empressées.

Pour la Confédération
Le Président, *H. Pauwels*.

men door het Buitengewoon Congres van het A.C.W., op 11 juni 1932" en "Projet de statuts de l'Union Catholique, modifié d'après les décisions prises par le Congres extraordinaire de la L.N.T.C., le 11 juin 1932", beide gestencild (*ibid.* 42). De franstalige versie hiervan wordt eveneens geciteerd door BEAUFAYS, 107. Voor de essentie van deze amendementen zie nrs. 75 en 80.

(1) De amendementen aangenomen op het Congres van 11 juni waren met een begeleidend schrijven aan de aangesloten organisaties gezonden (Arch. A.C.W. 214.2).

75. Rubbens aan Colens, Zele, 29 juli 1932.

Arch. A.C.W. 65.1.

Na de commissiezitting van 28 juli (1), waarvan hij verslag uitbrengt, hoopt de voorzitter van het A.C.W. op een goede afloop van de besprekingen over de hervorming van de Katholieke Unie.

Eerwaarde Vriend — Ziehier welke uitslag gisteren in de Katholieke Unie werd bereikt aangaande de drie punten door ons als essentieel voorgesteld (2).

a. de vermelding der Encyclieken — met geestdrift en tremolos aangenomen — natuurlijk ! (3)

b. groote opwerpen tegen den tekst over : les groupements sociaux catholiques (4).

Wat wil het juist beduiden ? Is het de eisch op het monopool ? Hij zal aanleiding geven tot betwistingen.

Nochtans wil men die gedachte huldigen op voorwaarde dat ze konkreet uitgedrukt worden, b.v. met vermelding van de christelijke syndikaten en de christelijke mutualiteiten. Maar dan, niet als artikel van de standregelen — wat minder zou passen — maar als een paragraaf van het commentaar.

Mr. Poulet (5) en ik hebben onze uitspraak over dit punt voorbehouden (6).

We zullen het bespreken met het bureel van het A.C.W. zoogauw wij de bepaalde teksten, zooals ze donderdag vastgesteld werden, zul-

(1) Over de zitting van 28 juli 1932 bestaan notities in telegramstijl van L. Delvaux (*Delv.* 102). Zij voegen niets nieuws toe.

(2) Het betreft de amendementen vervat in "Projet de statuts de l'Union Catholique, modifié d'après les décisions prises par le Congrès extraordinaire de la L.N.T.C., le 11 juin 1932" (*Arch. A.C.W.* 214.2). We zullen er in noot naar verwijzen.

(3) Het A.C.W. wenste de inlassing van : "L'activité de l'U.C.B. et de ses organisations affiliées sera inspirée et dirigée par les principes enseignés dans les Encycliques Pontificales en matière sociale et politique" ("Projet...").

(4) Het A.C.W. wenste de inlassing van "Les organisation affiliées conservent leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent. Elles reconnaissent la nécessité de garantir l'unité des divers groupements sociaux catholiques, constitués nationalement" ("Projet..."). Bedoeld waren voornamelijk de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten en het A.C.V.

(5) P. Poulet verving in de Commissie P. Tschoffen, die op 23 mei 1932 minister was geworden.

(6) Dit voorbehoud drukt E. Rubbens ook uit in zijn brief aan L. Delvaux, 29 juli 1932 (*Delv.* 104).

len ontvangen hebben (1).

Gelief er intusschen over na te denken. Onzen tekst zullen wij niet in den voorgestelden vorm kunnen doen aannemen. Maar misschien wel een nieuwen tekst.

Wat het derde punt aangaat, daar bekwamen wij — onverwachts — voldoening (2).

Mr. Segers wil hem inlasschen — na eerst tegengestribbeld te hebben — op voorwaarde dat ook de andere wenken die onzen tekst in het Commentaar van 21-22 voorafgaan, zouden opgenomen worden t.t.z. de laatste par. p. 11 en par. 7 en 8 p. 12.

Dit is voor mij geen verzwakking, maar een versterking van ons standpunt, vermits die eerste par. een aanbeveling is van het federalistisch stelsel en onze tekst maar in de minimum eisch voor die arr. “où les cath. préfèrent au mode fédéraliste un autre mode”.

Na die beeraadslaging van donderdag wanhoop ik niet tot een definitief akkoord te geraken.

.....
Uw gansch verkleefde *E. Rubbens*.

76. Colens aan Rubbens, Brussel, 1 augustus 1932.

Arch. A.C.W. 65.1.

De proost van het A.C.W. antwoordt dat waarborgen voor het behoud van de eenheid van de grote sociale organisaties essentieel zijn voor de christelijke arbeiders.

Geachte Vriend — *Zaak Katholieke Unie*.

Wij zullen den bepaalden tekst moeten afwachten vooraleer een beslissing te nemen, maar U weet dat de tekst over “les groupements sociaux catholiques” een der essentieele eischen is die het A.C.W. gesteld heeft. Ik denk dat wij niet zonder moeite de zienswijze van de

(1) Waarschijnlijk bij gebrek aan duidelijke afspraak, zou P. Segers zelf en niet secretaris L. Delvaux “de bepaalde teksten, zooals ze donderdag [28 juli] vastgesteld werden” op papier zetten. Het A.C.W. zou met die redactie niet zo gelukkig blijken. Zie nrs 77, 78 en 80.

(2) Het A.C.W. wenste de inlassing van een passage uit de oude commentaar van 1922 (zie nr. 45), waarin aan de katholieken in elk arrondissement het recht werd toegekend een autonome groepering op te richten in het kader van de nationale organisaties, met de mogelijkheid deel te nemen aan het beleid van de partij in het arrondissement.

afgevaardigden zullen doen veranderen, veel zal afhangen van den uitleg die de Associatie zelf zal geven aan den voorgestelden tekst.

.....

77. Segers aan Van Ackere, Spa, 20 augustus 1932.

Pap. Van Ackere 104.

P. Segers stelt F. Van Ackere in kennis van het ontwerp van statuten, dat hij in diens voordeel heeft opgesteld.

Cher Ami — Je vous envoie à titre *confidentiel* le texte du projet de statuts de l'Union Catholique, tel que je viens de le rédiger, après débat avec les délégués des autres groupes (1).

J'attire votre attention spéciale sur la rédaction de l'art. II et sur le Commentaire de cet article (2). Ce Commentaire vous regarde. Je vous saurais gré de m'écrire si cela vous donne satisfaction.

Je vous prie aussi de me faire savoir si le Cardinal consent à donner un aumônier à votre nouvelle organisation (3) ?

Mon affectueux souvenir. *Paul Segers*.

(1) Segers had zichzelf belast met de coördinatie van de verschillende teksten na de vergadering van 28 juli 1932. Hij stelde daarbij het ongeduld van de overige commissieleden op de proef, die hij pas omstreeks 1 september 1932 in kennis stelde van zijn tekst. Zie Delvaux aan de Kerchove, 29 augustus 1932; *Delv.* 54.

(2) Zie nr. 78.

(3) Op initiatief van P. Crokaert die sedert 1927 een net van middenstandswerken had uitgebouwd te Brussel met de bedoeling de positie van de conservatieve Associatie te versterken, en F. Van Ackere die omstreeks dezelfde tijd de stevige middenstandsorganisatie van Gent en de provincie Oost-Vlaanderen uit de Christelijke Landsbond (van priester A. Jacobs) had teruggetrokken, werd sedert 1931 gewerkt aan een nieuwe nationale middenstandsorganisatie. Op 5 juli 1932 was door hun toedoen een Nationale Raad van de Katholieke Middenstand geïnstalleerd, bestaande uit twee vertegenwoordigers per provincie. Hij moest de motor zijn van een nieuwe Nationale Federatie.

78. Voorontwerp van statuten van de Katholieke Unie met commentaar opgesteld door [P. Segers], [20 augustus 1932] (1).

Delv. 103.

In zijn voorontwerp tracht P. Segers zoveel mogelijk de invloed van de Federatie van Kringen in de nieuwe Unie veilig te stellen. Vooreerst opent hij de deur voor de toetreding van de middenstandsorganisatie van F. Van Ackere. Verder neemt hij een nogal sterk gewijzigde passage over uit de oude commentaar van 1922. Tenslotte preciseert hij de plaatselijke groepen die tot de Unie kunnen toetreden. Daarbij formuleert hij het probleem van de sociale werken in zo voordelig mogelijke termen.

Projets de statuts de l'Union Catholique Belge.

.....

Composition

Art. II. L'Union Catholique Belge se compose de :

1. a. La Fédération dese Associations et des Cercles Catholiques de Belgique.
 - b. Le Boerenbond Belge et l'Alliance Agricole Belge.
 - c. Les Fédérations des Classes Moyennes.
 - d. La Ligue des Travailleurs Chrétiens de Belgique.
2. La Fédération Catholique de chaque arrondissement, et dans les arrondissements où *pareille* Fédération ne serait pas constituée, les groupements politiques catholiques d'arrondissement, représentatifs d'une partie sérieuse des forces catholiques, dont l'affiliation aura été admise par le Comité de l'Union Catholique.

(1) Het "Projet de statuts" waarvan wij hieronder uittreksels publiceren is bewaard in een getypte versie zonder enige aanduiding van auteur of datum. Uit de inhoud blijkt duidelijk dat het gaat om het voorontwerp van P. Segers waarvan sprake in zijn brief aan F. Van Ackere (nr. 77). Dit "Projet de statuts" bestaat uit twee delen : de eigenlijke statuten (14 artikelen) en een commentaar op art. 2, 3 en 7. De statuten vormden de basis van het ontwerp dat door de Commissie aan de Hoofdraad werd voorgelegd. Wij publiceren hiervan slechts de art. 2, 3 en 7; voor de andere artikelen, die geen wijzigingen meer ondergingen, verwijzen wij naar de tekst van de definitieve versie (nr. 82). Verder nemen we de commentaar, die verworpen werd, integraal over.

Organisation des groupes affiliées

Art. III. Les organisations composant l'Union Catholique conservent leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent.

Elles sont libres d'adapter le mode d'association qu'elles préfèrent.

Dans tout ce qui concerne la façon dont doit pratiquement être organisée l'association des groupes, dans l'arrondissement, le canton ou la commune, elles tiendront compte des circonstances, des nécessités et des intérêts locaux en s'inspirant du désir de donner à chacun des groupes une représentation équivalente et de maintenir l'Union.

Dans ce but, chacun des groupes associera dans la mesure du possible, tous les membres de l'association à ses réunions d'ordre politique général ou même d'intérêt social particulier. Il les invitera, dans la mesure du possible, à ses fêtes et séances publiques profitant de toutes les occasions pour établir entre les catholiques une collaboration fraternelle, qui doit être considérée comme l'un des plus sûrs et des meilleurs moyens d'assurer le triomphe de la cause à laquelle tous doivent se dévouer.

Dans les arrondissements où les catholiques préfèrent au mode fédéraliste un autre mode d'organisation, l'Union Catholique Belge recommande de ne recourir au mode fédératif d'organisation (1) que là où des groupes distincts existent réellement et sont sérieusement organisés, pour le cas où la réforme d'une association paraîtrait devenue nécessaire et où l'intérêt du parti ne recommanderait pas le maintien d'un autre mode d'organisation.

Dans tous les arrondissements :

a. les catholiques ont le droit de se grouper, suivant les intérêts ou les idées qui leur sont communes, dans le cadre des groupements prévus par l'U.C.B., sans que cette initiative puisse être considérée comme attentatoire à l'union du parti catholique;

b. ils ont le droit incontestable de développer leur activité de façon absolument autonome;

c. quelle que soit la forme actuelle de l'organisation politique d'un arrondissement, la création de pareils groupements doit être admise;

d. pareils groupements sérieusement organisés ont le droit de participer, suivant les conditions à établir dans chaque cas, à la direction politique de la circonscription électorale;

e. un groupement, quelle que soit sa force numérique n'a jamais le droit de prétendre diriger seul la politique, à l'exclusion des autres catholiques.

(1) Vergelijk met de passage uit de oude commentaar van 1922 (nr. 45) blz. 119 (*). De zin zoals hij hier voorkomt heeft o.i. maar betekenis als het woord "fédéraliste" vervangen wordt door "unitaire".

Lorsque la direction de l'action politique dans l'arrondissement n'est pas exercée par un groupement unique, elle sera autant que faire se peut exercée par un Comité unique, composé des délégués des divers groupes reconnus; le nombre des délégués sera fixé proportionnellement à l'importance numérique de ces groupes.

.....

Comité Directeur

Art. VII. Le Comité dirige la politique du parti catholique conformément aux vues et aux décisions de l'Assemblée Générale. Il fixe sa plate-forme électorale.

Il représente l'U.C.B. par lui-même ou par ses délégués, dans tous les rapports de l'U.C.B. avec d'autres organismes nationaux ou étrangers.

.....

Commentaires

Pour éviter tout malentendu au sujet de la signification de ces statuts, le Comité chargé de leur rédaction a cru utile de préciser les points suivants :

Art. II. Il est dit au c. de cet article : "Les Fédérations des Classes Moyennes". Il existe en ce moment une Fédération catholique des Classes Moyennes qui a son siège à Malines (1). C'est cette Fédération qui a jusqu'ici fait officiellement partie de l'U.C.B. Mais le groupement des classes moyennes établi en Flandre sous la présidence de M. le député Van Ackere et qui a des ramifications dans divers arrondissements et la Fédération des Classes Moyennes qui vient d'être formée dans un but surtout politique à l'initiative du dit groupement et d'autres groupes intéressés (2), ont expressément pris le Comité de l'U.C.B. de leur réserver une participation dans l'U.C.B. reconstituée. Il n'a pas paru possible d'exclure ces groupements importants de la direction du parti. C'est la raison pour laquelle les statuts disent "les Fédérations". Les groupements intéressés et la Fédération établie à Malines auront éventuellement à s'entendre, de façon à fusionner ou à conclure un accord pour la désignation des délégués.

Le 2e de l'art. II prévoit que dans chaque arrondissement la Fédération Catholique d'arrondissement fera partie de l'U.C.B. Par Fédération Catholique d'arrondissement il faut entendre — quel que soit le nom qu'on lui donne dans chaque arrondissement — le groupement

(1) Het Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand geleid door priester A. Jacobs had zijn zetel te Mechelen, Stationsstraat 41.

(2) Zie nr. 77.

catholique principal qui groupe, depuis la guerre, les grandes forces catholiques dans l'arrondissement. Mais dans certains arrondissements on a vu se constituer à côté de ces groupements anciens, des groupes plus jeunes, représentatifs d'une partie des forces et des intérêts catholiques. Ce sont notamment le groupe Bodart-Bolle à Charleroi (1), le groupe Winandy-Hansen à Verviers (2), le groupe Mathieu à Namur (3), le groupe de Patria à Renaix et le groupe Iweins d'Eeckhoutte à Audenaarde (4), le groupe de l'Association Catholique à Anvers, etc... Pareils groupes, s'ils sont jugés suffisamment forts par le Comité Directeur de l'U.C. pour représenter une partie sérieuse des intérêts catholiques, pourront être agréés par le Comité Directeur. Dans ce cas ils devront s'entendre avec la Fédération Catholique d'arrondissement pour la désignation des délégués à l'Assemblée Générale (voir l'art. V des statuts), et en cas de désaccord le Comité de l'U.C. déterminera le nombre de délégués qui revient à la Fédération d'arrondissement et aux groupes agréés, en tenant compte de leur importance respective.

Il va d'ailleurs sans dire que les groupes séparés, dont il est question ci-dessus, ne seront pas obligés de demander à être agréés à l'U.C., même s'ils font partie d'un des quatre groupements visés au 1° de l'art. II. Mais dans ce cas ils n'auront évidemment pas de délégués à l'Assemblée Générale de l'U.C.

Art. III. Cet article stipule que les organisations qui composent l'U.C.B. conservant leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent.

La question s'est posée de savoir si, à l'occasion de la revision des statuts de l'U.C., ceux-ci viseraient ou non la question du monopole des oeuvres sociales, qui a été récemment soulevée et étudiée au sein de l'U.C.

On sait que l'on a été unanimement d'accord pour admettre qu'aucune organisation du parti ne pouvait avoir la prétention de se voir réserver le monopole des oeuvres sociales. Mais l'on ne s'est plus trouvé d'accord lorsqu'il s'est agi de décider dans quelle mesure les groupements auraient la faculté de créer et de développer les oeuvres.

La Fédération des Associations et des C.C. a désiré voir inscrire dans les statuts ces mots : "L'U.C. n'intervient pas dans ce qui

(1) Nl. de Ligue des Travailleurs Chrétiens onder leiding van J. Bolle, voorzitter en J. Bodart, secretaris.

(2) Nl. de Ligue des Travailleurs Chrétiens onder leiding van volksvertegenwoordiger S. Winandy (Grand-Réchain 1874-Dison 1939).

(3) Nl. de Ligue des Travailleurs onder leiding van F. Mathieu.

(4) Het betreft hier twee conservatieve groepen uit het arrondissement Oudenaarde. A. Iweins d'Eeckhoutte (Ieper 1872-Rooborst 1939).

touche à la création et à l'organisation des oeuvres sociales". Les oeuvres sociales en effet ne sont pas, et ne peuvent pas être des oeuvres à caractère politique. On se demande dès lors pourquoi l'Union Catholique aurait à prendre des décisions à leur sujet. La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques a d'ailleurs déclaré, à l'entremise de ses délégués, qu'elle considérait le débat relatif au monopole des oeuvres sociales comme clos au sein de l'U.C. et qu'elle s'en tenait à l'exposé fait dans ses *Notes et Documents* du 1 mars 1932 (1).

La Ligue des Travailleurs par contre a désiré voir insérer dans les statuts le texte suivant : "Les organisations affiliées reconnaissent la nécessité de garantir l'unité des divers groupements sociaux catholiques, constitués nationalement". La Ligue a exposé que par ce texte elle entendait viser la fédération des mutualités chrétiennes de Belgique et la fédération des syndicats (2).

Des membres du Comité de l'U.C., chargé de la revision des statuts, ont déclaré qu'ils ne désiraient pas ouvrir à nouveau le débat relatif au monopole des oeuvres sociales et qu'ils désiraient encore moins voir trancher, fût ce partiellement et en ce qui concerne des fédérations déterminées la question du monopole des oeuvres.

Mais en même temps ils ont exprimé le désir en accord avec tous leurs collègues du Comité, que les organisations composant l'Union Catholique respectant l'unité des deux grands groupements d'intérêt social, à caractère national, dénommés 1. la fédération des mutualités chrétiennes de Belgique et 2. la fédération des syndicats chrétiens — sans qu'on touche pour cela aux oeuvres de mutualités ou aux syndicats, qui ne sont pas affiliés à ces fédérations, — et qu'au surplus, sans reconnaître à aucune des grandes organisations du parti le monopole des oeuvres sociales, tous les groupements affiliés favoriseraient le maintien d'un bloc puissant d'oeuvres sociales chrétiennes, de nature à faire pièce à l'organisation socialiste.

Art. VII. Cet article stipule que le Comité dirige la politique du parti conformément aux vues et aux décisions de l'Assemblée Générale.

Ce texte n'a pas pour but de réduire le rôle du Comité Directeur. C'est celui-ci qui fixe sous sa responsabilité la plate-forme électorale du parti en s'inspirant des vues et des directives de l'Assemblée.

(1) Daarin stelde de Federatie van Kringen dat drie van de vier groepen van de Katholieke Unie, nl. zijzelf, de Boerenbond en de middenstand, zich tegen een monopolie hadden uitgesproken.

(2) Officieel genaamd Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes en Confédération Générale des Syndicats Chrétiens.

79. Van Ackere aan Segers, Gent, 22 augustus 1932.

Afschrift in Pap. Van Ackere 104.

F. Van Ackere brengt P. Segers op de hoogte van de vorderingen van zijn middenstandorganisatie.

Mon cher Président — Je vous remercie sincèrement de votre lettre du 20 courant m'envoyant à titre confidentiel le texte du projet de statuts de l'Union Catholique.

Merci de la rédaction de l'art. II et des commentaires de cet article qui nous donnent entière satisfaction.

Monsieur le ministre Crokaert (1) et moi même avons été reçu par le Cardinal le vendredi 12 août.

Nous avons remis à son Eminence une notice sur la création et les premiers travaux du Conseil National des Classes Moyennes Catholiques.

Nous avons également demandé un aumônier pour notre nouvelle organisation.

Son Eminence après nous avoir promis d'examiner la notice remise nous félicita du travail accompli et formula les voeux les plus sincères pour la bonne réussite de la tâche que s'était tracée le Conseil National des Classes Moyennes Catholiques ainsi que de celle de la Fédération Nationale qui réunira en un seul faisceau toutes les forces politiques et économiques de nos classes moyennes belges.

Qu'il y ait encore des réactions de la part du mouvement de l'abbé Jacobs c'est probable mais nous avons été heureux de constater M. Crokaert et moi que son Eminence n'a fait aucune critique bien mieux nous a encouragé dans notre action.

Encore bien merci, mon cher Président, pour la façon dont vous avez rédigé et commenté le projet de statuts de l'Union Catholique Belge réservant ainsi la représentation de notre mouvement au sein de l'Union.

Veillez recevoir, mon cher Président, avec mes remerciements réitérés l'expression de mes sentiments cordiaux et profondément dévoués. *F. Van Ackere.*

(1) Paul Crokaert (Brussel 1875-1955), senator en minister van Landsverdediging (sedert 23 mei 1932), was voor 1914 betrokken geweest bij de syndicale propaganda van pater Rutten maar was tijdens en na de oorlog aan de zijde van Renkin in meer conservatieve wateren verzeild. Het was mede Crokaert die aan de basis lag van het conflict over de sociale werken sedert hij in 1926-1927 de sociale activiteiten van de Brusselse Associatie nieuw leven inblies. Hij was ook een van de hoofdrolspelers in het conflict dat sedert einde 1930 hangende was.

80. Verslag van de vergadering van het Bureau van het A.C.W.,
29 september 1932.

Arch. A.C.W. 34.

Het Bureau van het A.C.W. is niet tevreden over de tekst die door P. Segers werd gepresenteerd en vanwege H. Pauwels, voorzitter van het A.C.V., wordt zelfs aangedrongen op het afbreken van de onderhandelingen met de Federatie van Kringen wegens de grondige onenigheid over de opvatting van de Katholieke Unie.

Réunion du Bureau de la L.N.T.C. 29 septembre 1932.

Présents : M. Rubbens, R.P. Rutten, M. l'abbé Colens, MM. Van Overbergh, Bodart, Pauwels, [P.W.] Segers et Behogne.

M. Mathieu s'est fait excuser.

M. Rubbens expose où en sont les pourparlers au sujet de la réorganisation de l'Union Catholique Belge. Il rappelle que le Congrès extraordinaire de la L.N. tenu le 11 juin 1932 avait formulé trois revendications principales :

1. Placer l'activité de l'U.C.B. sous le signe des Encycliques Pontificales : Dans ce but le Congrès proposait de compléter l'art. 1 par : "L'activité de l'U.C.B. et de ses organisations affiliées sera inspirée et dirigée par les principes enseignés dans les Encycliques Pontificales en matière sociale et politique".

2. Créer un art. 1bis ainsi conçu : "Les organisations affiliées conservent leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent.

Elles reconnaissent la nécessité de garantir l'unité des divers groupements sociaux catholiques, constitués nationalement".

3. Créer un article 2bis ainsi conçu : "Dans tous les arrondissements :

a. Les catholiques ont le droit de se grouper suivant les intérêts ou les idées qui leur sont communes, dans le cadre des groupements prévus par l'U.C.B., sans que cette initiative puisse être considérée comme attentatoire à l'union du parti catholique;

b. Ils ont le droit incontestable de développer leur activité de façon absolument autonome;

c. Quelle que soit la forme actuelle de l'organisation politique d'un arrondissement, la création de pareils groupements doit être admise et même encouragée;

d. Pareil groupement, sérieusement organisée, a le droit de par-

ticiper, suivant les conditions à établir dans chaque cas, à la direction politique de la circonscription électorale;

e. Un groupement, quelle que soit sa force numérique, n'a jamais le droit de prétendre diriger seul la politique, à l'exclusion des autres catholiques" (1).

L'accord, dit M. Rubbens, s'est réalisé facilement sur la première revendication. L'accord est fait également pour la troisième. Cependant, M. le Ministre Segers a manifesté le désir de reprendre, en plus du texte des commentaires que nous proposons, un autre extrait des commentaires qui dit : "L'U.C.B. n'entend pas imposer aux associations locales d'arrondissement, de canton ou de commune, un mode d'organisation déterminé. Elle signale cependant les avantages du mode fédératif là, où des groupes existent réellement et sont sérieusement organisés, pour le cas où la réforme du parti ne recommanderait pas le maintien de l'un ou l'autre mode d'organisation. Il convient d'ailleurs, dans tout ce qui concerne la façon dont doit pratiquement être organisée la Fédération des groupes, dans l'association de l'arrondissement, du canton ou de la commune, de tenir compte des circonstances, des nécessités et des intérêts locaux en s'inspirant du désir de donner à chacun des groupes une représentation équivalente et de maintenir l'union" (2).

Mais, M. le Ministre Segers, a fait parvenir à M. Rubbens un texte "remanié" de cet extrait des commentaires, texte qui n'a plus du tout le même sens ni la même portée que le texte primitif.

M. Rubbens se propose bien de faire remarquer la chose lors de la prochaine réunion de la Commission de l'U.C.B.

En ce qui concerne la deuxième revendication, l'accord est fait quant à l'autonomie qu'il convient de reconnaître aux groupements constitutifs de l'U.C.B. Il ne l'est plus lorsque nous proposons de déclarer nécessaire "de garantir l'unité des divers groupements sociaux catholiques, constitués nationalement".

Les dernières explications entre membres de la Commission de l'U.C.B. ont eu lieu avant les vacances parlementaires (3) et M. Rubbens croit que cette Commission reprendra ses travaux très prochainement. Il demande donc aux membres du Bureau d'exprimer leur avis quant à l'attitude qu'il convient d'adopter lors des futures réunions.

M. Pauwels : rappelle la lettre adressée à M. Rubbens, Président de la L.N. par le Bureau de la Confédération des Syndicats Chrétiens et demandant à la Ligue de suspendre toutes négociations avec les

(1) Letterlijke overname van de aanbevelingen uit de oude Commentaar van 1922 (nr. 45), maar toegepast op alle arrondissementen. Zie p. 119 (*).

(2) Zie Commentaar van 1922 (nr. 45), p. 118 (*). Vgl. beide uittreksels met de tekst van P. Segers (nr. 78), p. 206.

(3) Nl. op 28 juli 1932.

autres catholiques au sujet de l'U.C.B. et ce en raison des articles publiés par M. le Ministre Segers (Libre Belgique et Autorité) (1). M. Pauwels constate qu'il résulte de ces articles qu'il y a désaccord complet sur la conception même de l'U.C.B. et qu'il est devenu inutile de poursuivre des négociations aussi longtemps que subsisteront chez les conservateurs, les idées exprimées par M. Segers.

Après un échange de vues auquel ont participé tous les membres du Bureau, il est décidé de proposer le texte suivant à la Commission de l'U.C.B. :

“Tous les groupements affiliés favoriseront le maintien d'un bloc puissant d'oeuvres sociales chrétiennes.

Pour réaliser ce but, ils respecteront l'unité des grands groupements à caractère social, par exemple :

- a. l'Alliance Nle des Mutualités Chrétiennes;
- b. la Confédération des Syndicats Chrétiens;
- c. la Fédération Nle des Ligues Ouvrières Féminines Chrétiennes”.

Au cas où cette disposition ne serait pas admise, il y aurait lieu de constater le désaccord dans les termes suivants :

“Pour le surplus, les deux thèses restent en présence; les parties n'ayant pu réaliser un accord complet sur la question du monopole des oeuvres sociales, se sont bornées à l'essentiel du problème et ont réservé pour le surplus leurs positions”.

81. Rubbens aan de Kerchove, Zele, 10 oktober 1932.

Delv. 104.

E. Rubbens dringt bij de voorzitter van de Katholieke Unie aan op een spoedige hervatting van de onderhandelingen.

Mon cher Président — Les élections communales étant passées et l'avenir étant indéci (2), j'insiste pour avoir au courant de la semaine prochaine une réunion de notre comité d'étude.

(1) Deze brief is niet bewaard in Arch. A.C.W.

(2) Daags tevoren (9 okt.) hadden de gemeenteraadsverkiezingen plaats gehad, waarbij de katholieken verlies leden. In de komende maanden zou de politieke crisis uitbreiding nemen en leiden tot het ontslag van de regering-Renkin (18 okt.) en de installatie van de regering-de Broqueville (22 okt.), die onmiddellijk vervroegde verkiezingen uitschreef voor 27 nov. 1932.

Il est de la plus haute urgence de procéder sans retard à la réforme de l'U.C.

Veuillez trouver ci-joint mes amendements à l'avant-projet Segers (1).

Je vous prie de les faire distribuer avec la convocation.

Croyez-moi entretemps, Mon cher Président, votre dévoué.

E. Rubbens.

82. Statuten van de Katholieke Unie, 25 oktober 1932 (2).

Delv. 115.

Op 25 oktober 1932 keurt de Hoofdraad van de Katholieke Unie het ontwerp van statuten goed, dat door de Commissie werd opgesteld, en wordt de oude Unie ontbonden. De nieuwe organisatie krijgt meer kansen dan vroeger : de basis is verruimd en ondanks het essentieel federaal karakter van de Unie wordt de positie ervan tegenover de aangesloten groepen versterkt door de installatie van volwaardige bestuursorganen en door de mogelijkheid van sancties. Niettemin getuigt de tekst en vooral artikel III van het moeizaam compromis dat werd bereikt en eigenlijk geen oplossing biedt voor de kwestie van de sociale werken en de eis van de Waalse Werkersverbonden op politieke autonomie.

(1) Het origineel van deze bijlage in *Delv.* 104 en een doorslag in *Poull.* 158/3 (Rubbens). De essentie van deze amendementen in nr. 80. Wij zullen er bij de definitieve versie in noot naar verwijzen.

(2) Op 25 okt. 1932 kwam de Hoofdraad van de Katholieke Unie bijeen. Op de agenda stond : rapport over de werkzaamheden van de Commissie, goedkeuring van de nieuwe statuten, ontbinding van de oude Katholieke Unie en bijeenroeping van de Algemene Vergadering van de nieuwe Unie, onderzoek van de politieke situatie (uitnodiging met agenda, 22 okt. 1932; *Delv.* 10). Omdat de nieuwe eerste minister de Broqueville intussen het Parlement had ontbonden en vervroegde verkiezingen had uitgeschreven voor 27 nov. 1932, ging de meeste aandacht van de vergadering naar de komende kiescampagne. Het ontwerp van de Commissie, "Projets (sic) de statuts de l'Union Catholique Belge", gestencild, 5 blz. (bijlage bij voornoemde uitnodiging; *Delv.* 10), werd zonder discussie en ongewijzigd goedgekeurd, onder voorbehoud van een commentaar, later door de Commissie op te stellen (notities over de vergadering van 25 okt. 1932; *Delv.* 11). Deze tekst van de statuten werd met een kleine correctie (art. VIII) en samen met de commentaar (nr. 83) in april 1933 gedrukt (exemplaar in *Delv.* 115). Deze statuten werden al eerder uitgegeven door BEAUFAYS, 727 e.v.

Statuts de l'Union Catholique Belge

But de l'Union.

Art. I. L'Union Catholique Belge a pour but :

1. de grouper les organismes catholiques indiqués à l'art. II ci-dessous;
2. de veiller aux intérêts généraux du parti catholique;
3. d'établir le programme politique du parti.

Elle s'inspirera en toute matière des principes enseignés dans les encycliques pontificales (1).

Composition

Art. II. L'Union Catholique Belge se compose de :

1. a) La Fédération des Associations et des Cercles Catholiques.
b) Le Boerenbond Belge et l'Alliance Agricole Belge.
c) L'Organisation des Classes Moyennes.
d) La Ligue des Travailleurs Chrétiens de Belgique.
2. La Fédération catholique de chaque arrondissement, et dans les arrondissements où pareille Fédération ne serait pas constituée, les groupements politiques catholiques d'arrondissement représentatifs d'une partie sérieuse des forces catholiques, dont l'affiliation aura été admise par le Comité Directeur de l'Union Catholique.

Organisation des groupes affiliés.

Art. III. Les organisations composant l'U.C. conservent leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent. Sans consacrer un monopole, elles reconnaissent la nécessité de garantir le maintien d'un bloc puissant d'oeuvres sociales chrétiennes.

Elles respecteront l'unité des grands groupements à caractère social (2).

(1) Het A.C.W. had een verder strekkende bepaling gewenst : "L'activité de l'U.C.B. et de ses organisations affiliées sera inspirée et dirigée par les principes enseignés dans les Encycliques Pontificales en matière sociale et politique" ("Amendements à l'avant-projet de M. Segers", zie blz. 220).

(2) Het art. III heeft als basis de tekst van het A.C.W. ("Amendements à l'avant-projet de M. Segers", zie blz. 220). Daarin stond echter i.p.v. "Sans consacrer...", "Elles reconnaissent la nécessité de garantir le maintien d'un bloc puissant d'oeuvres sociales chrétiennes. Pour réaliser ce but, elles respecteront l'unité des grands groupements à caractère social, p. ex. l'Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes; la Fédération des Syndicats Chrétiens; la Fédération Nationale des Ligues ouvrières féminines chrétiennes. L'Union Catholique n'entend pas...".

L'U.C. n'entend pas imposer aux associations locales d'arrondissement, de canton, de commune, un mode d'organisation déterminé. Il convient cependant, dans tout ce qui concerne la façon dont doit pratiquement être organisée la Fédération des groupes, dans l'association de l'arrondissement, du canton ou de la commune, de tenir compte des circonstances, des nécessités et des intérêts locaux en s'inspirant du désir de donner à chacun des groupes une représentation équivalents et de maintenir l'union (1).

Il convient aussi d'établir entre les groupes fédérés un contact indispensable à l'esprit d'union.

Dans ce but, chacun des groupes associera, dans la mesure du possible, tous les membres de l'Association à ses réunions d'ordre politique général ou même d'intérêt social particulier. Il les invitera, dans la mesure du possible, à ses fêtes et séances publiques, profitant de toutes les occasions pour établir entre les catholiques une collaboration fraternelle, qui doit être considérée comme l'un de plus sûrs et des meilleurs moyens d'assurer le triomphe de la cause à laquelle tous doivent se dévouer.

Dans les arrondissements où les catholiques préfèrent au mode fédéraliste un autre mode d'organisation, il y a lieu de tenir compte des recommandations suivants :

a. les catholiques ont le droit de se grouper, dans tous les arrondissements, suivant les intérêts ou les idées qui leur sont communs dans le cadre des groupements prévus par l'U.C.B. sans que cette initiative puisse être considérés comme attentatoire à l'Union du parti catholique;

b. ils ont le droit incontestable de développer leur activité de façon absolument autonome;

c. quelque soit la forme actuelle de l'organisation politique d'un arrondissement, la création de pareils groupements doit être admise et même encouragée;

d. pareil groupement, sérieusement organisé a le droit de participer suivant les conditions à établir dans chaque cas, à la direction politique de la circonscription électorale;

e. un groupement, quelque soit sa force numérique, n'a jamais le droit de prétendre diriger seul la politique, à l'exclusion des autres catholiques.

(1) Het in de voorgaande noot vermelde art. III van het A.C.W. bevatte bovendien de zin : "...déterminé. Elle signale cependant les avantages du mode fédératif là, où des groupes existent réellement et sont sérieusement organisés, pour le cas où la réforme d'une association paraîtrait devenue nécessaire et où l'intérêt du parti ne recommandait pas le maintien de l'un ou l'autre mode d'organisation. Il convient d'ailleurs, dans tout ce qui..."

Programme

Art. IV. L'Union Catholique Belge accepte comme programme politique, le programme arrêté par l'Union Catholique le 23 septembre 1921, complété à la veille des diverses élections législatives et qui se trouve reproduit en annexe (annexe I).

Elle aura comme première préoccupation de mettre ce programme au point, conformément à ce qui est stipulé au par. 1 de l'art. VII ci-après.

Assemblée Générale

Art. V. L'Assemblée Générale de l'Union Catholique Belge se compose :

1. de douze délégués de chacun des 4 groupements, repris sous le 1° de l'art. II.

Ces délégués seront choisis de façon à faire représenter les régions flamandes et les régions wallonnes, autant que possible par un nombre égal de délégués.

2. du président de la Fédération catholique de chaque arrondissement et de 3 délégués de cet arrondissement.

Les arrondissements qui font élire plus de trois représentants catholiques ont droit à un délégué supplémentaire par représentant élu au delà des trois premiers. Ces délégués sont nommés par la Fédération Catholique de chaque arrondissement.

Dans les arrondissements où existent des groupements catholiques, agréés par le Comité Directeur de l'Union Catholique, ainsi qu'il est prévu au 2° de l'art. II ci-dessus, les groupes devront se mettre d'accord pour désigner ensemble les délégués.

A défaut d'entente, les groupements devront se soumettre à l'arbitrage des divers intérêts en présence.

3. des Ministres d'Etat et anciens Ministres catholiques.

4. de trois délégués de chacune des Droites parlementaires.

5. d'un délégué de la Droite de chaque conseil provincial.

6. de personnalités et de représentants d'institutions catholiques, non reprises à l'art. II, nommés par le Comité Directeur à la majorité des 2/3 des voix, sans que leur nombre puisse dépasser le dixième de celui des délégués repris aux 1° et 2° du présent article.

Comité Directeur

Art. VI. L'Union Catholique Belge est dirigée par un Comité composé :

1. du président de l'U.C.B.

2. de quatre délégués désignés par chacun des quatre groupes repris au 1° de l'art. II.

3. de neuf membres, élus à raison d'un par province par les délégués de cette province à l'Assemblée Générale de l'U.C.B.

4. des présidents des Droites parlementaires.

5. des Ministres d'Etat et anciens Ministres catholiques, sans que leur nombre puisse dépasser huit et de personnalités catholiques, sans que leur nombre puisse dépasser 4, nommé par l'Assemblée Générale.

Art. VII. Le Comité dirige la politique du parti catholique conformément aux vues et aux décisions de l'Assemblée Générale. Il fixe sa plate forme électorale.

Il représente l'U.C.B. par lui-même ou par ses délégués, dans tous les rapports de l'U.C.B. avec d'autres organismes nationaux ou internationaux ou étrangers.

Bureau

Art. VIII. L'exécution des décisions prises, ainsi que la gestion des affaires courantes sont confiées à un Bureau composé de façon que chacun des 4 groupements indiqués sub a. b. c. d. du 1° de l'art. II y ait son représentant et comprenant :

1. le président de l'U.C.B.

2. trois vice-présidents, deux secrétaires, nommés par le Comité Directeur (1).

Présidence

Art. IX. La présidence de l'U.C.B. appartiendra successivement à un membre des 4 groupes, indiqués au 1° de l'art. II.

L'Assemblée Générale procédera à la désignation du président par scrutin secret, dès qu'auront été désignés les membres du Comité Directeur.

Lorsque s'achèvera le mandat du président, l'Assemblée Générale choisira son successeur, au scrutin secret, parmi les membres des groupes indiqués au 1° de l'art. II, auxquels n'appartenait pas le président précédemment élu.

A l'expiration de ce mandat, le président sera désigné au scrutin secret, par l'Assemblée Générale, parmi les membres des 2 groupes indiqués au 1° de l'art. II auxquels la présidence n'a pas encore été dévolué. A la fin de son mandat, l'Assemblée Générale nommera le président, au scrutin secret, parmi les membres du 4e groupe.

(1) De bepaling "deux secrétaires" werd pas op 1 febr. 1933 ingelast op voorstel van secretaris L. Delvaux ter vervanging van "un secrétaire et un trésorier". De bedoeling was een Vlaamse en een Waalse secretaris aan te stellen.

Durée des mandats

Art. X. Le mandat du président et celui des membres de l'Assemblée Générale, du Comité Directeur et du Bureau est de trois ans. Le mandat est révocable par l'Assemblée Générale, statuant aux 2/3 des voix.

Les membres de l'Assemblée Générale, du Comité Directeur et du Bureau sont rééligibles.

L'attribution et le renouvellement des mandats auront lieu tous les 3 ans, dans le courant d'octobre, et pour la première fois en 1935.

En cas de décès, de démission ou de révocation d'un membre, le groupement qui l'avait désigné pourvoie à son remplacement pour achever le mandat en cours.

Réunions

Art. XI. L'Assemblée Générale se réunit sur convocation du président au moins deux fois par an, autant que possible en novembre et en avril.

Le Comité Directeur et le Bureau se réunissent aussi souvent que l'intérêt de l'U.C.B. l'exige.

Le président devra convoquer le Comité Directeur, le Bureau ou l'Assemblée Générale à la demande du 1/4 de leurs membres.

Arbitrage

Art. XII. Les difficultés d'ordre politique, qui surgiraient au sein des groupements faisant partie de l'U.C.B. ou entre ces groupements, et qui n'auront pu être aplanies par voie de conciliation, pourront être soumises à l'arbitrage.

A la demande du groupement qui en saisira le président de l'U.C.B. et sur l'invitation de ce dernier, chacune des deux parties intéressées au litige désignera son arbitre dans les 5 jours de la demande du président.

Les deux arbitres désigneront aussitôt un tiers arbitre, Le collège arbitral entendra au plus tôt les parties et les tiers qu'ils jugeraient utiles d'appeler.

Il notifiera sa sentence aux parties et au président de l'U.C.B. Cette sentence sera obligatoire. Au cas où elle ne serait pas respectée, le président en avisera le Comité Directeur, qui prendra telles mesures que de raison.

Art. XIII. L'exclusion de l'Union Catholique Belge de groupements ou de personnalités qui en font partie pourra être prononcée par le Comité Directeur.

La décision sera prise après avoir entendu la partie en cause, et à la majorité des 2/3 des votants.

En cas de refus de la partie en cause de s'expliquer devant le Comité Directeur, celui-ci a le droit de passer outre et de rendre sa décision.

L'exclusion devra être motivée par des actes graves, contraires aux principes et à la discipline du parti.

La partie en cause aura le droit de se pourvoir en appel des décisions du Comité Directeur devant l'Assemblée Générale, qui statuera à la majorité des 2/3 des membres présents.

Art. XIV. Les présents statuts ne peuvent être modifiés que par l'Assemblée Générale réunis à cet effet et à la majorité des deux tiers des votants.

83. Commentaar bij de statuten van de Katholieke Unie, 13 december 1932.

Delv. 103 (1).

In de commentaar wordt preciezer omschreven welke arrondissementele groepen in aanmerking komen voor toetreding tot de Katholieke Unie en wordt nog eens het gebrek aan overeenkomst onderstreept omtrent de organisatie van de sociale werken.

Commentaire des statuts (2)

Pour éviter tout malentendu au sujet de la signification de ces statuts, le Comité chargé de leur rédaction a cru utile de préciser les points suivants :

Art. II.

Le 2° de l'art. II prévoit que dans chaque arrondissement la Fédération catholique d'arrondissement fera partie de l'U.C. Par Fédération catholique d'arrondissement il faut entendre — quel que soit

(1) Een getypt exemplaar, gehecht aan het ontwerp van statuten van 25 okt. met de aantekening : "texte de mardi 13.XII.32".

(2) Voor de redactie van de commentaar beschikte de Commissie over twee voorstellen : dat van Segers (nr. 78) en een tegenvoorstel van het A.C.W., getiteld "Projet de commentaire, présenté par M. Rubbens en vue de la réunion de l'U.C. du 13 décembre prochain" (bijlage bij : L. Colens aan L. Delvaux, 10 dec. 1932; Delv. 104). De definitieve tekst volgde het A.C.W.-voorstel : de commentaar op art. 2 werd letterlijk overgenomen, maar uit de commentaar op art. 3 werd het standpunt weggelaten van de Federatie (zoals het voorkomt in het voorstel van P. Segers, nr. 78) en van het A.C.W. (vwoordelijke overname van zijn protocol van 1931).

le nom qu'on lui donne dans chaque arrondissement — l'organisme catholique qui groupe depuis la guerre, les grandes forces catholiques de l'arrondissement.

Mais dans certains arrondissements il existe, à côté de l'ancienne Fédération, un ou plusieurs groupements représentatifs d'une partie sérieuse des forces et intérêts catholiques.

L'Union Catholique s'efforcera de réunir ces divers groupes en une seule Fédération catholique.

En attendant, ces divers groupes pourront être agréés par le Comité Directeur de l'Union Catholique, s'ils représentent une partie sérieuse des forces catholiques.

Dans ce cas ils devront s'entendre avec la Fédération catholique d'arrondissement pour la désignation des délégués à l'Assemblée Générale (voir l'art. V des statuts), et en cas de désaccord le Comité de l'Union Catholique déterminera le nombre de délégués qui revient à la Fédération d'arrondissement et aux autres groupes agréés, en tenant compte de leur importance respective.

Art. III

Cet article stipule que les organisations qui composent l'Union Catholique conservent leur autonomie dans la gestion des intérêts qu'elles représentent.

A l'occasion de la revision des statuts de l'Union Catholique la question a été posée si ceux-ci viseraient ou non la question dite des oeuvres sociales, qui a été récemment étudiée au sein de l'Union Catholique.

On sait qu'au cours de cet examen on a été unanimement d'accord pour admettre d'une part qu'aucun groupe du parti n'avait le droit de se voir réserver "un monopole des oeuvres sociales" et pour accepter d'autre part la nécessité de maintenir au sein du parti catholique un bloc puissant d'oeuvres sociales chrétiennes (1).

Mais on n'a pas pu se mettre d'accord sur un texte unique répondant exactement aux vœux de chacune des quatre grandes Fédérations du parti.

Chacune de celles-ci maintient donc le point de vue qu'elle a défendu en 1931-1932 devant le Comité constitué au sein de l'Union Catholique pour l'examen de la question du monopole des oeuvres sociales.

Sous ces réserves, les délégués ont exprimé dans les statuts leur idée commune par les mots :

(1) In plaats van "maintenir au sein du ..." stond in het A.C.W.-voorstel "maintenir et garantir l'unité des oeuvres sociales".

“Sans consacrer un monopole, elles (les organisations composant l’Union Catholique) reconnaissent la nécessité de garantir le maintien d’un bloc puissant d’oeuvres sociales chrétiennes”.

Des délégués ont exprimé le désir de voir ajouter “Elles respectent l’unité des grands groupements à caractère social”.

On a été de même unanime à ajouter ces mots au texte, sous la même réserve que ces groupements ne constitueraient pas un monopole (1).

84. Verslag van de vergadering van het voorlopig Bureau van de Katholieke Unie, 1 februari 1933.

Delv. 115.

De hervorming van de Katholieke Unie wordt afgesloten. Het studiecomité, dat een jaar geleden werd geïnstalleerd, beslist voortaan op te treden als voorlopig bureau van de nieuwe Unie en de Algemene Vergadering bijeen te roepen.

Union Catholique Belge

Commission spéciale pour la réorganisation de l’Union

Compte rendu sommaire

Réunion au Sénat, mercredi 1er février à 16 heures (2).

Présents : MM. de Kerchove d’Exaerde, président, Segers, De Vleeschauwer, Van Coillie, De Ley, Rubbens, Delvaux, secrétaire.

Excusés : M. Baron de Moffarts.

1) Le secrétaire expose qu’il serait opportun de désigner deux secrétaires, l’un wallon, l’autre flamand. Il suffirait de corriger l’article VIII des statuts en ce sens : “2. Trois vice-présidents, et deux secrétaires, nommés par le Comité Directeur” au lieu de : “trois vice-présidents, un secrétaire et un trésorier nommés par le Comité Directeur”. L’un des secrétaires pourrait, en vertu du règlement d’ordre intérieur, remplir les fonctions de trésorier.

Cette proposition est acceptée par les représentants présents de tous les groupes, et il est décidé d’amender l’article VIII des statuts en ce sens.

II) Tous les groupes étant complètement d’accord sur le texte adopté antérieurement déjà des statuts nouveaux et du commen-

(1) Deze zin stond niet in het A.C.W.-voorstel.

(2) De vorige zitting van de Commissie was gehouden op 13 dec. 1932. Het is niet duidelijk waarom er sindsdien zoveel tijd verloren was gegaan.

taire (1), les membres de la Commission sont unanimes à décider de se constituer en bureau provisoire de l'Union Catholique Belge, nouvelle, et dont l'Assemblée Générale sera convoquée dans les six semaines, conformément à l'article V (2).

Au cours de cette Assemblée Générale, le Comité Directeur et le Bureau seront constitués conformément aux articles VI, VIII et IX.

Le secrétaire fera imprimer le texte des statuts et du commentaire, qui seront adressés aux groupements, associations et personnalités, désignés à l'article V. Ces organismes et personnalités seront invités à faire connaître, dans les trois semaines, les noms et adresses des délégués qu'ils auront choisis, conformément aux statuts. Ensuite, la Commission, siégeant en bureau provisoire, convoquera l'Assemblée Générale.

La réunion de la Commission est terminée à 18 heures.

(1) Nl. op 25 okt. (statuten) en op 13 dec. 1932 (commentaar). Toch werd twee weken later, op 15 febr. 1933, het Hoofdbestuur van het A.C.W. nog bijeengeroepen om de statuten van de Katholieke Unie goed te keuren. Zie hiervoor de uitnodiging van E. Rubbens, voorzitter, aan de A.C.W.-parlementariërs (*Arch. A.C.W. 133.1*) en een gestencilde tekst van de statuten met de aantekening : "Accepté au Com. Ex. de la L.N.T.C. 15-2-33" (*Arch. A.C.W. 214.2*). Van deze vergadering is geen verslag bewaard.

(2) Deze eerste Algemene Vergadering zou pas bijeengeroepen worden op 24 mei 1933. De redenen van deze vertraging zijn niet bekend. Er zijn verder geen sporen van werkzaamheid van het voorlopig bureau, tenzij de uitnodiging voor de zitting van 9 mei 1933 met op de agenda de bijeenroeping van de Algemene Vergadering (*Delv. 115*).

BIJLAGEN (1)

- I. Voorzitters van het Katholiek Verbond/Katholieke Unie (Union Catholique), 1921-1932.
- II. Voorzitters van de Katholieke Unie (Union Catholique), 1933-1936.
- III. Hoofdraad (Conseil Général) van het Katholiek Verbond/Katholieke Unie (Union Catholique), 1921-1932.
- IV. Bestuur van het Algemeen Christen Democratisch Verbond (Ligue Démocratique Chrétienne), januari-juli 1921.
- V. Bureau van het Algemeen Christelijk Werkersverbond (Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens), 1923-1933.
- VI. Hoofdraad van de Belgische Boerenbond, 1920.
- VII. Hoofdbestuur van de Belgische Boerenbond, 1920-1933.
- VIII. Hoofdraad van de Christelijke Landsbond van de Middenstand (Vlaamse vleugel van de christelijke middenstandsorganisatie), 1926.
- IX. Bureau Fédéral van het Syndicat Général des Classes Moyennes (Waalse vleugel van de christelijke middenstandsorganisatie), 25 mei 1924.
- X. Bureau van het Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen (Fédération des Associations et des Cercles Catholiques), 1920, 1931-1932.

(1) De personen gemerkt met * zijn terug te vinden in het biografisch repertorium van de parlementariërs van P. VAN MOLLE.

BIJLAGE I

Voorzitters van het Katholiek Verbond/Katholieke Unie (Union Catholique), 1921-1932 (1)

De voorzitter werd jaarlijks aangeduid beurtelings door één der vier stichtende groepen. De volgorde was door het lot als volgt bepaald : 1. Boerenbond en Waalse landbouwverbonden, 2. Landsbond van de Middenstand, 3. A.C.W., 4. Federatie van Kringen.

1. J. Helleputte (*) (14 september 1921), Boerenbond.
2. Ch. Gillès de Pélichy (*) (28 september 1922), Landsbond van de Middenstand.
3. H. Heyman (*) (20 december 1923), A.C.W.
4. P. Segers (*) (17 februari 1925), Federatie van Kringen.
5. E. Van Dievoet (*) (12 januari 1926), Boerenbond.
6. A. Van de Vyvere (*) (8 maart 1927), Landsbond van de Middenstand.
7. E. Rubbens (*) (26 juni 1928), A.C.W.
8. J. Poncelet (*) (22 oktober 1929), Federatie van Kringen.
9. R. de Kerchove d'Exaerde (*) (24 maart 1931), Boerenbond.

BIJLAGE II

Voorzitters van de Katholieke Unie (Union Catholique), 1933-1936 (2)

Volgens de statuten van 1932 werd de voorzitter bij geheime stemming verkozen door de Algemene Vergadering met dien verstande dat na vier mandaten elke groep aan de beurt moest zijn gekomen. Het mandaat van de voorzitter bedroeg drie jaar.

1. J. Renkin (*) (24 mei 1933 - ontslag mei 1934) (3).
2. P. Pouillet (*) (27 juni 1934 - ontslag april 1935) (4).
3. H. Pierlot (*) (8 mei 1934 - ontslag juni 1936) (5).
4. R. de Kerchove d'Exaerde (*) a.i. (14 juli 1936 - 11 oktober 1936).

(1) Zie de notulen van de Hoofdraad (*Delv.* 2-10).

(2) Zie het bulletin *De Katholieke Unie*, zes nummers verschenen in 1934-1936. Daarin zijn ook de uitvoerige ledenlijsten te vinden van het Hoofdbestuur en van het Bureau van de Katholieke Unie voor de jaren 1933-1936.

(3) Nam ontslag wegens gezondheidsredenen († 15 juli 1934).

(4) Nam ontslag wegens intrede in de eerste regering-van Zeeland (25 maart 1935).

(5) Nam ontslag wegens intrede in de tweede regering-van Zeeland (13 juni 1936).

BIJLAGE III

Hoofdraad (Conseil Général) van het Katholiek Verbond/Katholieke Unie (Union Catholique), 1921-1932 (1)

Elk van de vier stichtende groepen had recht op zes afgevaardigden in de Hoofdraad en evenveel plaatsvervangers. Vlaanderen en Wallonië moesten zoveel mogelijk door evenveel leden vertegenwoordigd zijn. De leden van de Hoofdraad werden om de twee jaar vernieuwd, maar waren herkiesbaar.

augustus 1921-december 1923

A.C.W. (2)

1. H. Delacolette (*)
2. H. Heyman (*)
3. P. Pouillet (*)
4. Fl. Senel († 29 december 1922)
5. C. Van Overbergh (*)
6. H. Vergels (*)

1. A. Catteuw (*)
2. pr. L. Colens
3. Angéline Japsenne
4. F. Mathieu (*)
5. J. Paquay
6. A. Van Hoeck (*)

BOERENBOND en Waalse landbouwwerbonden (3)

1. F. Brusselmans (*)
2. L. Delvaux (*)
3. F. de Thysebaert
4. J. Helleputte (*)
5. E. Van Dievoet (*)

1. P. David (*)
2. R. de Kerchove d'Exaerde (*)
3. O. Engels
4. J. Lebrun
5. A. Raport (*)

(1) Zie de ledenlijsten in *Delv.* 1. Wij hebben ze geverifieerd aan de hand van de notulen van de Hoofdraad. De namen van de bureauleden zijn gecursiveerd.

(2) De afvaardiging van het A.C.W. bleef na het overlijden van Fl. Senel steeds uit dezelfde vijf leden bestaan.

(3) Tot 1932 gebeurde de aanduiding van de Waalse afgevaardigden door de Boerenbond in overleg met de Waalse landbouwwerbonden.

LANDSBOND VAN DE MID-
DENSTAND (1)

1. *L. Crauwels*
2. *A. Dalle*
3. *J. Lepelerin*
4. *L. Pussemier (*)*
5. *A. Toussaint*
6. *A. Van de Vyvere (*)*

1. *M. Geûens (*)*
2. *L. Gilain*
3. *pr. O. Misonne*
4. *Ch. Gillès de Pélichy (*) van-
af 28 september 1922*

FEDERATIE VAN KRINGEN

1. *P. Berryer (*)*
2. *X. De Bue (*)*
3. *M. Houtart (*)*
4. *A. Ruzette (*)*
5. *P. Segers (*)*
6. *M. (de) Wasseige*

1. *V. Brifaut (*)*
2. *E. de Meester (*)*
3. *G. Duplat (*)*
4. *A. Harmignie (*)*
5. *Th. Libbrecht (*)*
6. *J. Poncelet (*)*

december 1923-1925

A.C.W.

1. *H. Delacolette (*)*
2. *H. Heyman (*)*
3. *P. Pouillet (*)*
4. *C. Van Overbergh (*)*
5. *H. Vergels (*)*

1. *J. Bodart (*)*
2. *A. Catteeuw (*)*
3. *pr. L. Colens*
4. *R. Debruyne (*)*
5. *Angéline Japsenne*
6. *F. Mathieu (*)*

BOERENBOND en Waalse land-
bouwverbonden

1. *F. Brusselmans (*)*
2. *L. Delvaux (*)*
3. *F. de Thysebaert (Ligue Agri-
cole de la province de Namur)*
4. *J. Helleputte (*) († 22 februari
1925)*
5. *E. Hénusse (Fédération Agricole
de la province de Liège)*
6. *E. Van Dievoet (*)*

1. *P. David (*) (Fédération Agricole
de la province de Liège)*
2. *R. de Kerchove d'Exaerde (*)*
3. *O. Engels*
4. *Ch. Halbreccq (Fédération Agricole
du Hainaut)*
5. *J. Lebrun*
6. *A. Raport (*)*

(1) De Vlaamse en de Waalse vleugel duiden elk zelfstandig hun afgevaardigden aan.

**LANDSBOND VAN DE
MIDDENSTAND**

1. *L. Crauwels*
2. *A. Dalle*
3. *L. Gilain*
4. *Ch. Gillès de Pélichy (*)*
5. *L. Pussemier (*)*
6. *A. Toussaint*
7. *A. Van de Vyvere (*)*

1. *J. Clynmans (*)*
2. *M. Geûens (*)*
3. *J. Goeyvaerts*
4. *V. Gontié*
5. *A. Van Sint Jan*
6. *J.B. Williame*

FEDERATIE VAN KRINGEN

1. *P. Berryer (*)*
2. *X. De Bue (*)* († 30 september 1925)
3. *M. Houtart (*)*
4. *A. Ruzette (*)*
5. *P. Segers (*)*
6. *M. (de) Wasseige*

1. *V. Brifaut (*)*
2. *E. de Meester (*)*
3. *E. Du Bost (*)*
4. *A. Harmignie (*)*
5. *Th. Libbrecht (*)*
6. *J. Poncelet (*)*

1926-juli 1928

A.C.W.

1. *H. Delacolette (*)*
2. *H. Heyman (*)*
3. *P. Pouillet (*)*
4. *C. Van Overbergh (*)*
5. *H. Vergels (*)*

1. *J. Bodart (*)*
2. *A. Catteeuw (*)* vervangen door *Ph. Van Isacker (*)*
3. pr. *L. Colens*
4. *Angéline Japsenne*
5. *F. Mathieu (*)* vervangen door *P. Tschoffen (*)*
6. *E. Rubbens (*)*

**BOERENBOND en Waalse land-
bouwverbonden**

1. *F. Brusselmans (*)*
2. *R. de Kerchove d'Exaerde (*)*
3. *L. Delvaux (*)*
4. *F. de Thysebaert* (Ligue Agricole de la province de Namur)
5. *E. Hénusse* (Fédération Agricole de la province de Liège)
6. *E. Van Dievoet (*)*

1. *O. Engels*
2. *P. David (*)* (Fédération Agricole de la province de Liège)
3. *Forget* vervangen door pr. *J. Leroy* (Fédération Agricole du Hainaut)
4. *J. Lebrun*
5. *A. Raport (*)*
6. *O. van den Eynde (*)*

**LANDSBOND VAN DE
MIDDENSTAND**

1. A. Dalle
2. L. Gilain
3. Ch. Gillès de Pélichy (*)
4. L. Pussemier (*)
5. A. *Toussaint*
6. A. Van de Vyvere (*)

1. J. Clynmans (*)
2. M. Geûens (*)
3. J. Goeyvaerts
4. V. Gontié
5. A. Van Sint Jan
6. J.B. Williame

FEDERATIE VAN KRINGEN

1. P. Berryer (*)
2. C. Fieullien (*)
3. M. *Houtart* (*)
4. A. Ruzette (*)
5. P. *Segers* (*)
6. M. (de) Wasseige

1. V. Brifaut (*)
2. E. de Meester (*)
3. E. Du Bost (*)
4. A. Harmignie (*)
5. Th. Libbrecht (*) († 3 februari 1928)
6. J. Poncelet (*)

november 1928-maart 1931

A.C.W.

1. H. Delacolette (*)
2. H. *Heyman* (*)
3. P. Pouillet (*)
4. C. *Van Overbergh* (*)
5. H. Vergels (*)

1. J. Bodart (*)
2. pr. L. Colens
3. Angéline Japsenne
4. E. Rubbens (*)
5. P. Tschoffen (*)
6. Ph. Van Isacker (*)

**BOERENBOND en Waalse land-
bouwverbonden**

1. F. *Brusselmans* (*)
2. R. de Kerchove d'Exaerde (*)
3. L. *Delvaux* (*)
4. F. de Thysebaert (Ligue Agricole de la province de Namur)
5. E. Hénusse (Fédération Agricole de la province de Liège)
6. E. Van Dievoet (*)

1. P. David (*) (Fédération Agricole de la province de Liège)
2. A. De Vleeschauwer (*)
4. pr. J. Leroy (Fédération Agricole du Hainaut)
4. G. Mullie (*)
5. A. Raport (*)
6. O. van den Eynde (*)

**LANDSBOND VAN DE
MIDDENSTAND**

1. J. Clynmans (*)
 2. Ch. Gillès de Pélichy (*)
 3. J. Devrout
 4. J. Nolf (*)
 5. A. Van Coillie (*)
 6. A. Van de Vyvere (*)
-
1. L. Herbert (*) († 11 september 1929)
 2. G. Rocart
 3. J.B. Rombauts (*)
 4. J. Storme
 5. J. t'Kint de Roodenbeke
 6. R. Van Landuyt

FEDERATIE VAN KRINGEN

1. P. Berryer (*)
 2. C. Fieullien (*)
 3. M. Houtart (*)
 4. A. Ruzette (*) († 25 mei 1929)
 5. P. Segers (*)
 6. M. (de) Wasseige
-
1. V. Brifaut (*)
 - [2. E. de Meester (*)]
 3. E. Du Bost (*)
 4. A. Harmignie (*)
 5. J. Poncelet (*)
 6. J. Renkin (*)

maart 1931-oktober 1932

A.C.W.

1. H. Delacolette (*)
 2. H. Heyman (*)
 3. P. Pouillet (*)
 4. C. Van Overbergh (*)
 5. H. Vergels (*)
-
1. J. Bodart (*)
 2. pr. L. Colens
 3. Angéline Japsenne vervangen door Berthe de Lalieux
 4. E. Rubbens (*)
 5. P. Tschoffen (*)
 6. Ph. Van Isacker (*)

**BOERENBOND en Waalse land-
bouwverbonden**

1. F. Brusselmans (*)
 2. R. de Kerchove d'Exaerde (*)
 3. L. Delvaux (*)
 4. E. Hénusse (Fédération Agricole de la province de Liège)
 5. Ch. Petit (*) (Alliance Agricole Belge)
 6. E. Van Dievoet (*)
-
1. P. de Moffarts (*) (Alliance Agricole Belge)
 2. A. De Vleeschauer (*)
 3. pr. J. Leroy (Alliance Agricole Belge)
 4. G. Mullie (*)
 5. A. Raport (*)
 6. O. van den Eynde (*)

**LANDSBOND VAN DE
MIDDENSTAND**

1. F. Beeckx (*)
2. J. Clynmans (*)
3. J. Devrout
4. L. Gilain
5. J. Nolf (*)
6. A. Van Coillie (*)

1. J. De Ley (*)
2. G. Duwelz
3. G. Rocart
4. J.B. Rombauts (*)
5. J. Storme
6. R. Van Landuyt

FEDERATIE VAN KRINGEN

1. P. Berryer (*)
2. C. Fieullien (*)
3. M. Houtart (*)
4. J. Renkin (*)
5. P. Segers (*)
6. M. (de) Wasseige

1. V. Brifaut (*)
2. E. de Meester (*)
3. E. Du Bost (*)
4. A. Harmignie (*) († 21 sept. 1931)
5. J. Herinckx (*)
6. J. Poncelet (*)

BIJLAGE IV

**Bestuur van het Algemeen Christen Democratisch Verbond
(Ligue Démocratique Chrétienne), januari-juli 1921 (1)**

Het Christen Democratisch Verbond was een confederatie van vijf nationale organisaties, die elk hun afgevaardigden hadden in het bestuur.

Voorzitter : H. Heyman (*);
Ondervoorzitters : Fl. Senel,
Maria Baers (*);
Algemeen secretaris : C. Van Overbergh (*);
Geestelijk Directeur : pr. L. Colens;
Leden : R. Debruyne (*) en pater G.C. Rutten (*)
voor het A.C.V.;
Angéline Japsenne en Hélène De Coster voor
het Nationaal Verbond der Vrouwengilden;
H. Wigny en F. Partous voor de Belgische Co-
operatie;

(1) Zie GERARD, *Uit de voorgeschiedenis*, blz. 519.

A. Verwilghen en pr. A. Eeckhout voor de
L.C.M.;
H. Delacolette (*) en A. Catteeuw (*) voor
het Werkersverbond (1).

BIJLAGE V

Bureau van het Algemeen Christelijk Werkersverbond (Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens), 1923-1933 (2)

Voorzitter : H. Heyman (*);
Voorzitter a.i. (1927-1934) : E. Rubbens (*);
1e ondervoorzitter : Maria Baers (*);
2e ondervoorzitter : F. Mathieu (*);
Geestelijk directeur : pr. L. Colens;
Penningmeester (tot 1927) : H. Vergels (*);
Secretaris : pr. L. Colens (tot 1927),
P.W. Segers (*) (vanaf 1927);
Adjunct-secretaris (vanaf 1928) : O. Behogne (*).

BIJLAGE VI

Hoofdraad van de Belgische Boerenbond, 1920 (3)

De leden van het Hoofdbestuur (Bijlage VII);

C. Bareel, Kalmthout;	A. Palmers (*), Stevoort;
pr. Bernard, Mechelen a/Maas;	pr. Raeymaekers, Leuven;
pr. Broekx (*), Hasselt;	pr. Theunissen, Tongeren;
pr. Colen, Leuven;	P. Thuysbaert, Lokeren;
pr. Colpaert, Leuven;	pr. Tyck, Leuven;
L. Cosijns, Meerbeke;	R. Ulens, Groot-Gelmen;
Dewolf, Herentals;	pr. Vandeberg, Aubel;
F. de Wouters d'Oplinter (*), Kortenaken;	C. Van den Bussche (*), Ardoorie;
pr. Huydts, Berbroek;	O. van den Eynde (*), Gelrode;
pr. Karsseleers, Antwerpen;	pr. Van Olmen, Leuven;
Martens, Gent;	pr. Van Seynhaeve, Gistel;
A. Lefèbvre, Izegem;	pr. Wouters, St.-Alfons-Goor.

(1) Dit Werkersverbond was de federatie van de werkliedenbonden, die in de eerste jaren na de eerste wereldoorlog ontstonden, en mag niet verward worden met het latere A.C.W.

(2) Zie de congresverslagen van het A.C.W. Op 18 juli 1923 werden de statuten van het A.C.W. vastgelegd en op 21 oktober van hetzelfde jaar werd de eerste statutaire bestuursverkiezing gehouden.

(3) Zie BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1920 e.v.*

BIJLAGE VII

Hoofdbestuur van de Belgische Boerenbond, 1920-1933 (1)

- Hoofddeken : J. Helleputte (*) († 22 febr. 1925), vervangen door V. Parein (9 maart 1925);
Onderdeken(s) : E. Vliebergh († 6 jan. 1925),
J.L. Frateur;
Algemeen secretaris : Kan./Mgr. E. Luytgaerens;
Leden : A. Hermans-Ausloos († 4 mei 1929),
N. Gijsen,
pr. C. Colpaert (sedert 24 nov. 1924),
pr. A. Colen (sedert 9 maart 1925).

BIJLAGE VIII

Hoofdraad van de Christelijke Landsbond van de Middenstand (Vlaamse vleugel van de christelijke middenstandsorganisatie), 1926 (2)

1. A. Van de Vyvere (*), Hoofddeken,
2. priester V. Corluy, algemeen secretaris (op 12 februari 1928 opgevolgd door priester A. Jacobs)

afgevaardigden van West-Vlaanderen :

3. priester P. Allossery, diocesaan directeur (Brugge),
4. L. De jonghe (Brugge),
5. A. Van Coillie (*) (Roeselare-Tielt),
6. priester O. Maes (Kortrijk),
7. Vuylsteke (Kortrijk),
8. Roose (Kortrijk)

afgevaardigden van Oost-Vlaanderen :

9. priester J. Joos, diocesaan directeur,
10. F. Van Ackere (*) (Gent),
11. C. Struyvelt (*) (Gent),
12. De Meulenaer (Sint-Niklaas);

(1) Zie BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar 1920 e.v.*

(2) Wij hebben de samenstelling niet teruggevonden voor de jaren 1921 en 1932. De lijst van 1926 in *Katholiek Jaarboek voor 1927*.

afgevaardigden van Antwerpen :

13. priester P. Van Kasteren, provinciaal proost (Antwerpen),
14. De Kepper (Antwerpen),
15. J. Nolf (*) (Antwerpen),
16. Godefroy (Mechelen);

afgevaardigden van Brabant :

17. J. Clynmans (*) (Leuven);

afgevaardigden van Limburg :

18. priester P. Rubens, provinciaal proost (Wintershoven);

afgevaardigden van het beroepssecretariaat :

19. B. Druwé (Kortrijk).

BIJLAGE IX

Bureau Fédéral van het Syndicat Général des Classes Moyennes (Waalse vleugel van de Christelijke Middenstandsorganisatie), 1924 (1)

25 mei 1924

Président fédéral :	A. Dalle (Comité de Bruxelles)
Vice-président fédéral :	A. Deliége (Comité de Verviers)
	A. Toussaint (Comité de Nivelles)
Secrétaire général :	V. Gontié (Comité de Mons)
Secrétaire adjoint :	A. Michaux (Comité de Bruxelles)
Trésorier fédéral :	B. Lambrechts (Comité de Liège)
Commissaires :	J. Devrout (Comité d'Enghien)
	A. De Wandel (Comité de Braine-le-Comte)
	E. Dubuisson (Comité de Mouscron)
	L. Reuviaux (Comité de Dinant)
	A. Van Sint Jan (Comité de Morlanwelz)
	J.B. Williame (Comité de Marchienne-au-Pont)
	N. (Comité de Malmédy).

(1) Wij hebben de samenstelling niet teruggevonden voor 1921. De lijst van 1924 in *Les Classes Moyennes*, nr. 34 en 35, mei en juni 1924.

BIJLAGE X

Bureau van het Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen (Fédération des Associations et des Cercles Catholiques), 1920-1933 (1)

Tot aan de eerste na-oorlogse statutenwijziging (20 dec. 1933) werd de samenstelling van het Bureau op nogal willekeurige wijze geregeld.

Voorzitter : P. Segers (*)

Ondervoorzitters : A. Ryckmans (*) († 3 jan. 1931), vervangen door R. Moyersoën (*)
Th. Libbrecht (*) († 3 febr. 1928), vervangen door A. Ruzette (*) († 25 mei 1929), vervangen door F. Van Ackere (*)
M. (de) Wasseige
X. De Bue (*) († 30 sept. 1925), vervangen door E. Du Bost (*)
In mei 1923 werd een tweede *Waalse* ondervoorzitter toegevoegd :
P. Imperiali (*)

Secretarissen : A. Camaüer († 1927)
G. Duplat (tot 1921)
H. Renert († 1924)
Vanaf maart 1925, naast A. Camaüer :
H. de la Barre d'Erquelinnes (*)
J. Herinckx (*)

Penningmeester : P. Imperiali (*), in mei 1923 vervangen door A. de Montpellier (de Vedrin) (*)

Vanaf 1 oktober 1929 vermelding van volgende leden :
J. Poncelet (*)
P. Berryer (*)
V. Brifaut (*)
E. de Meester (*)
A. Harmignie (*) († 21 sept. 1931)
M. Houtart (*)
C. Fieullien (*)

(1) Zie de congresverslagen van de Federatie van Kringen en haar bulletin.

Vanaf 1 november 1929 bijgevoegd :

J. Renkin (*)

In maart 1932 werden volgende leden toegevoegd om het Bureau een meer representatief karakter te geven :

J. de Geradon (*), voorzitter van de Vereniging van Luik

P. de Moffarts (*), voorzitter van de A.A.B.

A. Ligy (*), voorzitter van de Vereniging van Gent

G. Meyers (*) (Tongeren)

A. Van Stappen (*), voorzitter van de Vereniging van Dendermonde

V. Waucquez (*) (Brussel)

F. Cambier, voorzitter van de Vereniging van Philippeville

Ch. Derbaix (*) (Binche)

L. Gillon, voorzitter van de Vereniging van Kortrijk

L. Hommel, voorzitter van "Pour l'Autorité"

E. Misson (*), voorzitter van de Vereniging van Luxemburg

H. Van Caillie, voorzitter van de Vereniging van Brugge

Van der Meulen, voorzitter van de Kring van Oostende

Van de Vaeren, voorzitter van de Kring van Leuven

BIBLIOGRAFIE

1. ARCHIEVEN VAN ORGANISATIES EN PERSOONLIJKE PAPIEREN

1. Archief van het Algemeen Christelijk Vakverbond. Brussel.

Het archief van het A.C.V. dat bewaard wordt in de bibliotheek van het A.C.W.-A.C.V. te Brussel bevat enkel twee verslagboeken van het bureau (2 januari 1920 - 29 september 1925), twee verslagboeken van het bestuur (30 januari 1920 - 17 september 1925) en een verslagboek van de propagandistenvergaderingen (12 juli 1921 e.v.). Deze stukken zijn zeer belangrijk voor de ontwikkeling van de christelijke arbeidersorganisaties na de eerste wereldoorlog, maar verwijzen slechts zijdelings naar de oprichting van de Katholieke Unie (blz. 000).

2. Archief van het Algemeen Christelijk Werkersverbond. KADOC, Leuven.

Het archief van het A.C.W. bevat een aanzienlijke documentatie uit de periode van het unitaire Algemeen Christelijk Werkersverbond/Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens (tot 1940). Er zijn nochtans grote lacunes voor de jaren 1921/1923-1927 (inrichting van een nationaal secretariaat). Een voorlopige inventaris berust op het KADOC. Wij raadpleegden alle dossiers voor 1940 en publiceerden documenten uit :

- 37 Bureau (1927-1940).
- 65.1 Briefwisseling tussen de voorzitter en het secretariaat (1924-1942)
- 66.1 Hoofdbestuur. Notulen (1924-1940).
- 185.1 Monopolie van sociale werken (1930-1931, 1938).
- 214.2 Hervorming van het Katholiek verbond (Katholieke Unie) (1932-1933).

3. Archief van de Documentatiedienst van de Belgische Boerenbond. Leuven.

Het archief van het algemeen secretariaat van de Boerenbond uit de periode voor 1940 is vernietigd. Een aantal stukken, waaronder het *Verslagboek van den Hoofdraad van den Belgischen Boerenbond*,

werden door de Documentatiedienst gerecupereerd. Dit *Verslagboek* bevat de met de hand geschreven notulen van de drie- of viermaandelijke zittingen van de Hoofdraad van 14 januari 1904 tot 27 april 1931. Een samenvatting ervan werd gepubliceerd in de gedrukte jaarverslagen (BELGISCHE BOERENBOND, *Dienstjaar...*) In deze uitgave brengen wij de zes verslagen van april 1920 tot oktober 1921, die als het ware het stramien vormen van de oprichtingsgeschiedenis van de Katholieke Unie.

De Documentatiedienst, die in 1919 werd opgericht en in de door ons behandelde periode achtereenvolgens werd geleid door M. Gilot, F. Brusselmans, O. Engels en A. De Vleeschauer, bezit ook een eigen archief, waarvan wij volgende dossiers raadpleegden :

- 132 Onderhandelingen met de Waalse katholieke landbouwverbonden voor samenwerking met de Boerenbond
- 152 Arrondissementsverbonden. Algemeen dossier.

4. Archief van het gewestelijk Nationaal Christelijk Middenstandsverbond van Brugge. Brugge.

Het archief van het N.C.M.V.-Brugge bevat een rijke documentatie over de christelijke middenstandswerking te Brugge en in de provincie vanaf het einde van de 19de eeuw. Het gedeelte voor 1940 heeft betrekking op de werking van het provinciaal middenstandssecretariaat van priester P. Allossery, diocesaan proost van de middenstandswerken. Dhr. A. Osaer, die dit fonds inventariseerde, signaleerde ons de brief uit nr. II A IV 9.3 (correspondentie tussen Allossery en I. Lambrechts) die wij hier uitgeven.

5. Papieren van L. Colens (1877-1936)

Een zeer klein deel van de persoonlijke papieren van priester, later kanunnik L. Colens, grondlegger van het A.C.W., is bewaard gebleven en is thans in het bezit van de auteur. Het betreft de schriften met aantekeningen voor de studiekring die Colens in Oostende leidde van 1906 tot 1921. Toevallig zitten daar ook enkel documenten bij over standsorganisatie en katholieke partij na de eerste wereldoorlog.

6. Papieren van L. Delvaux (1895-1976) met inbegrip van het archief van de Katholieke Unie. Jodoigne.

De papieren van oud-minister L. Delvaux vormen een unieke collectie voor de studie van de katholieke partij tussen de twee wereldoorlogen : zij bevatten namelijk het archief zelf van de Katholieke Unie voor de periode 1921-1932 en verder een zeer interessante documentatie over de periode 1933-1936. Wij hebben deze verzameling geordend en geïnventariseerd; een microfilm van de belangrijkste stukken berust op het KADOC te Leuven. Wij hebben alle dossiers geraadpleegd en publiceren documenten uit :

- 2 Notulen van de Hoofdraad onder het voorzitterschap van J. Helleputte (1921-1922).
- 10 Id. voorzitterschap van R. de Kerchove d'Exaerde (1931-1933).
- 20 Algemene briefwisseling onder het voorzitterschap van J. Helleputte.
- 28 Id. voorzitterschap van R. de Kerchove d'Exaerde.
- 100-101 "Commissie voor de organisatie van de sociale werken" (1931-1932).
- 102-104 "Commissie voor de uitbreiding van de Hoofdraad" (1932-1933).
- 105 Persoonlijk dossier betreffende de oprichting van de Katholieke Unie.
- 107 Id. betreffende het monopolie van sociale werken.
- 108 Id. betreffende de hervorming van de Katholieke Unie.

7. Papieren van J. Helleputte (1852-1925). Algemeen Rijksarchief, Brussel.

Het nr. 493 van het fonds Schollaert-Helleputte bevat naast een aantal stukken over het Algemeen Nederlands Verbond een rijke documentatie over de oprichting en de eerste werkingsjaren van de Katholieke Unie, waarvan Helleputte de promotor en eerste voorzitter was. Op de inventaris van het Rijksarchief staat foutief aangegeven : Kath. Vl. Verbond. Het is een zeer belangrijk dossier, dat samen met het archief van de Katholieke Unie een vrij volledig beeld verschaft van dit organisme.

8. Papieren van H. Heyman (1879-1958).

Van de papieren van staatsminister H. Heyman werd een groot deel vernietigd, nog tijdens zijn leven (in mei 1940), maar ook na zijn overlijden. De resterende stukken uit de tussenoorlogse periode hebben vooral betrekking op de jaren van zijn ministerschap (1927-1932); er is niets (meer) aanwezig over de oprichting van het A.C.W. of van de Katholieke Unie. De papieren, die in het bezit zijn van de familie, waar wij ze consulteerden, worden thans geïnventariseerd door het KADOC, dat ook de belangrijkste documenten op microfilm zal brengen.

9. Papieren van A. Logghe (1878-1965). Grootseminarie, Brugge.

De verzameling Logghe biedt rijke informatie over de talloze activiteiten van priester, later kanunnik A. Logghe als proost van de christelijke arbeidersbeweging te Brugge en in de provincie West-Vlaanderen. Wij raadpleegden meer in het bijzonder het interessante dossier betreffende het Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken, geleid door pater G.C. Rutten. De stukken die wij daaruit publiceren, komen echter ook voor in het archief van het A.C.W. (235.1).

10. Papieren van P. Poulet (1868-1937). Algemeen Rijksarchief, Brussel.

Van het omvangrijke fonds Poulet publiceren wij enkele stukken uit de briefwisseling met J. Helleputte (158), F. Van Cauwelaert (158/3) en A. Van de Vyvere (158/3).

11. Papieren van F. van Ackere (1878-1958). Provinciaal Middenstandssecretariaat, Gent.

De papieren van Baron van Ackere, die indertijd door hemzelf werden geordend maar thans in zeer slordige staat verkeren, bestrijken het veelzijdige terrein van zijn financiële, industriële, sociale en politieke activiteiten. Voor de middenstandsbeweging is dit omvangrijke fonds een bron van eerste rang. Wij consulteerden o.a.

86 Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen

- 92 Landsbond van de Middenstand (initiatief-Lambrechts)
- 104 Christelijk Middenstandsverbond (initiatief-van Ackere)
- 123 Katholieke Unie.

**12. Papieren van F. Van Cauwelaert (1880-1961).
Archief en Museum voor het Vlaams Cultuurleven, Antwerpen.**

Het zeer omvangrijke fonds Van Cauwelaert in het A.M.V.C. bestaat uit de indrukwekkende en chronologisch geordende briefwisseling (uitgaande en inkomende brieven) en uit een zeer groot aantal thematische dossiers. Wij publiceren naast enkele brieven ook een stuk uit het dossier Katholieke Unie.

13. Papieren van Ph. Van Isacker (1884-1951). Muizen.

In de papieren van Van Isacker bevinden zich de notulen van de Katholieke Vlaamse Kamergroep, waarvan hij secretaris was (1920-1931). De collectie loopt van oktober 1920 tot 1931 met een kleine onderbreking tussen 20 november en 28 december 1921.

**2. PERIODIEKEN, BULLETINS, JAARBOEKEN, CONGRESVERSLAGEN
UITGEGEVEN DOOR DE KATHOLIEKE UNIE EN DOOR HAAR
SAMENSTELLELENDE ORGANISATIES**

a. Katholiek Verbond/Katholieke Unie (Union Catholique)

De Katholieke Unie hield in 1922, 1923 en 1924 een soort congres. Alleen van het eerste werd een verslag uitgegeven :
KATHOLIEK VERBOND VAN BELGIE. *Eerste Algemeene Vergadering gehouden in het St-Lodewijksgesticht te Brussel, op zondag 15 oktober 1922.* Z.p. z.d.

Samen met de brochure *Nota's en Dokumenten. 1921-1922*, die verscheen aan de vooravond van dit congres, is dat de enige publicatie van de Katholieke Unie uit de periode 1921-1932.

De nieuwe Katholieke Unie (1933-1936) publiceerde vanaf half 1934 een periodiek bulletin :
(De) Katholieke Unie van België. [Nr. 1 : juni 1934]; [nr. 2]: 10 okt. 1934; [nr. 3 : maart 1935]; nr. 4 : sept. 1935; nr. 5 : maart 1936; [nr. 6] : 1 sept. 1936.

Dit bulletin verscheen ook in het Frans.

b. Algemeen Christelijk Werkersverbond (Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens)

De reeks congresverslagen begint in 1921 met een verslag getiteld : *Congres van het Algemeen Kristen Democratisch Verbond van België. Brussel 17-18 juli 1921. Dagorde, korte inhoud der verslagen, voorgestelde besluiten.* Brussel [1921]. Het betreft een voorbereidende brochure.

In 1922 volgt het

Ile Congres van het Algemeen Christen Werkersverbond. Brussel.
Vanaf 1924 jaarlijks, vanaf 1931 tweejaarlijks.

Naast de congressen zijn er de jaarlijkse Sociale Weken, waarvan de traditie in 1920 opnieuw werd voortgezet :

Zevende Vlaamsche Sociale Week. Leuven 22 tot 25 augustus 1920.
Brussel.

Aparte Sociale Weken werden ingericht voor de Franstaligen.

Vanaf 1931 kreeg het A.C.W. als leidersbladen :

Les Dossiers de l'Action (Sociale) Catholique en *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, die resp. sedert 1920 en 1902 verschenen en van in den beginne nauw verbonden waren met de sociale beweging.

c. Belgisch Boerenbond en Alliance Agricole Belge

Voor de Boerenbond is men vooral aangewezen op :

De Boer. Weekblad van den Belgischen Boerenbond. Leuven. 25e jg.
nr. 1, 20 dec. 1918 e.v.

en op de jaarlijkse activiteitsverslagen :

BELGISCHE BOERENBOND. *Dienstjaar 1918. Verslag.* Leuven
1919 e.v.

Voor de A.A.B., die in december 1929 werd opgericht, is er :
Alliance Agricole Belge. Organe Hebdomadaire. Brussel. 1e jg. nr. 1,
1 febr. 1930 e.v.

en congresverslagen vanaf 1931 :

ALLIANCE AGRICOLE BELGE. *Rapport de l'Assemblée Générale
à Namur le 27 septembre 1931.* Brussel z.d.

d. Christelijke Landsbond van de Middenstand en Syndicat Général des Classes Moyennes

Aan Vlaamse zijde zijn er de volgende bladen :

De Middenstand. Verbondsblad van den handeldrijvenden en industriëelen middenstand van België, verschijnende om de veertien dagen. Brussel. 1e jg., nr. 1, 6 juli 1919 e.v.

Dit blad verdween in 1925 en werd later opgevolgd door :

Middenstandspost. Weekblad van den Landsbond. Mechelen. 3e jg. nr. 27, 1 juli 1928 e.v. (voortzetting van *Mechelse Post. Weekblad voor den Kristenen Middenstand van het Arrondissement Mechelen*, dat sedert 1926 verscheen).

De congresverslagen werden opgenomen in die bladen. Van het eerste congres bestaat ook een aparte brochure :

Hoe de Christelijke Landsbond van den Middenstand de katholieke middenstandsorganisatie opvat. Verslagen voorgedragen op het 1ste Vlaamsch Katholiek Congres van den Middenstand, 18 december 1921. Brussel z.d.

Aan Waalse zijde :

Les Classes Moyennes. Organe du Syndicat Général des Classes Moyennes de Belgique. Brussel. Terugggevonden vanaf 25e jg. nr. 19, jan. 1923. Dit was de voortzetting, waarschijnlijk met enkele jaren onderbreking, van het vooroorlogse blad van het Syndicaat.

Gezamenlijk gaven beide vleugels een publicitair jaarboek uit : *Katholiek Jaarboek/Annuaire Catholique.* 1923-1927.

e. Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen (Fédération des Associations et des Cercles Catholiques)

Er zijn vooreerst de jaarlijkse congresverslagen :

FEDERATION DES ASSOCIATIONS ET CERCLES CATHOLIQUES ET DES ASSOCIATIONS OUVRIERES. *46e Session tenue à Anvers les 26 et 27 avril 1919.* Brussel 1919. De latere verslagen zijn voor een deel tweetalig.

Daarnaast is er een informatiebulletin :

FEDERATION DES ASSOCIATIONS ET DES CERCLCS CATHOLIQUES. *Notes et Documents.* Brussel. 1e jg., nr. 1, 1 juli 1928

e.v. Aanvankelijk veertiendaags, vanaf 1 okt. 1929 maandelijks en ook in het Nederlands.

3. AANGEHAALDE DAG-, WEEK- EN MAANDBLADEN NIET VERMELD IN 2

- L'Autorité. Hebdomadaire politique et littéraire.* Brussel.
La Libre Belgique. Conservatief katholiek dagblad, Brussel.
De Middenstand. Maandblad van de Landsbond der Kleine Burgerij. Antwerpen.
La Revue Belge. Veertiendaags blad, Brussel.
La Revue Catholique des Idées et des faits. Katholiek weekblad. Brussel.
La Revue Générale. Conservatief katholiek maandblad, Brussel.
Le XXe Siècle. Conservatief katholiek dagblad, Brussel.
De Standaard. Vlaamsgezind katholiek dagblad, Brussel.
Le Syndical Bourgeois. Maandblad van de Landsbond der Kleine Burgerij. Antwerpen.
Het Volk. Christen-democratisch dagblad, Gent.

4. ANDERE UITGEGEVEN BRONNEN EN WERKEN

- A.B.B. 1922-1972.* Leuven 1972.
Acta et decreta concilii provincialis Mechliniensis quarti anno MCMXX Mechliniae habiti. Mechelen 1923.
Algemene Geschiedenis der Nederlanden. Dl. 14 : *Nederland en België (1918-1940).* Haarlem 1979.
Almanach royal officiel. Annuaire du personnel des institutions publiques de Belgique. Brussel.
Almanach (vanaf 1930 : Almanak) voor het bisdom Brugge.
Annuaire complet du clergé belge et Répertoire des Etablissements Religieux. 31e année : 1923-1924; 36e année : 1927-1928. Brussel.
Annuaire de l'Université Catholique de Louvain. Leuven.
Annuaire (officiel) du clergé de l'archevêché de Malines.
J. BEAUFAYS. *Les partis catholiques en Belgique et aux Pays-Bas (1918-1958).* Brussel 1973.

- R. CARELS. *Over bedrijfsorganisatie in verband met de werking der Nederlandsche Katholieken*. Antwerpen 1920.
- B.S. CHLEPNER. *Cent ans d'histoire sociale en Belgique*. 4e uitg. Brussel 1972.
- Christene Beroepsverenigingen der kleine burgerij. Bestendig secretariaat*. Brussel 1913.
- L. COLSENS. *La formation des dirigeants d'oeuvres sociales*. Leuven 1929.
- J. COLSEN. *Poels*. Roermond 1955.
- M. CORDEMANS. *Edmond Rubbens (1894-1938)*. Gent 1965.
- A. CORMIER. *Dom Marie-Albert Van der Cruyssen. Restaurateur et 53ème Abbé d'Orval*. Orval 1956.
- Ph. DEFOSSEZ. *Jeune droite et vieille droite avant le Congrès catholique de 1909*. In *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1972, III, blz. 285-332.
- J. DE GROOF. *Over de wording van de CVP-PSC. Enkele krachten, gegevens en bedenkingen bij de wording van de Christelijke Volkspartij*. In *Res Publica*, 1977, XIX, blz. 83-98.
- R.E. DE SMET, R. EVALENKO en W. FRAEYS. *Atlas des élections belges (1919-1954)*. 2 dln. Brussel 1958.
- H.J. ELIAS. *25 Jaar Vlaamse beweging (1914-1939)*. 4 dln. Antwerpen 1971-1972.
- Encyclopedie van de Vlaamse beweging*. 2 dln. Tielt 1973-1975.
- Etat présent de la noblesse du Royaume de Belgique*. 22 dln. Brussel 1960-1970.
- Etat présent de la noblesse belge. Annuaire de 1971 e.v.* Brussel 1971 e.v.
- G. EYLENBOSCH. *Vijftig jaar sociale, politieke, katholieke actie (1884-1934)*. Gent [1935].
- FEDERATION DES ASSOCIATIONS ET DES CERCLES CATHOLIQUES. *Le Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes*. Brussel [1931].
- FEDERATION DES MUTUALITES CHRETIENNES DE CHARLEROI. *Les "raisons" d'une dissidence...* Charleroi 1930.
- M. FIEVEZ, J. MEERT en R. AUBERT. *Cardijn*. Brussel 1969.
- E. GERARD. *De structuur van de katholieke partij bijzonder in het Vlaamse land (1918-1921)*. Licentieverhandeling Leuven 1976.
- IDEM. *Uit de voorgeschiedenis van het A.C.W. : Het einde van de Volksbond en de oprichting van het Democratisch Blok (1918-1921)*. In *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1978, blz. 401-424 en 501-530.
- P. GERIN. *Catholiques liégeois et question sociale (1833-1914)*. Brussel 1959.

- IDEM. *La démocratie chrétienne dans les relations Eglise-Etat à la fin du XIXe siècle. L'action de Mgr Doutreloux.* In *L'Eglise et L'Etat à l'époque contemporaine*, Brussel 1975, blz. 255-287.
- G. GUYOT DE MISHAEGEN. *Le parti catholique belge de 1830 à 1884.* Brussel 1946.
- H. HAAG. *Les archives personnelles des anciens ministres belges.* Leuven 1963.
- H. HAAG. *La politique intérieure de 1914 à 1926.* In *Histoire de la Belgique contemporaine 1914-1970*, Brussel 1974, blz. 13-100.
- C.H. HOEJER. *Le régime parlementaire belge de 1918 à 1940.* Uppsala 1946.
- KATHOLIEK VERBOND VAN BELGIE. *Nota's en Dokumenten. 1921-1922.* — UNION CATHOLIQUE BELGE. *Notes et Documents. 1921-1922.* Z.p. [1922].
- E.H. KOSSMANN. *De lage landen (1780-1940). Anderhalve eeuw Nederland en België.* Amsterdam 1976.
- Y. LEBLICQ. *Les premières interventions de l' "Association Constitutionnelle Conservatrice" de Bruxelles dans les luttes électorales de la capitale (1863-1868).* In *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis - Revue belge d'Histoire contemporaine*, 1978, IX, blz. 215-258.
- LIGUE NATIONALE DES TRAVAILLEURS CHRETIENS. *A propos du Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes. Réflexions sur la note de la Fédération des Associations et Cercles Catholiques sur le Monopole des Oeuvres Sociales Chrétiennes.* Brussel [1931].
- Th. LUYKX. *De rol van August De Schryver in het politieke leven tot en met de tweede wereldoorlog.* In *Liber Amicorum August De Schryver, Minister van Staat*, Gent 1968, blz. 121-211.
- IDEM. *Dr. Alfons Van de Perre en zijn tijd (1872-1925).* Antwerpen 1972.
- Th. LUYKX e.a. *Bijdrage tot de geschiedenis van de economische bewustwording in Vlaanderen. Veertig jaar Vlaams Economisch Verbond (1926-1966).* Antwerpen 1967.
- A. MELOT. *Le parti catholique en Belgique.* Leuven [1933].
- IDEM. *Cinquante années de gouvernement parlementaire (1884-1934).* Z.p. z.d.
- C. MELS. *Hendrik Heyman tot 1918. Als militant van de christendemocratie in het Waasland.* Licentieverhandeling Leuven 1973.
- L. MICHIELSE. *Het Christen Onderwijzersverbond tussen de twee wereldoorlogen.* Licentieverhandeling Leuven 1978.
- Moniteur Belge. Recueil spécial des actes ... relatifs aux sociétés commerciales.* Brussel.

- L. MOYERSOEN. *Prosper Poulet en de politiek van zijn tijd*. Brugge 1946.
- Nationaal biografisch woordenboek*. 7 dln. verschenen. Brussel 1964 e.v.
- NATIONAAL CHRISTELIJK MIDDENSTANDSVERBOND VAN WEST-VLAANDEREN. *In Memoriam Mijnheer Alfons Van Coillie*. [Roeselare] 1950.
- J. NEUVILLE. *Une génération syndicale*. Brussel 1959.
- IDEM. *Adieu à la démocratie chrétienne ? Elie Baussart et le mouvement ouvrier*. Brussel 1973.
- A. OSAER. *De katholieke partij in een periode van standsvertegenwoordiging. Het arrondissement Brugge (1918-1936)*. Licentie-verhandeling Leuven 1979.
- Reglement van de R.K. Staatspartij*. [Den Haag 1927].
- R. REZSOHAZY. *Origines et formation du catholicisme social en Belgique (1842-1909)*. Leuven 1958.
- G.C. RUTTEN. *Sociaal programma der christen gesyndikeerden*. Brussel [1918].
- S.H. SCHOLL. *De geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen (1875-1914)*. Brussel 1953.
- S.H. SCHOLL e.a. *150 Jaar katholieke arbeidersbeweging in België (1789-1939)*. 3 dln. Brussel 1963-1966.
- A. SIMON. *Le parti catholique belge (1830-1945)*. Brussel 1958.
- C. VAN BRUSSEL. *Frans Van Brussel*. In *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 1973, LXXVI, blz. 3-4.
- M. VAN DEN WIJNGAERT. *Ontstaan en stichting van de C.V.P.-P.S.C.* Antwerpen 1976.
- K. VAN ISACKER. *Averechtse democratie. De Gilden en de christelijke democratie in België (1875-1914)*. Antwerpen 1959.
- IDEM. *Het Daensisme (1893-1914)*. 2e uitg. Antwerpen 1965.
- Ph. VAN ISACKER. *Tussen staat en volk. Nagelaten memoires*. Antwerpen 1953.
- P. VAN MOLLE. *Het Belgisch Parlement (1894-1969)*. Gent 1969.
- G. VANTHEMSCHE. *De val van de regering Poulet-Vandervelde : Een 'samenzwering der bankiers' ?* In *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1978, IX, blz. 165-214.
- A. VARZIM. *Le Boerenbond Belge. L'oeuvre du relèvement et de la grandeur de la classe agricole d'un pays*. Parijs 1934.
- A. VERHAEGEN. *Vingt-cinq années d'action sociale*. Brussel [1911].
- J. VERSTRAELEN. *A.C.W. Stichting en groei tot 1940*. In *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1971, blz. 389-402.

- Volledig verslag van het Congres der Studiekringen gehouden te Brussel op 1 en 2 september 1919. Studiekringen in het Vlaamsche Land. Het Katholiek Sociaal Programma.* Antwerpen [1920].
- M.A. WALCKIERS. *Sources inédites relatives aux débuts de la J.O.C. (1919-1925).* Leuven 1970.
- A.W. WILLEMSEN. *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940.* 2e uitg. Utrecht 1969.
- IDEM. *De Vlaamse beweging (1830-1940).* 2 dln. Hasselt 1974-1975.
- L. WILS. *De oorsprong van de kristen-demokratie. Het aandeel van de Vlaams-demokratische stroming.* Antwerpen 1963.
- IDEM. *Het Daensisme. De opstand van het Zuidvlaamse platteland.* Leuven 1969.
- IDEM. *De katholieke partij in België.* In *Kultuurleven*, 1969, blz. 471-475.
- IDEM. *Flamenpolitik en aktivisme.* Leuven 1974.
- D. WITDOUCK. *Ontstaan en ontwikkeling van de kristene middenstandsbeveging.* Licentieverhandeling Gent 1969.
- Ch. WOESTE. *Echos des luttes contemporaines (1895-1905).* 2 dln. Brussel 1906.
- IDEM. *Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique.* 3 dln. Brussel 1934-1937.
- Zij bouwden voor morgen. Figuren uit de christelijke arbeidersbeveging.* Brussel 1965.

PREFACE

Même après l'ouvrage volumineux mais malheureusement superficiel de J. Beaufays (1), la connaissance de l'organisation du parti catholique entre les deux guerres présente bien des lacunes. Le fonctionnement, le rôle et la signification de l'Union Catholique (1921-1936), qui a été pour ainsi dire le conseil national du parti catholique, méritent d'être soumis à une étude profonde. Nous avons cru y attribuer par la publication de sources relatives à la création et à la réforme (1932) de cet organisme.

Nous voilà d'emblée à la structure de notre ouvrage. Le premier chapitre se constitue de documents relatifs à la constitution de l'Union Catholique. Ils s'étendent sur une période allant des élections du 16 novembre 1919 jusqu'à la publication du programme le 23 septembre 1921, qui fut le premier acte public de l'Union. Comme date officielle de la fondation on donne le 29 août 1921. A ces documents nous avons ajouté deux pièces datant de 1922, qui par leur commentaire sur les statuts, ont été d'une importance capitale.

La réorganisation de l'Union Catholique, qui a été ratifiée le 25 octobre 1932, fait l'objet de notre deuxième chapitre. Suite au conflit concernant les oeuvres sociales une réforme de l'Union existante fut envisagée dès mars 1931; bien qu'elle fut établie en 1932, elle n'a été achevée que le 1 février 1933 avec l'instauration du comité provisoire de l'Union réformée.

*
* * *

Nous avons utilisé les archives qui nous restent des organisations concernées et en premier lieu celles de l'Union Catholique, que nous avons retrouvées par bonheur dans les papiers de l'ancien ministre L. Delvaux. En plus, nous nous sommes servis de celles de la Ligue

(1) *Les partis catholiques en Belgique et aux Pays-Bas (1918-1958)*, Bruxelles 1973, 778 p.

Nationale des Travailleurs Chrétiens et du Boerenbond (1). La destruction des archives de la Fédération des Cercles (1939), dont les restes ont depuis lors également disparu, constitue une perte irréparable (2). Les archives du Secrétariat Permanent des Classes Moyennes de l'époque, qui était établi à Malines, ont subi le même sort; nous avons cependant tenté de réparer en partie cette lacune en consultant les archives des groupes de classes moyennes catholiques d'avant-guerre de Bruges et de Gand (3).

D'autre part nous nous sommes penchés sur les papiers personnels des politiciens, ayant joué un rôle de premier ordre dans l'Union Catholique et dans les organisations constituantes, notamment ceux de G. Helleputte, qui fut le promoteur principal de l'Union en 1921, et ceux de H. Heyman et P. Poulet. La perte des papiers de P. Segers, président de la Fédération des Cercles (1919-1936) est également très regrettable. Il en résulte d'ailleurs que dans les documents conservés c'est surtout l'aile démocratique du parti catholique qui est mise en évidence (4). Les papiers de A. Van Coillie, dirigeant du mouvement des classes moyennes, ont eux aussi été détruits (5), ainsi que ceux du Baron R. de Kerchove d'Exaerde, président de l'Union Catholique au temps de la réforme (6). Des papiers provenant de E. Rubbens quelques-uns seulement ont pu être sauvegardés, mais ceux-ci sont sans intérêt pour cette étude (7).

Nous avons estimé utile de consulter les papiers de F. Van Cauwelaert, qui, bien que n'ayant eu aucune affinité avec l'Union Catholique, fut le dirigeant reconnu du mouvement flamand catholique. Nous avons fait la même chose avec les procès-verbaux du groupe flamand de la Droite à la Chambre, qui constituent une partie des papiers de Ph. Van Isacker. Cette étude a en effet abouti à des résultats. En dernier lieu nous avons examiné les papiers du chanoine A. Logghe, plus particulièrement en ce qui concerne les activités du Secrétariat Général des Oeuvres Sociales, dirigé par le

(1) Pour une liste complète des archives et collections utilisées voir la Bibliographie.

(2) GUYOT de MISHAEGEN, 30; LEBLICQ, 215.

(3) Selon WITDOUCK dans l'introduction de son mémoire de licence sur le mouvement chrétien des classes moyennes.

(4) Voir HAAG, *Les archives personnelles*.

(5) Déclaration faite par son fils M. A. Van Coillie (Bruxelles) à l'auteur, 15 mars 1878; par Mme H. Cuypers-Defreyne (Schilde), 18 avril 1978.

(6) Déclaration faite par M.A. Sledsens, ancien secrétaire privé du Baron de Kerchove d'Exaerde, à l'auteur, le 28 juin 1978.

(7) Voir CORDEMANS dans l'introduction de la biographie de E. Rubbens.

père G.C. Rutten, dont les papiers se rapportant à cette période, restent introuvables.

*
* *
*

Les sources relatives à la fraction conservatrice présentent donc des lacunes, mais grâce à la combinaison des documents restants, nous voyons relativement clair dans l'histoire de la fondation et la réforme de l'Union Catholique.

Une publication exhaustive de tous les documents retrouvés, dont certains ne sont que purement administratif ou n'ont qu'un intérêt secondaire, était impossible. Nous avons donc procédé à une sélection, dont sont sortis 84 textes qui jettent une lumière sur le déroulement des événements, la portée de l'initiative, les personnes concernées et le rapport entre les différentes fractions du parti catholique et l'Union Catholique. Il s'agit de documents de toute sorte, de lettres, de notes, de rapports et de compte-rendus des réunions. Le premier chapitre constitue pour la plupart un assemblage de lettres, tandis que dans le second chapitre les rapports dominent. D'ailleurs, cette distinction tient au caractère même des événements : la fondation de l'Union Catholique en 1921 a été essentiellement l'oeuvre de quelques personnages, tandis qu'en 1932 ce sont plutôt les organisations et les mandataires qui se sont mis en avant. C'est d'ailleurs dans les années trente que l'inflation des textes polycopiés, par laquelle se distinguent les organisations et les commissions contemporaines, commençait à nous envahir. Voilà aussi pourquoi nous avons surtout trié dans le second chapitre. Un problème particulier a été posé par les différents projets de statuts dont la reproduction intégrale n'aurait pas été judicieuse. Nous espérons avoir pu résoudre ce problème en donnant les projets les plus importants avec, en note, des références aux précédents.

Là où l'on avait le choix entre un texte français ou néerlandais, on a préféré la version originale, qui était dans tout les cas le texte français. Ainsi on présente 44 sources en langue française et 40 en langue néerlandaise. Ce qui explique aussi le titre bilingue de cette publication.

En éditant ces documents nous nous sommes préoccupés en premier lieu du texte même. Si nous avons omis de mentionner certaines données telles que l'entête, la mise en pages, le nombre de feuilles, le format, l'état du document et l'écriture, c'est parce que nous avons estimé le contenu plus important que la présentation. A part les modifications que nous nous sommes permis d'apporter à la

ponctuation et aux majuscules, nous avons respecté l'orthographe original. Des questions particulières sont traitées en bas de page.

L'introduction et les notes visent à situer les textes. Une étude profonde du sujet rend indispensable la consultation d'autres sources. La presse périodique est extrêmement importante à cet égard, mais n'entre pas en ligne de compte dans le cadre de cet ouvrage.

*
* *

Nous tenons à remercier les personnes qui nous ont rendu possible l'accès aux différents fonds, notamment : le Chan. P. Declercq, président du Grand Séminaire de Bruges; M. L. Delanghe, secrétaire-adjoint de l'A.C.W.; M. H. Mavaux, secrétaire du N.C.M.V. de Bruges; M. J. Hinnekens, vice-président du Boerenbond Belge, et M. J. Meeus, directeur du service de documentation de ladite organisation; Mme M. Van Cauwelaert, Echevin de la ville d'Anvers; M. A. Van den Abeele, président, et M. R. Courteyn, directeur du Provinciaal Middenstandssecretariaat à Gand; M. le Professeur F. Van Isacker; M. C. Wyffels, Archiviste Général du Royaume; et tout particulièrement Mme L. Delvaux et Melle R. Delvaux, M. et Mme A. Muller-Heyman. Ensuite Mme M. Van Huffel-Van Mechelen, MM. A. Osaer, D. Van Mechelen, J. Verhoogen, et les services du Katholiek Documentatiecentrum (KADOC) à Louvain. Enfin un mot de remerciement en particulier au Professeur L. Wils, qui nous a tellement encouragé et aidé lors de l'élaboration de cet ouvrage.

INTRODUCTION

(Texte abrégé)

En 1921 la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens, le Boerenbond, l'Alliance Nationale des Classes Moyennes Chrétiennes et la Fédération des Cercles se décidèrent à fonder une alliance qui fut nommée l'Union Catholique. Par ce fait même ils se reconnurent mutuellement l'indépendance politique en affaires spécifiques et confièrent le soin des intérêts catholiques généraux à un comité paritaire. Ainsi s'annonça une période de "standsorganisatie" (organisation de classe), un système qui, hormis quelques corrections importantes subies en 1932, constitua la base du parti catholique belge jusqu'en 1936. Celui-ci continue cependant à marquer profondément l'existence du Parti Social Chrétien (P.S.C.).

La fondation de l'Union Catholique fut le résultat de la situation particulière d'après-guerre et en même temps le point final d'une évolution en cours dans le parti catholique depuis la fin du 19ème siècle. Les organisations ouvrières et agricoles revendiquaient en effet depuis longtemps une place aux côtés des organisations politiques plus anciennes, contrôlées par la bourgeoisie. Ils avaient d'ailleurs fait des propositions quant à un organisme semblable à celui de l'Union Catholique déjà avant la première guerre mondiale.

LE PARTI CATHOLIQUE AVANT 1914

Cette lutte au pouvoir au sein même du parti catholique se déclara au temps de la révision de la Constitution (1890-1893) et au moment de l'instauration du vote plural. Les groupements électoraux catholiques, réunis dans la Fédération des Cercles sous la présidence de Ch. Woeste, furent alors confrontés avec un mouvement démocrate-chrétien. Les dirigeants de ce mouvement populaire militèrent non seulement pour la création d'oeuvres sociales pouvant améliorer la position socio-économique des ouvriers, artisans et petits paysans, mais exigèrent également une répartition plus équitable du pouvoir politique. La Ligue Démocratique Belge, fondée en 1891, exigea, lors de son premier congrès (1892) que sur les listes catholiques des places soient réservées à des candidats particuliers des associations démocrates-chrétiennes. Elle souhaitait en d'autres termes une coalition de groupes et d'intérêts dans le cadre d'un vaste parti catholique.

La Fédération des Cercles chercha par tous les moyens à empêcher le développement d'un mouvement démocrate-chrétien indépendant, mais en vain. La Ligue Démocratique de son côté tenta à plusieurs reprises d'extorquer la reconnaissance officielle du principe fédéral, mais cela resta également sans succès. D'abord sa proposition de créer des comités mixtes permanents dans tous les arrondissements fut déclinée par Woeste, ce qui n'empêcha pas que par la pression des événements ceux-ci réussirent à s'établir à plusieurs endroits. Plus tard une tentative de fonder une sorte d'Union Catholique avant-la-lettre fut de nouveau rejetée par le dirigeant conservateur.

Les démocrates-chrétiens marquèrent un but lorsque Rome reconnut leur droit de présentation de propres candidats sur des listes catholiques communes (1905). Cette victoire les stimula dans leur tentatives d'organiser un congrès catholique général dans le but de réconcilier les différentes fractions. Le Congrès Catholique de Malines (1909) qui fut le résultat de cette campagne, dut cependant, par l'obstruction des conservateurs, abandonner tant de ces intentions initiales que sa contribution à la normalisation des rapports entre les différentes fractions catholiques y perdit toute sa valeur.

Avant 1914 il n'existait donc pas de parti catholique dans le sens moderne du mot, pas d'organisation unitaire de parti avec un président reconnu et un pouvoir coercitif sur les sections locales et sur les groupes parlementaires. Il s'agissait plutôt d'un libre rassemblement de groupements catholiques. Sur le plan national il y avait une rivalité entre la Fédération des Cercles et la Ligue Démocratique, qui ne furent rapprochées par aucun organe permanent; sur le plan local, trois ou quatre groupes étaient parfois impliquées au jeu politique. La fondation de l'Union Catholique en 1921 devra être conçue à la lumière de cette diversité au sein du parti catholique et devra être vue comme une tentative d'améliorer la coopération.

En plus il faut signaler deux évolutions importantes à la veille de la première guerre mondiale. Premièrement celle de la lutte pour leur indépendance et de la prise de conscience politique se manifestant auprès des travailleurs chrétiens, qui ne se contentèrent plus d'une participation restreinte à la gestion des associations démocrates-chrétiennes. Vers 1910 furent créées les premières ligues ouvrières, dirigées par les travailleurs mêmes. Dès lors on se prononça de plus en plus en faveur d'une transformation de la Ligue Démocratique Belge en une organisation de classe des travailleurs chrétiens.

Deuxièmement celle de la naissance d'un vrai mouvement catholique des classes moyennes. En 1911 fut fondée en Flandre Occiden-

tale une organisation provinciale sur base chrétienne et en 1912 l'abbé I. Lambrechts commença à prendre des initiatives dans le but de créer une ligue nationale catholique. Il ne fut récompensé de ces efforts qu'après la guerre.

LE MOUVEMENT DE REPRESENTATION DES INTERETS

Ce qui paraissait impossible avant 1914, se réalisa, par suite des circonstances d'après-guerre, en 1921 : les grandes organisations catholiques conclurent une alliance, du moins sur papier. Les négociations en vue de la fondation de l'Union Catholique s'entamèrent après les élections législatives du 16 novembre 1919.

La période entre l'armistice de 1918 et ces élections prépara en fait le terrain à ces négociations : elle fut caractérisée par un mouvement pour la représentation des intérêts qui continua à gagner d'intensité surtout en Flandre. Le parti catholique subit les effets d'une évolution démocratique, accéléré par le bouleversement de la guerre. Aussitôt après l'armistice une vive agitation s'empara des rangs catholiques et les différents groupes d'intérêts revendiquèrent plus rigoureusement que jamais une représentation politique.

Le mouvement ouvrier chrétien, qui subit lui aussi de grands changements, était la force motrice de ce mouvement. Sur les instances de militants syndicaux furent créées à plusieurs endroits des ligues ouvrières revendiquant leur indépendance au sein du parti catholique. Les ouvriers chrétiens furent encouragés par l'instauration du suffrage universel pur et simple (approuvé par la Chambre le 10 avril 1919) et par le succès du syndicalisme ouvrier. En outre, la théorie de la "standsorganisatie" exerça une grande attraction sur les milieux ouvriers. Déjà en décembre 1918 le père G. Rutten avait souligné dans la brochure intitulée *Le programme social des syndiqués chrétiens* la nécessité d'une organisation de classe (standsorganisatie) des travailleurs chrétiens pour la défense en général de leurs intérêts politiques, à côté de l'organisation syndicale (vakorganisatie).

Cette lutte des travailleurs chrétiens entraîna la disparition de la Ligue Démocratique Belge, qui n'était pas une organisation ouvrière pure. En décembre 1920 elle devait être remplacée par la Ligue Démocratique Chrétienne, qui représentait la confédération de la C.S.C., de l'Alliance des Mutualités Chrétiennes, des Ligues Ouvrières Féminines, d'une fédération coopérative et enfin de la Confédération Générale des Ligues Ouvrières. Ce dernier groupement fut formé en décembre 1919 et constitua l'aile politique du mouvement ouvrier chrétien.

L'exemple des travailleurs chrétiens fut suivi par les agriculteurs catholiques. Au Conseil Général du Boerenbond (Ligue Agricole) le 20 mai 1919 et à l'Assemblée Générale du 9 juin furent acceptées, sur les instances du président G. Helleputte, des résolutions en faveur de la représentation des intérêts. L'action politique par contre fut abandonnée aux gildes agricoles, tandis que l'administration centrale du Boerenbond se borna à établir un programme politique commun. L'intervention politique du Boerenbond proprement dit fut donc plutôt discrète.

Contrairement aux travailleurs chrétiens les agriculteurs disposèrent déjà en 1919 d'une organisation de classe assez perfectionnée. Dans les années suivantes le Boerenbond, qui sortit indemne de la guerre, renforça sensiblement sa position dans le pays flamand, en particulier dans les Flandres occidentale et orientale.

En Wallonie il y avait une multitude de fédérations agricoles. Plusieurs d'entre elles se décidèrent dans les années qui suivirent à collaborer avec le Boerenbond, qui lutta lui-même pour une puissante organisation des agriculteurs d'inspiration chrétienne et y découvrit en même temps un nouveau terrain d'action pour ses institutions financières et économiques très prospères. Ce n'est qu'en 1930 que se fonda du côté wallon une organisation agricole centrale catholique, à savoir l'Alliance Agricole Belge.

En mai 1919 l'abbé I. Lambrechts réussit à mettre sur pied le Christelijke Landsbond van de Belgische Middenstand, qui compléta ainsi la gamme des organisations sociales chrétiennes. Cette organisation des classes moyennes rencontra cependant une violente opposition et la tendance à l'action politique était aussi moins présente chez ses dirigeants.

La représentation des intérêts, liée à la création des puissantes organisations de classes, fut donc l'objectif principal du mouvement social chrétien et sur ce point il y avait un accord unanime entre les organisations ouvrières, agricoles et des classes moyennes. Le mouvement pour la représentation des intérêts opéra principalement en Flandre et la cohésion entre les organisations sociales s'intensifia par leur commun appui à l'action du Katholiek Vlaams Verbond pour le programme minimum flamand. De plus, ceci renforça l'antagonisme entre ces groupements et les anciennes associations électorales francophiles.

Les associations politiques traditionnelles affiliées à la Fédération des Cercles perdirent du terrain lors des élections législatives du 16 novembre 1919. A plusieurs endroits les ligues ouvrières réussirent à faire reconnaître leur autonomie politique et à désigner leurs candidats pour une liste d'alliance. Du reste, la campagne électorale fut caractérisée par l'absence totale d'une direction centrale. Ce fut un

débâcle pour le parti catholique, qui perdit la majorité absolue à la Chambre; elle recula de 99 sièges à 73, tandis que les socialistes doublèrent leurs effectifs et les portèrent à 70 sièges. Malgré l'échec électoral du parti catholique, les démocrates-chrétiens parvinrent à renforcer leur position.

LA FONDATION DE L'UNION CATHOLIQUE

Le manque de direction centrale et de discipline dans le parti catholique fut fortement ressenti lors des élections du 16 novembre 1919. On insista, aussi bien dans les associations électorales conservatrices que dans les groupes démocrates-chrétiens sur une réforme dans le plus bref délai ou plutôt sur l'élaboration d'un statut qui réglerait les rapports entre les différentes fractions. Au niveau local ceci aboutit à la naissance d'une nouvelle organisation électorale, qui s'inspira de la représentation des intérêts; au niveau national fut créée le 29 août 1921, à la veille des élections du 20 novembre, l'Union Catholique, qui fut une alliance entre la Ligue Démocratique Chrétienne (appelée plus tard Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens), le Boerenbond, les ligues agricoles wallonnes, l'Alliance des Classes Moyennes Chrétiennes et enfin la Fédération des Cercles. Les rapports de force dans le parti catholique s'étaient radicalement modifiés et la Fédération des Cercles ne put ignorer plus longtemps les revendications des organisations ouvrières, agricoles et des classes moyennes en ce qui concerne leur participation au niveau politique. D'autre part, une vraie force impulsive émana de l'idée de la "standsorganisatie", qui depuis l'armistice connut un énorme succès.

Les documents du premier chapitre ont trait aux négociations qui ont mené à la fondation de l'Union Catholique (nos. 1-45). Ils nous permettent de voir plus clair dans la genèse de cet organisme et la portée de l'initiative.

La *première phase* des négociations se conclut en novembre 1920, au moment où les dirigeants de la Fédération des Cercles, du Boerenbond et des Travailleurs Chrétiens arrivèrent à un accord quant aux grandes lignes de la future Union Catholique (nos. 1-8). Quelques points demeurent obscurs, entre autres les circonstances qui ont mené aux négociations. Ici faut-il attirer l'attention au congrès de la Fédération des Cercles des 1er et 2 mai et du 13 juin 1920, qui fut consacré à la réforme du parti catholique; quelques indices portent à croire que par la suite on s'est mis en contact avec les dirigeants du Boerenbond.

La *phase suivante* s'étend de novembre 1920 à août 1921 et fut marquée par l'obstruction de la Fédération des Cercles, qui tenta de faire traîner en longueur la fondation de l'Union Catholique (nos. 9-18). Entretemps les groupes démocrates-chrétiens se concertèrent afin de déterminer leur position commune envers la Fédération.

Les ultimes négociations de août et septembre 1921 constituèrent la *dernière phase*. Après que la Fédération des Cercles eut donné le feu vert les délégués parvinrent, en trois séances (le 29 août, les 7 et 14 septembre 1921) à se mettre d'accord sur les statuts de l'Union Catholique et les grandes lignes du programme dont le texte fut publié dans les journaux le 23 septembre. La fondation de l'Union Catholique devint ainsi chose réelle.

Bien que depuis l'armistice, le mouvement ouvrier chrétien fut le pilier du mouvement de la représentation des intérêts, ce furent les dirigeants du Boerenbond et plus particulièrement G. Helleputte, à avoir été les entraîneurs principaux de l'Union Catholique. Il n'est certes pas étonnant que ce corporatiste de vieille date, qui déjà avant la guerre avait été impliqué dans des tentatives similaires, fut de suite gagné par les "nouvelles" idées de "standsorganisatie" et de représentation des intérêts. Cette prépondérance du Boerenbond et de Helleputte, qui fut de plus une autorité, s'explique également par le fait que le mouvement ouvrier chrétien du moins sur le plan politique fit preuve d'un manque total d'organisation. Depuis que la Ligue Démocratique Belge avait été rejetée par les travailleurs chrétiens, mais que la nouvelle fédération des ligues ouvrières (décembre 1919), entravée par les discussions prolongées concernant les questions statutaires, ne s'était pas encore concrétisée, les travailleurs chrétiens ne peuvent pas vraiment être considérés comme partenaires aux négociations. Il ne fait aucun doute qu'en vue de la création de l'Union Catholique, on s'est, vers la fin de 1920, hâté de projeter la formation d'une organisation ouvrière complète et indépendante. En décembre 1920 la Ligue Démocratique Belge fut officiellement remplacée par la Ligue Démocratique Chrétienne, qui malheureusement ne survécut pas à son premier congrès de juillet 1921 et fut remplacée à son tour par la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens (dont les statuts ne furent approuvés qu'en 1923).

Il est frappant que malgré le dynamisme dont témoignaient les Katholieke Vlaamse Verbonden, celles-ci ne furent pas associées à l'Union Catholique. L'évolution qui aurait pu en faire l'organisation du parti catholique en Flandres fut entravée. Même F. Van Cauwelaert, qui depuis la guerre occupa cependant une place importante dans le parti catholique, ne fut consulté au sujet de la fondation de

l'Union; ni lui, ni le *Standaard* se réjouirent de cette initiative.

Il est du reste clair que l'Union Catholique a été soutirée à la Fédération conservatrice, qui tenta de retarder l'initiative, mais qui dut céder finalement, contrainte par les trois groupements démocrates-chrétiens. L'opposition de la Fédération des Cercles a paralysé dès le début l'Union Catholique.

La conception de l'Union Catholique était primitive. Aucun nouvel organisme politique fut créé en 1921, mais tout ce qui existait fut laissé intact; au-dessus des groupements existant fut tout simplement créé un comité d'union. L'Union Catholique n'avait pas ses propres cadres, ni même un secrétariat permanent et disposait à peine de moyens financiers. Nous ne prétendons pas qu'il n'y a pas eu de réforme en 1921. Mais ce n'était qu'un événement local se développant indépendamment de l'Union Catholique.

L'Union Catholique, qui durant les premières années de son existence parvint à développer quelque activité, fut frappé durement par les troubles politiques en 1925. Les élections législatives d'avril 1925 déchaînèrent à nouveau la controverse sur la "standsorganisatie". Le gouvernement catholique-socialiste, dirigé par le démocrate-chrétien P. Poulet, déchira le parti catholique, quelques conservateurs se mettant dans l'opposition. Tout cela aboutit en 1926 à une profonde méditation sur l'organisation du parti catholique, lors de laquelle une réforme de l'Union Catholique fut prise en considération; par la force des choses il fallut se décider pour le statu-quo. Dans les années suivantes l'Union Catholique s'estompa jusqu'à ce que sa réforme en 1932 mit fin à cette évolution.

Dans sa formule de 1921 l'Union Catholique en soi n'est pas parvenue à devenir l'organisme central et dirigeant du parti catholique. Son existence changea peu à la situation d'avant 1914, qui fut marquée par une rivalité ouverte entre les différents groupements catholiques, en tenant compte bien sûr de l'accroissement de l'influence politique du mouvement ouvrier depuis la guerre. L'Union Catholique ne fut qu'un comité dans le parti. Plusieurs facteurs sont à la base de cet échec. Dû à la conception primitive de l'Union Catholique, l'action politique continua à reposer essentiellement sur les groupements constituants, qui eux disposaient d'un secrétariat permanent et de plusieurs propagandistes. De plus la structure de l'Union Catholique ne refléta pas exactement les rapports de force existants et toutes les forces vitales ne parvinrent pas à s'y exprimer. Face à la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens, le Boerenbond et l'Alliance Nationale des Classes Moyennes, qui développèrent une action sociale organisée, se trouvait la Fédération des Cercles, qui s'appuya en premier lieu sur des associations purement politiques et

prétenda en plus n'être lié à aucune classe sociale. En Flandres la Fédération perdit de plus en plus de terrain, tandis que la représentation des intérêts y fut pleinement accueilli dans les années '20. En Wallonie par contre l'organisation unitaire put se maintenir sous le drapeau de la Fédération des Cercles. La bourgeoisie flamingante ne voulant pas entrer dans cette Fédération francophone, ne fut pas représentée dans l'Union Catholique. Cela aussi constitua un sérieux handicap. Finalement l'organisation des classes moyennes fut largement surestimée.

En fait la controverse sur la "standsorganisatie", les discussions touchant les questions de forme et l'organisation du parti ne furent que le symptôme d'un conflit plus profond d'ordre politique, c.à.d. les importantes divergences de vues des catholiques sur les questions linguistiques, militaires, économiques et financières les plus importantes. La méfiance des fractions fut dès lors très grande et il n'est pas du tout étonnant que les conservateurs wallons, en dépit de la "standsorganisatie" présentée comme un idéal, ne souhaiteraient guère réserver de places à des candidats des Travailleurs Chrétiens qu'ils considéraient comme des socialistes déguisés.

LA REFORME DE L'UNION CATHOLIQUE (1932)

En octobre 1930 éclata une vive controverse sur la question du monopole des oeuvres sociales, qui plus tard donna lieu à la réforme de l'Union Catholique. Sous le masque de l'apostolat social, mais en réalité dans le but de miner les droits politiques des Travailleurs Chrétiens, les catholiques conservateurs avaient fondé, sous la protection de la Fédération des Cercles, des oeuvres ouvrières dissidentes à Bruxelles et à Charleroi (plus tard également à Namur). Ce sont surtout les événements à Charleroi qui augmentèrent la tension des rapports entre les associations conservatrices et les Travailleurs Chrétiens du pays wallon. Il en résulta qu'au début d'octobre 1930 le démocrate-chrétien carolingien J. Bodart menaça mgr Rasneur, l'évêque de Tournai, de fonder un parti ouvrier chrétien séparé, si on ne fit pas cesser promptement ces manœuvres conservatrices. Le conflit se déchaîna pour de bon lorsque les dirigeants de la Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens attaquèrent ouvertement les conservateurs lors du congrès des 18 et 19 octobre 1930. Ceux-ci avaient, par la création des oeuvres sociales concurrentes, mis en péril l'unité du mouvement ouvrier chrétien et de ce fait affaiblie sa position vis-à-vis des socialistes. La Ligue Nationale des Travailleurs exigea le mo-

nopole de fait de l'action sociale parmi les travailleurs. Cela fit le jeu des conservateurs qui défendirent la thèse selon laquelle les oeuvres sociales constituent le champ d'action de tous les catholiques. La seule solution se trouva selon eux dans la séparation totale des oeuvres sociales de la politique.

A la demande de la L.N.T.C. l'Union Catholique fut saisie du conflit. Le 17 mars 1931, après une année d'inactivité complète, le Conseil Général se réunit et plusieurs membres s'emparèrent de l'occasion pour réclamer une réfonte générale de l'Union Catholique. Ce fut le début d'une longue période de réorganisation, qui se prolongea jusqu'au 1er février 1933. Les documents de notre deuxième chapitre (nos. 46-84) portent sur cette période.

La *première phase* de cette période de réorganisation coïncida avec les travaux de la "Commission d'études pour l'organisation des oeuvres sociales au sein du parti catholique", créée le 24 mars 1931 et chargée de la rédaction d'un "protocole d'entente" en vue de régler le conflit. Comme elle ne parvint pas à concilier les points de vue des conservateurs et des Travailleurs Chrétiens, la commission décida, lors de sa dernière séance le 12 janvier 1932 de maintenir le status quo concernant les oeuvres sociales.

Lors de ces discussions on souligna cependant à maintes reprises la nécessité d'une réforme de l'Union Catholique. La Fédération des Cercles insista sur la séparation des oeuvres sociales et de l'action politique. Comme cette proposition fut pratiquement irréalisable, la Fédération souhaita renforcer l'autorité du Conseil Général de l'Union existant en y ajoutant des ministres et d'autres personnalités catholiques. La L.N.T.C. de son côté tint au maintien de la "standsorganisatie" et réclama l'application loyale de celle-ci aussi bien en Wallonie qu'en Flandres. Elle souhaita en plus un regroupement de toutes les forces catholiques en donnant aux groupements d'arrondissement et aux institutions catholiques une représentation au Conseil Général. Le seul résultat positif des travaux de la commission fut ainsi la décision de porter à l'ordre du jour du Conseil Général la réforme de l'Union Catholique.

Le 26 janvier 1932 le Conseil Général décida de créer une nouvelle commission, chargée cette fois d'élaborer un nouveau statut pour l'Union Catholique. Ainsi fut introduite la *phase décisive* de la réorganisation.

Le premier avant-projet de la "Commission d'études pour l'extension du Conseil Général" (1 avril) fut violemment critiqué. Les conservateurs dénigrèrent la "standsorganisatie" qui fut perpétuée dans les nouveaux statuts, ainsi que l'entrelacement persistant des oeuvres sociales et l'action politique. La L.N.T.C. critiqua surtout le fait que

les deux questions principales ne furent pas tranchées, à savoir la reconnaissance de l'autonomie politique des différents groupements d'arrondissement (cela concerna particulièrement les Ligues des Travailleurs wallonnes) et de l'unité des organisations sociales nationales (ce qui constitua un monopole de fait de l'action sociale pour la L.N.T.C.). Les amendements qui furent introduits par la suite ne parvinrent pourtant pas à modifier profondément le projet. Ce furent des formules transactionnelles qui laissaient les questions brûlantes dans l'équivoque.

Dans ses grandes lignes la nouvelle structure, qui fut ratifiée par le Conseil Général le 25 octobre 1932, se présenta comme suit : une Assemblée Générale fut créée (auparavant le Conseil Général), dans laquelle siégeaient, outre les délégués des quatre grandes organisations sociales, les représentants des groupements d'arrondissement, ainsi qu'un certain nombre de personnalités, mais dont les compétences restaient quelque peu vagues; deux organes de gestion étaient également prévus, un Comité Directeur et le Bureau avec en tête un président, qui serait élu pour trois ans par l'Assemblée Générale; finalement une procédure d'exclusion avait été prévue. Un commentaire dans lequel fut constaté l'absence d'un accord en ce qui concerne la question des oeuvres sociales fut rédigé le 13 décembre 1932.

Les élections législatives anticipées du 27 novembre 1932 mirent la réforme à l'arrière-plan et ce n'est que le 1er février 1933 que la commission mit fin à la réforme et se transforma en comité provisoire de la nouvelle Union.

La réforme de 1932 a surtout été obtenue par la pression de la L.N.T.C. Si les Travailleurs Chrétiens n'obtinrent pas satisfaction sur tous les points, il n'y a aucun doute que l'extension de l'Union aux arrondissements était favorable aux démocrates. De nouveau la Fédération des Cercles fut le parti perdant et se déclara malgré soi d'accord avec la nouvelle organisation. En revanche, elle passa dès mars 1932 à une réorganisation interne, qui devrait renforcer sa propre représentativité et du même coup sa position vis à vis de l'Union Catholique. L'attitude de la Fédération jete un ombre sur l'avenir. Le Boerenbond de son côté s'avera dans cette affaire un fervent partisan de la "standsorganisatie" telle quelle fonctionnait depuis la guerre. Ce fut la première fois que les agriculteurs catholiques wallons prirent part aux discussions; ceci fut rendu possible par la fondation en décembre 1929 de l'Alliance Agricole Belge, issue d'une fusion des anciennes fédérations agricoles wallonnes. En raison d'un différend au sein de l'organisation des classes moyennes, qui fut noyauté par les conservateurs, celles-ci n'ont joué qu'un rôle secondaire dans la réforme.

Contrairement au temps de la constitution de l'Union Catholique en 1921 la question flamande fut totalement absente lors de la réforme de 1932. Ceci est d'autant plus remarquable que quatre années plus tard cette question devint le ferment de discorde. Finalement il faut attirer l'attention sur le rôle vraiment minime de l'Union Catholique sur le plan politique dans les années 1931-1933; elle était pour ainsi dire quantité négligeable dans les événements politiques de cette période.

LA FIN DE L'UNION CATHOLIQUE

Bien que l'Union Catholique conserva son caractère fédéral, elle réussit dans les années qui suivirent la réforme à renforcer son autorité et fut admise de plus en plus comme organe centrale et dirigeante. Un secrétariat permanent fut établi début 1934 et au courant de l'année un bulletin périodique commença à paraître; plusieurs commissions d'études furent créées, e.a. une pour la réforme de l'Etat. Un tout nouveau départ fut pris sous la présidence de Hubert Pierlot, qui fut d'ailleurs le premier président à être élu librement par l'Assemblée Générale. Sous sa direction une déclaration de principes fut rédigée, plus tard complétée d'un programme de réformes (23 décembre 1935), ce qui contribua à un renouvellement idéologique.

Ce revirement eut lieu trop tard. A ce moment-là, le parti catholique s'était déjà trop affaibli. Le rexisme de Léon Degrelle, issu de l'Action Catholique, condamna la sclérose du parti et particulièrement de son aile conservatrice et fit habilement usage d'une série de scandales politico-financiers, auxquels étaient mêlés des politiciens catholiques. Il y eut aussi le succès renouvelé du nationalisme flamand depuis la fondation du Vlaams Nationaal Verbond (1933) et la sympathie croissante de certains catholiques pour une forme de fédéralisme, ou du moins de décentralisation, qui selon eux devait se refléter également dans l'organisation du parti.

L'échec particulièrement grave que subit le parti catholique lors des élections du 24 mai 1936 (il recula de 79 sièges sur 187 ou 30% des voix à 63 sièges sur 202 ou 28%), déclencha une nouvelle crise et pour la troisième fois en quinze ans on se mit à réfléchir sur les bases du parti catholique. L'Union fut dissoute le 11 octobre 1936 et rem-

placée au printemps de 1937 par le Bloc Catholique Belge constitué d'une aile flamande (Katholieke Vlaamse Volkspartij) et d'une aile wallonne (Parti Catholique Social). En même temps s'amorça l'intégration des différents groupements catholiques dans une organisation unitaire, dirigée par un pouvoir central solide. C'était la fin de la "standsorganisatie" dans son expression brutale. Le Bloc fut dans ce sens un précurseur du Christelijke Volkspartij/Parti Social Chrétien (1945).

REGISTER

1. Van persoonsnamen

De Arabische cijfers verwijzen naar de bladzijden, de Romeinse naar de bijlagen.
Op de recursieerde bladzijden zijn meer biografische gegevens te vinden.

A	C
Aerbeydt, M. : 189.	Camatier, A. : X.
Allard, J. : 204.	Cambier, F. : X.
Allewaert, E. : 189.	Camerlynck, A. : 51.
Allossery, P. : 16, 70, VIII.	Cardijn, J. : 25, 133, 149.
André : 180.	Carels, R. : 91.
	Carton de Wiart, H. : 38, 90, 198.
	Catteeuw, A. : 56, III.
	Cawet, J. : 63.
	Claeys, E. : 189.
	Clerckx, C. : 180.
	Clynmans, J. : 106, 107, III, IV.
	Colen, A. : 53, 61, 63, 69, 107, VI, VII.
	Colens, L. : 13, 20, 39, 40, 51, 52, 140, 147, 148, 157, 159, 168, 170, 171, 189, 194, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 208, 209, 217, 226, III, IV, V.
	Colpaert, C. : 23, 52, 61, 63, 69, 90, 92, 137, 155, VII.
	Cordier, G. : 128.
	Corluy, V. : 24, VIII.
	Cosijns, L. : 52, 53, VI.
	Crauwels, L. : 70, 72, 74, 75, 77, 96, 106, 107, 109, III.
	Crokaert, P. : 37, 39, 40, 44, 45, 210, 216.
	D
	Dalle, A. : 71, 96, III, IX.
	David, P. : 128, III.
	Debersé, G. : 189.
	de Broqueville, Ch. : 45, 219, 220.
	Debruyne, R. : 189, 199, III, IV.
	De Bue, X. : 77, 85, 87, 110, III, IX.

De Clercq, J. : 141, 189.
 De Coster, H. : IV.
 de Geradon, J. : X.
 Degrelle, L. : 26, 46.
 De Groof, J. : 29.
 De Jonghe, L. : VIII.
 De Kepper : VIII.
 de Kerchove d'Exaerde, R. : 40, 42,
 105, 128, 129, 132, 135, 137, 139,
 141, 150, 152, 157, 164, 170, 174,
 176, 180, 189, 202, 210, 219, 228,
 I, II, III.
 de la Barre d'Erquelines, H. : 42,
 161, 164, 167, 171, 173, X.
 Delacoelette, H. : 190, III, IV.
 de Lalieux, B. : 157, III.
 De Ley, J. : 42, 157, 170, 228, III.
 de Liedekerke, P. : 79.
 Deliège, A. : IX.
 Delvaux, L. : 40, 42, 43, 58, 79, 80,
 95, 96, 110, 113, 127-129, 133, 136,
 137, 150-155, 157, 164, 168-171,
 176, 202-204, 208-210, 224, 226,
 228, III.
 De Meester, E. : III, X.
 De Meulenaer : VIII.
 de Moffarts, P. : 23, 41-43, 128, 138,
 162, 164, 167, 171-174, 176, 202,
 228, III, X.
 De Montpellier, A. : X.
 De Munnynck, F. : 30.
 De Peuter, L. : 180.
 de Pierpont, E. : 63.
 de Pillecyn, F. : 103-106.
 De Ponthieu : 190.
 Derbaix, Ch. : X.
 De Schryver, A. : 156, 159.
 Dessain, Ch. : 180, 181-184, 186, 189.
 De Taeye, A. : 190.
 de Thysebaert, F. : 34, 63, 79, 96,
 128, III.
 de Trooz : 178.
 Devèze, A. : 84.
 de Villermont, H. : 63.
 De Vleeschauwer, A. : 40, 42, 127,
 128, 130, 137, 151-155, 157, 162,
 164, 167-172, 174, 176-179, 228, III.
 Devrout, J. : III, IX.
 De Wandel, A. : IX.
 Dewolf : 53, 61, VI.
 de Wouters d'Oplinter, F. : VI.

Dhavé, A. : 159.
 Druwé, B. : VIII.
 Du Bost, E. : 157, III, X.
 Dubuisson, E. : IX.
 du Four, F. : 180, 185, 188.
 Dujardin : 190.
 Duplat, G. : III, X.
 Dupret, G. : 15.
 d'Ursel, R. : 180.
 Duwelz, G. : 157, III.

E

Eeckhout, A. : IV.
 Engels, O. : 53, 107, III.

F

Fieullien, C. : 41, 133, 157, 158, III,
 X.
 Forget : III.
 Frateur, J.L. : 69, VII.

G

Garette : 180.
 Geùens, M. : 70, 71, III.
 Gijzen, N. : 52, 53, 61, 63, 69, 107,
 109, 127, 169, VII.
 Gilain, L. : 157, III.
 Gilain : 190.
 Gillès de Pélichy, Ch. : I, III.
 Gillon, L. : X.
 Gilot, M. : 23, 109.
 Godefroy : VIII.
 Goeyvaerts, J. : 180, III.
 Gontié, V. : III, IX.
 Grietens : 188.

H

Halbreccq, Ch. : III.
 Hansen : 214.
 Harmignie, A. : III, X.
 Helleputte, J. : 9-12, 21, 29, 30, 31,
 33, 35, 52-58, 61, 63-72, 74-83, 85,
 87-90, 93, 96, 97, 102, 105, 107,

110, 113, 115-120, 134, 159, I, III, VII.
Hénusse, E. : 128, III.
Herbert, L. : III.
Herinckx, J. : 157, III, X.
Hermans, F. : 53, 61, 63, 69, 107.
Hermans, H. : 14.
Hermans-Ausloos, A. : 52, 61, 63, 69, 107, VII.
Heyman, H. : 14, 20, 21, 25, 35, 55, 56, 61, 62, 64, 72, 74, 75, 77, 82, 96, 110, 129, 130, 142, 144, 146, 147, 148, 157, 158, 160, 197-199, 201, I, III, IV, V.
Hommel, L. : X.
Hoornaert, P. : 86, 96.
Hoste, J. : 26.
Houtart, M. : 77, 81, 92, 96, 110, III, X.
Huart, L. : 204.
Huydts : 52, 53, 61, 63, 69, 107, VI.

I

Imperiali, P. : X.
Iweins d'Eeckhoutte, A. : 205, 214.

J

Jacobs, A. : 24, 41, 133, 137, 150, 162, 168, 170, 210, 213, 216, VIII.
Janssen, J.P. : 132.
Janssens : 25.
Japsenne, A. : III, IV.
Joos, J. : VIII.

K

Karsseleers : 63, 107, VI.
Koch, J. : 15.

L

Lambert, R. : 204, 205.
Lambrechts, B. : IX.
Lambrechts, I. : 16, 22, 24, 25, 64, 70, 71, 106.
Lebon, H. : 82, 83, 184, 185, 188.

Lebrun, J. : III.
Lefebvre, A. : 52, 53, 61, 63, 69, VI.
Legrand, L. : 147.
Leo XIII : 8, 11.
Lepelerin, L. : III.
Leroy, J. : 128, III.
Lescrauwaet, A. : 51, 52.
Libbrecht, Th. : III, X.
Libiouille : 203.
Ligy, A. : X.
Logghe, A. : 14, 51, 139, 190, 195.
Luytgaerens, E. : 21, 23, 52, 53, 58, 61, 63, 67, 68, 69, 107, 108, 127, 129, 137, 155, 168-170, 202, VII.

M

Maes, H. : 14.
Maes, O. : VIII.
Marck, H. : 76, 203.
Martens : 61, VI.
Mathieu, F. : 138, 190, 196, 203, 214, 217, III, V.
Mercier, D. Kard. : 12, 65.
Merry del Val, Kard. : 12, 206.
Meyers, G. : X.
Michaux, G. : 192, 204, IX.
Misonne, O. : III.
Misson, E. : X.
Moyersoen, R. : 46, X.
Mullie, G. : 128, III.

N

Nolf, J. : 41, 133, 137, 150, 180, 183, 185, III, VIII.
Nothomb, P. : 86.

P

Palmers, A. : 53, VI.
Paquay, J. : III.
Parein, V. : 137, 153, 155, VII.
Partous, F. : IV.
Pauwels, H. : 199-205, 207, 217-219.
Pelerin, J. : 71.
Petit, Ch. : 128, 157, III.
Picard, L. : 11, 156.

Pierlot, H. : 46, II.
Poels, H. : 14, 19.
Poncelet, J. : 40, 127, 129, 142, 157,
I, III, X.
Pouillet, P. : 32, 35, 42, 55, 56, 68, 70,
72, 79, 80, 82, 84, 87-89, 93, 105,
146, 157, 181, 195, 197, 198, 201,
203, 208, II, III.
Prims, F. : 25.
Pussemier, L. : 93, III.

R

Raeymaekers : 52, 53, 61, 63, 69,
107, VI.
Raport, A. : 128, 151, 180, III.
Rasneur, Mgr. : 38.
Renert, H. : 58, 86, 92, X.
Renkin, J. : 37, 45, 133, 137, 142,
197, 198, 199, 216, 219, II, III, X.
Reuviaux, L. : IX.
Rigole : 180.
Robin, J. : 135, 147.
Rocart, G. : 41, III.
Rombauts, J. : 180, III.
Roose : VIII.
Rosy : 190.
Rubbens, E. : 35, 38, 40, 42, 56, 127,
133-135, 137, 138, 140, 147, 148,
155-158, 160, 161, 164, 168, 170-
176, 178, 189, 190, 192, 193, 197,
203, 208, 209, 217-220, 226, 228,
229, III, V.
Rubens, P. : VIII.
Rutten, G. : 13, 16, 18, 19, 20, 22,
25, 40, 41, 62, 79, 133, 134, 138,
147, 149, 150, 157, 161, 168, 170,
171, 190, 192-194, 203, 205, 216,
217, IV.
Rutten, M.H. : 79.
Ruzette, A. : 29, 30, 51, 64, 77, 82-
87, 102, 103, III, X.
Ryckmans, A. : X.

S

Sap, G. : 81, 198, 199.
Schollaert, F. : 134.
Schouten : 180.

Segers, P. : 26, 29, 30, 32, 33, 35, 38,
40-43, 51, 54, 56-58, 64, 66, 67, 69,
72, 75-78, 80, 82, 83, 85-88, 90, 93,
95-97, 104, 105, 113, 115-118, 120,
127, 129, 132-135, 137, 138, 140,
142, 146, 147, 150, 152, 155, 157-
161, 163-165, 168, 171-179, 181,
190, 201-205, 209-211, 216-219,
221, 226, 228, I, III, X.
Segers, P.W. : 189, 194, 195, 217, V.
Senel, F. : III, IV.
Simon, A. : 29.
Storme, J. : III.
Struyvelt, C. : VIII.

T

Teheux : 190.
Theelen, F. : 190.
Theunissen : 53, 61, 63, 107, VI.
Thuys : 107.
Thuysbaert, P. : 53, 107, 159, VI.
Tibbaut, E. : 55.
't Kint de Roodenbeke, J. : III.
Tschoffen, P. : 41, 42, 80, 138, 149,
150, 157, 161, 164, 166, 168, 170,
171, 173-176, 178, 190, 193, 199,
208, III.
Tyck : 52, 53, 61, 63, 107, VI.

U

Ulens, R. : 35, 52, 53, 61, 69, 107, VI.

V

Valvekens, J. : 169.
Van Ackere, F. : 44, 45, 133, 146,
204, 210, 211, 213, 216, VIII, X.
Van Bogaert : 180.
Van Brussel, F. : 108.
Van Caenegem, J. : 190, 198, 199.
Van Caillie, H. : 139, 140, 184, X.
Van Cauwelaert, F. : 26, 32, 54-56,
75, 76, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90,
93, 103-106, 128, 152, 180, 182,
186, 188, 189.
Van Cauwenbergh, J. : 180, 183, 187.
Van Coillie, A. : 42, 157, 162, 164,

168, 170, 171, 204, 228, III, VIII.
 Vandeberg : VI.
 Van den Bussche, C. : 61, VI.
 van den Eynde, O. : 52, 63, 128, 151,
 III, VI.
 Van de Perre, A. : 93.
 van der Cruyssen, Ch. : 16, 106.
 Van der Heyden, D. : 106, 107.
 Van der Meulen : X.
 Van der Vaeren : X.
 Van de Vyvere, A. : 24, 55, 68, 69-72,
 74, 76, 83, 93, 138, 156, I, III, VIII.
 Van Dievoet, E. : 40, 61, 63, 79, 81,
 82, 85, 105, 127, 128, 129, 133,
 136, 137, I, III.
 Van Ecke : 108.
 Van Haver, E. : 106.
 Van Hoeck, A. : 180, III.
 Van Isacker, Ph. : 27, 190, 199, III.
 Van Kasteren, P. : VIII.
 Van Kerckhoven, A. : 180, 188.
 Van Landuyt, R. : III.
 Van Langendonck : 180.
 Van Olmen, A. : 25, 52, 53, 63, 107,
 VI.
 Van Overbergh, C. : 19, 61, 80, 82,
 96, 97, 203, 217, III, IV.
 Van Roey E., Kard. : 42, 142, 146,
 149.
 Van Schuylenbergh, P. : 75.
 Van Seynhaeve : 61, 63, 69, VI.
 Van Sint Jan, A. : III, IX.
 Van Stappen, A. : X.
 Van Zeeland, P. : 232.
 Verbist, A. : 180.
 Vergels, H. : 75, 85, 105, 157, 190,
 197, III, V.
 Verhaegen, A. : 9, 10, 12.
 Verheyen : 180.
 Verwilghen, A. : 19, 61, IV.
 Vliebergh, E. : 52, 61, 63, 69, VII.
 Vloemans : 180.
 Vouloir, P. : 190.
 Vuylsteke : VIII.

Wauters, J. : 81.
 Wigny, H. : IV.
 Willems : 190.
 Williame, J.B. : III, IX.
 Winandy, S. : 190, 214.
 Woeste, Ch. : 8, 9, 10, 12, 26, 27, 33,
 75, 104, 159.
 Wouters : 53, 61, 63, 107, VI.

W

Wasseige, M. : 30, 63, 77, 81, 94, 110,
 138, 157, III, X.
 Waucquez, V. : X.

2. Van organisaties

Alleen nationale organisaties of organisaties die bedrijvig zijn in meer dan één provincie zijn in dit register opgenomen. Niet opgenomen is de Katholieke Unie, die het onderwerp is van deze studie. Plaatselijke of provinciale organisaties zoeken men in het register van plaatsnamen. De Romeinse cijfers verwijzen naar de bijlagen.

A

- Algemeen Christelijk Vakverbond (A.C.V.) : 14, 15, 18-20, 22, 25, 38, 41, 55, 61, 62, 65, 91, 199, 201, 202, 207, 208, 215, 217-219, 221.
- Algemeen Christelijk Werkersverbond (A.C.W.) : 7, 11, 13, 20, 28, 35-44, 80, 113, 130, 131, 133-138, 140-143, 145-150, 154, 161, 168, 170, 172, 173, 175, 177, 189-191, 193, 194, 196, 199-201, 203, 206-209, 211, 215, 217, 218, 221, 222, 226-229, V.
- arrondissements-werkersverbanden : 136, 199, 206.
- Algemeen Christen Democratisch Verbond (A.C.D.V.) : 20, 28, 32, 55, 61, 72, 72, 94, 96, 97, 115, 118, IV.
- Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen : 13, 20.
- Algemeen Secretariaat der Christelijke Sociale Werken (raad van nationale en diocesane proosten) : 13, 147-150, 205.
- Algemene Bankvereniging : 56, 105.
- Alliance Agricole Belge (A.A.B.) : 23, 44, 128, 154, 162, 172, 175, 177, 202, 204, 211, 221.
- Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes, zie Landsbond der Christelijke Mutualiteiten.
- Association Catholique de la Jeunesse Belge (A.C.J.B.) : 178.

B

- Belgische Boerenbond : 7-10, 12, 17, 21-23, 25, 28, 29, 31, 35, 36, 41, 42, 44, 51-55, 58, 59, 62, 63, 66, 67, 72, 74, 78, 81, 94, 96, 97, 104, 105, 108, 109, 113, 115, 118, 127-131, 134-137, 150-154, 162, 168-170, 172, 175, 177, 202, 204, 211, 221.
- arrondissementsbonden van boerengilden : 21, 52, 153, 169, 172.
- Aan- en Verkoopvennootschap : 22.
- Dienst voor Toezicht : 22.
- Documentatiedienst : 23, 127.
- Hoofdbestuur : 151, VII.
- Hoofdraad : 52, 53, 61, 62, 69, 107, VI.
- Middenkredietkas : 22, 56, 127.
- Rechtskundige Dienst : 155.
- Verzekeringsmaatschappij : 22, 127.
- Belgische Volksbond : 8-16, 19, 20, 22, 32, 51, 59, 61, 62, 72, 74, 80, 82, 83, 92, 129, 133, 143.
- Blok der Katholieken : 47.
- Christelijke Volkspartij (C.V.P.) : 7, 17, 47.
- Christen Onderwijzersverbond (C.O.V.) : 65.

Confédération des Syndicats Chrétiens (C.S.C.) : zie Algemeen Christelijke Vakverbond (A.C.V.).
Conférences St. Vincent de Paul : 178.
Coöperaties : 20, 55, 61.

D

Democratische Groepen van Kamer en Senaat : 76, 147.

F

Federatie van Kringen (officieel : Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen) : 7-10, 12, 13, 24, 26, 28-33, 35-39, 41-45, 51-54, 56-58, 59, 61, 62, 64-67, 69, 71-73, 77, 78, 82, 84, 87-89, 94, 96, 97, 104, 105, 110, 113, 118, 129, 130, 133-138, 142, 143, 145-147, 150, 151, 158, 160, 164-166, 169-171, 173-177, 180-190, 192, 193, 202-205, 207, 211, 214, 215, 217, 221, X.
- Verenigingen (Associaties) : 27, 152, 153.
- Kringen : 75, 152.
Fédération des Associations et des Cercles Catholiques, zie Federatie van Kringen.

J

Jeunes Gardes, zie Jonge Wachten.
Jeunesse Ouvrière Chrétienne (J.O.C.) : 41, 42, 149.
Jeunesse Ouvrière Chrétienne Féminine (J.O.C.F.) : 149.
Jeunesse Sociale Catholique : 80.
Jonge Wachten : 12, 65, 156, 169, 178.

K

Katholiek Onderwijs : 178.
Katholieke Actie : 11, 42, 46, 148, 149.
Katholieke Arbeidersjeugd (K.A.J.) : 41, 42, 149.
Katholieke journalisten : 178.
Katholieke Vlaamse Kamergroep : 32, 54, 55, 74, 76, 78, 87, 88, 93.
Katholieke Vlaamse Landsbond (Katholieke Vlaamse Verbonden) : 26, 28, 32, 54-56, 76, 88, 169.
Katholieke Vlaamse Radio-Omproep : 46, 156.
Katholieke Vlaamse Volkspartij (K.V.V.) : 47, 127, 194.

L

Landsbond der Christelijke Mutualiteiten (L.C.M.) : 61, 130, 131, 141, 208, 215, 219, 221.

Ligue Agricole Belge : 128.

Ligue Démocratique Belge, zie Belgische Volksbond.

Ligue Démocratique Chrétienne, zie Algemeen Christen Democratisch Verbond.

Ligue Nationale des Travailleurs Chrétiens (L.N.T.C.), zie Algemeen Christelijk Werkersverbond (A.C.W.).

Ligues Ouvrières, zie Werkliedenbonden.

(Fédération Nationale des) Ligues Ouvrières Féminines Chrétiennes (L.O.F.C.) : 41, 42, 219, 221.

M

Middenstand : 211, 213, 221.

- Algemeen Syndicaat van de Middenstand (Syndicat Général des Classes Moyennes) : 15, 16, 24, 71.

- Bestendig Secretariaat van de Christelijke Middenstand, voorheen Bestendig Secretariaat der Burgerssyndicaten : 16, 24, 64, 133, 213.

- Christelijk Middenstandsverbond (Fédération Chrétienne des Classes Moyennes), ^o1935 : 45.

- Katholiek Middenstandsverbond (Van der Cruyssen) ^o1912 : 16, 24, 106, 107, 109.

- Landsbond van de Christelijke Middenstand (Lambrechts) : ^o1919 : 7, 15, 16, 20, 24, 28, 35, 36, 38, 41, 44, 55, 59, 62, 70-72, 74, 94, 97, 107, 118, 129, 131, 133, 134, 137, 138, 150, 162, 168, 170, 175, 177, 195, 204, 210, 213, VIII, IX.

- Algemene Verzekeringsmaatschappij van de Middenstand : 170.

- Landsbond van de Kleine Burgerij, voorheen Comité voor de Studie en de Verdediging van de Belangen der Kleine Burgerij : 15, 16.

- Nationaal Verbond van de Katholieke Middenstand (Fédération Nationale des Classes Moyennes Catholiques), ^o1933 : 45.

- Nationale Raad van de Katholieke Middenstand (Conseil National des Classes Moyennes Catholiques) (Crokaert-Van Ackere), anno 1932 : 210, 213, 216.

- Syndicaat van Ambachten en Neringen (S.Y.V.A.N.) : 107.

- Vlaamse Burgersdagen : 16.

O

Oud-Strijders :

- Confédération Catholique des Combattants (Hoornaert) : 86, 97.

R

Radio Catholique Belge : 156.

Rechterzijde : 68.

Rex : 46.

Rooms Katholieke Staatspartij van Nederland : 144, 155, 156.

S

Semaine Sociale Wallonne : 200, 201.
Sociale School Heverlee : 13.
(Algemeen Verbond der) Studiekringen : 25.

U

Unie van Fribourg : 9.
Union Démocratique Belge (U.D.B.) : 190.
(Fédération Nationale des) Unions Professionnelles Agricoles (U.P.A.) : 23, 63,
115.

V

Verbond der Katholieke Verenigingen en Kringen, zie Federatie van Kringen.
Vlaams Economisch Verbond (V.E.V.) : 70, 109.
Vlaams Nationaal Verbond (V.N.V.) : 46.
Vlaamse Sociale Week : 25.
Vrouwengilden : 20, 41, 42, 55, 61, 149.

W

Werkgevers : 131.
Werkliedenbonden : 19, 20, 32, 55, 61, 62, 94.

3. Van plaatsnamen

A

- Aalst : 184.
Antwerpen : 9, 31, 32, 90, 93, 102, 177, 183, 188, 214.
- Antwerpse Volksbond : 82, 185.
- Boerengilden : 34, 103, 105.
- Katholieke Grondwettelijke Vereniging (Associatie) : 67, 82, 85, 103, 104, 182.
- Provincie : vrije beroepen en middenstand : 180-189.
- Verenigde Katholieken : 128, 152, 182.
- Volksbank : 70.

B

- Brugge : 51, 152, 177, 195.
- Burgersgilde : 184.
- Eigenaars- en Landbouwersbond : 204.
- Katholieke Grondwettelijke Kiesvereniging (Associatie) : 64, 67, 86, 139, 181, 184.
- Katholieke Kring Concordia : 184
- Ligue Nationale : 86.
- Middenstandsbond : 70.
Brussel : 9, 31, 32, 102, 103, 155, 177
- Christen Volkspartij : 37, 85, 105.
- Katholieke Vereniging (Associatie) : 37, 67, 77, 85, 104, 133, 210, 216.
- Katholieke Vlaamse Bond : 85, 105.
- Standsorganisatie van de Christen Arbeiders : 19.

C

- Charleroi : 24, 27, 37, 38, 138, 145, 177, 196, 203, 204.
- Fédération Catholique (Associatie) : 172, 192.
- Fédération des Mutualités Chrétiennes : 38.

- Ligue des Travailleurs Chrétiens : 38, 200, 214.

D

- Dendermonde, Associatie : 34.

E

- Ermeton-sur-Biert, L'Agrinamur Syndicat : 23, 63.

G

- Gent : 9, 24, 177.
- Associatie : 67.
- Middenstandsorganisatie (Van Ackere) : 210.

H

- Hainaut :
- Associaties : 145.
- Fédération Agricole du Hainaut : 23.
- Ligue des Travailleurs : 145.

- Hasselt, Associatie : 67, 181.

K

- Kortrijk : 177.
- Boerengilden : 172.
- Katholieke Grondwettelijke Vereniging (Associatie) : 67, 172.
- Middenstandsbond : 172.

L

- La Louvière : 203.
Leuven, Associatie : 67, 181.

Liège : 27

- Fédération Agricole de la Province de Liège : 23.
- Union Catholique (Associatie) : 136.

Limburg :

- Kiesvereniging : 154.

Luxemburg :

- Ligue Luxembourgeoise : 23.
- Luxembourg Agricole : 23.

M

Mechelen : 183.

- Katholiek Vlaams Verbond : 27.
- Katholieke Grondwettelijke Vereniging (Associatie) : 27, 67, 181.
- Nationale Katholieke Vereniging : 182.
- Vrije Beroepen en Middenstand : 182.

Mons : 177.

N

Namur : 172, 177, 203, 204.

- Ligue Agricole de la Province de Namur : 23.
- Ligue des Travailleurs Chrétiens : 196, 214.

Nivelles : 27, 37.

- Fédération des Gildes Agricoles : 24.

O

Oostende

- Associatie : 51.
- Katholieke Volksbond : 51
- Standenverbond : 67, 108.

Oost-Vlaanderen : 154, 210.

- Middenstandsorganisatie : 44.
- Landbouwersbond : 22.
- Provinciaal Katholiek Congres 1932 : 144, 158.

Oudenaarde : 177, 214.

R

Roeselare, Katholieke Arrondissementsverbond (Associatie) : 67, 177, 181.

Ronse : 214.

S

Soignies : 27.

St.-Niklaas, Kiesvereniging (Associatie) : 67, 108, 181.

T

Turnhout, Kiesvereniging (Associatie) : 67, 181, 182, 183, 185.

V

Verviers : 172, 177, 205.

- Ligue des Travailleurs Chrétiens : 214.

Vorst : 93.

W

West-Vlaanderen : 14, 16, 154, 203.

- Christen Provinciaal Middenstandsverbond : 16, 70, 162.
- Dienst voor het Herstel van West-Vlaanderen : 22, 109.
- Provinciaal Katholiek Congres 1931 : 139, 140.
- Provinciaal Studiecomiteit : 139.
- Westvlaamse Heropbouwmaatschappij : 109.

Wevelgem : 14.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Inleiding	7
Lijst van afkortingen	48
HOOFDSTUK I : <i>De oprichting van de Katholieke Unie (1920-1922)</i>	49
Lijst van gepubliceerde documenten	49
Documenten nrs. 1-45	51
HOOFDSTUK II : <i>De hervorming van de Katholieke Unie (1931-1933)</i>	119
Lijst van gepubliceerde documenten	119
Documenten nrs. 46-84	121
BIJLAGEN I-X	225
STRUCTUURPLAN KATHOLIEKE UNIE 1921, 1933	122
BIBLIOGRAFIE	239
Préface	251
Introduction (texte abrégé)	255
REGISTER	
1. Van persoonsnamen	273
2. Van organisaties	278
3. Van plaatsnamen	282

**PUBLICATIONS DU CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE
UITGAVEN VAN HET INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS**

**HISTOIRE ECCLESIASTIQUE ET MAÇONNIQUE —
KERK- EN MAÇONNIEKE GESCHIEDENIS**

- A. SIMON, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957. (Cahiers-Bijdragen 2.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)
- A. SIMON, Inventaires d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957. (Cahiers-Bijdragen 3.) fr. 60 (abonnement fr. 50)
- A. SIMON, Inventaires d'archives. (Evêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Eglise Evangélique, Verviers) 1958. (Cahiers-Bijdragen 5.) Epuisé
- A. SIMON, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiessy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg. Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Béthune. 't Serstevens. Evêché de Liège.) 1960. (Cahiers-Bijdragen 14.) Epuisé
- A. DEBLON, P. GÉRIN, L. PLUYMERS, Les archives diocésaines de Liège. Inventaires des fonds modernes. 1978. (Cahiers-Bijdragen 85.) fr. 300 (abonnement fr. 225)
- A. SIMON, Réunions des Evêques de Belgique, 1830-1867. Procès-verbaux. 1960. (Cahiers-Bijdragen 10.) fr. 260 (abonnement fr. 215)
- A. SIMON, Réunions des Evêques de Belgique, 1868-1883. Procès-verbaux. 1961. (Cahiers-Bijdragen 17.) fr. 270 (abonnement fr. 230)
- A. SIMON, Evêques de la Belgique Indépendante (1830-1940). Sources d'Archives. 1961. (Cahiers-Bijdragen 21.) fr. 160 (abonnement fr. 135)
- Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. — Bronnen voor de religieuze geschiedenis van België. 1968. (Cahiers-Bijdragen 54.) fr. 330 (abonnement fr. 280)
- M. WALCKIERS, Sources inédites relatives aux débuts de la J.O.C. (1919-1925). 1970. (Cahiers-Bijdragen 61.) fr. 460 (abonnement fr. 390)
- W. ROMBAUTS, Het Paasverzuim in het Bisdom Brugge (1840-1911). Bijdrage tot de geschiedenis van het kerkelijk leven in West-Vlaanderen. 1971. (Bijdragen-Cahiers 62.) fr. 460 (abonnement fr. 390)
- E. WITTE, avec la collaboration de F.V. BORNE, Documents relatifs à la franc-maçonnerie belge du XIXe siècle. 1830-1855. 1973. (Cahiers-Bijdragen 69.) fr. 1.400 (abonnement fr. 1.190)

PRESSE — PERS

A l'échelon national — Op nationaal vlak

- A. J. VERMEERSCH en H. WOUTERS, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers, 1830-1848. 1958. (Bijdragen-Cahiers 4.) Uitverkocht
- J. WILLEQUET, Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1877-1914. 1961. (Cahiers-Bijdragen 16.) fr. 140 (abonnement fr. 120)
- R. VAN EENOO en A. J. VERMEERSCH, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914. 1962. (Bijdragen-Cahiers 23.) fr. 140 (abonnement fr. 120)
- R. VAN EENOO en A. J. VERMEERSCH, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers — Répertoire bibliographique de la presse belge, 1789-1914. II, 1973. (Bijdragen-Cahiers 74.) fr. 280 (abonnement fr. 240)
- J. LORY, Panorama de la presse belge en 1870-1871. 1963. (Cahiers-Bijdragen 32.) fr. 60 (abonnement fr. 50)
- M. LEROY, La presse belge en Belgique libre et à l'étranger, en 1918. 1971. (Cahiers-Bijdragen 63.) fr. 570 (abonnement fr. 490)

A l'échelon regional et local — Op regionaal en lokaal vlak

- J. LECLERCO-PAULISSEN, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958. (Cahiers-Bijdragen 6.) fr. 110 (abonnement fr. 95)
- M. DE VROEDE, De Vlaamse Pers in 1855-1856. 1960. (Bijdragen-Cahiers 12.) fr. 120 (abonnement fr. 100)
- R. VAN EENOO, De pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen. 1961. (Bijdragen-Cahiers 20.) fr. 370 (abonnement fr. 315)
- L. WILS, De liberale Antwerpse dagbladen: 1857-1864. 1962. (Bijdragen-Cahiers 26.) fr. 100 (abonnement fr. 85)
- M. DE VROEDE, De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860. 1963. (Bijdragen-Cahiers 28.) fr. 350 (abonnement fr. 300)
- E. VOORDECKERS, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers in de negentiende eeuw. 1964. (Bijdragen-Cahiers 35.) fr. 1020 (abonnement fr. 870)
- H. LIEBAUT, Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst (1840-1914). 1967. (Bijdragen-Cahiers 41.) fr. 290 (abonnement fr. 245)
- A. J. VERMEERSCH, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. — Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (A-K). 1965. (Cahiers-Bijdragen 42.) fr. 740 (abonnement fr. 630)
- H. GAUS en A. J. VERMEERSCH, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. — Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (II, L-Z). 1968. (Cahiers-Bijdragen 50.) fr. 1150 (abonnement fr. 980)
- E. VOORDECKERS, Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare (1847-1914). 1965. (Bijdragen-Cahiers 43.) fr. 320 (abonnement fr. 270)
- M. L. WARNOTTE, Etude sur la presse à Namur, 1794-1914. 1967. (Cahiers-Bijdragen 44.) fr. 565 (abonnement fr. 485)
- H. DEGRAER, W. MAERVOET, F. MARTENS, F. SIMON, A.-M. SIMON-VAN DER MEERSCH, Repertorium van de Westvlaamse pers, 1807-1914. 1968. (Bijdragen-Cahiers 48.) fr. 670 (abonnement fr. 570)
- H. DE BORGER, Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse pers. Repertorium, 1794-1914. 1968. (Bijdragen-Cahiers 49.) fr. 1150 (abonnement fr. 980)
- A. THYS, met medewerking van G. BULTHÉ en A.M. SIMON-VAN DER MEERSCH, Repertorium van de pers in de provincie Antwerpen (behoudens de stad Antwerpen en de kantons Mechelen en Puurs). 1969. (Bijdragen-Cahiers 58.) fr. 600 (abonnement fr. 510)
- R. MESSENS, Repertorium van de Oostvlaamse pers (met uitzondering van Gent en het arrondissement Aalst) 1784-1914. 1969. (Bijdragen-Cahiers 59.) fr. 780 (abonnement fr. 665)
- P. GERIN et M. L. WARNOTTE, La presse liégeoise de 1850 à 1914. Répertoire général. 1971. (Cahiers-Bijdragen 65.) fr. 1170 (abonnement fr. 1000)
- M. RYCX D'HUISNACHT, Répertoire de la presse de l'arrondissement de Nivelles au XIXe Siècle. 1970. (Cahiers-Bijdragen 66.) fr. 520 (abonnement fr. 445)
- P. RYCKMANS, Drukkers en pers te Mechelen, 1773-1914. Repertorium. 1972. (Bijdragen-Cahiers 70.) fr. 1220 (abonnement fr. 1040)
- A. CORDEWIENER, Etude de la presse liégeoise de 1830 à 1850 et répertoire général. 1972. (Cahiers-Bijdragen 71.) fr. 600 (abonnement fr. 510)
- M. SIMON-RORIVE, La presse socialiste et révolutionnaire en Wallonie et à Bruxelles de 1918 à 1940. 1974. (Cahiers-Bijdragen 75.) fr. 400 (abonnement fr. 360)
- J.-P. DELHAYE, La presse politique d'Ath des origines à 1914. 1974. (Cahiers-Bijdragen 77.) fr. 300 (abonnement fr. 255)
- P. GERIN, Presse populaire catholique et presse démocrate chrétienne en Wallonie et à Bruxelles (1830-1914). 1975. (Cahiers-Bijdragen 80.) fr. 600 (abonnement fr. 510)
- C. LUC-JORIS, La presse de Huy (1830-1914). 1975. (Cahiers-Bijdragen 82.) fr. 500 (abonnement fr. 425)
- PH. MOTTEQUIN, Répertoire de la presse de la province de Luxembourg (1760-1940). 1977. (Cahiers-Bijdragen 84.) fr. 600 (abonnement fr. 510)

- W. NAUWELAERTS, Bijdrage tot de geschiedenis van de pers in het arrondissement Leuven. Repertorium (1773-1914). 1978. (Bijdragen-Cahiers 86.) fr. 700 (abonnement fr. 600)
- F. JORIS, Etude de la presse verviétoise de 1818 à 1850. 1978. (Cahiers-Bijdragen 87.) fr. 650 (abonnement fr. 550)
- P. LEFÈVRE, Répertoire des journaux et périodiques de l'arrondissement de Mons (1786-1940). 1980. (Cahiers-Bijdragen 88.)

Monographies — Monografieën

- M. BLANPAIN, Le „Journal de Bruxelles”. Histoire interne de 1863 à 1871. 1965. (Cahiers-Bijdragen 39.) fr. 90 (abonnement fr. 80)
- J. VANDER VORST-ZEEGERS, Le „Journal de Bruxelles” de 1871 à 1884. 1965. (Cahiers-Bijdragen 36.) fr. 480 (abonnement fr. 410)
- M. L. WARNOTTE, „L'Ami de l'Ordre”, Quotidien catholique namurois de 1839 à 1914. 1968. (Cahiers-Bijdragen 51.) fr. 210 (abonnement fr. 180)
- N. PIEPERS, „La Revue Générale” de 1865 à 1940. Essai d'analyse du contenu. 1968. (Cahiers-Bijdragen 52.) fr. 170 (abonnement fr. 145)
- D. LAMBRETTE, Le journal „La Meuse”, 1855-1955. 1969. (Cahiers-Bijdragen 55.) fr. 220 (abonnement fr. 190)
- J.-L. DE PAEPE, „La Réforme”, organe de la démocratie libérale (1884-1907). 1972. (Cahiers-Bijdragen 64.) fr. 425 (abonnement fr. 380)

BIBLIOGRAPHIE — BIBLIOGRAFIE

- M. DE VROEDE, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging, 1830-1860. 1959. (Bijdragen-Cahiers 8.) Uitverkocht
- J. DHONDT et S. VERVAECK, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960. 2e éd. (Cahiers-Bijdragen 13.) fr. 140 (abonnement fr. 120)
- D. DE WEERDT, Publications officielles de la Belgique contemporaine, 1963. (Bijdragen-Cahiers 30.) fr. 650 (abonnement fr. 555)
- P. GÉRIN, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1789-1831. 1960. (Cahiers-Bijdragen 15.) Epuisé
- S. VERVAECK, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1831-1865. 1965. (Cahiers-Bijdragen 37.) fr. 460 (abonnement fr. 390)
- J. DE BELDER et J. HANNES, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1865-1914. 1965. (Cahiers-Bijdragen 38.) fr. 460 (abonnement fr. 390)

ARCHIVES ECONOMIQUES — EKONOMISCHE ARCHIEVEN

- M. COLLE-MICHEL, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. (Cahiers-Bijdragen 9.) fr. 60 (abonnement fr. 50)
- M. COLLE-MICHEL, Les Archives de la S.A. Métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours. 1962. (Cahiers-Bijdragen 24.) fr. 110 (abonnement fr. 95)
- M. COLLE-MICHEL, Les archives de la Société des Mines et Fonderies de zinc de la Vieille-Montagne. 1967. (Cahiers-Bijdragen 46.) fr. 150 (abonnement fr. 130)
- H. COPPEJANS-DESMEDT, Bedrijfsarchieven op het stadsarchief van Gent. — Inventaris van de fondsen de Hemptinne en Voortman. 1971. (Bijdragen-Cahiers 67.) fr. 115 (abonnement fr. 100)
- Ph. MOTTEQUIN, Réunions du comité des directeurs des travaux des charbonnages du Couchant de Mons, patronnés par la Société Générale, 1848-1876. Procès-verbaux. I. Textes. 1973. (Cahiers-Bijdragen 72.) fr. 1100 (abonnement fr. 935)
- Ph. MOTTEQUIN, Réunions du comité des directeurs des travaux des charbonnages du Couchant de Mons, patronnés par la Société Générale, 1848-1876. Procès-verbaux. II. Tableaux. 1973. (Cahiers-Bijdragen 73.) fr. 500 (abonnement fr. 425)
- J. LAUREYSSENS, Industriële Naamloze Vennootschappen in België, 1819-1857. 1975. (Bijdragen-Cahiers 78.) fr. 1300 (abonnement fr. 1100)

- B. GILLE, Crise politique et crise financière en Belgique. Lettres adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à Bruxelles (1838-1840). 1961. (Cahiers-Bijdragen 19.)
fr. 670 (abonnement fr. 570)
- B. GILLE, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles (1843-1853). 1963. (Cahiers-Bijdragen 33.)
fr. 630 (abonnement fr. 535)

SOURCES SUR LES CLASSES SOCIALES — BRONNEN BETREFFENDE DE SOCIALE LAGEN

- S. VERVAECK, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een methodologisch onderzoek, 1960. (Bijdragen-Cahiers 11.)
Uitverkocht
- S. VERVAECK, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang voor de sociale geschiedenis. 1962. (Bijdragen-Cahiers 22.)
fr. 170 (abonnement fr. 145)
- K. VANDEN ABBEELE, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven. Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind. 1963. (Bijdragen-Cahiers 31.)
fr. 140 (abonnement fr. 120)
- H. BALTHAZAR, J. DE BELDER, J. HANNES, J. VERHELST, Bronnen voor de sociale geschiedenis van de XIXe eeuw (1794-1914), 2e uitg. 1965. (Bijdragen-Cahiers 18.)
fr. 265 (abonnement fr. 225)

HISTOIRE DU MOUVEMENT OUVRIER — GESCHIEDENIS DER ARBEIDERSBEWEGING

- H. WOUTERS, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging: 1831-1853. 1964. (Bijdragen-Cahiers 27.)
3 delen. fr. 1970 (abonnement fr. 1675)
- H. WOUTERS, Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1853-1865. 1966. (Bijdragen-Cahiers 40.)
fr. 540 (abonnement fr. 460)
- H. WOUTERS, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging ten tijde van de 1e Internationale 1866-1880. 1971. (Bijdragen-Cahiers 60.)
3 delen. fr. 3400 (abonnement fr. 2900)
- L. LINOTTE, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914. 1964. (Cahiers-Bijdragen 34.)
fr. 280 (abonnement fr. 240)
- L. LINOTTE, Les manifestations et les grèves à Liège de l'an IV à 1914. 1969. (Cahiers-Bijdragen 53.)
fr. 260 (abonnement fr. 215)
- J. BAYER-LOTHE, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Première partie, 1794-1848. 1967. (Cahiers-Bijdragen 45.)
fr. 320 (abonnement fr. 270)
- J. BAYER-LOTHE, Documents relatifs au mouvement ouvrier dans la province de Namur au XIXe siècle. Deuxième partie, 1849-1886. 1969. (Cahiers-Bijdragen 57.)
fr. 320 (abonnement fr. 270)
- C. OUKHOW, Documents relatifs à la Première Internationale en Wallonie. 1967. (Cahiers-Bijdragen 47.)
fr. 690 (abonnement fr. 590)
- F. MAHIEU-HOYOS, L'évolution du mouvement socialiste borain (1885-1895). 1972. (Cahiers-Bijdragen 68.)
fr. 315 (abonnement fr. 270)
- D.E. DEVREESE, Documents relatifs aux militants belges de la Première Internationale. 1865-1877. (Sous presse) (Cahiers-Bijdragen 79.)

STATISTIQUES — STATISTIEKEN

- N. CAULIER-MATHY, Statistiques de la province de Liège sous le régime hollandais. 1962. (Cahiers-Bijdragen 25.)
fr. 240 (abonnement fr. 205)
- J. HANNES, De economische bedrijvigheid te Brussel, 1846-1847. Controle en aanvulling op de nijverheidstelling van 15-10-1847. 1975. (Bijdragen-Cahiers 81.)
fr. 350 (abonnement fr. 300)

ARCHIVES POLITIQUES — POLITIEKE ARCHIEVEN

- H. HAAG, Les archives personnelles des anciens ministres belges. 1963. (Cahiers-Bijdragen 29.)
fr. 60 (abonnement fr. 50)
- M. DECHESNE, Le parti libéral à Liège, 1848-1899. 1974. (Cahiers-Bijdragen 76.)
fr. 300 (abonnement fr. 255)
- M. SIMON-RORIVE, Résultats des élections législatives (Chambre des Représentants et Sénat) en
Wallonie de 1848 à 1893. 1977. (Cahiers-Bijdragen 83.) fr. 500 (abonnement fr. 425)

DIVERS — VARIA

- Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique — Negen verslagen betref-
fende de bronnen van de Belgische hedendaagse geschiedenis. 1957. (Cahiers-Bijdragen 1.)
fr. 85 (abonnement fr. 75)
- W. THEUNS, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de Conventie
van Antwerpen. 1959. (Bijdragen-Cahiers 7.) fr. 80 (abonnement fr. 70)
- F. BALACE, La guerre de sécession et la Belgique. Documents d'archives américaines 1861-1865.
1969. (Cahiers-Bijdragen 56.) fr. 560 (abonnement fr. 480)

MÉMOIRES I.

VERHANDELINGEN I.

- R. DEVLEESHOUWER, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914). 1958.
fr. 370 (abonnement fr. 315)

VERHANDELINGEN II.

MÉMOIRES II.

- D. DE WEERDT, De Gentse textielbewerkers en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage
tot de sociale geschiedenis van Gent. 1959. fr. 310 (abonnement fr. 265)

MÉMOIRES III.

VERHANDELINGEN III.

- C. LEBAS, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. Etude sur les pouvoirs exécutif et
législatif. 1960. fr. 420 (abonnement fr. 360)

VERHANDELINGEN IV.

MÉMOIRES IV.

- R. VAN EENOO, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914)
1959. fr. 440 (abonnement fr. 375)

ÉDITIONS NAUWELAERTS

Muntstraat, 10
3000 LEUVEN
Tél. (016) 22.04.21

BEATRICE-NAUWELAERTS

4, rue de Fleurus
75006 PARIS
Tél. 548.40.92

In België gedrukt door de
N.V. Drukkerij Erasmus, Gent

D. 1981/0081/06